

EVANGÉLIKUS GYÜLEKEZETI MUNKAPROGRAMOK

Harmónia

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Gyülekezeti és Missziói Osztálya
Budapest, 2026

<https://gyulmisz.lutheran.hu/>

Felelős kiadó: Németh Zoltán

Nyomdai előkészítés: Ecsedi Klára

Főszerkesztő: Németh Zoltán

Szerkesztette: Galambos Ádám

A kötetet Ecsedi Klára tervezte

A borító Hans Schäufelein *A magvető példázata* (1517) alkotásának felhasználásával készült. A műalkotás a New York-i Metropolitan Művészeti Múzeum tulajdona.

A kiadványhoz tartozó képek és háttéranyagok innen tölthetők le:

© Gyülekezeti és Missziói Osztály, 2026

Szöveg © Szerzők, 2026

Nyomta és kötötte: Printpix Nyomda

Vezető: Szakáll Tamás

www.printpix.hu

ISBN 978-615-82478-5-6

ISSN 1789-2201

Tartalom

Németh Zoltán | Mondjuk el együtt... – avagy Harmonia
terrestris ► 5

BIBLIAÓRA

Orosz Gábor Viktor – Galambos Ádám | Közeledés az Ágostai
hitvalláshoz ► 13

Farkas Ervin | Erős vár a mi Istenünk ► 97

Bakay Péter | Misszió – Miatyánk – mi... | Bibliaórai gondolatok
a misszió és a Miatyánk kapcsolatáról ► 124

Vladika Zsófia | Énekeken át | Adventi sorozat ► 145

Vladika Zsófia | A belső út | Böjti sorozat ► 157

Réz-Nagy Zoltán | Hitvallók sorsából tanulni ► 171

Galambos Ádám | Múlt és jelen szolgálói | Évfordulók 2027-ben
► 260

IFJÚSÁG

Barcsik Zoltán | A teremtetéstől az újjáteremtésig ► 335

Galambos Ádám | Kérdezni is lehet | Evangélikus vitakör ► 364

TÁBOR

Kasza Gábor | Legyetek Isten követői! | Gyülekezeti tábor ► 451

Mondjuk el együtt...

- avagy Harmonia terrestris

NÉMETH ZOLTÁN

Annak idején egy olyan gyülekezetben kezdtem a lelkeszi szolgálatomat, ahol a közös éneklésnek, valamint a közösen mondott *Apostoli hitvallásnak* és *Miatyánk*nak jól hallható ereje, hangereje volt. Az istentiszteletek és a kazuális szolgálatok természetes velejárójának tekintetem ezt mindaddig, amíg egy vendégszolgálat keretében más gyülekezetben kellett istentiszteletet tartanom. Az oltár előtti ige felolvasása után a szokásos „Most pedig mondjuk el együtt az Apostoli hitvallást!” felhívással hívtam közös hitvallásra a jelenlévőket. Szó szerint ijesztő volt számomra, hogy valami alig hallható mormolás kíséretében gyakorlatilag egyedül kellett elmondanom a szöveget. Mint amikor az ember a buszon vagy a vonaton, egyensúlyát veszítve, kapaszkodót keres, úgy kutattam tekintetemmel a Bibliába készített lapocska után, hiszen hirtelen egyszemélyes előadássá, feladattá vált a szöveg megszólaltatása, és ehhez már mentőövre volt szükségem, nem bízhattam magam a közösség hangjának felhajtóerejére. Ott és akkor át- és felértékelődött számomra az, amit addig természetesnek vettem: saját gyülekezetem „ereje”, amellyel körülveszi és támogatja a szolgálatomat.

Milyen különös, hogy a statisztika gyakorlatilag csak létszámot jelent: azt, hogy hányan voltak itt vagy ott, hányan és mennyit fizettek, hányan vallották magukat ennek vagy annak stb. Az özvegyasszony két fillérjének evangéliumi története rámutat arra, hogy minden ilyen jellegű leltár, statisztika és mérícskélés könnyen szem elől téveszti a lényegét: a mennyiséggel szemben a minőséget, a látszattal szemben a valóság rejtett elemeinek fontosságát, a szokásoknak és elvárásoknak

Mondjuk el együtt... – avagy Harmonia terrestris

való megfelelés felszínességével szemben a szívből jövő cselekedet mélységét. Persze nem gondolom, hogy a létszám helyett a gyülekezeti éneklés, valamint a közösen mondott hitvallás és imádság hangerejét kellene decibelben megadni az éves statisztikában. Ennek nagy valószínűséggel csak az lenne az eredménye, hogy megpróbálnánk túlkibálni egymást.

Mi lenne, ha első lépésként a misszió és a gyülekezeti építés terén nem mindjárt a létszámnövelést tűznénk ki célul, hanem az énekek és imádságok – a közösen megosztaltatott szövegek – hangzásának, hangminőségének javítását?

Hasonló tapasztalatra tehetünk szert világi környezetben a *Himnusz* közös éneklésével kapcsolatban. „Ünnepségünk elején énekeljük el a *Himnusz*!” – szólít fel minket a konferanszié, miután köszöntötte az egybegyűlteket. Mindenki arra vár, hogy a hangszórókból felvételtől felhangozzék a jól ismert dallam és ének, szimfonikus zenekar és nagy létszámú kórus előadásában. A jelenlévők többsége nem énekel, néhányan pedig tátogva egyensúlyoznak a némaság és az együtténeklés voltaképpen nem létező határán. Talán attól tartanak, hogy a futballisták sorsára jutnak: a sorfal előtt elsuhanó kamera jóvoltából hangjuk kihallatszik a világbajnoki mérkőzés előtti közös himnuszéneklésből, a televíziót néző szurkoló pedig önkéntelenül elmosolyodik – nem a hangjukért szeretjük őket. Különös élmény, illetve tapasztalat a közös himnuszéneklés – vagyis inkább a nem éneklés – különféle alkalmak, ünnepségek és rendezvények keretében. Túlmutat önmagán. Kortünet. Mintha még létezne és működne valami, ami valójában már nincs, már nem működik.

Persze az eddigi gondolatmenetből az is következhetne, hogy szép lassan – bár nem is olyan lassan – elhallgat a templomi éneklés, a közösen mondott hitvallás és a *Miatyánk*. A lelkész a közös szövegrészeket is egyedül mondja, úgy kapaszkodva a papírájába, mint kalauz a kanyarban, a *Himnusz* felkonferálása után pedig már csak playbackre táto-gunk, mint a partra vetett hal. Elvész minden, ami eddig érték és megtartó erő volt; jön a nihil, szorosan a nyomában pedig a világvége. Ennek az elgondolásnak, ennek a világ- és életszemléletnek az állandó sulyko-

lása veszélyesebb lehet magánál a felvázolt folyamatnál. Mérgezi mind az egyházi, mind a világi közéletet, és muníciót ad a propagandisták és manipulátorok kezébe.

Kétségbeeshetnénk az énekek és a hitvallások elhalkulása miatt, ha nem volna történelmünk és irodalmunk, mindenekelőtt pedig ha nem lennének evangéliumi történeteink, és nem lenne Jézusunk. A történelem arra tanít minket, hogy korszakok váltják egymást, az összeomló világok romjain pedig új világok születnek. Az átmeneti időszakok – talán a mostani is – lehetőséget nyitnak az etikus cselekvésre, a felelősségvállalásra, a humánus és a szolidaritás megélésére, valamint a hitben és a hivatásban való emberi helytállásra.

Az irodalom arra tanít minket, hogy az ember drámáját mindig az egyén és a közösség érdekei közötti feszültség, valamint az egyéni vágyak és félelmek társadalmi konvenciókkal való összeütközése tartja mozgásban. Legyen szó Thomas Mann *A varázshegy* című regényének

Ferenczy Károly: *A hegyi beszéd I.* (1896)

Mondjuk el együtt... – avagy Harmonia terrestris

Berghof szanatóriumáról, a kispolgári lét szabályairól Szerb Antal *Utas és holdvilág* című regényében, Ottlik Géza katonai alreáliskolájának rideg világáról az *Iskola a határon* lapjain vagy a telepiek kiszolgáltatottságáról Krasznahorkai László *Sátántangó* című regényében.

Megtartó hatásuk és erőforrásjellegük mellett a közös énekeknek, hitvallásoknak és liturgikus szövegeknek mindig is volt olyan szerepük, hogy az egyéni vélekedések, kérdésfelvetések és gondolatok a *skizma* és *herezis* megakadályozása érdekében harmonikusan belesimuljanak a közösen énekelt és mondott szövegekbe. Ez a harmónia azonban nem tartható fenn minden körülmények között és mindenáron. Ezt az igazságot mindenekelőtt maga a názareti Jézus, illetve azok az evangéliumi szereplők jelenítik meg a legkifejezőbben, akik sorra színre lépnek az evangéliumi történetekben. Közös jellemzőjük, hogy valamilyen szempontból nem illenek a „kórusba”: nemcsak bűnük, betegségük, életvitelük, származásuk, körülményeik, „kétfillérességük” stb. zárja ki őket, hanem az általuk megszólaltatott, képviselt üzenet sem illeszkedik a közös éneklés és hitvallás szövegébe. A közösségi harmónia csak kiközösítésükkel, végső soron elpusztításukkal állítható helyre, ami Jézus számára elfogadhatatlan, hiszen ellentmondana az emberi kapcsolatok mennyei Atyától eredeztethető, irgalmas jellegének.

Ne váljunk az értékvesztés vészmadarainá; nem erre van küldetésünk. Álljuk meg a helyünket egy átmeneti korban, erősen kapaszkodva egymásba, Bibliánkba, hitvallásainkba, énekeinkbe és imádságainkba. Élünk az átmeneti kor lehetőségeivel: az etikus cselekvés, a humánus és a szolidaritás megélésével.

Olvassunk szépirodalmat: tanuljunk Hans Castorptól a jelenségek mögé nézni, Mihálytól és Erzsitől pedig önmagunkkal szembenézni; rendítsen meg minket Estike tragédiája, hogy felismerjük az áldozatokat; tanuljuk meg Bébétől, Medvétől és Szeredytől a belső szabadság megélését embertelen körülmények között is. Kövessük Jézust, aki mindig leleplezi a hamis, hazug, képmutató harmóniák emberi mesterkedéseit, és újra meg újra lehetőséget ad arra, hogy visszataláljunk az irgalmasság harmóniájához. Ebben gondolatain keresztül segítségünkre

lehet a tíz éve elhunyt Esterházy Péter is, aki, miután szembenézett saját *Harmonia caelestis*ének összeomlásával, mindennek a kínját kiírva magából azzal zárja az ebből született könyvet, hogy az ember esendősége, gyarlósága „közvetlen (és viszolyogtató) bizonyítéka az ember szabad voltának”. Ebből a viszolyogtató szabadságunkból következik, hogy – lelkeszként talán különösen – felbecsülhetetlen értéke és súlya van az irgalommal telített szerepvállalásunknak. Személyes rászorultságunk átéléséhez erre az irgalomra már az is elég, ha egy istentiszteleten vagy temetésen vannak még, akik velünk együtt mondják a hitvallást és a *Miatyánkot*.

Bibliórá

Közeledés az Ágostai hitvalláshoz

13

OROSZ GÁBOR VIKTOR – GALAMBOS ÁDÁM

Bevezető

A 2030-ban esedékes jubileumra, az *Ágostai hitvallás* keletkezésének ötszázadik évfordulójára készülve Orosz Gábor Viktor teológus, egyetemi tanár *Másként – CA 500* címmel blogot indított (ca500.blog.hu). Az oldalon megjelenő írások célja, hogy a reformáció alapidokumentumának teológiai üzenetét korszerű módon, a mai olvasó kérdései felől közelítve mutassák be.

Az alábbi bibliaórai sorozat ezekre a tanulmányokra épül, és a teológiai elmélyülést a gyülekezeti alkalmazhatóság szempontjával kapcsolja össze. Célja, hogy segítséget nyújtson gyülekezeti csoportoknak, bibliaóráknak és minden érdeklődőnek az *Ágostai hitvallás* üzenetének közös feldolgozásában, valamint annak felismerésében, hogy az *Ágostai hitvallás* ma is élő útmutatást adhat hitünkhöz, egyházi életünkhöz és mindennapi döntéseinkhez. Az összeállítás a CA 500 bizottság célkitűzéseihez illeszkedve készült. [A szerk.]

Ágostai hitvallás – Az egység és a szabadság irányítúje

Az *Ágostai hitvallás* (*Confessio Augustana*, CA) nem egyszerűen a 16. századi vallási viták kordokumentuma, hanem a modern európai gondolkodást és a keresztény – különösen az evangélikus – identitást meghatározó egyik legfontosabb irata is. Létrejötté szorosan összefonódott a Német-római Birodalom politikai és teológiai kérdéseivel. 1530-ban V. Károly császár az augsburgi birodalmi gyűlésre kérte a protestáns rendektől

hitük írásos összefoglalását, hogy annak ismeretében helyreállíthassa a birodalom egységét a török fenyegetéssel szemben. A dokumentum szerzője Philipp Melanchthon volt, aki munkája során a korábban kidolgozott torgaui és schwabachi cikkekre is támaszkodott, miközben folyamatosan egyeztetett a Coburg várában tartózkodó Luther Mártonnal. A hitvallás megalkotását közvetlenül sürgette Johannes Eck 404 tézise is, amely eretnekséggel vádolta a reformátorokat; Melanchthonnak ezért bizonyítania kellett tanításuk katolicitását, vagyis az egyetemes keresztény hagyománnyal való folytonosságát. Miközben tehát a hitvallás az evangélikus egyház identitásának alapja, fontos hangsúlyozni, hogy mai szóhasználattal élve ökumenikus iratnak is tekinthető.

Dogmatikai szempontból a CA középpontjában a megigazulás tana áll (IV. cikk). Ez kimondja, hogy az ember nem saját érdemei vagy cselekedetei alapján, hanem egyedül Isten kegyelméből, hit által, Krisztusért üdvözl.

Nem azért fogadja el Isten az embert, mert jól teljesített valamiben, hanem mert végtelenül szereti őt.

Az itt megfogalmazott felismerés a keresztény hit *articulus stantis et cadentis ecclesiae* tétele: az a cikk, amelyen az egyház léte áll vagy bukik. Krisztológiája az ógyházi zsinatok tanítását követi (III. cikk): Krisztus valóságos Isten és valóságos ember egy személyben, aki azért jött, hogy kiengesztelje az Atyát, és áldozat legyen minden bűnért.

A hitvallás ekkleziológiai jelentősége a VII. cikkben csúcsonodik ki, amely az egyházat a szentek gyülekezeteként határozza meg, ahol az evangéliumot tisztán hirdetik, és a szentségeket (a keresztséget és az úrvacsorát) Krisztus rendelése szerint szolgáltadják ki.

A hitvallás ökumenikus jellegét a híres *satis est* („elég”) elv is erősíti, amely kimondja, hogy az egyház valódi egységéhez elégséges az evangélium tanításában és a szentségek kiszolgáltatásában való egyetértés, míg az emberi hagyományok és szertartások különbözősége nem bontja meg ezt az egységet.

Tulajdonképpen ez a tétel a mai ökumenikus párbeszéd és a „megbékélt különbözőség” modelljének alapja.

Etikai téren a hitvallás radikálisan átértelmezte a jó cselekedetek szerepét: nem az üdvösség feltételeinek, hanem a hit szükségszerű jó gyümölcseinek tekinti őket. A hivatás fogalmán keresztül a CA a hétköznapi életet, a munkát, a családi és állami kötelezettségeket is „isten-

tiszteleti rangra” emelte, elutasítva azt a középkori felfogást, amely a szerzetesi életformát tekintette a tökéletesség kizárólagos útjának.

A CA politikai jelentőségét a „két birodalom”, másként a kettős kormányzás tanítása adja, amely megkülönbözteti a lelki hatalmat, vagyis az ige hirdetését, a világi hatalomtól, vagyis a kard jogától.

Ez a megkülönböztetés ugyanakkor a modern szekularizáció és a lelkiismereti szabadság egyik teológiai előfutára, amennyiben korlátozza az állam hatalmát a hit kérdéseiben, valamint az egyház hatalmát az állami kérdésekben.

Kulturális szempontból az *Ágostai hitvallás* hozzájárult a modern öntudat kialakulásához, hangsúlyozva a személyes hit és a belső meggyőződés fontosságát a külső kényszerrel szemben.

Ezért tekinthetünk ma a hitvallásra olyan iránytűként a vallási pluralizmus világában, amely az evangélium tiszta hirdetésére és a társadalmi felelősségvállalásra mutat.

A hitvallás tehát ma is aktuális, és párbeszédre hív, hiszen arra emlékeztet, hogy a keresztény egység nem uniformizmust, hanem a közös alaphoz való hűséget jelent, miközben szabadságot kínál a világban való felelős cselekvéshez.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

A hitvallásról általában

- Mit jelent számunkra a „hitvallás” szó? Inkább személyes vallomásra vagy hivatalos egyházi dokumentumra gondolunk?
- Miért lehet fontos egy egyháznak, hogy írásban is megfogalmazza, miben hisz?
- Lehet-e ma is hitvalló egyházzal beszélni egy olyan világban, ahol sokan a hitet kizárólag magánügynek tekintik?

Az *Ágostai hitvallás* jelentőségéről

- Mi lep meg bennünket leginkább abban, hogy az *Ágostai hitvallás* eredetileg nem szakadásra, hanem az egyház egységének helyreállítására készült?
- Miért lehetett fontos a reformátorok számára hangsúlyozni, hogy nem új vallást alapítanak, hanem az egyetemes keresztény hitet kívánják képviselni?

- Mit jelenthet ma számunkra az, hogy az *Ágostai hitvallás* egyszerre evangélikus és ökumenikus dokumentum?

Az egyház egységéről

- A hitvallás szerint az egyház egységéhez elegendő az evangélium tiszta tanítása és a szentségek helyes kiszolgáltatása. Miért lehet ez felszabadító felismerés?
- Milyen kérdésekben ragaszkodunk néha olyan erősen saját szokásainkhoz vagy hagyományainkhoz, mintha azok az evangéliummal lennének egyenrangúak?
- Melyek azok a különbségek a keresztyények között, amelyekkel együtt tudunk élni, és melyek azok, amelyek valóban érintik a hit lényegét?

A hit és a mindennapi élet kapcsolatáról

- Mit jelent számunkra az a reformátori felismerés, hogy a hétköznapi munka, a családi és társadalmi feladatok is Isten szolgálatának helyei lehetnek?
- Melyik hétköznapi szerepünkben a legnehezebb keresztyénként helytállni?
- Hogyan tud megjelenni a hit a hétköznapi életben anélkül, hogy állandóan vallási témákról beszéljünk?

Személyes reflexió

- Ha egyetlen mondatban kellene megfogalmaznunk, mit jelent számunkra evangélikusnak lenni, mit mondanánk?

FELADATOK

Mi az egyház?

A résztvevők egyenként vagy kisebb csoportokban fejezzék be ezt a mondatot: „Az egyház elsősorban...”

A válaszokat írják össze, majd beszéljék meg:

- Mely válaszok hangsúlyozzák az intézményt?
- Melyek a közösséget?
- Melyek Krisztust és az evangéliumot?

Végül vessék össze válaszaikat az *Ágostai hitvallás* egyházról szóló alap gondolatával.

Hitvallás ma

A kiscsoportok kapják a következő feladatot:

- Képzeljék el, hogy egy nem hívő ismerősük megkérdezi: „Miért van szükség hitvallásokra? Nem elég egyszerűen hinni Istenben?”

Fogalmazzanak meg közösen egy két-három mondatos választ. Ezután hasonlítsák össze a különböző válaszokat.

Egység vagy egyformaság?

Két csoport dolgozzon. Az egyik gyűjtsön érveket amellett, hogy az egyházban fontos az egység. A másik amellett, hogy helye van a sokféleségnek. A végén közösen keressék meg, hogyan kapcsolódik össze a kettő az *Ágostai hitvallás satis est* elvében.

Személyes hitvallás

Egyéni feladat. Mindenki írjon egy rövid, legfeljebb hárommondatos személyes hitvallást, amely így kezdődik: „Azért bízom Krisztusban, mert...”

Nem szükséges felolvasni, de aki szeretné, megoszthatja.

Iránytű

Az *Ágostai hitvallást* „az egység és a szabadság iránytűjének” neveztük.

A résztvevők beszéljék meg:

- Mi az, amiben ma leginkább iránytűre van szüksége az egyháznak?
- Mi az, amiben személy szerint nekem van szükségem iránytűre?

Ez a feladat jó átvezetést adhat az *Ágostai hitvallás* első cikkének tárgyalásához is, ezért házi feladatként is adható, hogy a következő alkalmat ennek megvitatásával kezdhessék.

Istenről (De Deo) – Teológiai tartalma, struktúrája és jelentősége az egyház, a közélet és az ökumené számára

„Istenről

A gyülekezetek nálunk nagy egyetértéssel tanítják: a niceai zsinat határozata az isteni lényeg egységéről és a három személyről igaz, és azt minden kételkedés nélkül hinni kell; tudniillik, hogy egy isteni

lényeg van, amelyet örökkévaló, testetlen, oszthatatlan Istennek neveznek, és [valóban] az is, végtelen hatalmú, bölcsességű és jóságú, teremtője és megtartója mindennek, láthatóknak és láthatatlanoknak; és mégis három egyenlő lényegű és hatalmú, együtt örökkévaló személy van: az Atya, a Fiú és a Szentlélek. A személy szót pedig olyan jelentéssel használják, ahogyan ebben az összefüggésben az egyházi írók használták: nem részt vagy tulajdonságot jelent másvalamiben, hanem azt, ami önállóan létezik. Elítélik mindazokat a tévtanításokat, amelyek ez ellen a hittétel ellen támadtak, mint a manicheusokat, akik két őslétezőt vallottak, a jót és a rosszat; továbbá a valentiniánusokat, ariánusokat, eunomiánusokat, mohamedánokat és minden hozzájuk hasonlót. Elítélik a régi és újfajta szamoszaténusokat is, akik azon erősködnek, hogy csak egyetlen isteni személy van; ezért az Igéről és a Szentlélekről ravasz és bűnös módon úgy szónokolnak, hogy azok nem külön személyek, hanem az Ige csupán a hangzó ígét, a Lélek pedig a létezőkben található teremtett mozgatóerőt jelenti.” (KK2, 19–20. o.)

MIÉRT ÉPPEN EZZEL A CIKKEL KEZDŐDIK A HITVALLÁS?

Az Ágostai hitvallás (*Confessio Augustana*, CA) 1530. június 25-én hangzott el V. Károly császár és a birodalmi gyűlés előtt Augsburgban. A Philipp Melanchthon által szerkesztett, latin és német nyelven benyújtott, németül felolvasott szöveg huszonnyolc cikkre tagolódik, amelyek két fő részből állnak: az ún. „fő hitcikkekből” (CA 1–21) és a „megszüntett visszaélések” tárgyalásáról szóló cikkekből (CA 22–28). A hitvallás – miként maga a szöveg is jelzi – nyilvános tanúságtétel a hit tartalmáról.

A hitvallás első cikke – a *De Deo*, azaz az „Istenről” szóló fejezet – sajátos helyet foglal el az egész hitvallás felépítésében. A CA 1–13. cikkeinek belső szimmetriáját tekintve a CA 7. cikke (az egyházról) a szerkezeti középpont, amelyet közrefog a CA 1–6. cikke (az evangéliumot és az üdvösséget tárgyaló cikkek), valamint a CA 8–13. cikke (a szentségek teológiáját kifejtő cikkek) (vö. SLENCZKA, 2020, 196. o.).

Ebben a rendszerben az 1. cikk – a Szentháromság-tannal – az egész teológiai építmény alapjának tekinthető.

A CIKK TARTALMA

E cikknek alapvetően két teológiai pólusa van. Az első a *homoousios* elv alapján megfogalmazza, hogy Isten lényege egyetlen és oszthatatlan, örökkévaló, testetlen, mérhetetlen hatalmú, bölcsességű és jóságú, minden látható és láthatatlan dolog teremője és megtartója. A második pedig az, hogy ugyanebben az egy lényegben együtt örökkévaló, egyenlő hatalmú három személy létezik: az Atya, a Fiú és a Szentlélek.

A „személy” terminust – a szöveg külön is kiemeli – az egyházi írók által általánosan elfogadott értelemben kell érteni, tehát nem részt vagy tulajdonságot jelent valami másban, hanem önállóan létező valóságot (vö. KK2 19. o.). Ez a pontosítás kizárja a modalizmust, hiszen ezen irányzat szerint a három isteni személy csupán Isten három egymást követő megjelenési módja lenne.

A cikk végén következnek a tévtanítások tételes elutasításai: a manicheusok, a valentiniánusok, az ariánusok, az eunomiánusok, a muzulmánok, valamint a régi és új szamoszaténusok tanának elvetése.

A SZENTHÁROMSÁG-TAN MAI JELENTŐSÉGE

A Szentháromság-tan dogmatikai lényege, hogy a Jézus Krisztusban megjelent isteni igazságot csak akkor lehet megőrizni, ha sem a mono-teizmus (Isten egysége), sem Jézus Krisztus istenségének kérdésében nem kötünk semmiféle kompromisszumot. Amennyiben Jézus Krisztus személye nem részesülne Isten lényegéből, azaz nem lenne egylényegű Istennel, akkor Jézus Krisztusban nem jött volna közel Isten országa; nem lett volna közvetítő – kinyilatkoztató, engesztelő és megváltó – Isten és ember között; és nem lenne konstitutív üdvösségjelentősége. Ugyanígy érvényes, hogy ha a Szentlélek nem részesülne Isten lényegéből, azaz nem lenne egylényegű Istennel, akkor benne nem Isten volna jelen; nem lenne Isten önajándékozása; és szintén nem lenne konstitutív üdvösségjelentősége (vö. HÄRLE 2012, 394. o.). A Szentháromság-tan éppen azért nélkülözhetetlen, mert az üdvösség forog kockán: ha a Fiú csak teremtmény lenne, az ember nem Istennel találkozott volna Jézusban, hanem csupán valami Istennél kisebb valósággal. A CA 1. cikke tehát a hitvallás szótériológiai jellegének előfeltétele is.

Wilfried Härle a Szentháromság lényegéről szólva különösen fontosnak tartja hangsúlyozni azt az összefüggést, amely az immanens Szent-

háromság-tan és az etika között fennáll: az isteni lényeg – a három személy között fennálló belső viszony – nem más, mint az isteni szeretet-közösség: „Az Atya, Fiú és Lélek közötti kapcsolat, amely nem más, mint az isteni szeretet, a háromegy Isten lényege. Isten az ő tetteiben a világgal és a világban lényege szerint tárja fel magát mint szeretet, mégpedig úgy, hogy ebben mindig Isten mindhárom létalakja részt vesz.” (HÄRLE 2012, 406. o.)

Ez a felismerés a CA közösségi és kulturális dimenziói szempontjából is releváns, mert ha Isten lényege a szeretet – és ez a szeretet trinitáriusan strukturált –, akkor az egyházi közösség sem pusztán

Andrej Rubljov: Szentháromság

intézmény, hanem az isteni szeretet tükröződése a teremtet világ valóságában. Az ökumenikus párbeszédtől a kulturális és művészeti reflexión át a politikai közéletig ez a trinitárius alap ad erkölcsi és ontológiai mélységet emberi kapcsolatainknak.

TEOLÓGIAI MEGFONTOLÁSOK

A hitvallások mindenekelőtt a Biblia értelmezésének szükségszerű és kötelező erejű módját rögzítik. Härle ehhez hozzáteszi, hogy „a hitvallás teológiai jelentősége abban áll, hogy tudatosítja a bibliai üzenet értelmezésének szükségszerűségét, amikor azt értő módon kell továbbadni” (HÄRLE 2012, 154. o.).

Am ennél talán fontosabb a konkrét egyházi relevancia tudatosítása. A hitvallásoknak egyrészt meghatározó helyük és funkciójuk van az istentiszteleti életben (HÄRLE 2012, 156. o.). Különösen az Apostoli hitvallás, esetenként pedig a *Niceanum* tölt be fontos szerepet az istentiszteleten. A hitvallás közös elmondásában ugyanis a gyülekezet kifejezi és begyakorolja a kereszteni hit lényeges tartalmait.

Az 1. cikk – amely a *Niceai hitvallás* Szentháromság-formulájára épül – élő istentiszteleti valóságot fejez ki, mivel minden vasárnap, amikor a gyülekezet elmondja a *Credót*, tulajdonképpen a CA 1. cikkének tartalmát is újra és újra megvallja.

Az egyházi megújulás kérdésével kapcsolatban lényeges látni, hogy a hitvallás az ordinált lelkészi szolgálatra készülők számára is alapvető jelentőségű. A lelkészi hivatás felvállalásakor az ordináció előtt állóknak lelkiismeretük szerint kell megvizsgálniuk a hitvallási iratokat abból a szempontból, hogy azok hűségese-e a Szentíráshoz és Krisztushoz, majd az ordináció során elhangzó kötelezettségvállalást őszinte szívvel kell vállalniuk (vö. HÄRLE 2012, 157. o.).

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

A hitvallás kiindulópontjáról

- Miért lehet fontos, hogy az Ágostai hitvallás nem az emberről, az egyházzal vagy az erkölcsről, hanem Istenről szóló cikkel kezdődik?
- Mit árul el egy emberről vagy közösségről az, hogy miből indul ki, mi az alapja a gondolkodásának?
- Milyen veszélyei lehetnek annak, ha az egyház elsősorban önmagáról kezd beszélni, és nem Istenről?

A Szentháromság kérdéséről

- Mit jelent számunkra a gyakorlatban, hogy egy Istenben hiszünk, aki Atya, Fiú és Szentlélek?
- Melyik isteni személy áll hozzánk talán a legközelebb, és miért?
- Miért nehéz a Szentháromságot egyszerre megérteni és mégis megvallani? Szükséges-e mindent teljesen értenünk ahhoz, hogy higgyünk benne?

A hitvallás és a Biblia kapcsolatáról

- Miért volt szükség az egyház történetében hitvallások megfogalmazására, ha már létezik a Szentírás?
- Hogyan segíthet egy hitvallás eligazodni a különböző tanítások között?
- Találkoztunk-e már olyan helyzettel, amikor ugyanazt a bibliai szöveget egészen eltérően értelmezték emberek?

Az egyház egységéről

- Mit jelenthet ma, hogy az evangélikusok, reformátusok, katolikusok és ortodoxok ugyanazt a Szentháromságba vetett hitet vallják?
- Milyen területeken tapasztaljuk ma a keresztények közötti egységet?

Személyes hitbeli kérdések

- Mit jelent számomra, hogy Isten nem távoli erő vagy elv, hanem személyes valóság?
- Melyik isteni tulajdonság ad most a legtöbb erőt számomra: Isten hatalma, bölcsessége, jósága vagy hűsége?

FELADATOK

Kinek milyen Isten jut eszébe?

A résztvevők kapnak egy percet. Fejezzék be ezt a mondatot: „Isten számomra elsősorban...”

Mindenki csak egy vagy két szót mondhat. Például: Atya, teremtető, megváltó, bíró, vigasztaló, pásztor, szeretet.

Ezután beszéljék meg: Miért ezeket a szavakat választottuk? Mit árulnak el ezek a hitünkről?

A hitvallás nyomában

Keressék ki a liturgiából vagy az énekeskönyvből az Apostoli hitvallást és a Niceai hitvallást. Kiscsoportokban jelöljék meg: Hol jelenik meg az Atya? Hol a Fiú? Hol a Szentlélek?

Beszéljék meg: Melyik rész a leghosszabb? Miért kaphatott akkora hangsúlyt Krisztus személye és műve?

Három bibliai jelenet

A csoport három részre oszlik. Az egyik csoport Mt 3,13–17-et (Jézus megkeresztelése), a másik Mt 28,18–20-at, a harmadik 2Kor 13,13-at olvassa el.

Feladat: Keressék meg, hogyan jelenik meg a három isteni személy. Beszéljék meg: Mit tanulunk ezekből a szakaszokból a Szentháromságról?

EGYHÁZI DIMENZIÓ

A gyülekezetek számára a CA 1. cikke azt jelzi, hogy a gyülekezet közösségét maga a Szentháromság Isten alapítja és tartja fenn. Notger Slenczka az 1. cikk szövegét elemezve rámutat arra, hogy a CA-ban az „ecclesia” (egyház) meghatározása – a CA 7. cikke szerint „a hívők gyülekezete, amelyben az evangéliumot tisztán hirdetik, és a szentségeket az evangéliumhoz híven szolgáltatják ki” – teológiailag az 1. cikk talánján áll. Az az egy Isten ugyanis, akiről az 1. cikk szól, teremti és tartja fenn azt a közösséget, amelynek az evangélium és a szentségek az életadó elemei (SLENCZKA 2020, 207–208. o.).

Ez a felismerés különösen fontos napjainkban, amikor számos keresztény közösségben a „közösség” fogalmát elsősorban szociológiai vagy pszichológiai módon értelmezik. A Szentháromság-tan emlékeztet arra, hogy az egyházi közösség alapja nem redukálható a pszichológiai alapú összetartozásra, hanem az a teológiai valóság, amelyet a CA 1. cikke hirdet: a szerető, teremtő, megváltó és megszentelő Szentháromság Isten.

Ahogy Härle fogalmaz a teremtéssel kapcsolatban: *„Ugyanaz a Szentháromság Isten, aki Jézus Krisztusban megmutatkozott a világ üdvösségére, együttal annak Teremtője is.”* (HÄRLE 2012, 424. o.)

KÖZPOLITIKA ÉS PÁRBESZÉD

Az *Ágostai hitvallás* felolvasásának történelmi kontextusa önmagában is mutatja, hogy a CA 1. cikkének tétje sohasem csupán belső egyházi kérdések megválaszolása volt. Reuss András idézi Spalatin szavait a CA felolvasása után:

„Ezen az augsburgi birodalmi gyűlésen a legnagyobb dolgok egyike ment végbe, ami valaha is a földön megtörtént – ilyen hitvallás nem-hogy ezer év alatt, hanem mióta áll a világ, nem történt.” (Reuss 2008, 124. o.)

Georg Spalatin állítása is jelzi, hogy a hitvallás – és benne az 1. cikk – a politikai nyilvánosság előtt elhangzott hitvallásként jogi következményekkel is járt (augsburgi vallásbéke, 1555). Bár a CA nem politikai program, mégis alapot ad a közpolitikai gondolkodás számára, hiszen ha az ember Isten képmása (*imago Dei*), és Isten lényege a szeretet, ak-

Az Ágostai hitvallás felolvasása V. Károly előtt

kor minden emberi közösség – akár politikai formájában is – köteles az emberi méltóságot és a szeretet elvét védelemben részesíteni.

Slenczka hangsúlyozza, hogy a CA-ban az ún. *spänige Artikel* („vita tárgyát képező cikkek”) és a hitcikkek közötti megkülönböztetés tudatosan azt is jelenti, hogy a Szentháromság-tan és a krisztológia nem a vitás kérdések közé tartoznak, hanem a teljes keresztény hagyomány – lutheránusok és katolikusok – által közösen vallott alapot képezik (SLENCZKA 2020, 191. o.).

Ez a konszenzus a közpolitikai és kulturális pluralizmusban is iránytűként szolgálhat, mert a közös Isten-hit alapján az egyházak képesek párbeszédet folytatni olyan társadalmi kérdésekről is, amelyekben nézeteik különbözhetnek, de alapvető értékeik azonosak.

KULTÚRA ÉS MŰVÉSZET

Itt csak röviden érinthetjük a hitvallás kapcsolatát a kultúrával és a művészettel. A hitvallás mindennapi életünket jóval mélyebben áthatja, mint gondolnánk:

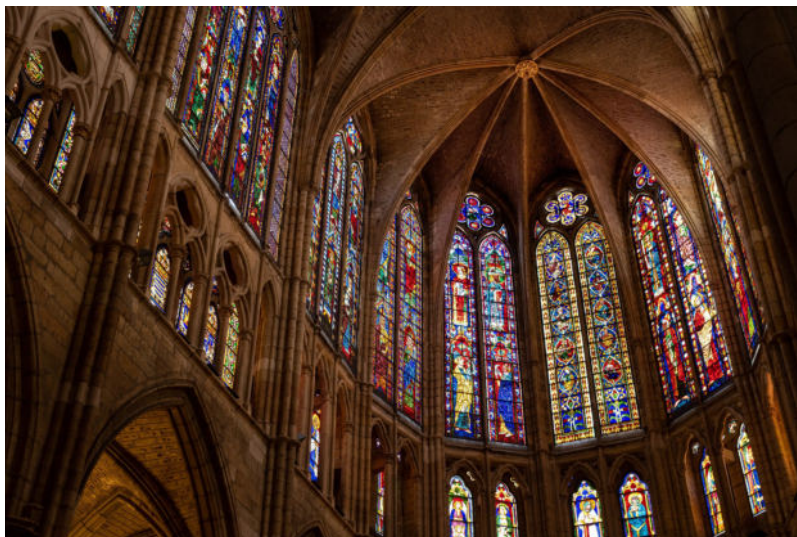
„A hitvallásnak az egyházi életre gyakorolt közvetett hatásai – amelyek az egyházi évben, az ünnepi naptárban, az egyházi énekekben és zenében (pl. oratóriumokban, passiókban, kantátákban) jelennek meg, és amelyek tematikus súlypontjai sokszor az egyház hitvallásaiból eredeztethetők – korunkban valószínűleg jóval több emberrel hozzák érintkezésbe a keresztény üzenetet, mint a Biblia olvasása vagy az istentiszteletek látogatása.” (HÄRLE 2012, 156–157. o.)

Ez a megfigyelés a kultúra és a művészetek szempontjából különösen lényeges. Johann Sebastian Bach passiói, Beethoven *Missa solemnise*, valamint a gótikus katedrálisok építészetének egész teológiai programja mind abból a trinitárius Istenbe vetett hitből nőtt ki, amelyet a CA 1. cikke tömören és pontosan fogalmaz meg.

A Szentháromságra utaló számszimbolika (háromszor hármas formák), az Atya, a Fiú és a Lélek személyeire vonatkozó képrendszerek (kéz, bárány, galamb) a keresztény képzőművészetben egyaránt abból a hitvallásból táplálkoznak, amelynek teológiai foglalatát a CA 1. cikke is kifejti.

ÖKUMENIKUS JELENTŐSÉG

A lutheri hagyomány reformátori önértelmezése szerint az ókori zsinati határozatokhoz (különösen a *Niceai–konstantinápolyi hitvalláshoz*) való visszatérés nem konfesszionális különbséget, hanem az egyházzal való folytonosságot kívánja hangsúlyozni. A reformátorok nem azt állítják, hogy tanításuk a régi egyházzal szemben új *differentia specifica*, hanem éppen ellenkezőleg: a megigazulás evangéliuma magában az ókatolikus hitvallás tartalmában gyökerezik.

Härle ennek jelentőségét a következőképpen foglalja össze (HÄRLE 2012, 394–395. o.): a Szentháromság-tan szükségessége abból következik, hogy mind Jézus Krisztus istenségét, mind a Szentlélek istenségét, mind pedig Isten egységét fenn kell tartani egy időben. Ez az a három feltétel, amelyből a trinitárius gondolkodás elkerülhetetlenül következik.

Ez a felismerés alapvetően meghatározza a CA 1. cikkének ökumenikus jelentőségét. Az evangélikus–katolikus párbeszédék során az ún. „Lehmann–Pannenberg-tanulmány” (1986) megállapításait Slenczka is idézi: az alapvető hitigazságokban – beleértve a Szentháromság-tant és a krisztológiát – mély konszenzus mutatkozik a két egyházi

hagyomány között. Ugyanakkor a szerző azon a véleményen van, hogy „a kereszténység e hagyományai között fennálló, az egyházfoglalomra vonatkozó különbség olyan természetű, hogy nem enged teret a kölcsönös egyházként való elismerésnek.” (SLENCZKA 2020, 72-73. o.)

A CA 1. cikke tehát, amely a *Niceai hitvallás* formuláját explicitté teszi, éppen ott teremt alapot a párbeszédre, ahol a megosztottság a legérzékenyebb: az Istenről vallott közös hitben. Nem véletlen tehát, hogy a lutheránus–római katolikus *Közös nyilatkozat a megigazulás tanáról* (1999) is a trinitárius hitvallás közös talaján állt, és aláírása az ökumené egyik legnagyobb eseményeként vonult be a 20. századi teológiatörténetbe.

Ökumenikus szempontból a CA 1. cikke azért is megkerülhetetlen, mert az összes nagy keresztény hagyomány – a református, az anglikán, a keleti ortodox és a római katolikus – egységesen elfogadja a *Niceai hitvallást*.

Az egyházak ebben az esetben nem egyszerűen egy dogmatikai tételben értenek egyet, hanem abban a hermeneutikai elvben is, hogy az óegyházi hitvallások – köztük elsősorban a *Niceai hitvallás* – az egész keresztény hagyomány közös alapját alkotják. A reformáció nem akart eltérni ettől az alaptól; éppen ellenkezőleg: azt kívánta megmutatni, hogy a megigazulás evangéliuma az óegyházi hitvallásokból következik.

A HITVALLÁS MA – ÖNVIZSGÁLATRA HÍVÁS

Reuss András tömören foglalja össze a CA 1. cikkének mai aktualitását: „Az *Ágostai hitvallás ma is érvényes... [és] önvizsgálatra hív.*” (REUSS 2008, 190. o.)

Ez az önvizsgálat nem egyszerűen a múlt ismételése, hanem annak belátása, hogy a Szentháromságba vetett hit normatív keret marad minden egyházi, közösségi és kulturális cselekvés számára (HÄRLE 2012, 393. o.).

A Härle által leírt „életvilág” (*Lebenswelt*) kontextusában – a szekularizáció, a vallási pluralizmus és az individualizmus közegében – a CA 1. cikke azt mondja ki, amit ma kevesen mernek kimondani: hogy Isten valóságos, örökkévaló, testetlen, mérhetetlen jóságú és hatalmú, és hogy ez a valóság nem magánvélemény, hanem az egész teremtett világ alapja.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

Az egyházzól

- Mitól válik egy gyülekezet valóban egyházzá?
- Miért fontos emlékeztetnünk magunkat arra, hogy a gyülekezet nem emberi vállalkozás, hanem Isten műve?
- Milyen veszélyei lehetnek annak, ha egy gyülekezet elsősorban közösségi klubként vagy kulturális egyesületként tekint önmagára?
- Miben több a keresztény közösség egy baráti társaságnál vagy civil szervezetnél?
- Hogyan tapasztaltuk meg életünk során, hogy Isten tartotta meg a gyülekezetet nehéz időszakokban?

Egyház és társadalom

- Mit jelenthet ma, hogy az ember Isten képmása?
- Milyen következményei vannak ennek az emberi méltóságról való gondolkodásunkra?
- Szabad-e az egyháznak közéleti kérdésekben megszólalnia? Ha igen, milyen módon?
- Mi a különbség aközött, amikor az egyház evangéliumi alapokon szólal meg, és aközött, amikor pártpolitikai szereplővé válik?
- Mely társadalmi kérdésekben lenne ma különösen fontos a keresztény hang jelenléte?

Kultúráról és művészetről

- Mely műalkotások, zeneművek vagy épületek segítettek közelebb kerülni Istenhez?
- Miért tud egy passió vagy egy korál néha többet mondani, mint egy hosszú igehirdetés?
- Tapasztaltuk-e már, hogy egy ének szövege vagy dallama hosszú idő után is elkísért bennünket?
- Hogyan őrizheti meg és adhatja tovább a kultúra a keresztény hit üzenetét?

Ökumenéről

- Szoktunk ökumenikus imahétre járni? Mit jelent számunkra? Milyen további ökumenikus tapasztalataink vannak?

- Mi lep meg bennünket abban, hogy a különböző keresztény felekezetek ugyanazt a Niceai hitvallást vallják?
- Hogyan tudunk egyszerre hűségesek maradni evangélikus identitásunkhoz és nyitottak lenni más keresztények felé?

Önvizsgálat

- Milyen képet közvetít ma a világ felé a gyülekezetünk Istenről?
- Látszik-e rajtunk, hogy a szerető, teremtő és megváltó Istenhez tartozunk?
- Mi az a terület, ahol gyülekezetként különösen szükségünk van megújulásra?
- Mit jelent számomra személyesen ma kimondani: „Hiszek egy Istenben”?

FELADATOK

Mi tartja össze a gyülekezetet?

A résztvevők írjanak fel minél több választ erre a kérdésre: Mi tartja össze a gyülekezetet?

Például: közös hit, barátságok, hagyományok, lelkész, épület, programok, istentisztelet, Krisztus. Ezután beszéljék meg:

- Melyek fontosak?
- Melyek nélkülözhetetlenek?
- Mit mond erről a CA 1. és a CA 7. cikke?

Kulturális körkép

Csoportonként nevezzenek meg egy éneket, egy zeneművet, egy festményt, egy épületet, amely számukra a keresztény hithez kapcsolódik.

Beszéljék meg:

- Miért éppen ezt választotta?
- Mit mond ez az alkotás Istenről?

A közös alap

Kiscsoportok sorolják fel, milyen felekezetű keresztényekkel találkoztak életük során.

Ezután gyűjtsék össze: Miben hiszünk közösen? Például: a Szentháromságban, Jézus Krisztus istenségében, a feltámadásban, a keresztiségben. Ezután beszéljék meg: Miért fontos a közös alap felismerése?

Hit a hétköznapiakban

A résztvevők keressenek példákat arra, hol találkoznak a keresztyén hit örökségével a mindennapokban.

Például: ünnepek, zene, szólások, művészet, temetők, építészet.

Beszélgék meg: Vajon észreveszik-e ezt azok is, akik nem járnak templomba?

Mit üzenne a gyülekezetünk?

Képzeld el, hogy a gyülekezetünknek egyetlen mondatban kellene bemutatnia magát a településnek. Közös fogalmazzák meg ezt a mondatot.

Utána beszéljék meg:

- Valóban ezt sugározzuk?
- Mi hiányzik még belőle?

Hitvallás a nyilvánosság előtt

A CA felolvasása nyilvános hitvallás volt.

Beszélgék meg:

- Milyen helyzetekben kell ma egy keresztyén embernek hitvallást tennie?
- Könnyebb vagy nehezebb ma hitvallónak lenni, mint korábban?
- Milyen kockázatokkal járhat ma a hit nyílt vállalása?

Az eredeti bűnről – és annak aktualitásáról...

„Az eredeti bűnről

Tanídják továbbá, hogy Ádám bűnbeesése után a származás természetes rendjében minden ember bűnnel születik, vagyis istenfélelem és Istenbe vetett bizodalom nélkül és bűnös kívánsággal, és hogy ez az eredeti betegség vagy romlás valóban bűn, amely kárhoztat, és most is örök halált hoz azoknak, akik nem születnek újjá a keresztség és a Szentlélek által. Elítéli a pelagiánusokat és másokat, akik tagadják, hogy az eredeti romlás bűn, és hogy kisebbítsék Krisztus érdemének és jótéteményeinek dicsőségét, azt állítják, hogy értelmének ereje által az ember megigazulhat Isten színe előtt.” (KK2, 20–21. o.)

A 2. CIKK TEOLÓGIAI TARTALMA

A CA 2. cikkének első tagmondata latinul így hangzik: „*Item docent, quod post lapsum Adae omnes homines, secundum naturam propagati, nascantur cum peccato, hoc est, sine metu Dei, sine fiducia erga Deum et cum concupiscentia*” (idézi LEONHARDT 2022, 269. o.). A német változat az istenfélelem és a hit hiánya mellé felveszi továbbá az Isten iránti szeretet hiányát is, és záradékként hozzáfűzi, hogy e veleszületett betegség és eredeti bűn valódi bűn, amely mindazokat Isten örök haragjára ítéli, akik nem születnek újjá a keresztség és a Szentlélek által. A cikk végén a pelagiánusokat (akik tagadták az ember teljes romlottságát) és mindazokat elítélik, akik abban bíznak, hogy saját erejükből megszerezhetik Isten bűnbocsátó kegyelmét.

A bűnről szóló hitvallási megfogalmazások elsősorban nem morális kategóriák, hanem az ember Istenhez való viszonyának egzisztenciális alapstruktúráit mutatják fel.

Az öröklött bűn (*Erbsünde*) kapcsán Härle megkülönbözteti a *peccatum originale* (az egész emberiségre kiterjedő, a születéssel örökölt állapot) és a *peccatum personale* (az egyén személyiségének romlottsága) fogalmát (HÄRLE 2012, 488–490. o.). Az előbbi az emberi lét közös sorsát jelöli, az utóbbi az egyéni lét említett alapstruktúráját. A bűn gyökere a bizalmatlanság (*Misstrauen*), azaz az Istennel szembeni bizalmatlanság, amely a teremtményi lét szorongásából démoni szorongássá válik, és áthatja az ember egész létét (vö. HÄRLE 2012, 486. o.). Ez a fogalmi pontosság megszabadítja e tanítást a trivializálás veszélyétől, mert nem „bizonyos bűnös tettekről” van szó, hanem az Istentől való elfordulásról.

Notger Slenczka rámutat arra, hogy a CA 2. cikke a *Schwabachi cikkek-től* eltérően más helyre került. Míg azokban a bűnről szóló cikk a krisztológiai cikk után állt, addig az *Ágostai hitvallásban* Melanchthon az 1. cikk (Istenről) és a 3. cikk (Krisztusról) közé illesztette, követve a teremtes–bűn–megváltás sorrendjét (SLENCZKA 2020, 199. o.). E döntés teológiailag két szempontra mutat: egyrészt antipelagiánus élt ad a cikknek, másrészt a bűnről szóló tanítás előremutat a krisztológiára. Vagyis: „A bűnről szóló tanítás megváltástani indíttatású.” (SLENCZKA 2020, 199. o.) A bűnről szóló tanítás tehát mindenekelőtt az üdvösségtanból nyeri el teljes értelmét, és nem fordítva.

A BŰN MINT ALAPDISZPOZÍCIÓ ÉS A SZOLGAI AKARAT

A CA 2. cikke a bűnt nem egyes tettekben, hanem az ember egész életfolytatásának alapirányultságában jelöli meg. Slenczka úgy fogalmaz, hogy az ember „nemcsak egyes bűnöket követ el, hanem bűnös”, és „az életvezetés alapirányultsága már a legmélyebb szinten elhibázott, és az összes cselekvést elhibázottá teszi” (SLENCZKA 2020, 271. o.).

Albrecht Dürer: Ádám és Éva (1504)

Ez az antropológiai diagnózis – amelynek háttérében az ágostoni *incurvatio in se ipsum* (az önmagába fordult ember) gondolata áll – abban mutatkozik meg, hogy „csak kívülről” jöhet a szabadítás, mivel az emberi akarat a bűn foglya (HÄRLE 2012, 491. o.).

A *servum arbitrium* (szolgai akarat) lutheri és melanchthoni tézise – amelyet a CA 2. cikke implicit módon tartalmaz – azt jelenti, hogy az ember személyiségének központja olyan mértékben meghatározott a bűn által, hogy sem értelemmel, sem akarattal, sem erkölcsi erőfeszítéssel nem képes saját erejéből ettől a meghatározottságtól megszabadulni.

Härle hangsúlyozza: „Azt a belső megkötöttséget, amelynek következtében az ember akarata szembemegy Istentől kapott rendeltetésével, a »szolgai akarat« fogalma fejezi ki.” (HÄRLE 2012, 492. o.)

A bűnről szóló cikk e mélyrétegéhez kapcsolódva a *Formula Concordiae* 1. cikke megállapítja, hogy az áteredő bűn az ember egész természetét megrontotta. Ugyanakkor különbséget kell tenni az ember teremtményi léte és a bűn között, nehogy a bűn természeti szükségszerűséggé váljék. Ez a distinkció rendkívül fontos, hiszen amennyiben a bűn maga az emberi természet volna, akkor sem a felelősség, sem a megváltás nem lenne értelmezhető.

ÖKUMENIKUS ÉS EGYHÁZTÖRTÉNETI DIMENZIÓK

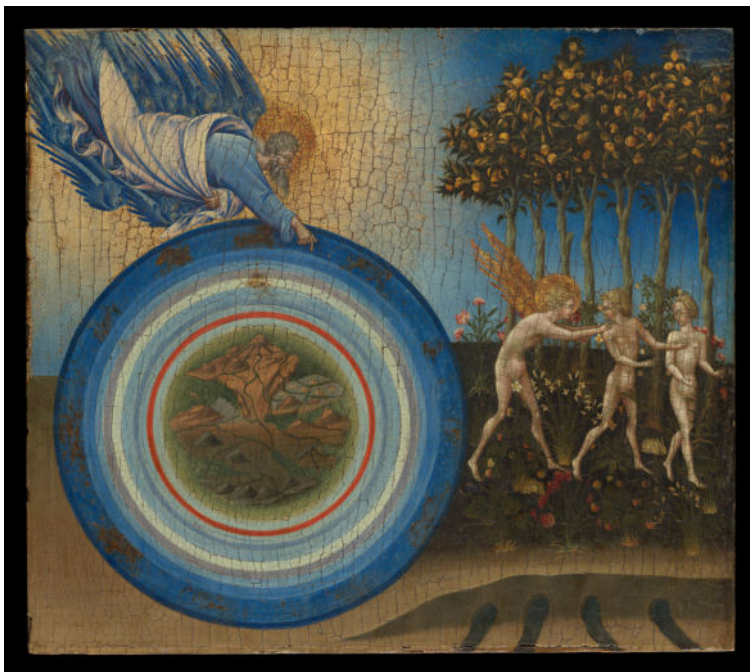
II. Jeremiás pátriárka 1576-ban a CA 2. és 19. cikkében foglalt, a hamartológiáról (a bűnről szóló tanításról) szóló tanítással fenntartások nélkül egyetértett, ám éles ellentétbe került a reformátori szabad akaratról szóló tanítással. Ennek ökumenikus tanulsága, hogy a bűn meghatározása az ortodox–lutheránus párbeszédben is találkozási pont, míg az ahhoz kapcsolódó megváltástani következtetések feszültségeket hordoznak.

A CA „katolikus” igénnyel lép fel, hiszen nem egy új egyház alapjait kívánja lerakni, hanem a meglévőt szeretné megújítani az evangélium alapján (Frank–Leppin–Licht 2022, 12. o.). A II. cikk esetében ez különösen jól megmutatkozik: az eredeti bűn tanítása az ókori egyház hagyományára, Ágostonra, valamint a karthágói (418) és az orange-i (529) zsinatokra épül.

A tridenti zsinat 1546-os határozata az eredendő bűnről tartalmilag messzemenően párhuzamos a CA II. cikkével; a különbségek a kegyelem

és a szünergizmus (együttműködés) kérdéseit érintik (LEONHARDT 2022, 316., 332. o.). Ez az egyezés azt jelenti, hogy a CA II. cikke az ökumenikus párbeszédben alapvetően nem megosztó kérdés.

A CA mai relevanciáját vizsgálva hangsúlyozandó, hogy a hitvallás (*confessio*) lényege nem a felekezeti elhatárolódás, hanem az egyházon belüli teológiai igazság megvallása.

Giovanni di Paolo: Kiűzetés a Paradicsomból (1445)

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

Ehhez a részhez érdemes a hangsúlyt nem az eredeti bűn dogmatörténeti részleteire, hanem az emberi állapot, a bizalom, a szabadság, a felelősség és a megváltás szükségességének kérdéseire helyezni.

Az emberi állapotról

- Mit jelenthet az az állítás, hogy az ember nemcsak bűnöket követ el, hanem bűnös?

- Mi a különbség a bűnös cselekedetek és a bűnös állapot között?
- Találkozunk-e ma olyan gondolkodással, amely szerint az ember alapvetően jó, és csak a körülmények rontják el?

A bizalom kérdéséről

- Beszéljessünk arról, hogy mit jelent, hogy a bűn gyökere az Istennel szembeni bizalmatlanság. Hol jelenhet meg ez a bizalmatlanság a mai ember életében?
- Milyen helyzetekben nehéz igazán Istenre hagyatkoznunk?
- Mi a különbség az egészséges felelősségvállalás és az önmagunkba vetett kizárólagos bizalom között?
- Miért olyan nehéz elhinni, hogy Isten valóban gondot visel ránk?

A szabadságról

- Mit értünk általában szabadság alatt?
- Hogyan fér össze a szabadság és a „szolgai akarat” tanítása?
- Tapasztaltuk-e már, hogy valamit nem akartunk tenni, mégis újra és újra ugyanabba a hibába estünk? Mit mond ez az emberi akaratról?

A bűn és a felelősség kapcsolatáról

- Miért fontos különbséget tenni aközött, hogy az ember bűnös, és aközött, hogy maga a teremtettségi természet volna rossz?
- Mit veszítenénk el, ha a bűnt pusztán öröklött sorsnak vagy pszichológiai meghatározottságnak tekintenénk?
- Miért fontos, hogy a keresztény hit egyszerre beszél felelősségről és kegyelemről?

A megváltás szükségességéről

- Miért helyezte Melanchthon a bűnről szóló cikket Isten és Krisztus közé?
- Mit mond ez a sorrend a megváltás jelentőségéről?
- Hogyan változik a Krisztusról alkotott képünk, ha komolyan vesszük a bűn valóságát?
- Miért válik jelentéktelenné Krisztus megváltó műve, ha az ember saját erejéből is eljuthatna Istenhez?

Egyháztörténeti dimenzió

- Miért fontos, hogy az Ágostai hitvallás nem új tanítást akar bevezetni, hanem az ógyházi hagyományhoz kapcsolódik?
- Mit jelenthet számunkra, hogy az eredeti bűnről szóló tanítás nem a reformáció találmánya, hanem évszázadokkal korábbi keresztény meggyőződés?
- Miért lehetett fontos a reformátorok számára hangsúlyozni az egyház folytonosságát?

Ökumenikus dimenzió

- Meglepő-e számunkra, hogy az eredeti bűnről szóló tanításban sokkal nagyobb az egyetértés a különböző egyházak között, mint elsőre gondolnánk?
- Miért könnyebb néha a különbségeket észrevenni, mint a közös hitbeli alapokat?
- Milyen előnyei lehetnek annak, ha felismerjük a más felekezetű keresztényekkel való közös hitvallási alapot?
- Miért fontos, hogy a hitvallás elsődleges célja nem az elhatárolódás, hanem a hit megvallása?

FELADATOK

Mi a baj az emberrel?

Kiscsoportokban gyűjtsenek válaszokat erre a kérdésre: Mi az emberi-ség legnagyobb problémája?

A válaszok között szerepelhet: önzés, kapzsiság, erőszak, félelem, közöny, bizalmatlanság, hatalomvágy.

Ezután beszéljék meg:

- A felsorolt problémák közül melyek okok és melyek inkább következmények?
- Mit mond erre az Ágostai hitvallás?

A bizalom próbája

Mindenki gondoljon egy olyan élethelyzetre, amikor nehéz volt bízni Isten vezetésében. Nem szükséges megosztani a konkrét történetet.

Beszéljék meg általánosságban:

- Miért nehéz a bizalom?

- Mi segíti a bizalom növekedését?
- Milyen szerepe van ebben az imádságnak és a közösségnek?

Miből fakad?

A csoport kapjon különböző cédulákat: irigység, harag, csalás, pletyka, önzés, hatalomvágy.

Beszélgék meg: Ezek a bűn gyökerei vagy inkább a bűn tünetei?

A végén kapcsolják össze a beszélgetést az Istentől való elfordulás gondolatával.

39

Az önmagába fordult ember

Az ágostoni kifejezés szerint az ember önmagába fordul (*incurvatio in se ipsum*).

Kérjék meg a résztvevőket, hogy gyűjtsenek példákat arra, hogyan jelenik meg az önközpontúság a társadalomban, hogyan jelenik meg a gyülekezetben, hogyan jelenik meg a saját életünkben.

Beszélgék meg: Mi segíthet ebből kifelé fordulni?

Bibliai példák

Keressenek olyan bibliai szereplőket, akik szerettek volna jól cselekedni, mégis kudarcot vallottak. Például: Péter, Dávid, Jónás, Pál (Róm 7).

Beszélgék meg: Mit tanítanak ezek a történetek az emberi akaratról?

AKTUALITÁS

Az egyház megújulása szempontjából a CA 2. cikke alapvető jelentőségű, hiszen megóvjá az egyházat az önelégültségtől és a teljesítményvallásosságtól. Az a gyülekezet, amely megfelelkezik az eredeti bűn tanításáról, könnyen a moralizmus vagy az öinigazság csapdájába esik. A bűnnel kapcsolatos tanítás nem elvont tétel, hanem önismeret, amelynek helye a bűnbánatban és a feloldozásban van; a reformátorok mindezt az egész gyülekezetre általánosították (SLENCZKA 2020, 263. o.). A bűn felismerése nem megaláz, hanem megtisztít, és lehetővé teszi az egyház megújulását, mert az az egyház, amely magát bűnösnek vallja, egyszerre alázatos és nyitott a kegyelem befogadására.

A hívők közösségének épülése szempontjából is jelentős a 2. cikk tartalma. Nem rang, nem kultúra, nem teljesítmény, hanem a közös

kiszolgáltatottság és a közösen kapott kegyelem teremt közösséget. Hårle hangsúlyozza, hogy a *peccatum originale* az egész emberiségre kiterjedő állapot, amely megelőzi az összes egyéni döntést, és amelyből egyedül Isten szabadíthat meg (HÅRLE 2012, 489. o.). A gyülekezet nem a kiválóak klubja, hanem a kegyelemre szorulóké, akik éppen a közösen kapott feloldozásban kapcsolódnak újra és új módon egymáshoz.

Közpolitikai és kulturális szempontból a CA 2. cikkének üzenete az emberi méltóság és az intézményi fékek és ellensúlyok szükségességének felismeréséhez járulhat hozzá. Ha az ember természeténél fogva hajlamos az önzésre, a hatalomvágyra és a másik kizsákmányolására – ahogyan azt a reformátori hamartológia mellett a politikai gondolkodás realista hagyománya is hangsúlyozza –, akkor a társadalmi és politikai intézményrendszer nemcsak hasznossági, hanem antropológiai szükségyszerűség is. Slenczka megközelítésében a bűn felismerése „immunizál” mind a naiv, emberbe vetett optimizmus, mind a teljes pesszimizmus ellen (SLENCZKA 2020, 256. o.). A keresztény kulturális és közjogi gondolkodás e realizmusa különösen aktuális az identitáspolitika, a populizmus és a demokratikus intézmények eróziójának korában: a 2. cikk emlékeztet arra, hogy egyetlen emberi vezető, rendszer vagy ideológia sem lehet „megváltó”.

Az egyén boldogulása szempontjából a bűnről szóló cikk üzenete paradox módon felszabadító jellegű, hiszen aki felismeri, hogy nem saját erejéből kell megváltania önmagát, az megszabadul a teljesítménykényszertől és az „önistenítés” terhetől. A bűn beismerése és a feloldozás elfogadása „a beteljesedett élet hajnala” (HÅRLE 2012, 586. o.). Az a hívő, aki a CA 2. cikkének üzenetét komolyan veszi, sohasem a saját erkölcsi felsőbbrendűségét keresi, hanem a kegyelem ajándékában gyökerező önismeret szabadságát éli. Ez a lélektani és egzisztenciális dimenzió a 21. századi teljesítményorientált társadalomban az „önmagunk kizsákmányolásával” szemben valódi alternatívát kínál, és új életre szabadít fel.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az *Ágostai hitvallás* 2. cikke az eredendő bűnről pontosan meghatározza az ember Isten előtti állapotát három fogalom – *concupiscentia*, *sine metu Dei*, *sine fiducia* – segítségével, és antipelagiánus éllel határolja el magát az ember természetes képességeibe vetett bizalomtól,

valamint szótériológiai motiváció mentén nyit utat a kegyelem befogadása felé.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

A gyülekezetről

- Miért jelent veszélyt egy gyülekezet számára, ha megfedezkedik a bűn valóságáról?
- Mi a különbség a büntudat és a bűnbánat között?
- Miért lehet felszabadító annak felismerése, hogy mindannyian kegyelemre szorulunk?
- Hogyan segítheti a gyülekezeti közösséget, ha nem tökéletes emberek közösségeként, hanem a kegyelemből élők közösségeként tekint önmagára?

41

A közösségről

- Mi az, ami valójában összeköti a keresztyén gyülekezet tagjait?
- Hogyan változtatja meg emberi kapcsolatainkat annak felismerése, hogy mi magunk is bocsánatra szorulunk?
- Miért lehet nehéz elfogadni mások gyengeségeit, hibáit vagy bűneit?

Társadalmi és közéleti kérdésekről

- Miért fontos, hogy a keresztyén ember egyszerre lássa az ember méltóságát és bűnösségét?
- Milyen veszélyei vannak annak, ha túlzottan bízunk egy politikai vezetőben, rendszerben vagy ideológiában?
- Milyen példákat látunk a történelemben arra, amikor emberek vagy mozgalmak „megváltóként” léptek fel?
- Miért lehet aktuális ma is az a felismerés, hogy nincs tökéletes emberi rendszer?

A teljesítménykényszerről

- Milyen formákban jelenik meg körünkben a teljesítménykényszer?
- Mit jelent az „önmagunk megváltásának” kísértése?

Személyes reflexió

- Életünk mely területén támaszkodunk leginkább a saját erőnkre?
- Mit jelent számunkra ma a kegyelemből való élet?

FELADATOK

A gyülekezet tükre

Kiscsoportokban fejezzék be ezt a mondatot: „Egy gyülekezet akkor kerül veszélybe, amikor...”

Például: tökéletesnek akar látszani, másokat lenéz, elfelejti Krisztust, csak önmagával foglalkozik.

A válaszok után beszéljék meg:

- Melyik veszély a legvalóságosabb ma?
- Hogyan lehet ezeket felismerni és elkerülni?

Mi teremt közösséget?

Írjanak fel külön cetlikre olyan dolgokat, amelyek embereket összekötnek: közös érdeklődés, családi kapcsolatok, világnézet, lakóhely, hagyományok, közös célok.

Ezután tegyék fel a kérdést: Mi különbözteti meg a keresztény gyülekezetet minden más közösségtől? Beszéljék meg a válaszokat.

A „kiválóak klubja” vagy a kegyelem közössége?

Két csoport dolgozzon. Az egyik sorolja fel, milyen lenne egy olyan közösség, ahol mindenki a saját teljesítménye alapján értékes. A másik egy olyan közösséget írjon le, amely a kegyelemre épül. Ezután hasonlítsák össze a két listát.

Megváltók keresése

Kiscsoportokban gondolják végig: Milyen dolgoktól várja ma az emberiség a megoldást?

Például: technológia, gazdasági fejlődés, politika, mesterséges intelligencia, tudomány, egy-egy karizmatikus vezető.

Beszéljék meg:

- Mit tudnak ezek valóban megoldani?
- Mit nem tudnak megoldani?

Bibliai példák a kegyelemre

Keressenek bibliai szereplőket, akik nem saját teljesítményük miatt váltak Isten eszközeivé.

Például: Mózes, Dávid, Péter, Pál, Zákeus.

Beszéljék meg: Mit mondanak ezek a történetek a kegyelemről?

Az Isten Fiáról

„Az Isten Fiáról

Tanítják továbbá, hogy az Ige, azaz Isten Fia, a boldogságos Szűz Mária méhében magára vette az emberi természetet, hogy a két természet – az isteni és az emberi – elválaszthatatlanul legyen összekötve a személy egységében, az egy Krisztus, aki valóságos Isten és valóságos ember, szűz Máriától született, valóságosan szenvedett, keresztre feszítettet, meghalt és eltemettetett, azért, hogy kiengesztelje irántunk az Atyát, és áldozattá legyen nem csak az eredeti vétékért, hanem az emberek minden elkövetett bűnéért is. Ugyanő alászállt a poklokra, és valóban feltámadt a harmadik napon, majd felment a mennybe, hogy az Atya jobbjára üljön, és mindörökké országoljon és uralkodjék minden teremtményen, és megszentelje azokat, akik benne hisznek, a szívükbe küldött Szentlélek által, hogy vezesse, vigasztalja, megelevenítse őket, és védelmezzen az ördöggel és a bűn hatalmával szemben. Ugyanez a Krisztus egyszer majd nyilvánvalóan visszatér, hogy megítélje az élőket és a holtakat stb. az Apostoli hitvallás szerint.” (KK2, 21–22. o.)

Az Ágostai hitvallás 3. cikke (*De Filio Dei*) látszólag szűkszavúan, de dogmatikailag pontosan foglalja össze a nicea–konstantinápolyi és a khalkédóni hitvallások krisztológiáját, és ezt közvetlenül szótériológiai és eszkatológiai perspektívába helyezi. A cikk előbb a Fiú személyére (1–2. mondat), majd megváltó művére (3–4. mondat), végül a Szentlélek küldésére és Krisztus visszajövetelére (5–6. mondat) koncentrálnak.

AZ IGE MEGTESTESÜLÉSE

A cikk első mondata: „Tanítják továbbá, hogy az Ige, azaz Isten Fia, a boldogságos Szűz Mária méhében magára vette az emberi természetet.” (KK2 21. o.)

Ezzel Melanchthon kifejezetten János evangéliumának Logosz-krisztológiájára épít, és a Fiú preegzisztens (előzetes létezésére vonatkozó) istenségét kapcsolja össze a szűztől születés történeti eseményével. A „magára vette” kifejezés a patrisztikus krisztológia terminológiájához kapcsolódik. Eszerint a Fiú nem egy már létező emberrel egyesül, hanem maga veszi fel az emberi természetet.

A hangsúly a „valóságos Isten és valóságos ember” (*vere Deus et vere homo*) kifejezésen van, amely az ariánus és az adoptianista krisztológiával szemben biztosítja Jézus teljes istenségét és teljes emberségét. Az adoptianizmus ugyanis elutasítja azt a nézetet, hogy Jézus öröktől fogva Isten Fia lett volna.

Giovanni di Paolo: Jézus bemutatása a templomban (1435 körül)

A KÉT TERMÉSZET EGYSÉGE

A második mondat tulajdonképpen a khalkédóni meghatározás parafrázisa: „*hogy a két természet, az isteni és az emberi elválaszthatatlanul legyen összekötve a személy egységében, az egy Krisztus[ban]*”. (KK2 21. o.)

A „személy egysége” (*unitas personae*) fogalom a nesztorianizmus elutasítását fejezi ki. Nesztoriosz és követői úgy tartották, hogy Jézus Krisztusban az isteni (Logosz) és az emberi természet olyan élesen elkülönül egymástól, mintha két különálló személy vagy valóság (*hüpo-*

sztaszisz) létezne benne. Ez megbontaná az üdvösség drámájának egységét.

Ugyanakkor a „két természet” (*duae naturae*) hangsúlyozása az eutükhézi összemosás ellen irányul. Eutükhész ugyanis annyira hangsúlyozta Krisztus egységét, hogy a két természetet összemosta. A CA szerint Krisztusban az isteni és az emberi természet „elválaszthatatlannul”, ugyanakkor „összekeveredés nélkül” egyesült.

A *communicatio idiomatum* (a tulajdonságok közlése) klasszikus tana szerint az egy személynek tulajdoníthatók mindkét természet sajátosságai.

ENGESZTELŐ ÁLDOZAT ÉS MEGIGAZULÁS

A harmadik mondat már kifejezetten szótérilógiai jellegű. Megfogalmazza, hogy Krisztus „*valóságosan szenvedett, keresztre feszítettet, meghalt és eltemettetett, azért, hogy kiengesztelje irántunk az Atyát, és áldozat legyen nemcsak az eredeti vétekért, hanem az emberek minden elkövetett bűnéért is.*” (KK2 21. o.)

A reformátori krisztológia nem önmagában, hanem a megigazulás drámájának kontextusában értelmezhető. A 3. cikk ezért szoros belső kapcsolatban áll a 4. cikkel (*A megigazulásról*), amely kifejti, hogy az ember „ingyen, Krisztusért, hit által” igazul meg.

A „kiengesztelés” (*reconciliatio*) és az „áldozat” (*sacrificium*) fogalma a biblikus – elsősorban páli és a *Zsidókhoz írt levélben* megjelenő – áldozati metaforákra épül, de azokat egyértelműen Krisztus egyszeri és elégséges helyettes áldozatára vonatkoztatja.

Ez határozottan szemben áll a mise ismétlődő áldozatfelfogásával, amelyet az *Ágostai hitvallás* későbbi cikkei vitatnak. A bűn kétféle értelmezése („eredeti vétek” és „minden elkövetett bűn”) jelzi, hogy Krisztus műve az emberi lét egzisztenciális és konkrét etikai dimenziójára egyaránt kiterjed.

LESZÁLLÁS A POKLOKRA, FELTÁMADÁS, FELEMELTETÉS

A negyedik mondat a klasszikus *status duplex Christi* rövid szintézisét adja: „*Ugyanő alászállt a poklokra, és valóban feltámadt a harmadik napon, majd felment a mennybe, hogy az Atya jobbára üljön, és mindörökké országoroljon és uralkodjék minden teremtményen, és megszentelje azokat, akik benne hisznek.*” (KK2 21–22. o.)

A hitvallás az *Apostoli hitvallás* szókészletét veszi át, de úgy, hogy az „alászállt a poklokra” kifejezés a győztes Krisztus diadalának képeként jelenik meg a gonosz hatalmak fölött.

A mennybemenetel és az Atya jobbára ülés már a *sessio ad dextram Patris* (az Atya jobbán való ülés) gondolatköréhez tartozik, vagyis ahhoz a királyi uralomhoz, amely Krisztus felemeltetésének (*exaltatio*) állapotát jellemzi. Krisztus mint valóságos ember részesül az isteni uralomban, ami előkészíti a lutheri *ubiquitas*-tan (mindenütt-jelenvalóság) későbbi kibontását az úrvacsoratanban.

A „minden teremtmény feletti” uralom hangsúlyozása kozmikus krisztológiára utal. Eszerint Krisztus uralma nemcsak az egyházi vagy „lelki” szférára korlátozódik, hanem az egész teremtetett valóságra kiterjed.

Matthias Grünewald: Isenheimeri oltár (1512–1516)

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

A megtestesülésről

- Mit jelent számunkra az a hitvallási állítás, hogy Isten emberré lett?
- Miért nem elegendő azt mondani Jézusról, hogy nagy tanító vagy különleges vallási vezető volt?
- Miért fontos, hogy Jézus nemcsak valóságos Isten, hanem valóságos ember is?
- Melyik oldalát nehezebb elfogadnunk: Jézus istenségét vagy emberségét?

47

Krisztus személyéről

- Miért ragaszkodott az egyház évszázadokon át ahhoz, hogy Krisztus egy személy, aki egyszerre valóságos Isten és valóságos ember?
- Mit veszítenénk el, ha Jézus csak ember lenne?
- Mit veszítenénk el, ha Jézus csak Isten lenne, de nem lenne valóságos ember?
- Hogyan segíthet bennünket a nehézségek idején annak tudata, hogy Krisztus emberként is átélte a szenvedést?

A keresztről

- Mit jelent a mindennapi hitünk számára, hogy Krisztus nemcsak tanított, hanem önmagát adta értünk?
- Miért áll a keresztről a keresztény hit középpontjában?
- Hogyan magyaráznánk valakinek egyszerű szavakkal, hogy miért halt meg Krisztus?
- Mit jelent számunkra személyesen az, hogy Krisztus „értem is” meghalt?

A feltámadásról

- Miért nélkülözhetetlen a feltámadás a keresztény hit számára?
- Miben lenne más a hitünk, ha Krisztus nem támadt volna fel?
- Milyen reménységet ad a feltámadás a veszteségek, betegségek vagy a halál kérdésével szemben?
- Hogyan jelenik meg a feltámadás reménysége a mindennapi életünkben?

Krisztus uralmáról

- Mit jelent számunkra, hogy Krisztus ma is uralkodik?
- Miért könnyebb néha úgy élni, mintha minden csak rajtunk múlna?
- Milyen területeket nehéz Krisztus uralma alá helyezni?
- Hogyan vigasztalhat bennünket az a hitvallási állítás, hogy Krisztus az egész teremtet világ Ura?

FELADATOK

Ki nekem Jézus?

A résztvevők egy perc alatt írjanak fel három szót vagy kifejezést, amely szerintük leginkább jellemzi Jézust.

Ezután beszéljék meg:

- Miért ezeket választották?
- Melyik kapcsolódik inkább Jézus emberségéhez?
- Melyik kapcsolódik inkább istenségéhez?

Valóságos

Készítsenek két oszlopot: Jézus valóságos ember / Jézus valóságos Isten.

Keressenek bibliai példákat mindkét oldalra. Például: elfárad, sír, éhez; illetve bűnőket bocsát meg, lecsendesíti a tengert, feltámasztja a halottakat.

Beszéljék meg: Miért van szükség mindkét oszlopra?

A hitvallás nyomában

Keressék meg az Apostoli hitvallásban azokat a részeket, amelyek a CA 3. cikkében is megjelennek.

Beszéljék meg:

- Miért éppen ezek kerültek bele a hitvallásba?
- Miért maradtak meg évszázadokon keresztül?

A hitvallás és a hétköznapiak

Beszéljék meg: Ha valóban hisszük, hogy Krisztus ma is él és uralkodik,

- hogyan hat ez a félelmeinkre?
- hogyan hat a jövőképünkre?
- hogyan hat a döntéseinkre?

Egy mondat Krisztusról

Közösen fogalmazzanak meg egy mondatot, amely összefoglalja az alkalom üzenetét.

Például: Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember, aki halálával és feltámadásával megnyitotta számunkra az üdvösség útját.

SENTELEK KÜLDÉSE ÉS MEGSZENTELÉS

Az ötödik mondat úgy utal a Szentlélekre, hogy közben továbbra is megmarad a krisztológiai hangsúly. Krisztus megszenteli a benne hívőket „a szívükbe küldött Szentlélek által, hogy vezesse, vigasztalja, meglelvenítse őket, s védelmezzen az ördöggel és a bűn hatalmával szemben.” (KK2 22. o.)

Mivel az *Ágostai hitvallás* nem tartalmaz önálló cikket a Szentlélekről, a pneumatológia Krisztus művének leírásába integrálódik. A megváltás objektív művét a Szentlélek teszi hatékonnyá a hívő életében.

A „vezetés – vigasztalás – meglelvenítés – védelem” négyese nem pusztán lelkipásztori retorika, hanem magában foglalja az üdvrendet (*ordo salutis*) is. A Szentlélek hitre vezeti az embert, megtartja a kísértések között, új életre kelti, és folyamatosan védelmezi a bűn és az ördög destruktív hatalmával szemben.

ÍTÉLET ÉS ESZKATOLÓGIA

A hatodik, záró mondat Krisztus visszajövetelére utal: „*Ugyanez a Krisztus egyszer majd nyilvánvalóan visszatér, hogy megítélje az élőket és a holtakat stb. az Apostoli hitvallás szerint.*” (KK2 22. o.)

Az „ugyanaz a Krisztus” hangsúlyozása a személy azonosságát emeli ki, mert az, aki megtestesült, szenvedett és feltámadt, lesz az ítéelő Bíró is. Az eszkatológiai események cselekvője ugyanaz a Krisztus lesz, akivel az evangélium által már most találkozik Isten kegyelmében az ember.

A cikk ezzel az ítélettel Krisztus személyéhez köti, ami vigasztalást jelent a hitben élők számára.

DOGMATÖRTÉNETI ÉS ÖKUMENIKUS JELENTŐSÉG

A 3. cikk tudatosan nem polemizál Rómával, hanem az egyház „katolikus” krisztológiai konszenzusát foglalja össze, amelynek alapján a reformátorok meg kívánták újítani az egyházat. A cikk széljegyzeteiből

Hieronymus Wierix: A törvény és a kegyelem allegóriája (1607–1619)

egyértelműen kiderül, hogy a vitapartnerek az ókori eretnekségek képviselői (például az ariánusok) és a reformáció korának antitrinitárius spiritualistái (például Johannes Campanus) voltak, semmint a római tanítóhivatal. A modern dogmatika joggal tekinti ezt a krisztológiai szintézist a lutheránus identitás „szabályozó normájának” (*norma normativa*). Wilfried Härle rámutat arra, hogy az üdvösség egyedül akkor érhető kegyelemként, ha Jézus Krisztusban maga Isten cselekszik valóságos emberként, az emberért és az ember helyett (vö. HÄRLE 2012, 341–342. o.).

Az *Ágostai hitvallás* 3. cikke egyetlen állításban foglalható össze: az egy, osztatlan Krisztus valóságos Isten és valóságos ember, aki engesztelő áldozatával, felemeltetésével, a Szentlélek ajándékával és visszajövetelével az üdvösség teljességét közli az emberrel.

A cikk tömörsége a klasszikus hitvallási hagyományból következik, de éppen ebben a tömörségben rejlik az a potenciál, amely mind az evangélikus önértelmezés és identitás, mind az ökumenikus párbeszéd számára ma is gyümölcsöző krisztológiai kiindulópontot kínál.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

A Szentlélek munkájáról

- Mit jelent számunkra az, hogy Krisztus ma is munkálkodik a Szentlélek által?
- Melyik áll közelebb hozzánk a négy felsorolt feladat közül: vezetés, vigasztalás, megelevenítés vagy védelem?
- Életünk mely időszakában tapasztaltuk meg leginkább Isten vigasztalását?
- Mit jelenthet a gyakorlatban, hogy a Szentlélek „megeleveníti” a hívőt?
- Milyen különbség van aközött, hogy valaki vallásos, illetve hogy a Szentlélek formálja az életét?

A megszentelődésről

- Mit értünk a megszentelődés alatt?
- Miért fontos látni, hogy a megszentelődés nem önfejlesztés, hanem Isten munkája bennünk?
- Hogyan tapasztalható meg a hitbeli növekedés az évek során?
- Mely területeken látjuk Isten formáló munkáját a saját életünkben?

Az ítéletről

- Miért beszél a Biblia az ítéletről?
- Milyen érzéseket ébreszt bennünk az utolsó ítélet gondolata?
- Miért lehet egyszerre komoly és vigasztaló az a hitvallási állítás, hogy Krisztus lesz a Bíró?
- Miben különbözik a keresztény reménység az ítélettől való pusztta félelemtől?

A reménységről

- Mit jelent számunkra Krisztus visszajövetelének ígérete?
- Miért beszél ma viszonylag keveset az egyház Krisztus visszajöveteléről?
- Milyen reménységet adhat ez a hit a szenvedés, az igazságtalanság vagy a halál kérdéseivel szemben?

Ökumenikus dimenzió

- Miért fontos, hogy a különböző keresztény egyházak ugyanazt a Krisztust vallják Uruknek?
- Miben jelent közös alapot Krisztus személye a keresztény felekezetek számára?
- Miért lehet különösen fontos a közös krisztológiai hitvallás egy megosztott világban?

Személyes reflexió

- A hitvallás melyik mondata szólít meg bennünket a legerősebben?
- Krisztus múltbeli műve, jelenlegi munkája vagy jövőbeli visszajövele ad most a legtöbb erőt számunkra?
- Mit jelent ma számunkra az, hogy Krisztus él?

FELADATOK

Hitre jutásunk története

Kiscsoportokban vagy párokban beszéljék meg:

- Kik voltak azok az emberek, akiken keresztül Isten formálta a hitünket?
- Milyen szerepe volt ebben a gyülekezetnek?
- Hol fedezzük fel ebben a Szentlélek munkáját?

Az ítélet képei

Olvassák el például Mt 25,31–46 vagy Jel 21,1–5 szakaszát.

Beszélgék meg:

- Mi hangsúlyosabb a szövegben: a félelem vagy a reménység?
- Mit árul el ez Istenről?
- Mit árul el az emberről?

Mit várunk a jövőtől?

A résztvevők fejezzék be ezt a mondatot: A keresztény reménység számomra azt jelenti, hogy...

Ezután beszéljék meg a válaszokat.

Krisztus műve időrendben

A csoport közösen próbálja sorrendbe rendezni a hitvallás fő állításait: megtestesülés, szenvedés, kereszthalál, feltámadás, mennybemenetel, Szentlélek küldése, uralkodás, visszajövetel.

Ezután beszéljék meg: Melyik esemény milyen jelentőséggel bír a saját életünkben?

„Önigazultság” helyett megigazulás – Ami a teljesítménykényszer felett tart

„A MEGIGAZULÁSRÓL

Tanítják továbbá, hogy az emberek nem tudnak megigazulni Isten színe előtt a saját erejükből, érdemeik vagy cselekedeteik alapján, hanem ingyen, Krisztusért, hit által igazulnak meg, ha hiszik, hogy (Isten) kegyelmébe fogadja őket és megbocsátja bűneiket a Krisztusért, aki halálával bűneinkért eleget tett. Ezt a hitet számítja be Isten előtte érvényes igazságnak. Római levél 3. és 4. fejezete.” (KK2, 22–23. o.)

A 4. CIKK TEOLÓGIAI ALAPGONDOLATA

Az *Ágostai hitvallás* 4. cikke (CA 4.) a reformáció egyik legtömörebb és legnagyobb horderejű teológiai állítását fogalmazza meg. Az ember nem saját érdemei, cselekedetei vagy akár elégtételei alapján igazul meg Isten előtt, hanem Krisztusért, hit által. A magyar kiadás szövege így fogalmaz:

„az emberek nem tudnak megigazulni Isten színe előtt a saját erejük-ből, érdemeik vagy cselekedeteik alapján, hanem ingyen, Krisztusért, hit által igazulnak meg” (KK2 22. o.).

Ez a rövid hitvallási mondat olyan teológiai viszonyítási pont az evangélikus egyházban, amely ma is feltárja a modern ember egyik legmélyebb tapasztalatát: az önigazolás szüntelen kényszerét és a benne rejlő lelki és társadalmi feszültség forrását.

Notger Slenczka részletes elemzése rámutat arra, hogy a 4. cikket nem szabad a többitől elszigetelten értelmeznünk. Hangsúlyozza, hogy a CA 4. szerkezete és tartalma a 3. cikk krisztológiájából nő ki, ezért a hit nem „második üdvfeltétel” Krisztus műve mellett, hanem annak az önfeladásnak a neve, amely lemond saját érdemeiről, mert egyedül Krisztus művében ismeri fel az üdvösség alapját (SLENCZKA 2020, 304–307. o.). Ugyanezért állítja azt is, hogy a CA 4. lényegileg a CA 3. cikkből következik, és a megigazulásról szóló tan csak Krisztus személyének és művének összefüggésében érthető meg helyesen (uo.).

Az általános vélekedéssel szemben

a bűn nem morális hiányosság, ha-

nem az Istenhez való viszony

megromlása, amelyben az

ember elveszíti a valóságos

istenfélelmet és bizalmat,

és így önmagába fordulva

(*homo incurvatus in se*)

próbálja saját életét iga-

zolni. Slenczka a CA 2.

cikke kapcsán hangsú-

lyozza, hogy az eredendő

bűn tanításának szótérioló-

giai irányultsága van, hiszen

tagadja, hogy az ember megújulása

önfejlesztésből vagy önjobbításból kö-

vetkezne, hanem a megigazulásból és az evangéliumból fakadó új életet

állítja középpontba (SLENCZKA 2020, 199–200., 269–303. o.).

A MEGIGAZULÁS ÉS AZ ÖNIGAZOLÁS PROBLÉMÁJA

Ebből is kitűnik, hogy az öngigazolástól és a bizonyítási kényszertől való szenvedés nem egyszerűen korunk egyik pszichológiai tünete vagy betegsége, hanem évszázadokra visszavezethető teológiai kérdés.

A fenti lelkiismereti és egzisztenciális dimenziót az *Apológia* fejt ki a legpontosabban. Melanchthon szerint a megigazulás és a bűnbánat tanítása elválaszthatatlan egymástól, mert a mások ítéletétől rettegő lelkiismeret nem tud megnyugodni sem saját töredelme, sem önszeretete, sem cselekedetei által, hanem csak akkor, ha Krisztus ígéletét hittel ragadja meg (KK3 168–170. o.). A hit az a bizalom és erő, amely a bűn és a halál között a bűnbocsánat ígéletébe kapaszkodik (KK3 126–128. o.).

Az *Apológiához* írt tanulmányában Reuss András rávilágít arra, hogy a hit által történő megigazulás összefüggésében két gondolati megközelítést találunk. Egyrészt úgy foglalja össze a megigazulás tanítását, hogy az az ember valóságos megváltozása, amely örömmel tölti el az embert, hiszen olyanná lett, amilyennek Isten akarja őt. A megigazulás tehát nem pusztán az ember fölött kimondott ítélet, amely őt belülről egyáltalán nem érinti, és amely nem felel meg valóságos állapotának. Másrészt megtalálható a IV. cikkben ennek ellenpontja, az ún. forenzikus megigazulástan, amely Isten megigazító ítéletét hangsúlyozza, és nem az ember megújulását (KK3 353. o.).

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

A megigazulásról

- Mit jelenthet a hétköznapi nyelven a „megigazulás” szó?
- Miért hangsúlyozza a hitvallás, hogy az ember nem saját erejéből igazul meg?
- Mit jelent számunkra az, hogy a megigazulás „ingyen” történik?
- Miért nehéz elfogadni az ajándékként kapott kegyelmet?

A hit szerepéről

- Mit jelent a hit ebben az összefüggésben?
- Miért nem tekinthető a hit egy újabb emberi teljesítménynek?
- Mi a különbség aközött, hogy hiszek valamiben, illetve hogy Krisztusra bízom magam?

Az öngazolás kérdéséről

- Milyen módokon próbálja az ember ma igazolni saját értékességét?
- Miért vágyunk mások elismerésére?
- Miért félünk a kudarctól vagy az elutasítástól?
- Milyen területeken érezzük legerősebben a bizonyítás kényszerét?

SOLA SCRIPTURA
SOLA GRATIA
SOLA FIDE
SOLUS CHRISTUS
SOLI DEO GLORIA

A lelkiismeretről

- Miért nem tudja az ember saját teljesítményével megnyugtatni a lelkiismeretét?
- Mit jelenthet az, hogy a lelkiismeret végső békéjét Krisztus ígérete adja?

Személyes reflexió

- Miből származik leginkább az önértékelésem?
- Mennyire függök mások véleményétől?
- Mit jelent számomra az, hogy Isten nem a teljesítményem alapján fogad el?

FELADATOK

Ki vagyok én?

Minden résztvevő írjon fel öt olyan dolgot, amellyel általában bemutatná önmagát.

Például: foglalkozás, családi szerep, végzettség, eredmények, személyes tulajdonságok.

Ezután beszéljék meg:

- Mi történne, ha ezek közül valamelyiket elveszítenénk?
- Melyik maradna meg akkor is?
- Mire épül valójában az identitásunk?

Mitől értékes az ember?

Kiscsoportokban gyűjtsenek válaszokat erre a kérdésre: Mitől tartja ma értékesnek az embert a társadalom? Például: teljesítmény, vagyon, siker, befolyás, külső megjelenés, tudás.

Ezután beszéljék meg:

- Melyek mulandók?
- Melyek maradandók?
- Mit mond erre a keresztény hit?

Összehasonlítás

Készítsenek két oszlopot: Amit kiérdemelhetek / Amit csak ajándékba kaphatok. Például: fizetés, kitüntetés, diploma; illetve szeretet, megbocsátás, kegyelem.

Beszéljék meg: Miért tartozik a megigazulás a második oszlopba?

Bibliai példák

Keressenek olyan bibliai szereplőket, akik nem saját érdemük alapján kapták Isten kegyelmét.

Például: Ábrahám, Dávid, Péter, Zákeus, a jobb lator, Pál apostol.
Beszéljék meg: Mi volt közös ezekben a történetekben?

A megfelelés csapdája

A résztvevők gondolják végig: Kiknek szeretnének leginkább megfelelni? Például: család, munkahely, gyülekezet, társadalom, saját maguk.

Beszéljék meg:

- Milyen terheket hordoz ez?
- Melyek reális elvárások, és melyek nem?
- Mit változtat ezen Isten feltétel nélküli elfogadása?

Luther kérdése

Írják fel a táblára Luther Márton kérdését: „Hogyan találok kegyelmes Istent?”

Beszéljék meg:

- Vajon ma is ugyanaz a kérdés foglalkoztat bennünket?
- Ha másképp fogalmaznánk meg, hogyan hangzana?

A MEGIGAZULÁS KULTURÁLIS JELENTŐSÉGE

Ebből következik a megigazulás mai kulturális relevanciájának többlete is. A vallásos érdemszerzés klasszikus mintái a modern kultúrában gyakran világi alakot öltenek: a láthatóság, a siker, az erkölcsi pozicionálás, a folyamatos önmenedzselés és az identitás nyilvános igazolása mind ugyanannak a mintázatnak különböző megjelenési formái.

A megigazulás tanára ezért nem tekinthetünk úgy, mint egy letűnt egyházi vita lezárására, hanem olyan kritikai hermeneutikai kulcsként, amely leleplezi, miként akarja az ember ma is saját teljesítményével önmagát igazolni, és miért nem járhat ez sikerrel.

A hit nem önmagunk bebiztosítása, hanem Istennek az az ajándéka, amely felszabadít a kényszeres önigazolás alól, hogy az ember végre önzetlenül a másik felé fordulhasson.

A MUNKA ÉS A TELJESÍTMÉNYKÉNYSZER KRITIKÁJA

A munkaerőpiacon ez a probléma különös intenzitással jelentkezik. A teljesítményközpontú társadalmakban a munka rég túlterjedt a megélhetés keretein, hiszen identitásforrássá, sőt sokak számára az önbecsülés végső fórumává vált. Ha az ember úgy tekint önmagára, mint akinek értéke kizárólag produktivitásából, versenyképességéből és piaci hasznosságából következik, akkor a munkaerőpiac ítélőszékké alakul, ahol az embernek ára van.

A lutheri hagyomány hivatásfelfogása ezt a téves abszolutizálást is dekonstruálja, amikor a világi rendben végzett munkát nem önmegváltási vagy önmegvalósítási projektként, hanem felebaráti szolgáltatásnak értelmezi.

A Kolb–Wengert-féle kommentár a CA 14. cikke kapcsán azt emeli ki, hogy a keresztény ember a polgári és társadalmi rendekben legitim módon cselekszik, és a hivatások világa Isten teremő és fenntartó rendjéhez tartozik, nem pedig az öngazolás már-már szakrális helye (KOLB–WENGERT 2000, 208–210. o.).

A MEGIGAZULÁS ÉS A POLITIKAI KÖZÉLET

A politikai közéletben a megigazulás tana az erkölcsi önfelmagasztolás kritikájaként válik égetően aktuálissá. A modern nyilvánosságban gyakori, hogy az igazság keresését felváltja a saját erkölcsi helyesség demonstrálása. Aki a vélt vagy valós „jó oldalon áll”, könnyen úgy tekinthet magára, mint aki már igazolta önmagát, és ezzel elveszítheti önkritikáját, hibáinak belátását és a másik ember iránti érzékenységét.

Bockmühl az *Ágostai hitvallás* és az *Apológia* erkölcsi vonatkozásait elemezve azt hangsúlyozza, hogy a hitvallási iratokban a jó cselekedetek és a társadalmi rendek csak a hitben elnyert igazságra tekintettel nyerik el megfelelő helyüket. A reformáció két nagy témája a megigazulás és a jó cselekedetek kérdése, de az utóbbi sohasem válhat az előbbi alapjává (BOCKMÜHL 1987, 127–128. o.).

A politikai közéletben ez azt jelenti, hogy a felelős szerepvállalás nem arról szól, hogy valaki erkölcsileg a többiek fölé helyezi magát vagy „megváltóként” lép fel, hanem arról, hogy saját határait ismerve és elfogadva a közösség javát szolgálja.

Vincent van Gogh: Az irgalmas samaritánus (1890)

A MEGIGAZULÁS ÉS AZ EGÉSZSÉGÜGY

Az egészségügy területén a megigazulás tana a méltóság és a felelősség sajátos olvasatát nyújtja. A beteg ember könnyen saját testének vagy teljesítőképességének kudarcával azonosítja magát, az egészségügyi dolgozó pedig saját hasznosságának, nélkülözhetetlenségének vagy morális kiválóságának foglyává válhat.

Az *Apológia* e tekintetben is határozottan érvel, hiszen a lelkiismeret békéje nem az ember állapotából vagy teljesítményéből fakad, hanem Krisztus ígéretéből (KK3 168. o.). Ez felszabadítja a beteget a saját értékét funkcionális szempontok alapján mérő szemlélettől, a gyógyítót pedig attól a rejtett kísértéstől, hogy saját munkája kizárólagos uraként és megváltóként tekintsen önmagára.

FELELŐSSÉGVÁLLALÁS VAGY ÖNIGAZOLÁS?

A felelősségvállalás fogalmát ebben az összefüggésben különös gondattal kell kezelni. A megigazulásból fakadó felelősség nem önigazolási technika. Nem arról van szó, hogy az ember immár erkölcsileg jobban teljesít másoknál, és ezzel – bár finomabb módon – mégis önmagát igazolja. A hitvallási iratok következetessége ezt kizárja, mert a hit forrása az igehirdetés és a szentségek szolgálata, a jó cselekedetek pedig a hit következményei, nem előfeltételei (KK2 24. o.; SLENCZKA 2020, 327. o.). A felelősség tehát válaszjellegű: az elfogadott ember válasza Isten ajándékára.

Éppen itt kell elhatárolni a felelősségvállalást az önigazolástól, sőt a nárcizmustól is.

Az önigazolás a cselekvést rejtetten saját értékünk bizonyítására használja. A nárcizmus ennél is tovább megy, mert a másik embert és a közösségi cselekvés értékét is saját énképének visszatükrözésére szolgáló eszközzé alacsonyítja. A megigazulásból eredő felelősség ezzel szemben nem önreprezentáció, hanem szolgálat, mert az ember végső igazsága nem a saját teljesítményében, hanem Krisztusban van.

Ezt fogalmazza meg az *Apológia* akkor, amikor a szeretetet és a törvény betöltését határozottan a hit mögé helyezi, és kimondja, hogy a szeretet nem tesz igazzá, hanem a hit gyümölcse (KK3 64–73. o.).

BESZÉLGETÉS SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

Az önigazolásról

- Mit jelenthet ma az önigazolás?
- Miben különbözik az egészséges önbecsülés az önigazolástól?
- Miért akarja az ember újra és újra bizonyítani saját értékét?
- Valóban szabadabb a mai ember, mint Luther korának embere?

A kultúráról és az identitásról

A tanulmány szerint a vallásos érdemszerzés helyét ma gyakran a siker, a láthatóság, a társadalmi elismertség vagy az identitás nyilvános igazolása veszi át.

- Milyen területeken tapasztaljuk ezt a környezetünkben?
- Miért vált ilyen fontossá mások elismerése?
- Hogyan hat a közösségi média az önigazolás kényszerére?
- Milyen következményei lehetnek annak, ha az ember önértékelése a visszajelzésektől függ?

A munkáról

A munka sokszor már nem pusztán megélhetési forrás, hanem identitásképző tényező.

- Mennyire igaz ez a saját tapasztalatainkra?
- Hogyan változik meg a munkához való viszonyunk, ha az önigazolás eszközévé válik?
- Mi a különbség a hivatás és az önbizonyítás között?
- Mit jelenthet a lutheri gondolat, hogy a munka elsősorban felebaráti szolgálat?

A politikai közéletről

- Miért olyan erős ma az erkölcsi önigazolás igénye?
- Hogyan jelenik meg a közéletben a „jók” és „rosszak” leegyszerűsítő szembeállítás?
- Miért veszélyes, ha valaki saját oldalát erkölcsileg tévedhetetlennek tekinti?
- Hogyan segíthet a megigazulás tana a nagyobb önkritikában és alázatban?

Az egészségről és a hasznosságról

A beteg ember könnyen saját korlátaival, az egészségügyi dolgozó pedig saját hasznosságával azonosíthatja önmagát.

- Miért kötjük gyakran az ember értékét a teljesítőképességéhez? Mit mond erről a keresztény emberkép?
- Hogyan változik az ember önmagáról alkotott képe betegség vagy időskor idején?
- Mi adhat méltóságot akkor is, amikor már nem tudunk teljesíteni?

FELADATOK

Hol keresünk igazolást?

A résztvevők egyénileg írjanak össze minél több választ erre a kérdésre: Miből próbál ma az ember értéket és önismerést meríteni?

Például: munka, család, anyagi siker, politikai meggyőződés, vallássosság, közösségi média, sport, tudás.

Ezután közösen beszéljék meg:

- Melyek a legjellemzőbbek?
- Melyek jelennek meg a saját életünkben?

A siker ára

Kiscsoportokban válasszanak ki egy területet: karrier, közélet, egyházi szolgálat, családi szerepek.

Beszéljék meg: Mi történik, ha valaki ezen a területen kizárólag a saját értékének bizonyítását keresi? Milyen következményei lehetnek: a kapcsolataira, a lelki életére, a közösségre?

Hivatás vagy önismerés?

Olvassák el Kol 3,23–24 verseit.

Ezután gyűjtsék össze két oszlopba: Hivatásként végzett munka / Önismerésként végzett munka.

Beszéljék meg:

- Mi különbözteti meg a kettőt?
- Melyikben találjuk gyakrabban magunkat?

Ki a megváltó?

Hangsúlyoztuk, hogy sem politikai vezető, sem ideológia, sem intézmény nem lehet megváltó.

Beszéljék meg:

- Mit vár ma a társadalom a politikától?
- Mit vár a gazdaságtól?
- Mit vár a technológiától?
- Mit vár az egyháztól?

Majd: Mit tudnak ezek valóban megadni, és mit nem?

Az öngazolás egyházi formái

Beszélgék meg:

- Hogyan próbálhatja egy gyülekezet önmagát igazolni?
- Hogyan próbálhatja egy lelkész, presbiter vagy aktív gyülekezeti tag önmagát igazolni?
- Milyen veszélyeket hordoz a „sikeres gyülekezet” gondolata?
- Mit jelenthet az, hogy az egyház lényegét nem saját teljesítménye, hanem az evangéliumhoz való hűsége adja?

SZOCIÁLETIKAI KÖVETKEZMÉNYEK

Az említett megkülönböztetés a szociáletikai gondolkodás számára is döntő jelentőségű. Aki nem kénytelen önmaga megmentőjeként fellépni, az szabadabban tud jelen lenni a világi intézményekben is. Sem a piacot, sem az államot, sem a szakmai szerepeket, sem az egyházi szolgálatot nem terheli túl üdvrendi elvárásokkal. A protestáns etika egyik alapvető felismerése éppen az, hogy a jó cselekedetek helye a konkrét életviszonyokban és hivatásokban van, nem pedig valamilyen önként vállalt, tökéletességet ígérő vallásos teljesítményrendszeren belül (vö. BOCKMÜHL 1987, 152–157. o.). Ez a felismerés ma különösen értékes ott, ahol a munka, az aktivitás vagy akár a segítő szakmák rejtett valláspótlékká válnak.

Az egyház maga sincs kívül az öngazolás kísértésének körén. Iga-zolhatná magát történelmi teljesítményével, kulturális szerepével, erkölcsi állásfoglalásaival vagy intézményi sikereivel. A hitvallási meghatározás azonban józan, és egyben kijózanító is: az egyház lényegét nem saját reprezentációja, hanem az evangéliumhoz és a szentségekhez való hűsége adja (KK2 21. o.; KK3 131–132. o.).

Isten előtti felelőssége ezért nem önmaga mindenáron való megőrzése, hanem az, hogy hűségesen hirdesse a törvényt, amely leleplezi az öngazolást, és az evangéliumot, amely felszabadít az öngazolás kényszere alól.

ÖSSZEGZÉS

A CA 4. teológiai mondanivalója így a kultúra, a munkaerőpiac, a politika és az egészségügy világában egyaránt képes leleplezni azokat az egyéni és rendszerszintű csapdákat, amelyek az embert saját teljesítményének foglyává teszik. Ezzel nem vitatja a felelősség kérdését, hanem új alapra helyezi azt. A megigazult ember nem azért vállal felelősséget, hogy végre oka legyen önmaga szeretetére vagy mások elismerésének kivívására, hanem azért, mert Krisztusban szabaddá vált mások szolgálatára. Ez a reményteli élet szabadsága.

Jean-François Millet: Angelus (1857–1859 között.

A párizsi Musée d'Orsay tulajdona.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

Az öngazolás és a felelősség kapcsolatáról

- Mi a különbség aközött, hogy valaki önmaga igazolásáért cselekszik, illetve aközött, hogy hálából és felelősségből teszi ugyanezt? Miért könnyű összekeverni a kettőt?
- Mit jelenthet az, hogy a keresztény ember nem önmaga megmentője?

A hivatásról

- Milyen hivatásokat bízott ránk Isten?
- Melyek azok a területek, ahol naponta felelősséget hordozunk másokért?
- Mit jelenthet Luther gondolata szerint Isten szolgálata a hétköznapi munkában?

A munka és a segítő szerepek kérdéséről

A munka vagy akár a segítő hivatások is „valláspótlékká” válhatnak.

- Mit jelenthet ez a gyakorlatban?
- Hogyan válhat valaki saját hasznosságának foglyává?
- Mi történik, ha az ember értékét kizárólag a teljesítményében vagy segítőkétségében keresi? Milyen veszélyeket hordoz ez hosszú távon?

A felelősség hatáiról

- Miért akar az ember néha többet vállalni, mint amire valójában elhívást kapott?
- Hogyan jelenik meg a „mindent nekem kell megoldanom” gondolkodás?
- Miért felszabadító felismerni, hogy nem nekünk kell megváltanunk a világot?
- Hogyan segíthet ez a felismerés a kiégés megelőzésében?

FELADATOK

Hivatásaink feltérképezése

Minden résztvevő írja össze jelenlegi hivatásait és felelősségi köreit. Például: házastárs, szülő vagy nagyszülő, munkatárs, vezető, szomszéd, gyülekezeti tag, önkéntes.

Ezután beszéljék meg:

- Melyik területen érzem leginkább Isten elhívását?
- Hol élem meg inkább teherként a felelősséget?
- Mi változna, ha ezeket nem bizonyítási lehetőségként, hanem szolgálatként szemlélném?

Kétféle motiváció

Osszák két csoportra az alábbi mondatokat: „Szeretném, ha elismerénének.” „Nem akarok csalódást okozni.” „Hálás vagyok azért, amit kaptam.” „Úgy érzem, csak akkor vagyok értékes, ha hasznos vagyok.” „Szeretném segíteni a rám bízottakat.” „Bizonyítani akarom, hogy képes vagyok rá.”

Beszéljék meg: Melyik tükröz inkább önigazolást, és melyik fakad a megigazulás szabadságából?

Az egyház küldetése

Kiscsoportokban gyűjtsék össze: Mitől sikeres egy gyülekezet?

A válaszok összegyűjtése után tegyék fel az új kérdést: Mitől hűséges egy gyülekezet?

Beszéljék meg a két lista közötti különbségeket.

Szabaddá válni mások szolgálatára

Olvassák fel a tanulmány összegző mondatát: „A megigazult ember nem azért vállal felelősséget, hogy végre oka legyen önmaga szeretetére vagy mások elismerésének kivívására, hanem azért, mert Krisztusban szabaddá vált mások szolgálatára.”

Beszéljék meg:

- Mi a különbség a kétféle motiváció között?
- Tapasztaltuk-e már ezt saját életünkben?
- Hogyan változtatja meg a szolgálatot a megigazulásból fakadó szabadság?

Néhány perc csend után mindenki fejezze be ezt a mondatot: A mai alkalom után úgy érzem, hogy nagyobb szabadsággal tudok felelősséget vállalni...

Majd beszéljék meg, ki milyen területet nevezett meg.

Ahol az evangélium hallhatóvá és láthatóvá válik – Az egyházi szolgálatról (De Ministerio Ecclesiastico)

„Az egyházi szolgálatról

Azért, hogy erre a hitre eljussunk, rendeltetett az evangélium tanításának és a szentségek kiosztásának szolgálata. Mert az ige és szentségek mint eszközök által kapjuk a Szentlelket, aki hitet támaszt – ahol és amikor Istennek tetszik – azokban, akik hallják az evangéliumot: azt tudniillik, hogy Isten nem érdemeink miatt, hanem a Krisztusért igazítja meg azokat, akik hiszik, hogy Isten őket a Krisztusért kegyelmébe fogadja. Gal 3,14: »Hogy a Lélek ígéretét hit által megkapjuk.« Elítéli az anabaptistákat és másokat, akik azt tartják, hogy az ember külső ige nélkül, saját előkészületei és cselekedetei útján nyeri el a Szentlelket.” (KK2, 23. o.)

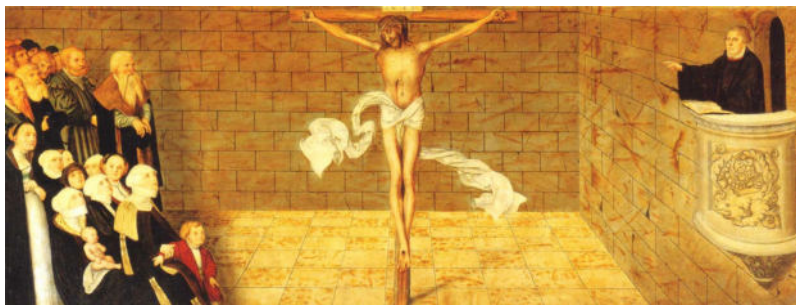
AZ 5. CIKK SZÖVEGE ÉS ALAPGONDOLATA

Az Ágostai hitvallás 5. cikke a megigazulástan kapcsán joggal felmerülő kérdésre válaszol, mégpedig arra, hogy miként jut el az emberhez a megigazító hit. A cikk megfogalmazása szerint: „*hogy erre a hitre eljussunk, rendeltetett az evangélium tanításának és a szentségek kiosztásának szolgálata. Mert az ige és a szentségek mint eszközök által kapjuk a Szentlelket, aki hitet támaszt – ahol és amikor Istennek tetszik – azokban, akik hallják az evangéliumot: azt tudniillik, hogy Isten nem érdemeink miatt, hanem Krisztusért igazítja meg azokat, akik hiszik, hogy Isten őket Krisztusért kegyelmébe fogadja.*” (KK2 23. o.)

A *ministerium ecclesiasticum* (egyházi szolgálat) és a német *Predigtamt* (igehirdetői hivatal) kifejezések egyszerre jelölik a szolgálat intézményes formáját és azt a tényt, hogy Isten az evangélium és a szentségek „külső” eszközeihez kötötte a Szentlélek munkáját és ajándékát. Az *Apológia* 13. cikke, amely a szentségek számáról és használatáról szól, ezt a gondolatot azáltal mélyíti el, hogy a szentségeket olyan cselekményekként határozza meg, amelyekhez Isten rendelése és az üdvösség ígérete kapcsolódik (KK3 205–206. o.).

Az 5. cikk fő állítása tehát a reformáció egyház- és szentségtani koncepciójának lényegéhez tartozik. Isten a megigazító hitet konkrét, tör-

ténelmi és egyházi keretek között megvalósuló igei és szentségi alkalmon keresztül kínálja fel.

AZ EGYHÁZI SZOLGÁLAT TEOLÓGIAI JELENTŐSÉGE

Az igehirdetői szolgálat a korai reformátori értelmezésben mindenekelőtt az evangéliumhoz és a szentségekhez rendelt „nyilvános szolgálattot” jelentette, amely a gyülekezet felhatalmazásával és a gyülekezet javára történik.

Ez a szolgálat ugyan intézményes – ordinációhoz kötött –, de tekintélye mégsem ebből adódik, hanem az evangélium tiszta hirdetéséhez és a szentségek helyes kiszolgáltatásához kötött megbízatásból fakad.

Itt is tetten érhető a hitvallás egészen végighúzódó motívum, hogy Luther és követői nem új egyházat akartak alapítani, hanem az *una sancta* apostoli tanításához való hűségüket kívánták kifejezni. Az 5. cikk ennek a „reformátori katolicitásnak” az egyházi szolgálatra vonatkozó normája.

A reformátori hitvallások normativitása ma is elsősorban az igehirdetőkre és a szentségek kiszolgáltatóira vonatkozik. Az ő szolgálattuk az a szűrő, amelyen keresztül kiderül, vajon az egyház ténylegesen a megigazulás evangéliumát hirdeti-e, vagy sem (SLENCZKA 2020, 32–44. o.).

Az egyház vezetői ebből a perspektívából nézve nem önmagukban véve a „hatalom gyakorlói”, hanem csak annyiban és amennyiben az egyházi szolgálat evangéliumnak megfelelő voltát és feltételeit védik és őrzik.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

Az 5. cikk alapgondolatáról

- Miért fontos felismerni, hogy a hit nem magától keletkezik bennünk?
- Mit jelenthet az, hogy Isten „rendelte” az evangélium hirdetésének és a szentségek kiszolgáltatásának szolgálatát?
- Miért kapcsolja össze a hitvallás az evangéliumot, a szentségeket és a Szentlélek munkáját?

Az ígéről mint kegyelmi eszközről

- Miért nevezi a hitvallás az ígét és a szentségeket „eszközöknek”?
- Milyen szerepe van a hallott ígének a hit megszületésében?
- Mi a különbség aközött, hogy valaki információt kap Istenről, illetve aközött, hogy megszólítja őt az evangélium?
- Tudunk-e olyan élethelyzetet felidézni, amikor egy bibliai ige különösen személyessé vált számunkra?

A Szentlélek munkájáról

- Mit jelent, hogy a Szentlélek hitet támaszt?
- Miért hangsúlyozza a hitvallás: „ahol és amikor Istennek tetszik”?
- Miért nem tudjuk sem saját magunkban, sem másokban „előállítani” a hitet?

A szentségekről

- Miért fontos, hogy Isten nemcsak hallható, hanem látható módon is közli kegyelmét?
- Mit jelent számunkra a keresztség?
- Mit jelent számunkra az úrvacsora?
- Hogyan erősítik ezek a hitet?

Az egyházi szolgálatról

- Mit jelent az, hogy az egyházi szolgálat „nyilvános szolgálat”?
- Miből fakad a lelkész vagy az igehirdető tekintélye? Miért fontos, hogy ez a tekintély nem elsősorban a hivatalból, hanem az evangéliumhoz való hűségéből származik?
- Mit jelenthet ez a mai egyházi életben?

FELADATOK

A hit útjának felrajzolása

A résztvevők egy lapra rajzoljanak egy egyszerű idővonalat. Jelöljék rajta azokat a személyeket, közösségeket vagy eseményeket, amelyeken keresztül Isten megszólította őket. Például: család, keresztség, konfirmáció, lelkész, ifjúsági csoport, bibliaóra, egy nehéz élethelyzet.

Beszélgék meg: Milyen sokféle módon használ Isten embereket és közösségeket?

Hallható és látható evangélium

Két csoportra osztva gyűjtsék össze: Hogyan válik hallhatóvá az evangélium? / Hogyan válik láthatóvá az evangélium?

Ezután beszéljék meg: Miért adta Isten mindkettőt?

Róm 10,17 közös elemzése

Olvassák fel: *„A hit tehát hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által.”*

Kérdések:

- Mit mond ez az ige a hit eredetéről?
- Miért nem a saját gondolatainkból születik a hit?
- Hogyan kapcsolódik ez a CA 5. cikkhez?

Mi lenne, ha...?

Beszélgék meg: Mi történné, ha nem lenne: igehirdetés, keresztség, úrvacsora, gyülekezeti közösség?

Mit veszítene az egyház?

Az egyházi szolgálat feladata

Kiscsoportokban fogalmazzák meg egy mondatban: Mi az egyházi szolgálat legfontosabb feladata?

Ezután vessék össze válaszaikat a hitvallás megfogalmazásával.

AZ EGYHÁZI SZOLGÁLAT NYILVÁNOS ÉS KÖZÉLETI DIMENZIÓJA

Lényeges szempont továbbá, hogy az egyházi szolgálatot a nyilvános kommunikáció egyik gyakorlatának is tekinthetjük. A reformátorok egyszerre határolódtak el a világi hatalomtól függő, politikailag instrumentalizált papságtól és az államtól független, „szellemi elitként” fel-

lépő entuziasztáktól. E két modell között a *ministerium verbi et sacramentorum* (az ige és a szentségek szolgálata) olyan szolgálati formát jelöl, amely az evangélium szabadságához, nem pedig világi érdekekhez kötődik (GRITSCH-JENSON 1976, 42–45. o.).

Braaten lutheránus „két birodalom” értelmezése szerint az egyházi szolgálat autonómiájának feltétele a kritikai és eszkatológiai távlat fenntartása. Az ige hirdetés a jogállami struktúrákat nem kiiktatja, hanem Isten országa felől vizsgálja és szükség esetén kritika alá vonja, ugyanakkor bátorítja és támogatja is, amennyiben azok megfelelnek küldetésüknek (BRAATEN 1983, 127–135. o.).

Az 5. cikk felől nézve az egyház és az állam szétválasztása nem jelentheti azt, hogy az egyház közéleti kérdésekben hallgatásra lenne ítélve.

A latin szövegben szereplő *publicum* kifejezés éppen azt sugallja, hogy az evangélium nyilvánosan, a társadalom előtt hangzik el. Ezzel kapcsolódik össze az egyén lelkiismereti szabadsága és közösségi felelőssége. Látható ugyanis, hogy az egyházi szolgálat nyilvános jellege egyszerre védi a személyt az állam totalizáló igényével szemben, ugyanakkor a közöny kísértésétől is, amely arra hajlana, hogy elzárkózzon a közös társadalmi ügyek megvitatásától.

Fotó: Lutheránus Világszövetség / Albin Hillert

AZ EGYHÁZI SZOLGÁLAT PEDAGÓGIAI JELENTŐSÉGE

Az 5. cikk oktatási jelentősége leginkább az „evangélium tanításának szolgálata” fordulatban ragadható meg.

A *ministerium docendi evangelii* azt jelenti, hogy a hit megszületése szorosan összekapcsolódik a tanulás, az imádság és a reflexió folyamataival. A hit nem csupán bizalom, hanem az Isten igéje által formált látásmód is.

Bonhoeffer *Közösségben (Gemeinsames Leben)* című művében ezt a gondolatot fejti ki, amikor a közösségi élet napi ritmusát – igeolvasás, ének, ima, gyónás – a tanítvánnyá válás pedagógiai tereiként írja le (vö. BONHOEFFER 2018).

A reformatori hitvallások oktatásának „hermeneutikai funkciója” egyebek mellett éppen az, hogy a teológiai tanulmányok során olyan értelmezési tér nyílhat meg, amelyben elsajátítható, miként artikulálható a mai ember számára az adott korban megszólaltatott örök igazság.

Pedagógiai szempontból ez a felfogás azért is lehet gyümölcsöző, mert az embert nem magányos „ismeretszerzőnek”, hanem megszólítható, történetbe ágyazott, közösségi narratívák által formálódó tanuló-nak tekinti.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

Az egyház és a nyilvánosság

- Mit jelent ma az, hogy az evangélium nyilvánosan hangzik el?
- Milyen területeken van jelen ma az egyház a társadalomban?
- Van-e különbség aközött, hogy az egyház közéleti kérdésekről beszél, illetve aközött, hogy pártpolitikai szereplővé válik? Hol húzódhat a határ?

Az egyház és a politika

- Mit jelenthet a gyakorlatban, hogy az egyház nem hallgathat minden közéleti kérdésben?
- Milyen ügyekben lenne helyes megszólalnia?
- Milyen veszélyei vannak annak, ha teljesen kivonul a társadalmi kérdésekből?

Lelkiismeret és felelősség

- Mit jelent a keresztyén ember lelkiismereti szabadsága?

- Hogyan kapcsolódik össze a szabadság és a felelősség?
- Van-e olyan társadalmi kérdés, amelyben keresztényként nem maradhatunk közömbösek?
- Mi segíthet abban, hogy ne ideológiai, hanem evangéliumi alapon gondolkodjunk?

A hit tanulható oldala

- Mit jelent az, hogy a hit nemcsak bizalom, hanem tanulás is?
- Hogyan formálta hitünket a Biblia rendszeres olvasása?
- Miért fontos az egész életen át tartó tanulás a keresztény ember számára?
- Miben különbözik a hitbeli növekedés az egyszer megszerzett ismeretektől?

Bonhoeffer gondolata nyomán

- Milyen szerepe van az imádságnak, az igeolvasásnak és a közösségnek a hit formálódásában?
- Melyik segíti leginkább a lelki növekedésünket?
- Melyiket hanyagoljuk el a legkönnyebben? Miért?

FELADATOK

Közéleti dilemmák

Kiscsoportokban beszéljék meg az alábbi kérdést: Milyen társadalmi kérdésekben kellene ma megszólalnia az egyháznak? Készítsenek listát.

Ezután beszéljék meg:

- Miért ezeket választották?
- Mi lehet a keresztény megszólalás sajátos hangja ezekben a kérdésekben?

Só és világosság

Olvassák el Mt 5,13–16 szakaszát.

Gyűjtsék össze:

- Mit jelent sóként jelen lenni a társadalomban?
- Mit jelent világossággként jelen lenni?
- Hogyan valósulhat ez meg egy gyülekezet életében?

A végén közösen fogalmazzanak meg három konkrét példát.

Az örök igazság mai nyelven

Párokban dolgozva fogalmazzák meg mai nyelven a következő üzenetet: Isten Krisztusért elfogadja és megigazítja a benne hívő embert.

Próbálják úgy megfogalmazni, hogy egy egyháztól távol élő ember is megértse.

Ezután beszéljék meg:

- Mi volt nehéz a feladatban?
- Mit tanultunk belőle az evangélium kommunikálásáról?

75

AZ IGE KÜLSŐ VOLTA ÉS A SPIRITUÁLIS INDIVIDUALIZMUS KRITIKÁJA

Egy másik érdekessége az 5. cikknek, hogy nagyon kritikus azokkal a spirituális irányzatokkal szemben, amelyek a Lélek közvetlen, „Isten igéje nélküli” megtapasztalását ígérik.

Duccio di Buoninsegna: Péter és András apostolok elhívása (1308–1311)

A reformátorok által elutasított tanítás, miszerint a Szentlélek a külső ige nélkül, saját előkészületek és belső gyakorlatok révén érkezik az emberhez, szinte kísértetiesen emlékeztet egyes mai spirituális önségítő módszerek és „belső utazások” retorikájára. A reformátori hitvallások teológiája ugyanis azt tanítja, hogy az ember önazonossága Isten szavában, nem pedig saját önértelmezésében gyökerezik (Slenczka 2020, 88–92. o.).

SZEMÉLYES ÉS GYÜLEKEZETI AKTUALITÁS

Végül a cikk személyes üzenete talán az lehet, hogy a hit nem egy újabb kihívás az életünkben, amellyel nekünk egyedül kell megbirkózunk, hanem annak elfogadása, hogy valaki más – Isten – szólít meg és nevez nevünkön bennünket. Az evangélium hozzánk szól.

A *ministerium verbi et sacramentorum* (az ige és a szentségek szolgálata) minden emberi gyarlóság ellenére annak a tevékenységnek az elnevezése, amelyben ez a megszólítás a mai ember számára is hallhatóvá és megtapasztalhatóvá válik.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

A mai spiritualitásról

- Milyen spirituális irányzatokkal találkozunk ma a környezetünkben?
- Miért vonzó sok ember számára a „saját út” vagy a „belső utazás” gondolata?
- Miért könnyebb sokszor a magunk által választott spiritualitás, mint az evangéliumra figyelni?
- Miben különbözik a keresztény hit a mai önismereti vagy önfejlesztő irányzatoktól?

A külső ígéről

- Mit jelent a hitvallásban a „külső ige” kifejezés?
- Miért hangsúlyozzák a reformátorok, hogy a Szentlélek az igeen keresztül munkálkodik?
- Mit veszítene a keresztény hit, ha csak a saját érzéseinkre hagyatkoznánk?
- Miért fontos, hogy Isten kívülről szólít meg bennünket?

Az önértelmezés és Isten szava

- Mi határozza meg ma leginkább az emberek önazonosságát?
- Mit jelent az, hogy identitásunk végső alapja nem önmagunkban, hanem Isten megszólításában van?
- Miben más az, amikor én mondom meg, ki vagyok, és amikor Isten mondja ki rólam, hogy ki vagyok?

A hit ajándéka

- Miért hangsúlyozza a hitvallás, hogy a Szentlélek „ahol és amikor Istennek tetszik” munkálkodik?
- Milyen veszélye lehet annak, ha a hitet saját teljesítményünknek tekintjük?

Gyülekezeti vonatkozások

- Miért fontos a gyülekezet közössége a hit megőrzésében?
- Milyen veszélyeket hordoz a „hiszek, de nincs szükségem egyházra” gondolkodás?
- Hogyan lehet ma hallhatóvá tenni az evangéliumot azok számára, akik csak saját belső élményeikben keresik az igazságot?

FELADATOK

Két mondat összehasonlítása

Írják fel a következő két mondatot: „Találd meg a benned rejlő igazságot!” „Isten Krisztusért kegyelmébe fogad téged.”

Beszélgék meg:

- Mi a különbség a két üzenet között?
- Honnan indul az egyik és hová vezet?
- Honnan indul a másik és hová vezet?

Hallgatni vagy keresni?

A csoport egyik fele érveljen amellett, hogy: „A hit elsősorban keresés.” A másik fele amellett, hogy: „A hit elsősorban válasz Isten megszólítására.”

A beszélgetés végén térjenek vissza a CA 5. cikk megfogalmazásához.

A megszólítás ereje

Olvassák el Jn 10,27 versét: „Az én juhaim hallgatnak a hangomra...”

Beszélgék meg:

- Mit jelent Krisztus hangját hallani?
- Hol hallhatjuk ma ezt a hangot?
- Mi akadályozhat bennünket a meghallásában?

Gyülekezeti önvizsgálat

Beszélgék meg közösen:

- Mely alkalmakon hallható ma leginkább az evangélium a gyülekezetünkben?
- Hol tudnánk még világosabban megszólaltatni?
- Milyen embereket nem érünk el jelenleg? Mi lehetne az első lépés felénk?

A hitből fakadó új élet – Az új engedelmesség értelmezése

„Az új engedelmességről

Tanítják továbbá, hogy ennek a hitnek jó gyümölcsöket kell teremnie, és hogy a jó cselekedeteket, amelyeket Isten rendelt, Isten akarataért kell megtennünk, nem pedig abban bízva, hogy ezekkel a cselekedetekkel Isten színe előtt érdemessé lehetünk a megigazulásra. Mert a bűnbocsánatot és a megigazulást hittel lehet megragadni, amint Krisztus szava is bizonyítja: »Bár mindezeket megcselekedtéték, mondjátok: haszontalan szolgák vagyunk.« Ugyanezt tanítják a régi egyházi írók is. Ambrosius ugyanis így szól: »Isten azt végezte, hogy aki Krisztusban hisz, az üdvözülni, és cselekedet nélkül, egyedül hittel, ingyen nyeri el a bűnök bocsánatát.«” (KK2, 24. o.)

A 6. CIKK TEOLÓGIAI ALAPGONDOLATA

Az Ágostai hitvallás VI. cikke a megigazulásról szóló tanítás következőképpen szól. A hit által megigazított ember élete szükségképpen megújul, és ez a megújulás az új engedelmisségben, valamint jó cselekedetekben válik láthatóvá. Az „új engedelmisség” azt jelenti, hogy a megigazított ember ezután nem kényszerből, hanem hálából és szabadon igyekszik Isten akarata szerint élni. Az új engedelmisség tehát nem az üdvösség megszerzésének útja, hanem hitből fakadó új életforma.

A cikk szorosan illeszkedik az előző két tétel gondolatmenetéhez. A megigazulásról (IV. cikk) és az egyházi szolgálatról (V. cikk) szóló

részek után azzal foglalkozik, milyen egzisztenciális és erkölcsi formát ölt a hit az ember életében. A cikk rövid, programadó mondata szerint a „hitnek jó gyümölcsöket kell teremnie, és hogy a jó cselekedeteket, amelyeket Isten rendelt, Isten akaratáért kell megtennünk” (KK2 24. o.), és ezek „szükségesek”, ám nem tekinthetők a megigazulás feltételének (KOLB–WENGERT 2000, 41. o.). A 16. századi viták során ez a kettős állítás egyszerre volt válasz a római kritika vádjára – miszerint a reformáció tagadná a jó cselekedetek fontosságát – és az antinomista félreértésekre (mintha a kegyelem miatt már semmiféle isteni parancs, „törvény” nem volna érvényes a keresztény emberre). Mindkettő az evangéliumra hivatkozva a törvényt, illetve az erkölcsi kötelesség érvényét kérdőjelezte meg. Gritsch és Jenson munkájukban továbbá azt is hangsúlyozzák, hogy a VI. cikk nem „korrigálja” a IV. cikket, hanem annak következményeit fejt ki. Az új engedelmesség a hit „életre váltott” formája (GRITSCH–JENSON 1976, 117–123. o.).

id. Lucas Cranach: A törvény és az evangélium (1529)

A MEGÚJULT ÉLET LÁTHATÓSÁGÁRÓL

Teológiai szempontból a *nova oboedientia* leginkább a *simul iustus et peccator* (egyszerre igaz és bűnös) kifejezésen keresztül érthető meg. A reformátori gondolkodás szerint a megigazult ember egyszerre bűnös és igaz Isten előtt. Ebből következik, hogy engedelmessége mindig ambivalens marad: valódi, de soha nem büntelen.

A VI. cikk azt mondja ki, hogy a hit által már megigazított ember élete szükségképpen új magatartásban és a jó cselekvésében jut kifejezésre. Tehát az új engedelmesség nem járul hozzá az üdvösség megszerzéséhez, hanem annak a megújult életnek a konkrét, látható formája, amely a már megigazított ember hitéből születik (vö. WENZ 1998, 197–219. o.). Aki önmagát „Isten előtt igaznak” ismeri fel, annak cselekvésének iránya szükségképpen átalakul, mert már nem önmaga igazolásáért, hanem szabadon cselekszik mások javára (HÄRLE 2012, 515–520. o.).

A VI. cikk normatív jellege ma sem abban keresendő, hogy egy új erkölcsi kódexet ad, hanem abban, hogy a hitet mint relációt – Istenre irányuló bizalmat és felebarát felé forduló szeretetet – egyetlen mozgásként mutatja fel (Slenczka 2020, 32–44. o.).

AZ EVANGÉLIUMNAK MEGFELELŐ ÉLETVITEL

Az egyház élete ugyanakkor nem korlátozódhat a bűnbocsánat hirdetésére és a szentségek kiszolgáltatására, hanem ezekből következően az egyháztagok életfolytatására is hatással van. A jó cselekedetek „szükségessége” azonban sajátos módon jelenik meg. Nem úgy, mint amely az üdvösség feltételévé tenné az emberi teljesítményt, hanem mint az egyházi közösség önvizsgálatának mércéje. Az egyház önazonosságát nem egyszerűen a dogmatikai értelemben vett igazságok, hanem az evangéliumnak megfelelő életvitel is jellemzi. A VI. cikk alapján az egyházkormányzás feladata ezért az, hogy a tanítás és a gyakorlat között ne legyen ellentmondás (vö. WENZ 1998, 370–412. o.). Ez konkrétan érinti a szolgálatba állítást, az egyházi hivatal felelős gyakorlását és akár a gyűlekezeti eljárások lefolytatását.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Miért volt fontos a reformátorok számára hangsúlyozni, hogy a jó cselekedetek szükségesek, de nem a megigazulás feltételei?
- Hogyan egészíti ki a VI. cikk a IV. cikk (a megigazulásról) tanítását?

- Mit jelent számunkra az „új engedelmesség” kifejezés? Miben más ez, mint a pusztá köteleességteljesítés?
- Luther Márton így fogalmaz *A keresztyén ember szabadságáról* című írásában: „A keresztyén ember szabad ura mindennek, és nincs alávetve senkinek. A keresztyén ember készséges szolgája mindennek, és alá van vetve mindenkinek.” Hogyan segít ez a paradoxonnak tűnő kijelentés megérteni az Ágostai hitvallás VI. cikkének tanítását az új engedelmességről?
- Miért fontos, hogy az egyház életében a tanítás és az életvitel összhangban legyen? Milyen következményei vannak, ha a kettő eltávolodik egymástól?
- Milyen „jó gyümölcsöket” várhat joggal egy gyülekezet saját közösségétől?

FELADAT

Gyökér és gyümölcs

Olvassák el közösen Jn 15,1–8 – *A szőlőtő és a szőlővesszők* című igeszakaszt.

Ezután a résztvevők készítsenek két oszlopot: 1, Gyökér (a hit alapja). Gyűjtsék össze a szövegből, mi mindent tesz Krisztus: Mit ad ő az embernek? Mit jelent „őbenne maradni”? Miért nem képes a szőlővessző önmagától gyümölcsöt teremni? 2, Gyümölcs (az új engedelmesség). Gyűjtsék össze, milyen következményei vannak annak, ha valaki Krisztusban marad: Milyen változás jelenik meg az életében? Miben válik láthatóvá a hit? Mit jelent ez a gyülekezet és a környezet számára?

Beszélgék meg közösen:

- Hogyan segít Jézus példázata megérteni az *Ágostai hitvallás* VI. cikkének tanítását?
- Előfordul-e, hogy mi is inkább a gyümölcsökre figyelünk, és megfeledkezünk arról, hogy minden Krisztussal való kapcsolatból fakad?
- Mit jelent a saját életünkben „Krisztusban maradni”, hogy abból valóban új engedelmesség és jó gyümölcsök szülessenek?

A KÖZJÓÉRT VÁLLALT FELELŐSSÉG

A szekuláris demokráciákban a szabadság gyakran csak az egyéni választás lehetőségét és szabadságát jelenti, miközben háttérbe szorul

a közjóért vállalt felelősség és az egymás iránti elköteleződés. Härle etikájában a reformátori megigazulástan antropológiai implikációi mentén érvel amellett, hogy az ember szabadsága önmagában üres, ha nem kapcsolódik hozzá a jóra való irányultság. Az új engedelmesség éppen ezt a jóra való szabadságot írja le, hiszen az ember felszabadult önmaga igazolásának terhe alól, hogy a másik javára cselekedhessen (HÄRLE 2018, 45–53., 280–290. o.).

A hitvallások mai olvasatait – így a VI. cikk kortárs értelmezései is – rendkívül kritikusak a késő modern individualizmussal szemben. Rámutatnak arra, hogy az önmagát igazolni kényszerülő szubjektum végső soron képtelen a valódi, őszinte felelősségvállalásra, mert minden cselekedetét saját „imázsának fenntartása” hatja át (SLENCZKA 2020, 88–92. o.). A „*nova oboedientia*” ezzel szemben olyan erkölcsöt jelent, amelyben az ember a számára már beszámított igazság fényével lép be a társadalom életébe, így nem ártatlanságát, méltó voltát kell védenie, hanem a felelősségvállalás lehetőségével kell élnie.

A VÁGY NEVELÉSE

Pedagógiai szempontból is rendkívül tanulságos a VI. cikk, amely abban ragadható meg, hogy az engedelmességet nem külső szabálykövetésként, hanem a hitből fakadó habitus formálódásaként érti. Az evangélikus katechézis klasszikus rendje nem véletlenül helyezi egymás mellé a törvényt és az evangéliumot, hiszen az új engedelmesség pedagógiája a törvény által kijelölt kereteket és az evangélium által ajándékozott identitást együttesen veszi komolyan. Didaktikai szempontból ez azt jelenti, hogy a keresztyén erkölcs tanításakor nem elég a normákat közölni. A tanulókat el kell vezetni annak belátására, hogy a jót nem a külső elvárások miatt kell megtenni, hanem a „megújult szív” vágyából fakadóan (HÄRLE 2012, 537–545. o.).

Ez a gondolat a „világi” pedagógia kontextusában is releváns lehet, hiszen az erényetika, a kompetenciaalapú nevelés és az állampolgári oktatás ma is küzd azzal a dilemmával, hogy miként lehet a normákat úgy közvetíteni, hogy azok megvalósítása ne váljon performatív szerepjátékká. A VI. cikk által sugallt emberkép – a megigazított, de még küzdő ember alakja – olyan pedagógiai horizontot kínál, amely egyszerre számol az ember törekénységével, és növekedésének lehetőségével is.

TELJESÍTMÉNYKÉNYSZER ÉS A NORMÁK BIZONYTALANSÁGA

A posztmodern ember életét egyszerre határozza meg a teljesítménykényszer és a normák bizonytalansága. A VI. cikk szerint a jó cselekedetek szükségesek, de nem azért, hogy az ember kiérdemelje az üdvösséget. A hit által megigazított ember szabadsága abban áll, hogy többé nem saját vagy mások erkölcsi, illetve spirituális mércéje alapján értékeli önmagát, hanem Isten jóindulatú ítéletére támaszkodva mer cselekedni (HÄRLE 2005, 15–25. o.). A jót nem azért kell tennie, hogy elég jó legyen önmaga és mások számára, hanem azért, mert már nem önmaga igazolásából él. Ez a paradoxonnak tűnő állítás úgy is megfogalmazható, hogy a hit Krisztusba helyezi az ember identitásának alapját, így az erkölcsi cselekvés nem öngazolás, hanem a hála és a szabadság gyakorlása (SLENCZKA 2020, 91–94. o.).

A VI. cikk üzenete ezért ma is világos: az ember értékét alapvetően nem életének sikerei határozzák meg, hanem az, hogy Krisztusban Isten már elfogadta, megigazította. Ennek az elfogadottságnak a tudatosításából következhet egy új, mégis nagyon is hétköznapi engedelmeség, amely a mindennapi döntésekben válik láthatóvá és teremhet jó gyümölcsöket.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mit jelent ma a szabadság? Inkább azt, hogy „azt teszem, amit akarok”, vagy azt, hogy „képes vagyok a jót választani”?
- Az új engedelmeség felszabadít az öngazolás terhe alól. Hogyan jelenhet ez meg a családi, munkahelyi vagy gyülekezeti kapcsolatainkban?
- Tapasztaljuk-e, hogy sokszor még a jó cselekedeteink mögött is ott húzódik az elismerés vagy a megbecsülés iránti vágy?
- Mit jelent a gyakorlatban, hogy a keresztény ember már nem saját „imázsát” védi, hanem felelősséget vállal másokért?
- A mai társadalomban miből merítik legtöbben az önértékelésüket? Milyen veszélyei vannak annak, ha valaki kizárólag teljesítményéből, munkájából vagy társadalmi sikeréből vezeti le saját értékét?
- Mit jelent számunkra ma Ambrosiusnak a VI. cikk végén idézett mondata: „Aki Krisztusban hisz, az üdvözülni, és cselekedni nélkül, egyedül hittel, ingyen nyeri el a bűnök bocsánatát.”?

FELADATOK

Kétféle indíték

Olvassák el az alábbi két mondatot, majd beszéljék meg, melyik áll közelebb a VI. cikk tanításához, és miért! „Azért igyekszem jót tenni, hogy Isten elfogadjon.” „Azért igyekszem jót tenni, mert Isten Krisztusért már elfogadott.”

Beszéljék meg:

- Miben különbözik a két gondolkodásmód?
- Hogyan változtatja meg ez a különbség a keresztény életet?

A jó gyümölcsök felismerése

Mindenki gondoljon vissza az elmúlt hétre, és idézzon fel egy olyan helyzetet, amikor önzetlenül segített valakinek, vagy szeretettel fordult egy másik ember felé.

Beszéljék meg:

- Mi motiválta ezt a cselekedetet? Elvárás, kötelesség, viszonzás reménye vagy hála és szeretet?

Luther gondolatának alkalmazása

Olvassák fel Luther ismert mondatát: „A keresztény ember szabad ura mindennek, és nincs alávetve senkinek. A keresztény ember készséges szolgálja mindennek, és alá van vetve mindenkinek.”

Beszéljék meg:

- Hogyan kapcsolódik ez a gondolat az új engedelmesség tanításához?
- Hogyan lehet egyszerre szabadnak és szolgának lenni?

Krisztusban tartozunk össze

„Az egyházzól

Tanítják továbbá, hogy az egy szent egyház minden időben megmarad. Az egyház pedig a szentek gyülekezete, amelyben az evangéliumot tisztán tanítják, és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki. Az egyház valódi egységéhez elegendő egyetérteni az evangélium tanításában és a szentségek kiszolgáltatásában. De nem szükséges, hogy mindenütt hasonlóak legyenek az emberi hagyományok, vagyis az emberek által megállapított vallási szokások és szertartások; amint Pál mondja:

egy a hit, egy a keresztség, egy az Istene és Atyja mindeneknek stb.”
(KK2, 24–25. o.)

A 7. CIKK TEOLÓGIAI ALAPGONDOLATA

Az *Ágostai hitvallás* VII. cikke az egyházzal szülő evangélikus tanítás alapvető meghatározása. A szöveg szerint „az egyház pedig a szentek gyülekezete, amelyben az evangéliumot tisztán tanítják, és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki.” Továbbá „Az egyház valódi egységéhez elegendő egyetérteni az evangélium tanításában és a szentségek kiszolgáltatásában”, miközben nem szükséges, hogy mindenütt azonosak legyenek az emberi hagyományok és szertartások (KK2, 24. o.). Ez a meghatározás olyan teológiai alapállás, amely az egyház fogalmát és identitását az ige és a szentségek köré rendezi, ám egyúttal nyitottá is teszi a liturgikus, egyházzervezeti és kulturális különbözőség számára. Hiszen maga a hitvallás hozzáteszi: „nem szükséges, hogy mindenütt hasonlóak legyenek az emberi hagyományok, vagyis az emberek által megállapított vallási szokások és szertartások” (KK2, 24–25. o.). Ez a cikk tehát egyszerre ad világos normát és teret enged a sokféleségnek. Meghatározza az egyház lényegét, de nem köti azt egyetlen történelmi formához.

A reformáció korában ez a cikk egyértelműen a középkori egyház kritikáját is magában foglalta. Nem tagadta az egyház látható, intézményes valóságát, de ellene mondott annak a szemléletnek, amely az egyház egységét elsősorban jogi, hierarchikus és liturgikus azonosságban kereste. A hitvallás szerint az egyház egységének kritériuma nem az emberi hagyományok azonossága, hanem az evangélium és a szentségek körüli egyetértés (KK2, 24–25. o.). Az egyház olyan közösség, amelyben Krisztus jelenléte és cselekvése megtapasztalhatóvá válik. A cikk tehát nem „laza” egyházfogalmat ad, hanem az egyház lényegét védi. Azt, hogy az egyház ott van, ahol Isten cselekszik igéje hirdetése és a szentségek kiszolgáltatása által.

A modern egyházzociológiai megközelítések ezt a felismerést új szempontokkal is kiegészítették. Mind a kortárs gyakorlati teológiai, mind a kvalitatív egyházzociológiai kutatások szerint nem értelmezhető az egyház kizárólag általánosan elfogadott tanítások rendszereként vagy jogi intézményként. Az egyház olyan látható szervezet és közösség, amelyben a szervezeti formák, a közösségi minták és a társadalmi

kommunikáció folyamatai szorosan összekapcsolódnak egymással (vö. FÁBRI 2026). Ugyanakkor szem előtt kell tartanunk, hogy a cikk a közösség mibenlétét nem szociológiai jellemzőkből, hanem teológiai eseményből vezette le, hiszen az egyház ott jön létre, ahol az evangélium nyilvánosan hangzik, és a szentségek közösséget „szülnek” és formálnak.

Hubert és Jan van Eyck: A Bárány imádása (a Genti oltár központi táblája. 1432)

KRISZTUSBAN TARTOZUNK EGYMÁSHOZ

A Lutheránus Világszövetség által 2010-ben kiadott *Like Living Stones* (Mint élő kövek) című kötet pontosan ezt emeli ki, amikor az egyházat „a megváltás társadalmi helyeként” írja le (GROSSHANS–SINAGA, 2010, 6. o.). A „szentek gyülekezete”, vagyis az egyház, olyan társadalmi tér, amelyben a közös hit közös narratívát, normarendszert, nyelvet, liturgiát és kölcsönös felelősségvállalást hív létre. Az evangélikus egyházfogalom szerint az ember Krisztushoz tartozása az egyház közösségében válik láthatóvá és megélt valósággá. Krisztusban tartozunk egymáshoz. Ez az állítás mindenekelőtt azért lényeges, mert a későmodern társadalmakban az egyéni, de a közösségi identitás is gyakran úgy épül fel, mint apró puzzle darabkákból egy kép, csak éppen ideiglenes és jórészt egyéni ízlés szerint összeválogatott darabokból, amelyek sokszor nem is illeszkednek egymáshoz. Ezért nem boldogító, reményteli képek jönnek létre, hanem éppen ellenkezőleg, olyanok, amelyek feszültséget és meghasonlást hordoznak magukban.

A hitvallás az egyházat olyan közegként mutatja be, amely habitusokat formál. A szöveget ugyan nem pszichológiai vagy szociálpszichológiai nyelven fogalmazták meg (anakronizmus volna ezt állítani), de egyértelműen abból indul ki, hogy az evangélium és a szentségek nemcsak meggyőződéseket közvetítenek, hanem életformát alakító jellegűek. Az ismétlődő liturgikus gyakorlatok, a bűnvallás és a feloldozás rendje, az úrvacsorai közösség, az igehallgatás és a közös imádság mind olyan viselkedési mintázatokat alakítanak ki, amelyek bizalomra, önkritikára, önkorlátozásra és közösségi felelősségvállalásra tanítanak. A hitvallás emberképe e tekintetben mindig relációs és közösségi.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mit jelent számunkra az Ágostai hitvallás meghatározása: „Az egyház pedig a szentek gyülekezete, amelyben az evangéliumot tisztán tanítják, és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki”?
- Miért fontos, hogy a hitvallás az egyház lényegét nem intézményekhez, épületekhez vagy hagyományokhoz, hanem az evangéliumhoz és a szentségekhez köti?
- Hol tapasztaltuk meg saját életünkben, hogy Krisztus valóban közösséget teremt emberek között?
- Mit jelent számunkra: „Krisztusban tartozunk egymáshoz”? Miben több ez, mint egyszerű emberi rokonszenv vagy közösségi élmény?
- Az egyház nem pusztán tanításokat közvetít, hanem életformát alakít. Mely gyülekezeti alkalmak vagy liturgikus elemek formáltak leginkább hitünket és személyiségünket?

FELADATOK

Az egyház ismertetőjegyei

Olvassák el újra a VII. cikket! Ezután közösen gyűjtsék össze, melyek azok az elemek, amelyeket a hitvallás az egyház lényegéhez tartozónak nevez, és melyek azok, amelyeket nem tekint nélkülözhetetlennek!

Beszélgék meg: Miért fontos ez a különbségtétel ma is?

Az egyház mint életformáló közösség

Az igehallgatás, az imádság, a bűnvallás, a feloldozás és az úrvacsora formálja személyiségünket. Mindenki válasszon ki ezek közül egyet.

Beszélgék meg:

- Hogyan formálta ez az elmúlt években gondolkodásunkat, döntéseinket vagy emberi kapcsolatainkat?
- Melyik segített leginkább abban, hogy másként tekintsünk önmagunkra: az ige, az imádság, a bűnvallás, a feloldozás vagy az úrvacsora?
- Tapasztaltuk-e már, hogy ugyanaz az ige vagy ugyanaz a liturgikus rész más-más életszakaszban egészen másképpen szólított meg bennünket?
- Melyik liturgikus elem segít leginkább abban, hogy ne csak egyénileg, hanem a gyülekezet tagjaként gondoljunk magunkra?
- Hogyan tanít bennünket a bűnvallás alázatra, a feloldozás reménységre, az úrvacsora pedig közösségre?
- Mi veszne el hitünkől, ha ezek közül valamelyik tartósan hiányozna gyülekezeti életünkől?

EGYSÉG A SOKFÉLESÉGBEN

A VII. cikk szerint az egyház egységéhez nem szükséges a szertartások és az emberi hagyományok teljes azonossága (KK2 24. o.). Ez a tétel a mai demokratikus társadalmak számára is több mint figyelemre méltó. Hiszen nem a különbségek eltörlésével kíván egységet teremteni a szöveg, hanem a már említett közös centrumot jelöli ki, amely körül a különbözőségek békésen elrendezhetők. A 2009-ben megjelent *Transformative Theological Perspectives* (Transzformatív teológiai nézőpontok) című kötet ezt a logikát úgy fogalmazza meg, hogy a keresztség közösségnek mindig konkrét kontextusokban kell megélnie ugyanazt a hitet, ezért az egyház identitása nem „kulturális uniformizmusból”, hanem a közös evangéliumi alapból fakad (BLOOMQUIST 2009, 12–18. o.). A cikk ezzel olyan szemléletet kínál, amely a mai sokszínű társadalomban is érvényes marad. Az egység nem azt jelenti, hogy mindenkinek mindenben egyformának kell lennie, hanem azt, hogy a különbözőségek mellett is létezik (létezhet) egy „közös egység”, amely összetartja a közösséget.

A fenti értelmezés az ökumenikus párbeszéd szempontjából is fontos. A 2023-as *Ecumenical Formation in Theological Education* (Ökumenikus szemléletformálás a teológiai oktatásban) című tanulmány hangsúlyozza, hogy az egyházak közötti közeledéshez nem elég a jó szándék

vagy az alkalmi együttműködés. Tartós egység csak akkor épülhet ki, ha az ökumenikus gondolkodás és érzékenység az egyházi életben és a teológiai képzésben is tudatosan formálódik (OELDEMANN 2023, 3–6. o.). Ebből a nézőpontból az egyházzal szülő cikk nemcsak egy adott felekezeti önazonosságot fogalmaz meg, hanem az ökumenikus tanulás számára is mintát kínál. Arra mutat rá, hogy az egység nem a felekezeti különbségek feladásával jön létre, hanem annak közös felismerésével, hogy mi tartozik az egyház lényegéhez. Ezért ez a gondolat ma is alapvető jelentőségű a teológiai képzés és az egyház önértelmezése számára egyaránt.

AZ EGYHÁZ NYILVÁNOS KÜLDETÉSE

A Lutheránus Világszövetség 2016-ban megjelent *The Church in the Public Space* című dokumentuma szerint az egyház nyilvános szerepvállalása, illetve a nyilvános teológia művelése nem mellékes vagy kiegészítő feladat, hanem szorosan hozzátartozik az egyház létehez (Lutheran World Federation 2021, 5–11. o.). Az egyház feladata ezen megközelítés szerint nemcsak a belső közösség formálása és fenntartása, hanem a keresztyén reménység nyilvános kifejezése. Ehhez szorosan hozzátartozik az igazságtalanság bírálata, a bizalom építése és a sérülékeny emberek és csoportok melletti kiállás. Mindez abból következik, hogy az evangélium hallgatása és a szentségek kiszolgáltatása köré gyülekező közösség mindig látható és társadalmi közösség is. Ha az egyház valóban az evangélium hirdetésének, tanulásának és megélésének a helye, akkor nem maradhat közömbös azzal szemben sem, ahogyan az emberek együtt élnek, ahogyan intézményeik működnek, vagy ahogyan a gyengékkel bántanak.

E ponton az egyház társadalmi szerepe és teológiai identitása találkozik egymással. A nyugati társadalmakban az egyház már nem „nép-egyházi” keretben működik, hanem a legtöbb ember számára választott közösségi forma. Éppen ezért különös jelentősége van annak, hogy a hitvallás az egyházat nem hagyományörző intézményként, hanem az evangélium által létrehozott élő gyülekezetként határozza meg. Az egyház nemcsak őrzi a keresztyén kultúra emlékeit, hanem élő közösségi alternatívát is kínál egy olyan társadalomban, amelyből nagyrészt hiányzik az öröm- és a jóhír evangéliumi értelmezése. Az „odatartozás” élményét adja ott, ahol sokak tapasztalata a kapcsolati bizonytalanság;

normatív tájékozódási lehetőséget kínál ott, ahol az erkölcsi elhagyatottság és felszínesség terhe már-már bénítóvá válik. Sőt, reménységet kínál és bizalmi tereket épít ott, ahol a közéletet éppen a bizalmatlanság és a polarizáció jellemzi.

Az *Ágostai hitvallás* VII. cikke tehát olyan egyházképet rajzol, amely az egyház lényegét nem önmagában, hanem Jézus Krisztus evangéliumához és a szentségekhez kötve határozza meg. Ezáltal egyszerre őrzi az egyház identitását, és teszi lehetővé liturgikus, kulturális és társadalmi sokféleségét. A mai szociológiai, magatartástudományi és szociáletikai olvasatok ezt azzal egészítik ki, hogy az egyházat a közösségformálás, a „valahova tartozás”, a normaképzés és a nyilvános felelősségvállalás sajátos tereként láttatják. A cikk így eleven teológiai orientáció, amely arra emlékeztet, hogy az egyház ott lesz valóban egyházzá, ahol az evangélium közösséget teremt, embereket formál, a valódi létezésre bátorít és a világban is látható – nyilvános – alakot ölt.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mit jelent számunkra a VII. cikk kijelentése, hogy az egyház egy-ségéhez nem szükséges minden emberi hagyomány és szertartás azonossága?
- Hol húzódik a határ a lényeges és a kevésbé lényeges különbségek között?
- Mit taníthat számunkra ez a hitvallási felismerés a gyülekezeti, egyházi vagy akár családi konfliktusok kezelésében?
- Mit jelent, hogy az egyház nemcsak önmagáért létezik, hanem nyilvános küldetése is van?
- Milyen reménységet és milyen értékeket tud ma felmutatni egy keresztény gyülekezet a társadalom számára?

FELADATOK

Lényeges vagy másodlagos?

A csoport közösen beszélje meg az alábbi kérdéseket: az istentisztelet időpontja; az énekek stílusa; a liturgia rendje; az evangélium hirdetése; a keresztségi és az úrvacsora; a templom berendezése.

Mindegyik esetben döntsenek arról, hogy a VII. cikk alapján az adott kérdés az egyház lényegéhez tartozik-e, vagy inkább emberi hagyomány.

Az egyház nyilvános küldetése

Készítsenek közösen egy listát! Milyen módokon lehet ma egy evangélikus gyülekezet látható és hiteles jelenlétté a településén? A felsorolásból válasszanak ki egy olyan lehetőséget, amelyet saját gyülekezetükben is reálisnak tartanak.

Visszatekintés az Ágostai hitvallás első hét cikkére

ALAPIGE

„Hiszen kegyelemből van üdvösségetek hit által, és ez nem tőletek van: Isten ajándéka ez; nem cselekedetekért, hogy senki se dicsekedjék.

Mert az ő alkotása vagyunk, akiket Krisztus Jézusban jó cselekedetekre teremtett...” (Ef 2,8–10)

Az Ágostai hitvallás első hét cikke végső soron nem elsősorban tanrendszer, hanem örömhír. Arról szól, hogy a szerető Szentháromság Isten nem hagyta magára a bűnbe esett embert. Krisztusban közel jött hozzánk, kegyelemből megigazít bennünket, és ígéje, valamint a szentségek által ma is hitet ébreszt és megtart. Ezért a keresztyén élet közép-pontjában nem a saját teljesítményünk, hanem Isten ajándéka áll. A reformáció üzenete ma is ugyanaz: nem önmagunkban bízunk, hanem Krisztusban.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

A hitvallásról általában

- Mit jelent számunkra ma a „hitvallás” szó? Inkább személyes vallomásra vagy egyházi tanításra gondolunk?
- Miért van szüksége az egyháznak hitvallásokra, ha a Szentírás már rendelkezésünkre áll?
- Miben segíthet egy hitvallás a mai keresztyén embernek a sokféle vélemény és világnézet között?
- Mit tanultunk az Ágostai hitvallásból arról, hogy mit jelent evangélikusnak lenni?
- Mi lepett meg bennünket leginkább az Ágostai hitvallás olvasása során?

id. Lucas Cranach: Krisztus a kereszten (1530–1535 körül)

- Melyik hitigazság vált számunkra különösen hangsúlyossá az első hét cikk tanulmányozása során?
- Ha egy nem hívő ember megkérdezné tőlünk, mi az Ágostai hitvallás legfontosabb üzenete, mit válaszolnánk egyetlen mondatban?

Istenről

- Miért fontos, hogy a hitvallás Istennel kezdődik, és nem az emberrel?
- Mit jelent számunkra ma a Szentháromság Istenbe vetett hit?

Az emberről

- Mit tanultunk az eredendő bűnről, amit korábban talán másképp láttunk?
- Miért felszabadító felismerni, hogy nem nekünk kell megváltanunk önmagunkat?

Krisztusról

- Mit jelent számunkra, hogy Jézus valóságos Isten és valóságos ember?
- Miért fontos, hogy ugyanaz a Krisztus a Megváltó és az eljövendő Bíró?
- Hogyan ad reménységet Krisztus feltámadása és uralma a mai világ bizonytalanságai között?

A megigazulásról

- Miből meríti ma az ember az értékességét?
- Milyen hamis „igazolási rendszerek” működnek körülöttünk?
- Mit jelent a gyakorlatban kegyelemből élni?
- Hogyan változtatja meg emberi kapcsolatainkat, ha tudjuk: Isten nem teljesítményünk alapján szeret bennünket?

Az egyházi szolgálatról

- Hol és hogyan szólított meg bennünket életünk során Isten ígéje?
- Miért fontos, hogy a hit nem pusztán belső élmény, hanem Isten megszólítása?
- Milyen szerepe volt életünkben egy igehirdetésnek, egy lelkésznek, egy gyülekezeti tagnak vagy egy szentségi alkalomnak?

Az új engedelmességről

- Mit jelent számunkra, hogy a jó cselekedetek nem az üdvösség feltételei, hanem a hit gyümölcsei?
- Milyen különbséget tapasztalunk a kötelességből végzett és a hálából fakadó cselekvés között?
- Mit jelent számunkra az, hogy a keresztény szabadság nem önmagunkért, hanem a másik ember javára való szabadság?

Az egyházzól

- Mitől válik egy közösség valóban egyházzá az Ágostai hitvallás szerint?
- Miért fontos különbséget tenni az egyház lényegéhez tartozó dolgok és az emberi hagyományok között?
- Hogyan lehet gyülekezetünk egyszerre hűséges az evangéliumhoz és nyitott a mai világ kérdéseire?

Felhasznált irodalom

- BLOOMQUIST, K. L. (szerk.) 2009. *Transformative Theological Perspectives*. Lutheran University Press for the Lutheran World Federation, Minneapolis, MN.
- BOCKMÜHL, K. 1987. *Gesetz und Geist: eine kritische Würdigung des Erbes protestantischer Ethik. Teil I. Die Ethik der reformatorischen Bekenntnisschriften*. Brunnen, Giessen–Basel.
- BONHOEFFER, D. 2018. *Közösségben*. Ford. Boros Attila. Harmat Kiadó–Luther Kiadó, Budapest.
- BRAATEN, C. E. 1983. *Principles of Lutheran Theology*. Fortress Press, Minneapolis, MN.
- FÁBRI GY. 2026. *Szoros kapu – keskeny út*. L'Harmattan, Budapest.
- FRANK, G. – LEPPIN, V. – LICHT, T. (szerk.) 2022. *Die Confessio Augustana im ökumenischen Gespräch*. De Gruyter, Berlin–Boston.
- GRITSCH, E. W. – JENSON, R. W. 1976. *Lutheranism: The Theological Movement and Its Confessional Writings*. Fortress Press, Philadelphia, PA.
- GROSSHANS, H.-P. – SINAGA, M. L. (szerk.) 2010. *Like Living Stones: Lutheran Reflections on the One, Holy, Catholic, and Apostolic Church*. Lutheran World Federation, Geneva. 39–58. o.

- HÄRLE, W. 2005. *Menschsein in Beziehungen. Studien zur Rechtfertigungslehre und Anthropologie*, Mohr Siebeck, Tübingen.
- HÄRLE, W. 2012. *Dogmatik*. 4., átdolg. kiad., De Gruyter, Berlin–Boston.
- HÄRLE, W. 2018. *Ethik*. 2., átdolg. kiad., De Gruyter, Berlin–Boston.
- KOLB, R. – WENGERT, T. J. (SZERK.) 2000. *The Book of Concord: The Confessions of the Evangelical Lutheran Church*. Fortress Press, Minneapolis, MN.
- LEONHARDT, R. 2022. *Grundinformation Dogmatik*. 5., átdolg. kiad., Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- LUTHERAN WORLD FEDERATION 2021. *The Church in the Public Space: A Study Document of the Lutheran World Federation*. Lutheran World Federation, Geneva. https://lutheranworld.org/sites/default/files/2022-02/dtmj-church_in_public_space_2021_en.pdf
- MELANCHTHON, P. 2000. *The Augsburg Confession*. In: Kolb, R. – Wengert, T. J. (szerk.): *The Book of Concord: The Confessions of the Evangelical Lutheran Church*. Fortress Press, Minneapolis, MN. 27–105. o.
- OELDEMANN, J. 2023. *Ecumenical Formation in Theological Education: A Precondition for Ecumenical Encounter and a Tool for Ecumenical Reception*. *Religions*. 14(12), 1461. <https://doi.org/10.3390/rel14121461>.
- REUSS, A. (SZERK.) 2008. *Ágostai hitvallás. Konkordiakönyv – A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai* 2. Luther Kiadó, Budapest. (KK2)
- REUSS, A. 2008. *Az Ágostai hitvallás – a keresztyén hit foglalatata*. In: Reuss, A. (szerk.): *Ágostai hitvallás. Konkordiakönyv – A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai* 2. Luther Kiadó, Budapest. 69–192. o.
- REUSS, A. (SZERK.) 2017. *Apológia, az Ágostai hitvallás védőirata. Konkordiakönyv – A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai* 3. Luther Kiadó, Budapest. (KK3)
- SLENCZKA, N.: *Theologie der reformatorischen Bekenntnisschriften: Einheit und Anspruch*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2020.
- SLENCZKA, N. 2022. *Der Aufbau, das systematische Zentrum und die Gegenwartsrelevanz der Confessio Augustana*. In: Frank, G. – Leppin, V. – Licht, T. (szerk.): *Die Confessio Augustana im ökumenischen Gespräch*. De Gruyter, Berlin–Boston, 419–437. o.

- WENZ, G. 1996. *Theologie der Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche I*. De Gruyter, Berlin–New York.
- WENZ, G. 1998. *Theologie der Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche II*. De Gruyter, Berlin–New York.
- WENZ, G. 2022. *Dikaiopoiia. Die Lehre von der Rechtfertigung des Sünders im Dialog der Wittenberger Reformation mit dem Patriarchat von Konstantinopel*. In: Frank, G. – Leppin, V. – Licht, T. (szerk.): *Die Confessio Augustana im ökumenischen Gespräch*. De Gruyter, Berlin–Boston. 105–135. o.

Rövidítések

KK2 = *Konkordiakönyv 2. Ágostai hitvallás*

KK3 = *Konkordiakönyv 3. Apológia, az Ágostai hitvallás védőirata*

Erős vár a mi Istenünk

FARKAS ERVIN

97

Előszó

Arra kaptam felkérést, hogy felekezeti himnuszunk négy versszakához bibliaórai tematikát dolgozzak ki. Előre szeretném leszögezni, hogy feltehetően én vagyok a lelkeszi kar egyik legkevésbé képzett tagja zenei téren, így semmiképpen sem szeretnék zenei koncepcióval előállni. Ez nem az én szakterületem. Inkább a 46. zsoltár mezsgyéin igyekszem haladni az Erős vár a mi Istenünk felé, és másokat is arra hívok, hogy együtt mélyedjünk el a zsoltár és a himnuszként énekelt dal mondani-valójában.

Négy alkalmat terveztem, versszakonként egyet, megvizsgálva, miként kapcsolódik egymáshoz a zsoltár és az ének. Mi az aktuális üzenete az éneknek és a zsoltárnak? Először rövid bevezetést adok az énekről, elsősorban a jól ismert ismeretek összefoglalásával. Ezt követően a 46. zsoltárt tárgyalom részletesebben, megkeresve annak teológiai súlypontjait. Végül a négy alkalom vázlatát közlöm. Ha a gyülekezetek igénylik, külön alkalom is szentelhető az ének keletkezésének, szerzés-történetének és hatástörténetének, bevezetésként vagy zárásként.

Bevezetés az énekhez

Mint ahogy közismert, maga az ének a 46. zsoltár parafrázisa, amelyet Luther Márton 1526 és 1529 között írt. A reformáció himnuszaként is emlegetik, és ha belegondolunk a történelmi helyzetbe, akkor a szöveg valójában hitvallás is.

Vannak egyháztörténeti „legendák”, amelyek szerint ezt az éneket már 1521-ben is énekelték (ezeket érdekes módon még a dal Wikipédia-oldala is jegyzi¹), más elképzelések szerint pedig a protestáló fejedelmek énekelték. Hallani olyan történeteket is, hogy a schmalkaldeni szövetség katonái indulóként énekelték. Ha pedig valaki meghallgatja Mendelssohn V. szimfóniáját, ismerős dallamként csendül fel benne az Erős vár a mi Istenünk.²

Az ének kezdő sora egyházunk köszöntése. Weltler Gábor egy, az Evangélikus Élet számára írt cikkében hívja fel a figyelmet arra, hogy ez a gyakran használt köszöntés milyen értékes tartalmat hordoz. Isten a mi igazi erőforrásunk. Felveti azt is, hogy a 95 tételben megfogalmazott „szüntelen bűnbánat” lutheri gondolata a „szüntelen megerősítést” is feltételezi, „hiszen erre az isteni erőre nemcsak kiemelt alkalma-

1 https://hu.wikipedia.org/wiki/Er%C5%91s_v%C3%A1r_a_mi_Isten%C3%BCnk.

2 https://www.youtube.com/watch?v=otcrnrQAwD8&list=RDotcrnrQAwD8&start_radio=1.

kon, hanem életünk minden napján szükségünk van”³. Ezt követően az „erős vár” kifejezést oltalomként, figyelmeztetésként, felelősségként, vigasztalásként és reménységként értelmezi. E szempontok mindegyike beépíthető egy-egy bibliaóra anyagába.

Az Erős vár a mi Istenünk szövege nem egyszerűen parafrazeálja a 46. zsoltárt, hanem annak mondanivalóját Krisztus-központúan dolgozza újra (vö. a 2. versszakkal). A 46. zsoltár Istenről, a Seregek Uráról beszél, teljesen természetes módon, hiszen ószövetségi szöveg. A lutheri reformáció teológiai súlypontja a kereszt teológiája, ezért az ószövetségi zsoltár Krisztusra mutató értelmezésével aktualizálja annak üzenetét.

A 46. zsoltárról

Amint ismert, a Zsoltárok könyve öt könyvre osztható. A 46. zsoltár a második könyv elején található. A 42–49. zsoltárokat összefoglalóan Kórah fiainak tanító költeményeiként emlegetik; ezek az ún. előhista zsoltárok közé tartoznak. Feltételezhető, hogy a szövegek utólagos szerkesztésen estek át. Isten nevének hiábavaló kimondásától való félelem miatt elképzelhető, hogy a zsoltárok megszólításaiiban tudatosan az Előhim név váltotta fel a tetragrammát. Haladjunk végig a zsoltáron, hozzávetőleg versről versre.

„A KARMESTERNEK: KÓRAH FIAIÉ. ÉNEK MAGAS HANGRA.” (ZSOLT 46,1)

Kórah fiai valószínűleg nem a zsoltár szerzői, hanem előadói lehettek.⁴ Érdekeség, hogy a 4Móz 16 arról számol be: Kórah, Dátán és Abírám fellázadtak Mózes ellen. Vádjuk így hangzik: „Miért emelitek magatokat az Úr gyülekezete fölé?! Hiszen szent az egész közösség a maga egészében, és közöttük van az Úr!” (4Móz 16,3b)

A történet különlegessége, hogy az Ószövetség egyik legerőteljesebb közvetlen isteni ítélete jelenik meg benne. Kórahot és társait házuk

3 Weltler Gábor: Erős vár a mi Istenünk; Evangélikus Élet; 88. évfolyam, 31-32. lapszám. Online: <https://www.evangelikus.hu/hireink/teologia/eros-var-a-mi-istenunk-weltler-gabor-gondolatai>.

4 John F. Walvoord & Roy B. Zuck: A Biblia ismerete III. – Kommentársorozat; Keresztény Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 1999. 256. o.

egész népével együtt nyeli el a föld.⁵ A 4Móz 26 ugyanakkor már arról számol be, hogy Kórah fiai nem haltak meg: „A rúbeni nemzetségekből negyvenháromezer-hétszázharmincat vettek számba. Pallú fia volt Eliáb. Eliáb fiai voltak: Nemúél, Dátán és Abírám. Ezek, Dátán és Abírám a közösség képviselői voltak, de lázadást szítottak Mózes és Áron ellen Kórah csoportjával, föllázadva az Úr ellen. Ezért a föld megnyitotta száját, és elnyelte őket Kórahhal együtt annak a csoportnak a halálakor, amikor a tűz megemésztett kétszázötven embert. Így lettek intő jellé. De Kórah fiai nem haltak meg.” (4Móz 26,7–11)

Bizonyos értelmezési hagyományok ezt akár a kegyelem jelének is tekintik. Lutheránus szempontból is figyelemre méltó az a fordulat, amelyet a történet sugall: az apa Isten elleni lázadásában elbukik, a „fiak” – inkább a leszármazottak – viszont Isten kegyelméből megmaradnak.

Félreértés ne essék: ezt nem Luther Márton mondja. Tudomásom szerint Luther a 46. zsoltár kapcsán nem foglalkozik Kórah fiainak személyével.

A Bibliában még az 1Krn 9,19 említi őket, ahol a szent sátor őreiként jelennek meg. A dávidi korban a liturgikus éneklés szervezett intézménnyé válhatott. A Psalms.org a 88. zsoltár kapcsán Kórah fiait – feltehetően inkább leszármazottait – kapcsolatba hozza Hémánnal, akit Dávid a szent sátor énekesei közé állított.⁶ Ezek alapján a legvalószínűbb, hogy Kórah fiai egy levita csoportot alkottak, amely a szent sátor, később pedig a jeruzsálemi templom körül végzett zenei szolgálatot.

Szent Ágoston Zsoltármagyarázataiban allegorikus módon Kórah fiait a zsoltár olvasójával azonosítja: „Kóré fiain önmagunkat értjük. Emlékeztetlek benneteket, hogy már tudjátok, hogy Kóré azt jelenti Kopaszság; és a mi Urunk, mivel a Kálvária helyén feszítették meg, sokakat odavonzott magához, mint a búzaszem, amely ha meg nem halt volna, egyedül marad; és azokat akiket odavonzott, Kóré fiainak hívják; misztérium ez.”⁷

A zsoltárt felvezető egyetlen mondatból Ágoston meglepően gazdag gondolatmenetet bont ki: „Ezt mondja ugyanis: »Végig Kóré fiainak,

5 Vö. 4Móz 16.

6 Vö. <https://psalms.org/psalms/author/korahites>.

7 Szent Ágoston: Zsoltármagyarázatok. 2. kötet; Jel Kiadó, Budapest, 2017. 245. o.

az elrejtett zsoltár.«⁸ Tehát el van rejtve, de ő maga, akit a Kálvária helyén megfeszítettek – tudjátok –, széthasította a függönyt, hogy a templom titkai napvilágra kerüljenek. Mivel tehát a mi Urunk keresztje kulcs volt, amely megnyitja a zárat, higgyük el, hogy azért jön hozzánk, hogy ezeket a rejtett dolgokat föltárja.”

Fontosnak tartom ezt az idézetet, mert jól mutatja, hogy a 46. zsoltár Krisztus-központú értelmezése már Kr. u. 412-ben, Hippóban, Ágoston nagyböjti prédikációiban is megjelent.

„ISTEN A MI OLTALMUNK ÉS ERŐSSÉGÜNK, MINDIG BIZTOS SEGÍTSÉG A NYOMORÚSÁGBAN.” (ZSOLT 46,2)

A zsoltár héber szövegének olvasásakor találtam néhány olyan dolgot, amely számomra némileg átszínezte a fordítás mondanivalóját és a zsoltár sorait. Rögtön ennél, a második versnél néhány érdekes nyelvi jelenségre figyeltem fel a szótárazgatás során. Bibliánk a fenti értelmezésben fordítja a sort. Az első, ami szerintem itt érdekes, hogy a „mi” helyén a héberben אֲנִי szerepel, ami egy prepozíció és a T/1. személyű szuffixuma, vagyis elsődleges jelentése inkább részes esetben: „nekünk”. Isten nekünk oltalmunk és erősségünk? Sokat nem változtat a mondat jelentésén, és mégis. Az Istenben nem hívőknek Isten nem erős vár! Nincs meg a kapcsolat, a közösség, amelyben kiteljesedhet az a biztonságerzet. Tehát nekünk, akik a hiten keresztül maradéktalanul bízunk benne, nekünk válik azzá. Illetve teszi magát azzá!

Aztán מִלְּפָנָיו jelentése nem egyszerűen oltalom, hanem védelmet biztosító hely. A Zsoltárok könyvében kilencszer fordul elő Istennel kapcsolatban.⁹ Az עֲזָרָה a segítség szava, de ha jól ismertem fel a szógyököket, akkor 1Móz 2,18 ugyancsak ebből képzi a „segítőtárs” kifejezését.

8 Vélelmezem, hogy Ágoston szó szerint értelmezi a zsoltár feliratát. עֲלֵי-לְמוֹת שִׁירִי. A Revidéalt Újfordításban ezt így találjuk: „A karmesternek: Kórah fiaié. Ének magas hangra.” Ágoston értelmezését az עֲלֵי-לְמוֹת kifejezés vihette ebbe az irányba, amelyet mi „magas hangra” fordítással adunk vissza. Az azgyök jelentése azonban érdekes. Jelenti azt, hogy ifjú, fiatal. Ebből kiindulva a kutatók szoprán hangfekvést vélelmeznek mögötte. A gyök ugyanakkor azt is jelenti, hogy rejtett. Ágoston ezt az utóbbi jelentést ismerhette. Így lesz nála a fordítás: „elrejtett zsoltár”.

9 A Biblia ismerete III. 224. o.

Ki is a hozzánk illő segítőtárs?

Régi meggyőződése, hogy a hit nem kulturális elem, nem egyszerű spirituális jelző vagy fogalom, hanem kapcsolat, sőt kapcsolatháló. Mikor e sorokat írom, a gyülekezetünkben éppen elhagytuk a kiírt perikópát, hogy egy összefüggő igehirdetés-sorozatban az ószövetségi őstörténetet vegyük végig. (Talán a héberben is ezért mélyedek el most a zsoltár kapcsán; hetek óta ezzel foglalkozom.) Izgalmas egy kicsit elmélyedni a 3. fejezetben, ahol a bűneset után zavaró lesz az ember számára a meztelensége, holott korábban is meztelen volt. Miért nem volt ez akkor probléma? Mert Isten éltető közössége megvédte a meztelen embert attól, hogy visszaéljen a meztelenséggel a másik kárára. Meg sem fordult a fejükben, mert Isten közelsége megvéd a bűntől. Ez szakad meg akkor, amikor már nem ez a közösség kell, hanem bizalmatlanságból és gőgből mi formálunk jogot a jó és a rossz tudására, s tekintve, hogy ez egy merizmus, valójában a mindentudás igényét fejezi ki. Mi lesz ennek a vége? Visszaélés, szégyenérzet, sérülés és szenvedés. Mi fordítja meg ezt a tendenciát? A kapcsolat: a megélt és tudatosan megélt kapcsolat Istennel, amelynek elengedhetetlen része a másik emberrel megélt közösség. Segítőtárs a másik ember, de amikor az istenképű ember a teremtettségében is képes elbukni, akkor szüksége van arra a segítségre, amelyet végső soron csak az üdvözítő Isten adhat.

A **אָרְחָא** ige jelentése magyarul leginkább úgy adható vissza, hogy: „bizonyítottan megtalálható”. Ezt fordításunk körülírással adja vissza: „mindig biztos segítség a nyomorúságban”. A zsoltáros eredeti üzenetének ez nem mond ellent, mégis a hangsúly azon van, hogy Istenről már bizonyított tény: menedék és segítség.

Augustinus úgy véli, hogy a nyomorúságnak sokféle formája van, de figyelemre méltó, hogy ezek közül a büntudatot emeli ki: „Mindazonáltal, szeretteim, az emberi lélek összes háborúsága között nincs nagyobb háborgatás, mint a büntudat. [...] És akkor szembetalálja magát az ellenséggel, aki elől menekül: önmaga elől hová fog futni? Bárhová fut, viszi magával önmagát, és bárhová megy, gyötrődik önmaga miatt.”¹⁰ Ezt követően magyarázatát a bűnbocsánat felé vezeti tovább,

10 Szent Ágoston: Zsoltármagyarázatok. 246. o.

jelezve, hogy Isten segítsége az emberi nyomorúságban a bűnbocsánatban válik jelenvalóvá.¹¹

„AZÉRT NEM FÉLÜNK, HA MEGINDUL IS A FÖLD, ÉS HEGYEK OMLANAK A TENGHER MÉLYÉBE, HA HÁBOROGNAK ÉS TAJTÉKOZNAK IS VIZEI, ÉS TOMBOLÁSÁTÓL MEGRENDÜLNEK A HEGYEK. (SZELA.)” (ZSOLT 46,3-4)

A zsoltáros túlzása logikusan arról szól, hogy nincs mitől tartanunk. A hit bizonyossága biztonságot ad. Akkor is, ha hirtelen minden összeomlik.

Egy apróságot jegyeznek meg itt a héberrel kapcsolatban: a מור gyök, amelyet a föld megindulása kapcsán olvasunk, nem földrengést jelent, hanem változást, átalakulást, felcserélődést.

Erről nekem két dolog jut eszembe. Az egyik, hogy az emberek többsége – én is – fél a drasztikus változásoktól. Úgy tűnik, hogy a történelem egy olyan pontjához érkeztünk, amikor ezek a változások egyre gyorsabb ütemben zajlanak. Amikor e sorok íródnak, még tart az orosz-ukrán háború, amelyre a hétköznapi emberek többsége nem számított, és sokként élte meg. Az események eszkalálódnak, és mára már hozzászoktunk ahhoz, hogy szinte minden nap hallunk erről valamilyen hírt. Aggasztó a fegyverkezés is, amely körülöttünk zajlik. Változik a világ. Gyorsan. Embertelen sebességgel.

Amikor ezeket a sorokat leírom, éppen harmincöt fok van odakint, árnyékban. A parókia tövében csörgedezik a Malomági-Lajta, légvonalban alig egy kilométerre van a főmeder, a Mosoni-Duna, a Kálnoki-Dunág pedig néhány kilométeren belül elérhető. Kényelmes kerékpárúton megközelíthető az Öreg-Duna is. Erdők is vannak a környéken. És mégis felforr a város. Locsolják a kukoricatáblákat, miközben azt hallani, hogy az Alföldön annak már vége. Ez is változik. Forr, izzik a levegő a hársfák alatt, és az embernek az a benyomása, hogy évről évre rosszabb a helyzet.

Változik a világ. De nekünk a változások közepette is van bizonyosságunk és üdvbiztonságunk. Hihetetlen kegyelem, hogy nem a körülményeinktől függünk, hanem a kegyelem Istenétől.

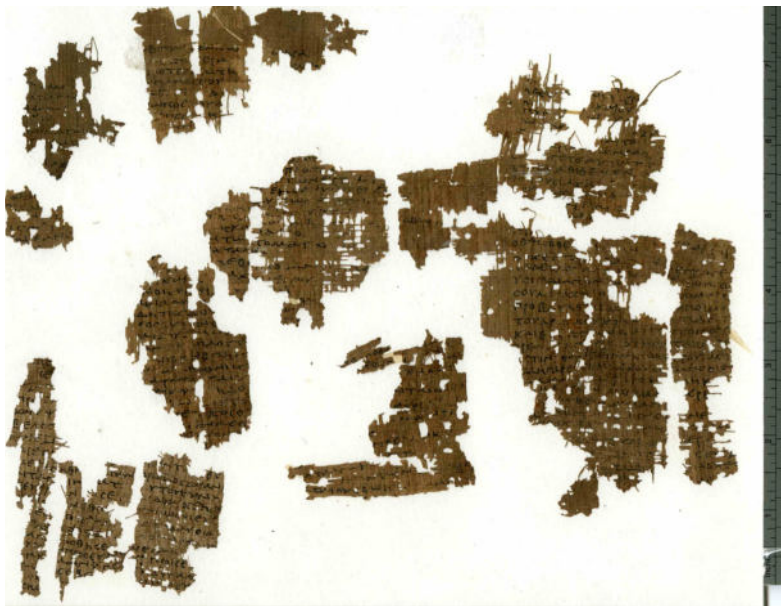
¹¹ Vö. u.o. 245–247. o.

A másik, ami erről eszembe jut, Ézsaiás prófécijája, illetve részben annak Keresztelő János-i értelmezése:

„Építsetek utat a pusztában az Úrnak! Készítsetek egyenes utat Istenünknek a kietlen tájon át! Emelkedjék föl minden völgy, süllyedjen le minden hegy és halom, legyen az egyenetlen egyenesség és a dombvidék síksággá! Mert megjelenik az Úr dicsősége, látni fogja minden ember egyaránt. Az Úr maga mondja ezt.” (Ézs 40,3–5)

A Krisztussal való találkozás alaposan felforgatja a világot. Ha nem is a kétezer évvel ezelőtti Rómát, a saját belső világunkat mindenképpen.

Bizonyos értelemben rémisztő, cselekvő emberként belegondolni a lutheri tanítás lényegébe: tehetetlen vagyok az üdvösségem megszerzésében, egyedül Isten kegyelmében reménykedhetem. És miközben összeomlik az emberi ego, valami egészen más, valami jobb, valami a bizonytalanság közepette is biztosabb jön létre akkor, amikor az ember Krisztus fundamentumára épít.

A 46. zsoltár 1–2. századból fennmaradt töredéke (Papyrus Oxyrhynchus 5101)

Milyen hirtelen változás, milyen kollapszus árthat annak, akinek erős vára az Isten? Milyen hirtelen változás a világban, és milyen hirtelen változás bennem? Egyik sem árthat annak, akinek menedéke az Isten.

„EGY FOLYÓ ÁGAI ÖRVENDEZTETIK ISTEN VÁROSÁT, A FELSÉGES SZENT HAJLÉKAIT. ISTEN VAN BENNE, NEM INOG MEG, MEGSEGÍTI ISTEN REGGELRE KELVE.” (ZSOLT 46,5-6)

A második teremtéstörténetben is hangsúlyos, hogy Édenben, illetve Édenből hogyan erednek a folyók. A békés vizű folyam, amely öntöz, táplál és felfrissít, Isten gyógyító jelenlétének jele.¹²

Ágoston ezt a folyót egyenesen a Szentlélekkel azonosítja:

„Mik ezek a folyó patakjai? – A Szentléleknek az a kiáradása, melyről az Úr ezt mondta: Ha valaki szomjazik, jöjjön és igyék; aki hisz bennem, annak bensőjéből élő víz folyói fognak fakadni. Tehát ezek a folyók fakadtak a hívő Pál, Péter, János, a többi apostol és a többi evangélista bensőjéből. Mivel ezek a folyók egy folyóból erednek, a folyó sok patakja örvendezteti Isten városát. [...] És hogyan folytatja? – Megszentelte sátorát a Magasságbeli. Ha tehát megszenteléssel folytatja, akkor nyilvánvaló, hogy ennek a folyónak a patakjai a Szentlélekre értendők, aki megszenteli az összes Krisztusban hívő jámbor lelket, hogy Isten városává legyenek.”¹³

Az isteni jelenlét békéltető és gyógyító következményei kerülnek itt előtérbe.

„NÉPEK HÁBOROGNAK, ORSZÁGOK INOGNAK, HA AZ ÚR MENNYDÖRÖG, MEGRET TEN A FÖLD. A SEREGEK URA VELÜNK VAN, JÁKÓB ISTENE A MI VÁRUNK. (SZELA.)” (ZSOLT 46,7-8)

A „népek” itt a גוֹיִם (gójim) szóval jelennek meg; egyes száma: גוי (gój). A kifejezés sokszor pejoratív értelemben szerepel, és tagadhatatlan, hogy az Ószövetség gyakran a pogány népeket jelöli vele. Ugyanakkor az Ábrahámnak adott ígéretben (1Móz 12,2) Ábrahám utódaira, a ké-

¹² A Biblia ismerete III. 260. o.

¹³ Szent Ágoston: Zsoltármagyarázatok. 250–251. o.

sőbbi Izraelre vonatkozik, a 2Móz 19,6-ban szereplő „szent nép” pedig szintén Izraelt jelöli. A szó alapvetően etnikai közösségek megnevezésére szolgál, még akkor is, ha használatához sok esetben a pogány népekkel kapcsolatos értékítélet is társul. Ebben a zsoltárban tehát az Istenben nem feltétlenül hívó népek és nemzetek háborgása kerül a középpontba.

A „ha az Úr mennydörög” fordulat a héber szöveg szó szerinti jelentése alapján inkább úgy adható vissza, hogy „hangot ad”. Isten szava teremt és ítél. Az Ige nem tér vissza hozzá üresen!

A מְחַיֶּה־בְּבָרִי (kifejezést fordítja a szöveg „várunk”-nak. A szó jelentés-tartománya gazdag: magaslat, sziklavár, fellegvár, bevehetetlen menedék, erődített magas hely. A Zsoltárok könyvében másutt is előfordul, például a Zsolt 9,10-ben és a 18,3-ban.¹⁴ Isten tehát nem egyszerűen erős erőd, hanem ellenségei számára bevehetetlen menedék. Ugyanakkor a fellegvár képe a méltóságot és a fenséget is magában hordozza. Isten egyszerre bevehetetlen, méltóságos és fenséges.

Szent Ágoston zsoltármagyarázataiban nem az erős vár vagy a fellegvár képe kerül előtérbe, hanem Jákób Istene mint a minket elfogadó Isten. Vélelmezem, hogy ennek hátterében a Septuaginta és a Vulgata fordítása állhat. E fordításbeli különbségből azonban Ágostonnál olyan értelmezés bontakozik ki, amelyet lutheri szempontból is fontosnak tartok:

„Tehát legyünk bizonyosak, a szív nyugalmában tápláljuk az Úr kenyerével a jó lelkiismeretet. A Seregek Ura mivelünk, elfogadónk Jákób Istene. Bármekkora legyen a gyöngeséged, azt nézd, ki fogad el téged. Ha betegeskedik valaki, orvoshoz fordul, és az orvos magáénak mondja a beteget. Ki fogadta el? Az orvos. Nagy a gyógyulás reménye, ha nagy orvos fogadta el őt. Miféle orvos? Őrajta kívül minden orvos ember; minden orvos, aki a beteghez jön másnapra maga is beteg lehet, kivéve Őt. Elfogadónk Jákób Istene. Légy egészen kicsi gyermek, amelyet a szülők fogadtak el. Mert akit nem fogadnak el, azt kiteszik, akit pedig elfogadnak, azt táplálják. Azt gondolod, hogy Isten úgy fogadott el téged, ahogyan csecsemőként elfogadott anyád? Nem úgy, hanem örökre. Mert a te hangod szólal meg a szoltárban: Mert atyám és

¹⁴ Vö. Zsoltármagyarázatok 253. o.

*anyám elhagyott engem, az Úr azonban fölvelt engem. Elfogadónk Jákob Istene.*¹⁵

Az erős vár fordítása militáns tartalmat hordoz magában. Legalábbis az eredeti héber szöveg alapján. Ágoston eltérő fordításokból fakadó írásértelmezése viszont felhívja a figyelmet arra, hogy Isten nem pusztán erő, hanem kegyelem, örök kegyelem és reménység a hívő számára. Nem szűnik meg szuverén és hatalmas Istennek lenni, de a zsoltáron keresztül gyorsan kirajzolódik Krisztus emberszerető arca.

107

„JÖJJETEK, LÁSSÁTOK AZ ÚR TETTEIT, AKI BÁMULATOS DOLGOKAT MŰVEL A FÖLDÖN. HÁBORÚKAT SZÜNTET MEG A FÖLD KEREKSÉGÉN, ÍJAT TÖR ÖSSZE, LÁNDZSÁT TÖRDEL SZÉT, HARC KOCNIKAT ÉGET EL. CSENDESEDJETEK EL, ÉS TUDJÁTOK MEG, HOGY ÉN VAGYOK AZ ISTEN! MAGASZTALNAK A NÉPEK, MAGASZTAL A FÖLD. A SEREGEK URA VELÜNK VAN, JÁKÓB ISTENE A MI VÁRUNK. (SZELA.)”
(ZSOLT 46,9–12)

Isten hatalmasságáról a hangsúly itt tetteire kerül. Isten az, aki véget vet a háborúknak. Isten béke.

A Jubileumi kommentár rámutat, hogy az *נִבְּלָה* szó teherhordó, esetleg harci szekeret jelent, de a punktálás megváltoztatásával akár pajzsnak is olvasható.¹⁶ Ezt erősíti Ágoston értelmezése: „A másoknak állított csapdák az íjak, a fegyverek a nyilvános ütközetek, a pajzs a vakmerő bizakodás üres segítsége.”¹⁷

Ágoston tehát az allegória eszközével él: a szekeret, illetve a pajzsot elpusztító tűzben is a Szentlelket látja.

A Jubileumi kommentár szerint szokás volt a győztes csata után az ellenség felszerelését elégetni, és ennek példájaként többek között a Józs 11,6,9-et és az Ézs 9,4-et említi.¹⁸

Szerény véleményem szerint itt inkább az ellenállás, az ellenségeskedés felszámolásán van a hangsúly, vagyis azon, hogy Isten békéje (végül) az emberi viszáltyokon is átüt, és legyőzi azokat.

15 Uo.

16 Jubileumi Kommentár. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995. 976. o.

17 Zsoltármagyarázatok 255. o.

18 Jubileumi Kommentár. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995. 976.o.

Jól tudok rezonálni Ágoston allegorikus értelmezésére, miszerint a Szentlélek lángja pusztítja el a fegyvereket. Én ezt most úgy értem, hogy a Szentlélek lángja, ha kigyullad az emberben, akkor az agresszió és a hitetlenség gyökereit támadja meg. A hangsúlyt én inkább a kegyelmi munkára helyezném.

A felszólítás, miszerint: „Csendesedjete el, és tudjátok meg, hogy én vagyok az Isten”, azt fejezi ki, hogy történjék az isteni munka akár rettenetes erővel, akár szabadítással, a végső cél mégis az, hogy népe és a világ megismerje Istent és az ő hatalmát.¹⁹ Vagyis, hogy mindenki eljusson a magasztalás szolgálatáig (lásd a 11. verset).

**Erős vár a mi Istenünk.
— Martin Luther**

**Benne van e dalban
minden, ami az embert
a föld sarából felemeli:
a szabadságvágy, a haza-
szeretet [...] egész fel
az Isten-imádásig.
— Jókai Mór**

60/95

¹⁹ Uo.

Első versszak – A válság

„Erős vár a mi Istenünk,
Jó fegyverünk és pajzsunk.
Ha ő velünk, ki ellenünk?
Az Úr a mi oltalmunk.
Az ő ellenség
Most is üldöz még,
Nagy a serege,
Csalárdság fegyvere,
Nincs ilyen több a földön.”

109

Zsoltárszakasz: Zsolt, 46,1-4

Az alkalom elején érdemes egy kicsit beszélgetni.²⁰ Én azt tapasztalom, hogy sok a stressz és a félelem a világban, a gyülekezetünk tagjai között is.

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ VAGY NYITÓKÉRDÉSEK:

- Mitől félnek leginkább az emberek ma?
- Miben keresünk biztonságot?
- Miért nehéz elhinni, hogy Isten valóban oltalom?
- Van-e különbség aközött, hogy Isten megvéd a bajtól, illetve aközött, hogy velünk van a bajban?
- Milyen „hegyomlások” történtek már az életünkben?
- Tudunk-e ezekre készülni?

Én a beszélgetés során nem is a dalra, hanem először a zsoltárra térnék rá. A zsoltár rögzíti, hogy Isten oltalom, erősség, mindig biztos segítség a nyomorúságban. Ezt követően azonban kozmikus léptékű összeomlások képei jelennek meg: földindulás; hegyek omlanak a tengerbe; a háborgó vizektől megrendülnek a hegyek.

20 Nem tudom, hogy hol mik a szokások. Mi énekléssel kezdünk, *Napi igét* olvasunk, röviden imádkozunk, majd egy ének után térünk rá az alkalom konkrét témájára. Az alkalom végén pedig imaközösséget tartunk. Így azt, hogy mit jelent az „elején”, ne értelmezzük kőbe vésett szabályként. Inkább egy csapásvonalat szeretnék nyújtani. Aktualizáld, dolgozd át és imádkozd át a tematikát a gyülekezeted közösségére!

A kozmikus összeomlások a Bibliában túlmutatnak a természeti katasztrófákra. Máté evangéliuma is leírja a nagy megpróbáltatások ideje után visszatérő Emberfia kapcsán, hogy „az egek tartóoszlopai megrendülnek”.²¹ Ezek a jelenségek tehát nem pusztán árvizek vagy földrengések, hanem olyan események, amelyekben az ismert világ és annak megszokott rendje felborul.

Ehhez én két oldalról is tudok kapcsolódni. Az egyik egy nagyon profán sík. Győri gyerekként többször láttam áradni a Rábát és a Dunát. A Közép-Európában rekordmagasságú 2013-as dunai árvíz idején azonban már teológushallgató voltam. Korábban is töltöttem homokzsákot, ha kellett. Akkor azonban félttem.

A Mosoni-Dunát több helyen is szabályozták. A legjelentősebb beavatkozás a rendszerbe a Püspökerdő átmetszése volt a nyolcvanas években. Itt egy egész kanyart, több száz hektárnyi árteret vágtak le a Dunáról. A holtággá vált eredeti meder körül azonban az eredeti védművek megmaradtak.

Ott álltunk a gáton – talán több ezer ember –, hosszú, tíz kilométeres szakaszon, egy-egy katasztrófavédővel, vízügyi szakemberrel, rendőrrel és katonával, akik éjt nappallá téve adták az utasításokat, és igyekeztek helytállni.

Pakoltuk a zsákokat, mint a gép. Mert reggel még sehol sem volt a víz. Aztán egyszer csak megérkezett. Lassú, de feltartóztathatatlan határozottsággal kilépett a medréből, áthaladt az ártéri erdőn, és elérte a gát tövét. Aztán emelkedett. És emelkedett. Egyre nehezebben bírtuk. Tűzött a nap, szakadt rólunk a víz.

A legfélelmetesebb azonban az volt, hogy a helybelieknek – nem a távolról érkezett önkénteseknek – hamar világossá vált: ha nem készül el időben a nyúlgát, akkor tetőzéskor a víz átbukik a gáton, végigsöpör több ezer kertes házon, lakóházon, szántón és mezőn, majd a holtág gátján megakadva elindul a belváros felé.

Ha nem végzünk időben, gátat robbantanak. De hol? Melyik település kerüljön víz alá a belváros helyett? És ki fogja meghozni ezt a döntést? Az azonban nem volt kérdés, hogy időre végezniük kell.

És ott nagyon sokan szerintem már nem pusztán józan megfontolásból vagy érzelmi indíttatásból pakoltuk a homokzsákokat, lapátoltuk

21 Vö. Mt 24,29.

a homokot. A gyerekkorunk volt a hátunk mögött. A barátaink, a családkunk, a tanáraink. És nem is elsősorban az anyagi kár járt a fejünkben, hanem az érzelmi teher.

Nekem nagy erőt adott, hogy a teológiai évfolyam egy Mevisz-kisbuszt elkérve, csapatostul vonult ki a gátra. Így imaközösségem is volt. Azt, ott – ha szabad ilyet mondani – megúsztuk.

De a súly ott sem az anyagi káron lett volna. Hanem az emberéleten és az érzelmi terhen. Hát nem így vagyunk minden katasztrófahelyzetben? Minden ház visszaépíthető, minden felázott fal újravakolható és kifesthető, de közben az ember megremeg, amikor körülötte minden újrarendeződik. Amikor felborul a világ.

És azt gondolom, hogy ezek a kozmikus felborulások sok esetben a személyes élet dimenziójában, a társadalom számára észrevétlenül mennek végbe. Bedől a hitelem. Kirúgnak az állásomból. Csődbe megy a vállalkozásom. A család egzisztenciája a keresőképeségtől függ, és jön egy tartós betegség. Vagy azzal fogad az orvos, hogy nem tudja megmondani a gyógyulás esélyeit.

A világban közben látszólag semmi sem változik. A reklámok mennek tovább, az óriásplakátok nem tűnnek el, a TikTok-trendek jönnek és mennek, bennem azonban megindult a föld, és a tengerbe omlottak a hegyek: szembekerülök a saját végességgemmel.

És a zsoltáros éppen ezekben a helyzetekben jelenti ki: „Isten a mi oltalmunk és erősségünk, mindig biztos segítség a nyomorúságban. Azért nem félünk, ha megindul is a föld...”

A hit bizonyosság. Biztonság. Nemcsak én vagyok mulandó, hanem a világ is. 2013-ban a hátam mögött még mezők, legelők és szántóföldek voltak. Épültek az új családi házak, de mára gyerekkorom számos helyszíne beton alá került. Mélygarázsok és urbanizált városrészek foglalták el a tyúkólak és a kukoricagórék helyét, a lábasházakat pedig lebontották. A világ is múlik. Az én személyes világom is, és mindaz, ami körülvesz. Isten viszont nem. Ő tegnap, ma és mindörökké ugyanaz.²² És nekünk, hívóknak benne van a biztonságunk.

Nem az egészségben, nem a gátban, nem a teljesítményben, nem emberi tervekben. Isten kegyelme az, amely mulandóságunkat átölelve, az örökkévalóság reménységével betakarva ad bizonyosságot.

22 Vö. Zsid 13,8.

És itt, ezen a személyes síkon lehet elidőzni Luther Márton parafrázisán, aki nem kozmikus összeomlásokról, hanem inkább személyes hitharcokról ír:

*„Az ősz ellenség
Most is üldöz még,
Nagy a serege,
Csalárdság fegyvere,
Nincs ilyen több a földön.”*

Az az állításom, hogy minden emberi krízis hitkrízis. És minden hitkrízis emberi krízist szül. Az az állításom, hogy a teremtmény értelmezhetetlen Teremtője nélkül, a megváltott ember pedig Megváltója nélkül. Önmagát sem tudja helyesen értelmezni. Ha meginog a hit, akkor meginog az ember, meginog a személyiség, meginog minden.

És mit akar az „ősz ellenség”? Árkot ásni Isten és ember közé. Ebben az értelemben ez valóban kozmikus válság.

Második versszak – Nem vagyunk egyedül

(Az alkalom tartalma akár több alkalomra tagolást is lehetővé teszi!)

*„Erőnk magában mit sem ér,
Mi csakhamar elesnénk,
De küzd értünk a hős vezér,
Kit Isten rendelt mellénk.
Kérdezed: ki az?
Jézus Krisztus az,
Isten szent Fia,
Az ég és föld Ura,
Ő a mi diadalmunk.”*

Zsoltárszakasz: Zsolt 46,5–8

Érdemes rögzíteni, hogy ószövetségi irodalomként a zsoltár nem beszél Krisztusról. Luther viszont keresztteológiáján keresztül gondolkodik mindenről.

Egy érdekes gondolkísérletre hívlak mindenkit. A kereszt – saját tapasztalatom szerint – nem beszél az üdvösségről, amíg hittel nem tudom elfogadni. Ha hit nélkül nézem a keresztet, az egy kivégzés, egy ember megalázása, hittel nézve azonban a megváltás, a megmentés, a húsvét kapuja lesz.

Helyezzük egymás mellé az 1Sám 17,32–51-et, Dávid és Góliát harcát, valamint – a passiótörténet ismeretében – a Róm 5,1–11 szakaszát, amely a revideált fordításban A megigazulás – megbékélés Istennel címet viseli.

Végezzünk el egy összehasonlítást. Ezt táblázatba foglalom nektek, de bibliaórára nem biztos, hogy a teljes táblázatot kell bevinni vagy ki-töltve kell bevinni. Sőt, akár kreatívan át is lehet formálni. Itt csak áll-jon mint szempontrendszer.

	Dávid és Góliát	A megigazulás megbékélés Istennel
Mekkora a baj? Ki/mi veszélyeztetet kít?	A filiszteusok egész Izraelt fenyegetik	A bűn az egész emberiséget veszélyezteteti
Mi a lehetséges bukás következménye?	Megszállás, fosztogatás, a nép megtizedelése, hadisarc stb.	„A bűn zsoldja a halál” → s értjük ez alatt a végső pusztulást.
Ki vállalja fel az ütközetet a védtelenekért?	Dávid	Krisztus
Kik élvezhetik a győzelmet?	Izrael népe	Mindenki (aki elfogadja a keresztet)
Ki vezeti győzelembe a győztest?	1Sám 17,37 és 1Sám 17,44–47 alapján nem Dávid, Ő ISTENRE HAGYATKOZIK → az Ő kezében a háború	Krisztusnál egyértelmű, hogy Krisztus áldozata Isten akarata
Mi következik a győzelemből?	felszabadulás	Megebékélés, megigazulás, üdvösség

E két bibliai szakasz alapján kanyarodnék vissza a zsoltárhoz: „A Seregek Ura velünk van, Jákób Istene a mi várunk.” (Zsolt 46,8)

Dávid története mindig is kedves volt számomra. A Biblia nagy, „nép-mesei” alakja. A legkisebb gyermek, akié végül nem a „fél királyság”

lesz, hanem az egész. Dávid történetében azonban nem a győzelmek és a bukások az igazán izgalmasak. Azok emberek. Az a hit viszont, amelylyel ezeket átélte, sőt talán azt is mondhatnám, az a hit, amely ezekre elsegítette, már igazán különleges.

Góliátot nem ő győzi le. Noha lehetne a történetet a „többet ésszel, mint erővel” mezsgyéjén is értelmezni, a táblázatban is megidézett két ígehely egyértelművé teszi, hogy Dávid pontosan tisztában van a maga eszköz voltával. Istené a győzelem.

Milyen magabiztosságot ad a veszélyben, a mélységben a hit? A fiú, aki a páncélban megmozdulni sem tud, egy parittyával kiáll a kor egyik, ha nem a legnagyobb harcosa ellen. Ezt senki épeszű ember nem vállalná. Dávid azonban nem bolond volt, hanem hitbizonyossága volt. Nem félt.

Értünk Krisztus küzd. Nekünk ne lehetne hitbizonyosságunk?

*„De küzd értünk a hős vezér,
Kit Isten rendelt mellénk.”*

Kereszténynek lenni egyenlő Krisztus követésével. De aki követi Krisztust, azt Krisztus is kíséri!

Érdemes megnyitni a beszélgetést, és feltenni néhány vitaindító kérdést, bízva abban, hogy vagy a lelkes, vagy a hívek valamelyike végül bizonyosságot is tud tenni.

- Mit ér az erőnk önmagában?
- A saját életünkre vetítve milyen Góliátokkal találkozunk?
- Hogyan tudunk szembenézni velük?
- Sikerülhet-e egyedül?
- Hogyan lehet eljutni addig, amiről Pál a Római levélben ír?
„Sőt, dicsekszünk a megpróbáltatásokkal is, mert tudjuk, hogy a megpróbáltatás szüli az állhatatosságot, az állhatatosság a kipróbáltságot, a kipróbáltság a reménységet; a reménység pedig nem szégyenít meg, mert szívünkbe áradt az Isten szeretete a nekünk adott Szentlélek által.” (Róm 5,3–5)
- Mit jelent számunkra a hétköznapiakban az a tény, hogy Krisztus harcol értünk?

Harmadik versszak – Ige = Igazság

*„E világ minden ördöge
Ha elnyelni akarna,
Minket meg nem rémítene,
Mirajtunk nincs hatalma.
E világ ura
Gyűljon bosszúra:
Nincs ereje már,
Reá ítélet vár,
Az Ige porba dönti.”*

115

Zsoltárszakasz: Zsolt 46,7–11

A zsoltár népekről, háborúkról ír. Ezzel szemben Luther Márton a „világ minden ördögéről” beszél. Ami a zsoltárban kozmikus háborúként, vagy talán a világ szükségszerű állapotaként jelenik meg, az Luthernél már a hitharcok összefüggésében kap hangsúlyt. Nyilván e kettő nem választható el egymástól.

Ha az előző alkalommal megbeszéltük, hogy mi a mi Góliátunk, akkor érdemes a mostani alkalommal azt is megbeszélni, hogy ma mit jelent számunkra az ördög. Mik azok a kísértések, amelyekkel gáncsot akar vetni? Hol jelenik meg a kísértés az életünkben?

Gyülekezetünkben most indult egy fiatal felnőtteknek szóló biblia-kör. Húszas éveikben járó fiatalokat várunk az alkalmakra. Az egyik első találkozás egyik nehéz beszélgetése éppen az volt, hogy manapság a kortárs közösségekben nehéz szóba hozni a Krisztusba vetett hitet. A magát toleránsnak tekintő társadalom tolerálni tud ideológiákat, bizonyos politikai nézeteket, de ha valaki előhozakodik azzal, hogy hisz, azt sok esetben már határátlépésnek értékeli.

Egy Ausztriában dolgozó gyülekezeti tagunk hasonló tapasztalatról számolt be. Pénteken, a munka végén megkérdezték tőle az irodában, hogy mi a terve a hétvégére. Elmesélte, hogy munka után a lányáért megy, mert családi délután lesz a gyülekezetben, vasárnap pedig a családi ebéd után biztosan elmegy az egyik vidéki istentiszteletre is. Erre rögtön azt a választ kapta: „Mi a hétvégéről kérdeztünk, ne tessék itt téríteni!”

Erős vár a mi Istenünk

Pontosan hogyan akar akkor elnyelni minket e világ minden ördöge?

Én biztosan megpróbálnám összegyűjteni és átbeszélni „a világ ördögeinek” mai arcait. Akár a résztvevők ötleteire reagálva, de egy-két példát előre is megmutatva, például: közöny, anyagiasság, hitetlenség, erkölcsi válság, megosztottság.

A további fogalmak összegyűjtése történhet táblán, kiterített csomagolópapíron, öntapadós jegyzetlapokon vagy más, a csoport számára megfelelő módon.

És miképpen lehet ezek ellen küzdeni?

Tudom, hogy ezt nem lehet mindenhol megvalósítani, mert tapasztalataim szerint gyülekezeteink bibliai olvasottsága nagyon széles spektrumon mozog. Még a templomba járó és bibliakörre járó testvérek olvasottsága is. Az ördögi arcokkal szemben azonban érdemes lehet igéket is gyűjteni. Biztató igéket. Van-e kedvenc vagy meghatározó ige az életünkben, amelyhez merünk visszanyúlni? Én az elhívási igémet sokat mondogatom magamban, sokszor imádságként, a zsoltárokból. De lehet meghatározó egy konfirmációi ige, egy esketési áldó ige vagy egy Napi ige is, amely eltalálja az ember lelkét.

Luther Márton azt mondja parafrázisában, hogy az ige porba dönti a minket elnyelni akaró ördögöt. Logikusan a végső győzelem az értünk testté lett Ige kinyilatkoztatása a kereszten. A bibliai igékbe való belekapaszkodás hétköznapi megélése azonban abban a sivatagban, amelyet 21. századnak hívunk, talán mindennél fontosabb szerepet kap.

Ezen a ponton talán vissza lehet térni a zsoltárhoz is. A 46,2-ben szereplő „mi” fordítható úgy is, hogy „nekünk”. Milyen hatalmas kincs nekünk az ige! Mekkora erő azokhoz képest, akik ehhez nem járulhatnak! Nem járulhatnak hozzá, mert nem ismerik, mert nem tudják, mert nem érdekli őket...

Érdekes a biblikumnak az a mondanivalója, hogy Isten nem erővel győzi le a gonoszt. Az Ige nem varázsszó vagy varázserő. Az Ige Isten cselekvő szava, Krisztus evangéliuma, az egyetlen abszolút igazság. Ez az igazság az azt elfogadókat megigazítja, az igazságot elutasítókat pedig saját makacsságuk győzi le.

Mivel a zsoltár háborúkról, Luther pedig az ördögről ír, érdemes talán felütni a Kol 2,15-öt: „Lefegyverezte a fejedelemségeket és a hatalmasságokat, nyilvánosan megszégyenítette őket, és Krisztusban diadalmaskodott rajtuk.” Mert pontosan ez történik a kereszten!

Negyedik versszak – Csened és veszteség, élet és kitartás

*„Az Ige kőszálként megáll,
Megszégyenül, ki bántja.
Velünk az Úr táborba száll,
Szentlelkét ránk bocsátja.
Kincset, életet,
Hitvest, gyermeket
Mind elvehetik,
Mit ér ez őnekik!
Mienk a menny örökre!”*

117

Zsoltárszakasz: Zsolt 46,11–12

A zsoltár karakteresen felszólít: „Csenedesdjetek el, és tudjátok meg, hogy én vagyok az Isten!”

Az emberi ősbűn az, hogy „olyan” akar lenni, mint Isten.²³ Merünk-e elcsenedesedni, és elfogadni, hogy nem mi vagyunk Isten? Merjük-e elfogadni, hogy Isten az Isten? Merünk-e lemondani a saját irányító akaratunkról?

Ezt a kérdéskört azért érdemes körbejárni, mert érzésem szerint Luther parafrázisával továbbviszi a gondolatmenetet. Nem egyszerűen arról beszél, hogy minden összeomlás közepette Isten a Magasságos, hanem a kozmikus történeteket személyes dimenzióba tereli: „Kincset, életet, hitvest, gyermeket mind elvehetik.”

Ez a reformátor életvalósága? Lelkipásztori szolgálatának életvalósága? Hány gyermek sírja mellett állhatott meg reformátorunk? Tudjuk, hogy Elisabeth lánya csecsemőkorában hunyt el, Magdalena lánya pedig – mai fogalmaink szerint – alig volt kamasz. És hányszor állhatott mások gyásza mellett lelkészként? Beleállt a reformáció szolgálatába, kiközösítették, megfenyegették, egzisztenciálisan szorongatták. Luther Márton életének visszatérő tapasztalata volt a veszteség.

És innen nézve még mélyebbre száll a dal utolsó sora: „Mienk a menny örökre.”

23 1Móz 3,5–6.

Luther életvalósága a veszteség, de létélménye és létezésének alapja a megváltás. Felismeri Krisztus áldozatában azt a szeretetet, amely odahajol a kitaszítotthoz, az elnyomotthoz; azt a szeretetet, amely a méltatlan és bűnös emberért meghozza a legnagyobb áldozatot. Milyen veszteség fogalmazódhat meg ebben a világban, amely ezt végleg kitakarhatja?

A zsoltár az összeomlásban is Isten imádatára hív. Luther Márton a hitvalló, alkalmasint a vértanú egyház hangját pengeti meg. Amelynek ugyanez a feladata!

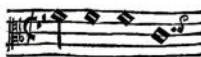
Érdemes körbejárni azokat a dolgokat, amelyekhez ragaszkodunk, és rávilágítani arra, hogy Isten a legdrágábbhoz sem ragaszkodott értünk. Hitünk nem földi biztonságra épül! Nem az a cél, hogy ezt a változó és közben mulandó valóságot valahogyan az öröklét purhájával rögzítsük. A mulandóságból az Istennel való közösség ment meg. Megjelenik-e ennek a reménye a hétköznapiakban? Ad-e gerincet az életünknek?

Számomra az Erős vár a mi Istenünk utolsó, negyedik versszaka a legpozitívabb értelemben vett makacs hitbizonyosságról szól. A világ ezt szeretné összezúzni. Az ember pedig nagyon hajlamos azt nézni, ami a szeme előtt van. A hit azonban mindezeket túltekinthet!

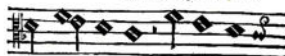
„Ki ítélne kárhozatra? Hiszen Krisztus Jézus az, aki meghalt, sőt fel-támadt, aki Isten jobbján van, és esedezik is értünk. Ki választana el minket Krisztus szeretetétől? Nyomorúság vagy szorongattatás, vagy üldözés, vagy éhezés, vagy mezítelenség, vagy veszedelem, vagy fegy-ver? Amint meg van írva: »Teérted gyilkolnak minket nap mint nap, annyira becsülnek, mint vágójuhokat.« De mindezekben diadalmasko-dunk az által, aki szeret minket. Mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelmek, sem jelenvalók, sem el-jövendők, sem hatalmak, sem magasság, sem mélység, sem semmiféle más teremtmény nem választhat el minket Isten szeretetétől, amely megjelent Krisztus Jézusban, a mi Urunkban.» (Róm 8,34–39)

Az evangélium csodája, hogy a veszteségeinknek is van benne helye! És a negyedik versszak kapcsán talán erre kell a legjobban odafigyelni. Krisztus kereszttje nem egy lélektelen, misztikus erő az emberi élet felett. Krisztus kereszttje élet, személyes Isten-kapcsolat, értünk hozott áldozat!

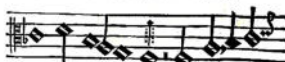
Der eloi. Psalm / Deus noster
refugium et virtus / etc.

Zu se sie Burg
Er hilfft uns frey

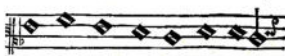
ist un ser Gott / Ein gu te
aus al ler not / Die uns tzt

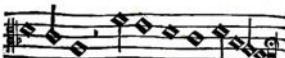
wehr und wa ften / Der al te
hat be tro ften / Der al te

hö se feind / Mit ernst ers tzt mein /

Gros macht und viel list / Sein grausam

röstung ist / Auß erd ist nicht seins gleich.

Mit unser macht ist nichts gethan /
Wir sind gar bald verlorē /
Es streu für uns der rechte Man /
Den Gott hat selbst erkoren.
fragstu wer der ist?
Er heist Jhesus Christ /
Der herr Zebaoth /
Und ist kein ander Gott /
Das seie mus er behalten.

Und wenn die welt vol Tuffel wer /
Und wolt uns gar verschlingen /
So fürchten wir uns nicht so sehr /
Es sol uns doch gelingen /
Der fürst dieser welt /
Wie saur er sich teile /
Thut er uns doch nicht /
Das macht / er ist gericht /
Ein wörtlin kan ihn fellen.

Das wort sie sollen lassen Man /
Und kein dank darzu haben /
Er ist bey uns wol auß dem plan /
Mit seinem Crist und Gaben.
Nemen sie uns den leid /
Cur / ehe / kind und weib /
Las faren dahin /
Sir habens krenten gewin /
Das Reich mus uns doch bleibē.

Ez a versszak kimondottan alkalmas lehet arra, hogy okot adjon egy mély, a gyülekezetünk tagjai által megélt veszteségek kibeszélésére, hitben való feldolgozására. Ugyanakkor a zsoltárról se feledkezzünk meg! „Csendesedjetek el...”

Én biztos csinálnék egy egyszerű gyakorlatot. A terem közepén gyűjtva egy gyertyát csak annyit kérnék a bibliakörömtől, hogy maradjanak csendben öt percig, és gondolkodjanak azon, mit adott nekik Krisztus. Öt perc nem tűnik soknak, de egy zajos világban öt percig csendben lenni már kihívás. A végén egyszerűen csak megkérdezném, milyen volt csendben lenni, milyen gondolatok fogalmazódtak meg, tudott-e befelé nézni mindenki és Krisztusra figyelni. Ha nem, miért nem? Több idő kellett volna? Kevesebb?

És ebből a gyakorlatból egyszerűen vezetném át a gondolatot arra, hogy a csend nem ellenségünk. Ahhoz pedig, hogy Istent meghalljuk, aztán dicsőíteni is tudjuk, elsőként magunkat kell elcsendesítenünk, hogy figyeljünk rá.

Fókuszban a zene

A záró alkalom lehet egy egyházzenei fókuszú esemény. Ennek tematizálására kompetencia hiányában nem vállalkozom. Lehet egy egyháztörténeti megközelítés, esetleg a zsoltár és a dal összehasonlításának záró alkalmá is.

Mit tett Luther Márton a zsoltárhoz? Mit hagyott meg belőle? Miben változik az Erős vár a mi Istenünk mint himnusz a 46. zsoltár ismeretében?

Összességében a téma gazdag. Az általam fentebb felhozottak inkább csak irányok, mint kőbe véssett keretek.

Ajánlott zenei feldolgozások közös meghallgatásra és beszélgetéshez

- Erős vár a mi Istenünk! – A flashmob!
<https://youtu.be/mwijdySlCn8?si=8kYbv-wiXHVN6Rmt>
- Lutheránia: Erős vár a mi Istenünk
<https://youtu.be/JC3eeAIZGi4?si=bBY-eZWtA00LZWMh>

- Gryllus Dániel – Sumonyi Zoltán: Erős vár a mi Istenünk (Zsoltárok, részlet)
<https://youtu.be/yRSofhmX8qU?si=ZFF3eV3QoHq1yw8w>
- Közel: Erős vár a mi Istenünk
https://youtu.be/6jESr_2hj4I?si=HnRhnAKSGj5MMVpA
- Gárdonyi Zoltán: Erős vár a mi Istenünk
https://youtu.be/DWMmR_uTnpk?si=epV8BMWv0jBwcXzh
- Fassang László és Szokolay Dongó Balázs: A tebenned bízunk eleitől fogva és az Erős vár a mi Istenünk feldolgozása
<https://youtu.be/Q2LRxvG2u58?si=F3My-IkEqwFKjEtb>
- Erős vár a mi Istenünk – Tóka Ágoston orgonaimprovizációja
https://youtu.be/8riSOWMcH_c?si=Wd5fSKz5n_v3bSL_
- The Wartburg Choir: Ein feste Burg ist unser Gott
<https://youtu.be/nDdHtOSHIxE?si=OBPXrwXx77mltJMy>
- The King's Singers – Johann Sebastian Bach: Ein feste Burg ist unser Gott, BWV 80
<https://youtu.be/iYzkqP3Lp2s?si=t1E36E178IL2EPAQ>

Az Erős vár a mi Istenünk szövege József Attila fordításában

Az Erős vár a mi Istenünk nemcsak zenetörténeti, hanem irodalomtörténeti szempontból is jelentős. József Attila a Magyarországi Evangélikus Egyház által kiírt pályázatra készítette el a himnusz magyar versfordítását 1934-ben. Érdemes összeolvasni a két fordítást, és megfigyelní, hogy a költő milyen hangsúlyokat emel ki, illetve hogyan szólaltatja meg Luther hitvallását a 20. század magyar nyelvén.

*Erős vár a mi Istenünk,
Kemény vasunk és vértünk.
Inségben együtt van velünk,
Mevált és harcol értünk.
Kél az ősi rossz,
Bajvető gonosz,
Csel vad fegyvere,
Erőszak övele.
A földön ő az első.*

Önnön erőnk csak délibáb,
 És bizony esnénk esten;
 De harcba küldte Egy Fiát
 Értünk maga az Isten.
 Kérded-é, ki az?
 Jézus, az Igaz.
 Sok had, Egy a fő,
 Nincs Isten más, csak ő,
 Krisztus, a Győzedelmes!

S ha földön ördög nyüzsgene,
 És elnyelni akarna,
 Meg nem riadnánk – ellene
 Győz hitünk diadalma.
 A világi úr
 Tombolhat vadul,
 Semmit sem tehet;
 Ő megítéltetett.
 Megrendül egy szavunkra.

Él, áll az Ige igazul,
 Akárki vesse-hányja.
 Táborainkra száll az Úr
 Szent Lelke, adománya.
 Jó hír, nő, család,
 Jóság, test, világ
 Veszhet – vihetik
 Veszendő kincseik’, –
 Miénk marad az Ország.

Felhasznált irodalom

Evangélikus énekeskönyv. Luther Kiadó, Budapest, 2009.

John F. Walvoord – Roy B. Zuck (szerk.): A Biblia ismerete III. Kommentár-sorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 1999.

Szent Ágoston: Zsoltármagyarázatok. II. kötet. Jel Kiadó, Budapest, 2017.

Jubileumi kommentár. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995.

Weltler Gábor: „Erős vár a mi Istenünk”. Evangélikus Élet, 88. évfolyam, 31-32. szám. Online: <https://www.evangelikus.hu/hireink/teologia/eros-var-a-mi-istenunk-weltler-gabor-gondolatai>

„Erős vár a mi Istenünk”. Wikipédia. https://hu.wikipedia.org/wiki/Er%C5%91s_v%C3%A1r_a_mi_Isten%C3%BCnk

Misszió – Miatyánk – mi...

*Bibliórai gondolatok a misszió és a Miatyánk kapcsolatáról*¹

BAKAY PÉTER

Misszió – A küldetés

Misszió – Miatyánk – mi... Három m betűs szó – mély összefüggések rejlenek közöttük. Árulkodó a *mi* szó kisbetűs írásmódja, és a hármas-pont is sokatmondó.

FELADATOK

- Mit jelent számunkra a misszió? A résztvevők egyénileg vagy csoportokra bontva fogalmazzák meg egy mondatban, hogyan határoznák meg a missziót! Mi jut először eszükbe erről a szóról? Inkább feladatnak, küldetésnek vagy életformának látják? Milyen személyes élményük vagy tapasztalatuk kapcsolódik hozzá? Miben különbözik a misszió az egyház más szolgálataitól? (Ha többen dolgoznak együtt, mindenki mondja el a saját meghatározását. Figyeljék meg, milyen közös elemek jelennek meg a válaszokban, és miben különböznek egymástól.)

1 Az alábbi írás eredetileg előadásként hangzott el a Soproni Evangélikus Egyház-megye 2025. október 12-én megrendezett egyházmegyei missziói napján.

A jelen kötetben az előadás szerkesztett, gyakorlati kérdésekkel és feladatokkal kiegészített változata olvasható. A gyülekezeti feldolgozást segítő kérdések és feladatok kidolgozásában Galambos Ádám működött közre.

- További kérdés: Ha egy kívülálló megkérdezné, hogy miért fontos a misszió a keresztény ember számára, mit válaszolnának egyetlen mondatban?
- Ezt követően rövid beszélgetés az alábbi kérdések alapján: Miért nehéz egyetlen mondatban meghatározni a missziót? Melyik szó került elő legtöbbször a válaszokban? Mit árulnak el válaszaink a saját hitünkről és gyülekezetünkről?

Az Evangélikus Hittudományi Egyetemen tíz éve folyik egy szemeszteren át a *Bevezetés a cigánymisszióba* című kurzus. Ezen a hallgatók a misszió meghatározását kapják feladatul, ott le is írják definíciójukat, és meg is osztjuk egymással azokat. Hallatlanul eredeti, remek szempontokat felvető, gazdag és átfogó meghatározások születnek; egy részükből én is tanulhatok.

Saját látásom alapján valami ilyesmit szoktam elmondani a hallgatóknak. Érdekes módon ennek kulcsszavai is „m” betűvel kezdődnek:

- *Mozgás* – „*menjetek el a föld végső határáig*”. Van, amikor ez a határ nem térbeli távolságot jelöl, hanem a magam határait, azok átlépését, vagy a másik ember és köztem lévő fal lebontását. Jézus határátlépése.
- *Megosztás* – ha van mit megosztanom! Személyes tapasztalatról van szó, nem megtanult szövegről. Ha értékesnek tartom azt, amim – pontosabban: akim – van: Jézust. Ehhez tartozik a szembeállítás: embereket ideológiai alapon, de akár családon belül is, sőt akár az egyházban is: bibliaértelmezési metódusok (amit a teológia hermeneutikának nevez), kegyességi irányzatok.
- „*Magosztás*” – a misszió a terjeszkedés, a szaporítás, a növekedés aktusa; olyan folyamat, amely elősegíti a gyarapodást. A jelenben munkálkodik, de a jövőben gondolkodik.

Nem könnyű műfaj: inkább passió, mint passzió.

KÉRDÉSEK

Ezt is lehet csoportokra bontva, vagy egyénileg.

- A három kulcsszó közül melyik áll önhöz a legközelebb?
- Melyik jelenti a legnagyobb kihívást?

- Milyen konkrét példát tud mondani saját életéből vagy gyülekezetéből a „határátlépő” misszióra?

Ha feltesszük a kérdést, mi a misszió helye Isten tervében, üdvtervében – a megfelelő alázattal közelítve a válaszhoz, amelyre a végtelen Istentől alkotott végtelenül töredékes ismereteink alapján eljuthatunk –, akkor ezt a teremteshez hasonló léptékű isteni cselekvésben találhatjuk meg: a testet öltésben, az emberré lételben.

Az egész Jézus-jelenség ebben az egy szóban összegezhető: misszió. A Megváltó, a Megmentő, a Mester – hogy tovább szaporítsuk az „m” betűs kulcsszavaink sorát, segítve az emlékezést, és utat készítve az „m” betűvel kezdődő „mi” személyes névmáshoz –, szóval a Megváltónk missziója az emberhez szabott világunkban való színre lépése pillanatától kezdődött, és világunkból való távozásáig, küldetésének sikeres beteljesítéséig tartott. (És már itt, a sorozat elején hadd tegyem személyessé a misszió kérdését: bennünk, bennem sikeresen folytatódik-e?)

A Szent Kelemen-bazilika 12–13. századi apszismozaikja

KÉRDÉSEK

- Hol találkoztam legutóbb olyan helyzettel, amikor Krisztus képviselőtére lehetőségem lett volna?
- Éltem-e vele?
- Mi segített vagy mi akadályozott ebben?

Az előbb felvetett témakör – vagyis a misszió Isten üdvtervében elfoglalt helye – mellett van még egy hasonló súlyú kérdés: az egyház kapcsolódása a misszióhoz, illetve ennek fordítottja, a misszió kapcsolódása az egyházhoz.

Azt látjuk, hogy az egyház létrejötte és megmaradása is a misszió meglétének, helyes értelmezésének és megvalósításának függvénye. Péter pütkösi beszéde – amelyet megelőzött az általunk talán már unalomig ismert és idézett jézusi missziói parancs – ezt az állítást előlegezi meg és igazolja:

„Jézus pedig hozzájuk lépett, és így szólt: Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.” (Mt 28,18–20)

Hátborzongató! Az egyház létjogosultsága, célja és feladata a misszió. Az összes többi funkciója és megnyilvánulása – ideális esetben – ennek a függvénye, és nem ennek a pótléka.

És hogy másodszor is személyesen megszólító legyek már az előadás elején: az ézsaiási jelenetet magunkra alkalmazva felvetődik a kérdés, pontosabban az isteni kérdés: „Kit küldjek el?” Vajon vagyunk-e olyan bátrak, hogy odaálljunk az Úr elé, és a prófétákat, apostolokat, valamint a névtelen ezreket követve ezt mondjuk: „*Itt vagyok, engem küldj!*”

KÉRDÉSEK

- Van-e olyan szolgálat, amelyre Isten hívását érzem?
- Mire mondanék ma könnyen igent?
- Mire mondanék nehezen?

Az eddig elhangzottak kijelölik az előttünk álló alkalom irányát és módját, de még inkább felvetik a belőlük következő kérdést: mit kezdünk magunkkal, amikor ez az alkalom véget ér?

Összegzésképpen: izgalmas és bátor dolog kimondani, hogy a misszió témájával a lényegnél vagyunk.

FELADATOK

- Missziós önarckép. Minden résztvevő kap egy lapot, amelynek közepére ezt írják: „Misszió és én”.

A lap köré írjanak szavakat vagy rövid mondatokat arról, mi lelkesíti a misszióban, mitől tart, mit tart fontosnak, illetve mi hiányzik saját életéből vagy gyülekezetéből.

A végén beszéljék meg: Mi okozta a legtöbb meglepetést? Mi jelent meg a leggyakrabban? Mit árul el ez a gyülekezet missziós önképéről?

- Határátlépések térképe. A résztvevők gondoljanak olyan emberekre, akikkel ritkán kerülnek kapcsolatba: más társadalmi helyzetűekre, más korosztályúakra, más világnézetűekre, peremhelyzetben élőkre vagy vallástalanokra.

Feladat: Jelöljenek meg egy olyan csoportot, amely felé Isten talán nyitásra hívja őket.

Beszéljék meg: Mi a legnagyobb akadálya ennek a találkozásnak?

- Küldetés vagy program? Kiscsoportokban gyűjtsék össze, milyen tevékenységeket nevezünk gyülekezeti életnek. Majd minden tevékenység mellé írják oda: befelé irányul, kifelé irányul vagy mindkettő. A végén vizsgálják meg: Milyen arányban jelenik meg nálunk a kifelé fordulás?

Misszió és Miatyánk – misszió és ima

Nézzük meg a két legnagyobb misszionárius indulását, illetve az azt megelőző eseményeket.

Jézus elvonul a világból a pusztába, egy ingerszegénynek mondható környezetbe. Negyvennapos böjtöt tart, amelyet nyilván imádságban tölt. (Nem melleleg visszaveri a Sátán kísértéseit, aki missziójának teljesítését már csírájában meg akarja akadályozni.)

Pál apostol első missziói útjára indulásáról pedig azt olvassuk az Apostolok cselekedetei 13. fejezetében, hogy az antiókhiai gyülekezet őt és Barnabást „böjtölés, imádkozás és kézzel való bocsátotta el”.

De hogyan kapcsolódik a misszióhoz a legkülönb, a legcsodálatosabb, legösszetettebb és legtökéletesebb imádság, a *Miatyánk*?

Többször is rácsodálkoztam már a *Miatyánkra*. Ámulatba ejt megjelelésének sokfélesége. Ha belegondolok, hogy megszületése óta hányan, hányszor, milyen különböző helyzetekben, hányféle szempontból és értelmezésben mondták el; hányszor érintette meg mélyen az imádkozót – mindezen csak ámulni tudok.

Miközben rendíthetetlen és szilárd, mégis mindig mozgásban van. Egyik részből következik a másik, sőt minden egysége összefügg az összessel. Áramlik benne a bölcsesség, a béke, a harmónia és az igazság, miként a testünkben áramló vér is mindent összeköt mindennel.

Talán nagy titka, hogy bár mi mondjuk, valójában az Úr Jézus szavait mondjuk. Nagy csoda ez, nagy ajándék.

És mindig tartogat valami új felfedezést. Számomra nem is olyan régen az arányok üzenete vált hangsúlyossá: Jézus hét kéréséből csupán egy foglalkozik közvetlenül a földi élet biztosításával, miközben a mi életberendezkedésünk még ennek a fordítottját sem tükrözi. Milyen békés, harmonikus, a természetet és az emberi idegeket kímélő lenne a világunk, ha e szerint rendezkednénk be!

Miként jelenik meg a *Miatyánkban* a misszió?

Az „Atya”, sőt az „Apuka” megszólítás a bizalom légkörébe, a ráhatározás megélésébe, a mennyei és a földi világ, az Isten és az ember világának találkozásába emel. Ebből születhet valami új, valami isteni bennünk és körülöttünk.

Ehhez kapcsolódik az első három kérés, amelyek lényegüket tekintve ugyanarról szólnak: adjunk teret Istennek az életünkben, és teremtsünk lehetőséget minél több ember számára, hogy ugyanezt megtehesse. Ez a misszió.

„Szenteltessék meg a te neved” – szól az első kérés, nyilván a láthatatlan és a látható világban egyaránt, bennünket azonban elsősorban ez utóbbi érint.

Hogyan szenteltessék meg? Péter első levele szerint – ahol Péter Mózes harmadik könyvéből idéz – így: „Mivel ő, a Szent hívott el titeket,

ti is szentek legyetek egész magatartásotokban, mert meg van írva: Szentek legyetek, mert én szent vagyok.”

És persze ettől nincs messze a Jézus által felállított norma sem: „*Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes.*” Mondja mindezt maga, a tökéletes.

Vágy és készség nélkül arra, hogy Isten szentsége – vagyis tisztsága, fennköltisége, magasztossága, tökéletessége – jelenjen meg bennünk, ez nem valósulhat meg. Visszatükrözni Istent a tőle elszakadt világban azt is jelenti, hogy mindazzal szembeszállunk, ami ettől eltér. Ennek felmutatása és megélése missziói szerep és feladat. Amikor ez megvalósul, kegyelmi állapotnak vagy legalább kegyelmi pillanatnak lehetünk tanúi.

„*Jöjjön el a te országod*” – hangzik a második kérés, amely legalább annyira irányul az e világ elmúltával eljövendő örök üdvösségre, mint a földön megjelenő országra, amelyről Jézus azt mondta, hogy benne van, és ezáltal van köztetek.

Jézus a mennyből jött, hogy megjelenítse Isten országát. A mennyei Atya említése és a „*mint a mennyben, úgy a földön is*” kérés szorosan összekapcsolódik ebben.

Az Isten országát teljességgel és hibátlanul megélő, bemutató Jézus befogadása a kulcsa annak, hogy ezt az országot mások felé is közvetíteni tudjuk. Ha bennünk van, akkor rajtunk keresztül azok is részesülhetnek belőle, akik még nem fogadták be őt.

A harmadik kérés így hangzik: „*Legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is.*”

Ez ismét a misszióban, a küldetésben élő Jézusban nyeri el igazi értelmét. Legplasztikusabban a Gecsemáné-kertben, a vérverítékes mélységekben megharcolt drámai imádságában mutatkozik meg, amikor kimondja Atyjának: ha nincs más út az emberek megmentésére, ha nincs más út missziói küldetésem teljesítésére, mint az én halálom, mint annak a rettenetes valóságnak az átélése, hogy magamra kell vennem a világ minden bűnének terhét és iszonyatát, akkor legyen meg a te akaratod, ne az enyém.

Sok mindenben megvan a magunk elképzelése, akarata, önbizalma, „tudom én jól” hozzáállása. Jézus azonban egészen más képet tár elénk.

A misszió működésének és működtetésének lényege itt csúcsosodik ki, és ezzel tanít bennünket a helyes hozzáállásra: Igen, Isten akarata legyen meg, ne az enyém.

Láthatjuk tehát, hogy mindhárom kérdés szépen lefordítható a szűkebben és tágabban értelmezett misszió nyelvére.

Domenico Ghirlandaio: Az apostolok elhívása (1481)

KÉRDÉSEK

- A Miatyánk első három kérése Istenre irányítja tekintetünket, de egyúttal az ember legmélyebb szükségleteit is megfogalmazza. A következő négy kérdés ugyanezt a kapcsolatot bontja ki a mindennapi élet konkrét helyzeteiben. Ebből kiindulva beszéljessünk az alábbi kérdések alapján:
 - Miért nem választható el egymástól Isten országa és a mindennapi életünk?
 - Imádságainkban milyen arányban vannak jelen Isten ügyei és a saját szükségleteink? Mit tanít erről a Miatyánk?

FELADATOK

- Kinek az akarata? Mindenki kap egy lapot. Osszák két részre a lapot, és írják fel a következő két címet: Amit én szeretnék / Amit szerintem Isten szeretne. (Nem kell megosztani.)

Néhány perc után beszéljék meg általánosságban: Miért nehéz a kettőt megkülönböztetni? Milyen segítséget adhat ehhez az imádság?

- Isten országa nyomában. A résztvevők gyűjtsenek példákat arra, hol látták az elmúlt hónapban Isten országának jeleit. (Nem rendkívüli eseményekre gondolunk. Isten országa sokszor a hétköznapi napokban válik láthatóvá: például a megbocsátásban, az önzetlen segítségnyújtásban, a békességteremtésben, a hitvalló helytállásban vagy a reménység megőrzésében egy nehéz élethelyzetben.) Beszéljék meg: Miért könnyebb néha a hiányokat észrevenni, mint Isten országa jelenlétét?

- A Miatyánk súlypontjai. A résztvevők írják le a Miatyánk hét kérését.

Ezután jelöljék meg: melyik kérés áll hozzájuk a legközelebb; melyiket imádkozzák a legnehezebben; melyiknek van szerintük a legerősebb missziói üzenete.

Beszéljék meg: Miért ezeket választották? Mit árul el ez jelenlegi hitbeli helyzetükről?

Miatyánk – Az ember és a misszió

Jelentősen kitágul az eddigi kép a negyedik kéréssel. Ez az egyetlen olyan kérés, amely közvetlenül a földi megélhetésre irányul: „*Minden-napi kenyerünket add meg nekünk ma*”, illetve „naponként”.

Ismerjük Luther Márton tág értelmezését, szemet nyitogató, nagyszerű magyarázatát a *Kiskátéból*. A kérdés csak az: a szívünket is nyitogatja-e?

Ha ugyanis a misszió gondolatát is hozzátesszük, beúszik a képbe a diakónia. Ez az én generációm számára reflexszerűen kellemetlen időket idézhet fel, ám létjogosultsága vitathatatlan.

Mindennapi rászorultságom nemcsak nekem van, nemcsak a családomnak, nemcsak a gyülekezetemnek, nemcsak a Magyarországi Evangélikus Egyháznak vagy a világegyháznak, hanem minden ember-társamnak. A diakónia gyakorlására szinte végtelen lehetőség nyílik.

Éppen itt érezhetjük meg igazán végtelen kicsinységünket, erőnk és lehetőségeink korlátait.

Nagy kísértés belemerülni a diakóniába, mert olyan jól kézzelfogható, eredményei könnyen mérhetők, és így megnyugtathatjuk a lelkiismeretünket. Ugyanakkor veszélyt is hordoz magában: a mások egzisztenciális megsegítése nem válthatja fel a tanítvánnyá tétel feladatát.

Vincent van Gogh: A magvető (1888)

Jézus szolgálatának elkerülhetetlen része volt a bajban lévők megsegítése, de fontos észrevennünk, hogy a legtöbb evangéliumi történet végül az életrendezéshez, az Istennel való kapcsolat rendezésének szükségességéhez vezet el.

A diakónia lehetőséget ad az Istenre mutatóra.

Ahogy az egy mérföldön zokszó nélkül vitt fegyverek esetében az önként vállalt második mérföld adta meg a lehetőséget arra, hogy Jézus követője a pogány római katonának beszéljen arról a Krisztusról, aki önként vitte a saját keresztyét mind a fegyverhordozó, mind a hatalom birtokosának megmentéséért.

A diakónia fontosságát erősíti a Máté evangéliuma 25. fejezetében olvasható utolsó ítéletről szóló példázat is: „velem tettétek meg”, illetve „velem nem tettétek meg”. Ez azonban nem gyengíti, hanem éppen erősíti a misszió elsődlegességét.

KÉRDÉSEK

- Hol húzódik a határ a diakónia és a misszió között?
- Mi történik, ha csak segítünk, de nem mutatunk Krisztusra?
- Mi történik, ha beszélünk Krisztusról, de nem segítünk?

FELADAT

- Jézus példája. Keressenek az evangéliumokból olyan történeteket, ahol Jézus: meggyógyít, jóllakat, segít, vigasztal. Ezután figyeljék meg: Hová vezet tovább a történet? Mi történik a testi segítség után? Hogyan kapcsolódik össze a segítség és az Istenre mutató?
- A jó szándék határai. A kiscsoportok kapjanak különböző élethelyzeteket: pénzbeli segítség, hajléktalan ember támogatása, gyülekezeti adománygyűjtés, családi krízis, tartós munkanélküliség. Beszéljék meg: Mit jelentene itt a diakónia? Mit jelentene itt a misszió? Mi történik, ha az egyik megvan, a másik hiányzik?
- Máté 25 mai nyelven. Olvassák fel a példázatot. Ezután minden csoport válasszon egy mondatot: éheztem, szomjaztam, jövevény voltam, beteg voltam, fogságban voltam. Feladat: Fogalmazzák meg, hogyan hangzana ez ma. Például: egyedül voltam, senki nem figyelt rám, nem volt kivel beszélnem.

A megbocsátás csodája

„Bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.”

Hogy szépen gördüljön tovább a *Miatyánk* egész életet átfogó gondolatmenete, a test szükségletei után a lélek szükségletei kerülnek előtérbe.

A test szükségleteinek kielégítéséhez vezető úton sok bűn leselkedik ránk, többek között azért, mert nem Isten országa áll az első helyen az életünkben.

„Keressétek először Isten országát és az ő igazságát, és mindezek ráadásként megadatnak majd nektek” – tanította Jézus.

Amit nem kell csalással, mások testi vagy lelki megsértésével megszerezni. Hanem adatik. Bár tenni természetesen kell érte, de tisztán, szentül.

Vannak bűneink szép számmal – Pál apostol például elsőnek mondja magát a bűnösök között –, és vannak nem egyszerűen ellenfeleink, hanem ellenünk vétkezők, vagyis ellenségeink is.

Rembrandt van Rijn: A tékozló fiú hazatérése (1636. Rézkarc)

Ezzel az imarésszel magunkat is megtérésre kell bírunk, és ellenségeinket is oda kell szeretnünk, oda kell imádkoznunk Isten elé.

Péter akkor választatik ki a szolgálatra, amikor a nagy halfogás csúcspontján bűnösnek látja magát, és ezt ki is mondja. De még nagyon kezdő. Nem bocsánatot kér, hanem sajátos és ügyetlen megoldáskeresésként a mellé álló Jézust küldi el magától. Jézus tisztasága és szentsége égeti bűnös szívét, felkavarja addigi közönyös nyugalmból ébredő lelkiismeretét.

Jézus reakciója azonban annyira meglepő, annyira eltér az emberi logikától, mint a tékozló fiú apjának reakciója fia váratlan hazatérésekor: „*Emberek halászává teszek.*” Vagyis misszionáriussá.

Misszióba indulni, missziói szolgálatban állni hordozott haraggal, fenntartásokkal, előkaparható sérelmekkel nem érdemes.

Fel a fejjel! Ne nézzünk lefelé, lehorgasztott fejjel, és ne szűkítsük látóterünket arra a néhány négyzetméterre, amelyet közvetlenül magunk előtt látunk, mint Káin. De ne elégedjünk meg pusztán az előretekinéssel sem. Bár így valóban többet látunk, mint lehajtott fejjel, még ennél is tovább kell mennünk:

Emeljük fel a fejünket! Ott már nem a horizontális emberi távlat, nem a bűnös megoldások ötlettára vár ránk, hanem a végtelen Isten végtelen távlata, mennyei kincsekkel és földi kereteink között is megtapasztalható csodákkal.

A megbocsátás csodája nélkül – akár az isteni, akár az emberi megbocsátás hiányzik – nincs misszió. Vagyis a „szemet szemért, fogat fogért” logikájával nem lehet a krisztusi missziót megvalósítani.

KÉRDÉSEK

- Van-e olyan ember, akinek nehezen tudok megbocsátani?
- Van-e olyan kapcsolat, amelyben nekem kellene megtennem az első lépést?
- Hogyan befolyásolja a sérelmek hordozása a Krisztusról szóló tanúságtételemet?
- Péter szolgálata a bűn felismerésével kezdődik. Gondoljuk végig:
 - Miért lehet a bűnbánat a misszió egyik kiindulópontja?
 - Miért nehéz egyszerre bűnösnek és küldöttnek lennünk?

FELADATOK

- Megbocsátás a Bibliában. A csoportok különböző történeteket kapnak: József és testvérei, Dávid és Saul, a tékozló fiú, Jézus a kereszten, István vértanú.

Feladat: Keressék meg, hogyan jelenik meg bennük a megbocsátás. Mi a közös ezekben a történetekben?

- Mit jelent a megbocsátás? Kiscsoportok kapjanak állításokat.
 - A megbocsátás ugyanaz, mint a felejtés.
 - A megbocsátás azt jelenti, hogy a másiknak igaza volt.
 - A megbocsátás helyreállít minden kapcsolatot.
 - A megbocsátás elsősorban döntés.
 - A megbocsátás felszabadít.

Beszélgék meg, melyik állítás igaz, részben igaz vagy hamis.

- A kiengesztelődés lépései. A résztvevők közösen próbálják összegyűjteni: Milyen lépések vezethetnek egy megromlott kapcsolat rendezéséhez? Például: meghallgatás, bocsánatkérés, felelősségvállalás, imádság, idő. A végén vessék össze a saját tapasztalataikkal.
- A megbocsátás mint misszió. Kiscsoportokban beszéljék meg: Miért lehet a megbocsátás az egyik legerősebb keresztény bizonyosságtétel?

Keressenek példákat: családból, gyülekezetből, történelemből, saját tapasztalatból.

A kísértés ellen

A Miatyánk utolsó előtti kérése így szól: *„Ne vigy minket kísértésbe.”* Vagy akár így is fordíthatnánk: Ne próbálj túl. És a misszió terén se próbálj túl.

Túl gyenge vagyok. Túl félénk vagyok. Túl hitetlen vagyok – soroljuk a kifogásokat. Pedig *„nem a félelem lelkét adta nekünk Isten, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét”* (2Tim 1,7). És e nélkül sincs misszió.

Itt az ideje, hogy magamról, a cigánymisszióról és a félelemről is szóljak. Volt olyan helyzet, amikor féltem. Nem tudtam, élve jövők-e ki belőle. De mentem. És most itt lehetek. Szóval: Atyám, ne terhelj túl, mert a misszió útján szeretnék maradni.

A nehézségtől, üldözéstől, szenvedéstől és haláltól való félelem legyőzésének hatalmas példája Pál apostol. Olyan mély volt benne az elköte-

leződés küldője és küldetése iránt, hogy életének egy pontján, visszatekintve megtett útjára, így ír a Korinthusiakhoz írt második levél 11. fejezetében:

„Esztelenül szólok: én még inkább, hiszen többet fáradoztam, többször börtönöztek be, igen sok verést szenvedtem el, sokszor forogtam halálos veszedelemben. Zsidóktól ötször kaptam negyven botütést egy híján, háromszor megvesszőztek, egyszer megköveztek, háromszor szenvedtem hajótörést, egy éjt és egy napot hanyódtam a tenger hullámain. Gyakran voltam úton, veszedelemben folyókon, veszedelemben rablók között, veszedelemben népem között, veszedelemben pogányok között, veszedelemben városban, veszedelemben pusztában, veszedelemben tengeren, veszedelemben áltestvérek között, fáradozásban és vesződségben, gyakori virrasztásban, éhezésben és szomjajásban, gyakori böjtölésben, hidegben és mezítelenségben. Ezeken kívül még ott van naponkénti zaklattatásom és az összes gyülekezet gondja.”

És még egy felzaklató, ugyanakkor bátorító idézet ugyanettől az apostoltól, a második korinthusi levél 4. fejezetéből:

„Üldözöttek vagyunk, de nem elhagyottak; letipornak, de el nem veszünk. Jézus halálát mindenkor testünkben hordozzuk, hogy Jézus élete is láthatóvá legyen testünkben. Mert életünk folyamán szüntelen a halál révén állunk Jézusért, hogy Jézus élete is láthatóvá legyen halandó testünkben. Azért a halál bennünk végzi munkáját, az élet pedig bennetek.

Mivel pedig a hitnek ugyanaz a Lelke van bennünk, ahogyan meg van írva: »Hittem, azért szóltam«, mi is hiszünk, és azért szólunk. Mert tudjuk, hogy aki feltámasztotta az Úr Jézust, az Jézussal együtt minket is feltámaszt, és maga elé állít veletek együtt.

Mert minden értetek van, hogy a kegyelem sokasodjék, és egyre többen adjanak hálát Isten dicsőségére.

Ezért tehát nem csüggedünk. Sőt, ha külső emberünk megromlik is, belső emberünk mégis megújul napról napra. Mert a mi pillanatnyi könnyű szenvedésünk minden mértéket meghaladó nagy, örök dicsősé-

get szerez nekünk, mivel nem a láthatókra nézünk, hanem a láthatatlanokra, mert a láthatók ideig valók, a láthatatlanok pedig örökkévalók.”

És mi történik, ha mindezek mellé odateszem a saját életemet? Arcom pirulása.

Persze mindannyiunknak más az útja. Pál útja Pálé volt.

KÉRDÉSEK

- Mi az, amitől leginkább félünk, amikor hitünkről kellene beszélnünk? Elutasítástól? Kudarctól? Tudatlanságtól? Megszégyenüléstől?
- *„Mert nem a félelem lelkét adta nekünk Isten, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét” (2Tim 1,7).* Mit jelent ma a gyakorlatban az „erő, szeretet és józanság lelke”?

139

FELADATOK

- Visszatekintés. Pál apostol visszatekintett a saját útjára, és meglátta benne Isten megtartó erejét. Gondoljanak vissza életük olyan időszakára, amelyet akkor különösen nehéznek éltek meg!
 - Mi jelentette a legnagyobb terhet?
 - Mi segített a kitartásban?
 - Kik voltak azok az emberek, akiken keresztül Isten erősítette önöket?
 - Mit látnak ma ebből másként, mint akkor?
- Ha csoportban dolgoznak, mindenki osszon meg egy rövid történetet. A meghallgatók ne tanácsokat adjanak, hanem azt figyeljék meg, hogyan volt jelen Isten a másik ember történetében.
- Bátorítók nyomában. Pál szolgálata mögött számos testvér, gyülekezet és imádkozó ember állt. Gondoljanak vissza életükre!
 - Kik voltak azok az emberek, akik hitükben megerősítették önöket?
 - Ki volt az, aki először beszélt önöknek hitelesen Krisztusról?
 - Melyik lelkipásztor, hitoktató, családtag vagy gyülekezeti tag hatott a leginkább hitük alakulására?Beszélgék meg, mit tanítanak ezek az emlékek a misszió valódi természetéről.

A misszió személyes és közösségi felelőssége

És ezzel elérkeztünk a *Miatyánk* utolsó kéréséhez: „*Szabadíts meg a gonosztól.*” Micsoda csodálatos keretbe foglalása ez az egész kérés-folyamnak! Hiszen csak akkor lehetek szent – visszautalva az első kérésre –, ha szabad vagyok a gonosztságtól és attól a Gonosztól, akit Krisztus a kereszten legyőzött. De még nincs vége a *Miatyánk*knak.

Következik egy olyan rész, amely műfaját tekintve eltér az eddigiektől, ugyanakkor azok szerves folytatása és tökéletes lezárása: „*Tied az ország, a hatalom és a dicsőség.*”

A végén csattan az ostor – szoktuk mondani. Miből áll azoknak az embereknek az élete, akik nem ismerik az Atyát?

Naiv és szánalmasan reménytelen próbálkozással hajszolják a birtoklást, a hatalmat és a dicsőséget. Mindháromból minél többet. Pedig mindhárom egyedül és kizárólag Istené.

Ami ezekből nélküle vagy akár vele, de félreértelmezett módon a miénk lesz, az hamis, látszólagos, pusztító és mulandó. A misszió egyik célja éppen az, hogy ezt felismerhetővé tegye a megvezetett, becsapott, illúziókat kergető ember számára. És hogy megajándékozza a szabadulás örömeivel: azzal a felismeréssel, hogy az ország, a hatalom és a dicsőség a legjobb helyen van: jogos tulajdonosánál, Istennél.

Ez a *Miatyánkot* lezáró akkord összefoglalja mindazt, ami addig elhangzott. A hét kérést nem akárkinek mondjuk el. Annak mondjuk, akié az ország, akié a hatalom, akié a dicsőség. Attól kérjük a szent életet. Az ő országának megvalósulását kérjük. Az ő akaratába szeretnénk belesimulni. Tőle várjuk a mindennapi kenyeret. Ő bocsát meg nekünk. Ő vezet el a megbocsátás képességéhez. Ő készít fel a nehézségek elviselésére. És egyedül neki jár minden dicsőség. A misszió mindennek a felismeréséhez és megéléséhez egyenleti az utat.

A *Miatyánk* és a misszió akkor válik léletté, ha nemcsak mondjuk a *Miatyánkot*, hanem valóban imádkozzuk is.

Hadd jegyezzem meg csendesen: mindig némi csalódással és keserűséggel hallom, amikor a *Miatyánk* közös elimádkozását így vezetik be: „Mondjuk el együtt az Úrtól tanult imádságot!” Helyénvalóbbnak érezném ezt: „Imádkozzuk el együtt az Úrtól tanult imádságot!” Valahogy úgy, ahogyan különbség van a *Himnusz* meghallgatása és eléneklése között.

A *Miatyánk* kiemelt helye az életünkben – egyébként teljes joggal – a missziót is központibb helyre emelheti.

És hát ott van még a címben szereplő harmadik, „m” betűvel kezdődő és „i”-vel folytatódó szó: mi. Itt válik igazán személyessé és izgalmassá a témánk. A sorozat elején már történt kísérlet arra, hogy a misszió kérését személyessé tegyük, most azonban valóban megérkezünk ehhez a ponthoz.

Giotto di Bondone: Áldó Krisztus

(1303–1306. Boltozati freskó a padovai Scrovegni-kápolnában)

A missziót nekünk, keresztényeknek, Jézus követőinek, evangélikus keresztényeknek is végeznünk kell. Végezzük?

A missziót ugyan egyes emberek végzik, mégis alapvetően közösségi műfaj. Abban az értelemben is, hogy Jézus kettesével küldte ki a tanítványokat.

A Jehova tanúi ezt szinte már betegesen következetes módon való-sítják meg: utcai kiadványállványaik mellett állva vagy házról házra járva szinte mindig kettesével találkozunk velük.

Pált is minden útján keresztény testvérek kísérik, és ott áll mögötte a gyülekezeti háttér is.

Vajon mondhatjuk-e magunkat missziós keresztényeknek?

Mielőtt lemondanánk erről a nemes megnevezésről, érdemes tisztázni: nemcsak az utazó misszionáriusok számítanak misszionáriusnak. Amint az eddigiekből is átsejtett, mindenki missziót végez, aki Jézust megéli, és a környezetében őt képviseli.

A „mi” témájával kapcsolatban szembesülünk azzal is, hogy a misszióhoz társ kell. A teremtés történetében már beleoltatik az emberi életbe a másik ember szükségessége. Lehet egy társunk. Lehet több társunk. Lehet egy egész gyülekezetünk.

Hadd mondjam ki: azoknak a gyülekezeteknek van valódi túlélési és növekedési esélyük, amelyekben él a missziói látás. Ahol nem belteresség uralkodik. Ahol új embereket szeretnének Krisztushoz és a gyülekezet közösségébe hívni az utcáról, a világból. Ahol tovább akarják adni a Krisztustól kapott életet új közösségek létrehozásával. Ahol misszionáriusokat bocsátanak ki. Ahol gyermekgyülekezetek születnek, amelyeket egy ideig nevelgetnek, míg önálló, felnőtt közösségekké nem válnak. Vajon hány ilyen gyülekezetünk, hány ilyen egyház-községünk van?

Figyelemfelkeltésként, de akár figyelmeztetésként is érthetjük Jézus példázatát a gyümölcstelen fügefáról. A fa él. Létezik. Helyet adhat a fészekrakásnak. Árnyékot adhat. Oxigént termelhet. Szép is lehet. De ha nem terem gyümölcsöt, nem teljesíti elsődleges rendeltetését. És ezért kivágásra ítéltetik. Mégis ott van a reménység: a Gazda ad még időt. Az Élet Ura ad még lehetőséget.

Egyházközseink pedig nem önmagukban állnak, hanem a Magyarországi Evangélikus Egyház testének részei. Vajon egész egyházunkban mennyire van jelen a missziói látás? Van missziói képzés az Evangélikus Hittudományi Egyetemen. Vannak missziói munkaágak. Van Missziói Központ. Van Gyülekezeti és Missziói Osztály. Vannak missziói napok. Miközben árulkodó módon szinte mindenféle tematikus vasárnapunk van, tudtommal missziói vasárnapunk nincs.

KÉRDÉSEK

- Ha egy kívülálló ember egy évig figyelné gyülekezetünket:
 - miből látná, hogy Krisztushoz tartozunk?
 - miből látná, hogy missziós közösség vagyunk?

- kiket értünk el az elmúlt években?
- hol van mindebben a közösségi felelősségünk?
- hol van mindebben az egyéni felelősségünk?

FELADAT

- Melyik állítás jellemzőbb ránk? Megőrizzük azt, amink van. / Továbbadjuk azt, amit kaptunk.
A résztvevők egyénileg vagy csoportokban készítsenek két listát! Amit gyülekezetünk jól végez... és Amin változtatnunk kellene... Beszéljük meg a listát. Amennyiben nyitott rá a csoport, akkor készítsünk együtt „cselekvési tervet”, csoportos és egyéni vállalkásokkal.

ÚTKERESÉS

Befejezésül szánjunk még néhány szót az útkeresés kérdésére is. Bár ezt talán némi rajongással írom, szerintem nem nagyon kell ezt az utat keresni. Egyszerűbb a dolog. Jézus szerint kell élni.

Itt van nekünk ő, aki él, és aki megígérte, hogy velünk lesz a világ végezetéig. Ő mondta magáról: *„Én vagyok az út.”*

Akinek még őt kell keresnie, az keresse. Jézus ígérete szerint meg is fogja találni. Aki pedig már megtalálta, az élje.

Persze a keresés leple alatt lehet szervezkedni. Lehet tervezgetni. Lehet missziológiát tanulni. Lehet különféle technikákat elsajátítani. Lehet képezni magunkat. Csak vigyázni kell. Mert ezek mögé ügyesen el lehet bújni. És miközben keresünk, tanulunk, készülünk, észrevétlenül elhalaszthatjuk az indulást. Mi ne tegyük.

Végképp leegyszerűsítve: nekünk „csak” indulnunk kell. A többi a velünk jövő Jézus dolga.

Nem szeretnék ítélkezőnek, igazságosztónak vagy a missziót tökéletesen megvalósító ember szerepében tetszelegni. Nagyon távol vagyok ettől. De ezt az üzenetet most át kellett adnom. Bizonyára van benne sallang. Bizonyára lehetne jobban mondani. De a fő üzenet igaz. És nekem is ugyanúgy szól, mint bárki másnak. Tanítvánnyá lenni, hogy tudjunk tanítvánnyá tenni.

KÉRDÉSEK

- Mit jelent számomra ma Jézus kijelentése: „Én vagyok az út”?
- Miben keresem még mindig az utat, miközben az Út már előtttem áll?
- Milyen területen halogatom az indulást vagy a megszólalást?
- Milyen kifogások mögé szoktam elbújni?
- Mit jelent számomra a mondat: „Tanítvánnyá lenni, hogy tudjunk tanítvánnyá tenni”?

FELADATOK

- A sorozat elején arra kaptunk meghívást, hogy egy mondatban fogalmazzuk meg, mit jelent számunkra a misszió. Most, a tanulmány végén írjunk egy új mondatot! Hasonlítsuk össze ezt a meghatározást az elsővel. Mi változott? Milyen új hangsúlyok jelentek meg?
- Egy lépés előre. A sorozat során többször hangsúlyoztuk, hogy a misszió nem elsősorban terv, hanem elindulás. Írjunk le egy-egy konkrét gyülekezeti és egyéni lépést, amelyet a következő hetekben szeretnénk megtenni! Ezután osszuk meg egymással gondolatainkat! A csoport közösen válasszon ki egy-két olyan javaslatot, amelyet reálisnak, fontosnak és megvalósíthatónak tart. Gondoljuk végig: Ki tudna részt venni a megvalósításban? Milyen első lépésre lenne szükség? Mikor tudnánk elkezdeni? Ki vállalja, hogy emlékezteti a közösséget erre az elhatározásra?

Énekeken át – Adventi sorozat

VLADIKÁ ZSÓFIA

Mária éneke (Lk 1,46–55)

145

Téma: Az értetlenségből az engedelmesség felé

IGE

„Mária pedig ezt mondta: Magasztalja lelkem az Urat, és ujjong az én lelkem megtartó Istenemben, mert rátekintett szolgálóleányának megalázott voltára: és íme, mostantól fogva boldognak mond engem minden nemzedék, mert nagy dolgokat tett velem a Hatalmas, és szent az ő neve, irgalma megmarad nemzedékről nemzedékre az őt félőkön. Hatalmas dolgot cselekedett karjával, szétszórta a szívük szándékában felfuvalkodottakat. Hatalmasokat döntött le trónjukról, és megalázottakat emelt fel; éhezőket látott el javakkal, és bővelkedőket küldött el üres kézzel. Felkarolta szolgáját, Izráelt, hogy megemlékezzék irgalmáról, amint kijelentette atyáinknak, Ábrahámnak és az ő utódjának mindörökké.”
(Lk 1,46–55)

IMÁDSÁG

Urunk, Istenünk, köszönjük, hogy ismerhetjük Mária történetét, aki nem értett mindent, mégis rád bízta magát. Taníts minket is így hallani a te igédet: ne a félelmeink, hanem a bizalmunk legyen nagyobb.

Adj türelmet, amikor sürgetőnek érezzük kérdéseinket, adj hitet, amikor bizonytalanságban élünk és kérünk, adj engedelmességet, amikor lázadni volna kedvünk.

Dante Gabriel Rossetti: Ecce Ancilla Domini! (1850)

Fordítsd jóra, ami bennünk rossz, és töltsd be, ami bennünk éhezik a te jelenlétedre.

Legyen a mi életünk is dicséret, amely téged magasztal, és amelyben mások is megláthatják a te jóságos tetteidet. Ámen.

GONDOLATOK

A Magnificat számomra az Újszövetség egyik legmeghatóbb szövege, amelyben *Mária éneke* az ószövetségi *Anna énekét* idézi (1Sám 2,1-10). Mária nem önmagáról beszél, nem saját sorsát mutatja be vagy a várható jövőről elmélkedik, hanem különleges helyzetét felismerve Isten nagy tetteit hirdeti.

Mária helyzete emberileg teljesen kiszolgáltatott, hiszen ő egy fiatal, jegyben járó lány, aki várandós lesz úgy, hogy erre nincs emberi magyarázat. Megvetés, kiközösítés, szégyen várt volna rá. Súlyos társadalmi következményekkel kellett volna szembenéznie. Bizonytalanságban van, hiszen nem érti teljesen, mi történik vele. Mégis azt mondja: „*Íme, az Úr szolgálóleánya.*” Ez a mondat az engedelmesség csúcsa: nem a körülményekre néz, hanem Istenre tekint.

A cselekvő Istenre helyezi a hangsúlyt, amikor arról beszél, hogy a kicsinyeket felemeli, a hatalmasokat megalázza, a gazdagokat üres kézzel küldi el, az éhezőkéről pedig gondoskodik. Mintha Isten megfordítaná a világ rendjét. Ez azonban nem valamiféle politikai vagy társadalmi hatalmaskodás, hanem Isten országának rendje, ahol az értékek egészen mások, mint a világban.

Erről tanúskodik az is, hogy a megváltás nem egy pompás császári palotában, nem is egy hatalmas katedrálisban kezdődik, hanem egy egyszerű lány szívében – és folytatódik a kicsiny Betlehemben.

Az éneken az értetlenségből bizalom lesz, a félelemből hála, a kérdésekből pedig dicsőítés.

LEHETSÉGES FÓKUSZOK

1. Isten a történelem Ura, aki a gyengék oldalán áll.
2. A megváltás kezdetének körülményei.
3. Az engedelmesség: Isten jóságába vetett bizalom.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mi segíthet ma az engedelmességben, amikor nem látjuk előre az utat?
- Hol tapasztaltuk meg Isten „megfordító” cselekvését?

ÉNEKJAVASLATOK

- Elküldötte az Úr (EÉ 132)
- Magnificat anima mea (Taizé)
- Ó, mennyi szív vár (ÚÉ 21)

FEOLVASHATÓ VERSEK

- Reményik Sándor: Csendes csodák
- Túrmezei Erzsébet: A legnagyobb művész

KÉPZŐMŰVÉSZETI KAPCSOLÓDÁSOK

- Dante Gabriel Rossetti: Ecce Ancilla Domini! (Íme, az Úr szolgálóleánya! 1850)
- El Greco: Angyali üdvözlés (1600 körül)
- Fra Angelico: Angyali üdvözlés (1426)

Zakariás éneke (Lk 1,68–79)

Téma: A beszédes némaság után

IGE

„Áldott az Úr, Izráel Istene, hogy meglátogatta és megváltotta az ő népét. Erős szabadítót támasztott nekünk szolgálójának, Dávidnak házából, amint kijelentette azt szent prófétái által örök időktől fogva, hogy megszabadítson ellenségeinktől, és mindazok kezéből, akik gyűlölnék minket; hogy irgalmasan cselekedjék atyáinkkal, és megemlékezzék szent szövetségéről, arról az esküről, amellyel megesküdött atyánknak, Ábrahámnak; és megadja nekünk, hogy ellenségeink kezéből megszabadulva, félelem nélkül szolgáljunk neki, szentségben és igazságban éljünk életünk minden napján. Téged pedig, kisgyermek, a Magasságos prófétájának neveznek majd, mert az Úr előtt jársz, hogy elkészítsd az ő útjait, hogy megta-

Rembrandt van Rijn: Zakariás látomása a templomban (1633)

nítsd népét az üdvösség ismeretére bűneik bocsánata által, Istenünk könyörülő irgalmáért, amellyel meglátogat minket a felkelő nap a magasságból, hogy világítson azoknak, akik sötétségben és a halál árnyékában lakoznak, hogy lábunkat a békesség útjára igazítsa.” (Lk 1,68–79)

IMÁDSÁG

Mennyei Atyánk, köszönjük neked Zakariás történetét, aki a hitetlenségből a csenden át tanulta meg, hogy te hűséges vagy minden ígéretedhez. Taníts minket is meghallani a te halk és szelíd hangodat a saját némaságaink vagy éppen a túl sok zaj között.

Add, hogy a mi életünkben is felragyogjon a fény, amely világosságot hoz a sötétségbe, irgalmat a sebzett szívekbe és békességet a zaklatott lelkekbe.

Formálj minket olyan emberekké, akik nem a kételyt, hanem a reményt szolgáltatják meg, és akik életükkel készítik az Úr útját. Ámen.

GONDOLATOK

Zakariás némasága nem pusztán büntetés – még ha az angyal meg is fogalmazza: „*De íme, most megnémulsz (...), mert nem hittél szavamnak*” –, hanem tanítás: a hitetlenség csendjében lassan kirajzolódik az engedelmesség fontossága és Isten ígéretének valósága.

Világossá válik általa, hogy a szolgálat csak akkor lehet hiteles, ha Isten szólal meg benne.

Amikor aztán újra megszólalhat, énekelni kezd. A *Benedictus* az egész megváltástörténetet magában foglalja. A pap, aki korábban kételkedett, most prófétál. Énekével bizonyosságot tesz a hűséges Isten beteljesedő ígéreteiről, a Megváltó közelségéről, János küldetéséről és az Úr békességéről. A csendből hit és dicséret születik.

Zakariás éneke az adventi időszakban a reményt és Jézus világosságát hirdető himnusz. Ennek a világosságnak pedig János fogja előkészíteni az útját: megtérésre hívja az embereket, és hirdeti a bűnök bocsánatát.

LEHETSÉGES FÓKUSZOK

1. Isten üdvözítő tetteinek dicsérete (68–75)
2. János küldetésének kijelölése (76–79)

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mit tanít a némaság időszaka?
- Volt-e olyan időszakunk, amikor Isten hallgatásra ítélt minket?
- Hogyan látjuk János szerepét az adventi várakozásban?

ÉNEKJAVASLATOK

- Áldjad, én lelkem (ÉÉ 57)
- Áldott légy, Uram (Taizé)
- Áldalak, jó Uram (ÚÉ 208)

FELOLVASHATÓ VERSEK

- Babits Mihály: Jónás könyve (részletek)
- Pilinszky János: Advent
- Áprily Lajos: Karácsonyi ének

KÉPZŐMŰVÉSZETI KAPCSOLÓDÁSOK

- Rembrandt van Rijn: Zakariás templomi látomása
- Giotto: Angyali üdvözlés Zakariásnak

Az angyalok éneke (Lk 2,14)

151

Téma: Dicsőség a magasságban – békesség a földön

IGE

„Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarát.” (Lk 2,14)

IMÁDSÁG

Dicsőséges Istenünk, köszönjük az angyalok énekét, amelyben a menny megnyílt, és békesség szállt a földre. Kérünk, add, hogy ez a békesség töltse be a mi szívünket is: a te békességed legyen a félelmeink helyén, a kapcsolatainkban, a közösségeinkben és az egész világon. Add, hogy a pásztorok példaként álljanak előttünk, és mi is elinduljunk egyszerű szívvel, nyitott lélekkel, és örömmel fogadjuk a Megváltót.

Legyen a mi életünk is dicséret, amely téged magasztal, és békességet visz oda, ahol békétlenség van, ahol a kétségbeesés úrrá lett az embereken, és ahol szükség van a vigasztalásra. Adj erőt az induláshoz, és légy velünk az úton. Ámen.

Guido Reni: The Annunciation to the Shepherds
(A pásztorok imádása. 1642)

GONDOLATOK

Az angyalok énekében találkozott a menny és a föld, a végtelen és a véges, az isteni és az emberi. A pásztorok a társadalom peremén élve, mások által lenézve végezték munkájukat a betlehemi éjszakában. És éppen ezek az egyszerű emberek, akiket sokan semmibe vettek, lesznek gazdagabbak egy csodával. Személyesen őket szólítja meg az angyal, ők hallják először a mennyei kórust. A betlehemi jászol pedig ennek a békekötésnek az első jele. Jézus születése Isten lépése a bűnös emberrel való megbékélés felé.

A szövegben mindenekelőtt Isten dicsősége áll a középpontban. Örök és tiszta, mint a mennyei kórus hangja. Nem félelmet kelt, hanem békességet hoz. Ez a békesség azonban nem azonos a konfliktusmentességgel. Isten békessége a teljesség helyreállítása, Isten rendjének valósága.

Ahol Isten dicsősége jelen van, ott megszületik a békesség. Ezt a kettőt köti össze a megszületett Megváltó.

LEHETSÉGES FÓKUSZOK

1. A megtestesülés Isten béketeremtő lépése.
2. A békesség nem emberi teljesítmény, hanem ajándék.
3. Isten mindenki számára elérhető.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mit jelent ma a „békesség a földön”?
- Mit üzen nekünk az, hogy a pásztorok kapják az első hírt?
- Hogyan tud a gyülekezet „békesség-hordozó” közösséggé válni?
- Meg tudjuk-e ma tapasztalni a dicsőség és békesség találkozását?

ÉNEKJAVASLATOK

- Dicsőség mennyben az Istennek (EÉ 168)
- Gloria, gloria in excelsis Deo (Taizé)
- Az égbolt megnyílik (ÚÉ 30)

FELOLVASHATÓ VERSEK

- Sík Sándor: Karácsonyi ének
- Weöres Sándor: Gloria
- Túrmezei Erzsébet: Békesség

KÉPZŐMŰVÉSZETI KAPCSOLÓDÁSOK

- Guido Reni: The Annunciation to the Shepherds (A pásztorok angyali üdvözlése. 1642)
- The Angel Appearing to the Shepherds: (A pásztoroknak megjelenő angyal)

Simeon éneke (Lk 2,29–32)

Téma: A türelem jutalma

IGE

„Most bocsátod el, Uram, szolgádat beszéded szerint békességgel, mert meglátta szemem üdvösségedet, amelyet elkészítettél minden nép szeme láttára, hogy megjelenjék világosságul a pogányoknak és dicsőségül népednek, Izráelnek.” (Lk 2,29–32)

IMÁDSÁG

Mennyei Atyánk, köszönjük neked, hogy ismerhetjük Simeon hitét és türelmét. Csodáljuk kitartását, hogy élete végéig bízott ígéretedben, és végül felismerte a világ Világosságát a kisgyermek Jézusban. Taníts minket is türelmes várakozásra, hogy meglássuk: nem kell mindig sietnünk. Add, hogy ne adjuk fel ígéretedben való bizakodásunkat akkor sem, amikor túl hosszúnak tűnik az út.

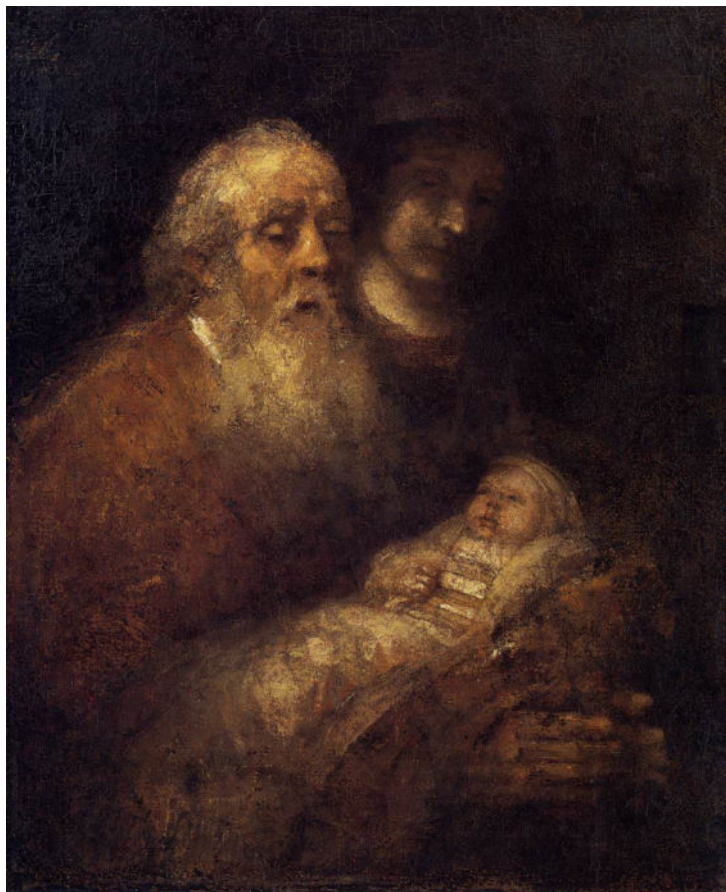
Adj nekünk olyan szemet, amely meglátja a kicsiben a nagyot, a hétköznapiiban a szentet, a törekenyben a te dicsőségedet.

Tölts el bennünket a beteljesedés békességével, és vezesd életünket úgy, hogy mi is világosságot vigyünk másoknak.

Ámen.

GONDOLATOK

Simeon éneke a beteljesedett várakozás éneke. Simeon „várta Izráel vigasztalását”, és a Lélek vezette a templomba. Egészen különleges ember, hiszen a Biblia nem mondja, hogy pap lett volna, mégis a templomban találkozik Jézussal. Arról sem szól a történet, hogy próféta lett volna, mégis prófétál Máriának. Annyit tudunk róla, hogy igaz és kegyes

Rembrandt van Rijn: Simeon a templomban (1631)

ember volt, aki bízott Isten ígéretében, és türelemmel várta annak beteljesedését.

Ez a várakozás mégsem passzivitást jelentett, hanem a Lélek által irányított életformát. A Lélek vezette őt a templomba, amikor érkezett az idő. Az engedelmesség, a türelem és az Isten ígéretébe való kapaszkodás pedig meghozta jutalmát. A hit kézzelfoghatóvá tette számára

az üdvösséget. Megláthatta a kicsiben, a törékenyben, a jelentéktelennek tűnő gyermekben a Megváltót. Meglátta azt, amit mások – még sokáig – nem.

Adventi reménységünk, hogy a beteljesedés pillanata békességet hoz, és ebben a békességben meglátjuk Krisztus világosságát.

LEHETSÉGES FÓKUSZOK

1. Isten időzítése tökéletes.
2. A megváltás minden népé: „világosság a pogányok megvilágosítására”.
3. A türelem gyümölcse a békesség.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mit tanít nekünk a türelemről Simeon viselkedése?
- Miért fontos, hogy a megváltás „minden népé”?
- Hol és hogyan kell ma türelmesen várnunk Istenre?

ÉNEKJAVASLATOK

- Vak sötétben a világ (EÉ 172)
- Nunc dimittis (Taizé)
- Várom őt (ÚÉ 122)

FELOLVASHATÓ VERSEK

- Áprily Lajos: Türelem
- Túrmezei Erzsébet: Várni tudni

KÉPZŐMŰVÉSZETI KAPCSOLÓDÁSOK

- Rembrandt van Rijn: Simeon a templomban (1631)
- Aert de Gelder: Simeon a gyermek Jézussal (1700 körül)

A belső út – Böjti sorozat

VLADIKA ZSÓFIA

Hamu: a bűnbánat és az újrakezdés jele

Vincent van Gogh: Cipők (1888)

IGEHELY

„...fölkelt a trónjáról, levetette magáról díszruháját, zsákruhát öltött magára, és hamuba ült.” (Jón 3,6)

KÖZÉPPONT

Az ószövetségi történetekben a hamuról a megtéréssel, az Isten felé fordulás lehetőségével kapcsolatban olvashatunk. A múlandóságnak, a bűnbánatnak és a gyásznak az elsődleges jelképe. Megmutatja, hogy ami egykor fényesen égett, az szürke porrá lett. A ninivei király a csillogó trónjáról, a pompából a porba ül. Megtér. Ott, a hamuban találkozik a lecsupaszított igazsággal.

Ez az egyetlen mondat négy lépésben mutatja be, honnan hová jutott el a király. Ezzel pedig lehetőséget kapunk a mélyebb, részletesebb kifejtésre.

1, A király felállt trónjáról.

Elhagyta azt a helyet, amely a hatalmat, a biztonságot és a méltóságot jelentette számára, és ezzel a cselekedetével elismerte Isten felsőbbbségét. Ahol Isten jelen van, ott nincs helye az emberi hatalmaskodásnak. Kilép a saját biztonságosnak vélt helyzetéből, hogy alárendelve magát Isten akaratának, engedelmeskedjen annak, aki mindennek felett való. Felismeri, hogy Isten előtt semmi értelme a látszatnak. A fény és a csillogás az embereket lehet, hogy „elvarázsolja”, de Isten előtt csak önmagunkat adhatjuk.

Gyakran mi is a saját biztonságosnak hitt székünkben ülünk: a kontroll, a biztonság és a megszokás helyén. A böjt kezdete arra hív, hogy felálljunk, és megengedjük, hogy Isten szóljon hozzánk, hívjon bennünket, hogy felé fordítsuk az arcunkat.

2, Levetette palástját.

A palást a királyi méltóság egyik jelképe. Státuszt, rangot és identitást fejez ki. Amikor a király leveti palástját, megmutatja a külvilág számára, hogy egy az „egyszerű” emberek között. Nem akarja magát a látszattal védeni, hanem önmagával szembenézve bűnbánatot gyakorol. A trón elhagyását követően a következő lépés a palásttól való „megszabadulás”.

Mi is levethetjük azt, amivel „takarózunk”: szerepeinket, magyarázkodásunkat, álarcainkat és kifogásainkat. Isten előtt nem kell takarognunk azt, ami bennünk él, hanem odateríthetjük elé mindazt, ami a vállunkra nehezedik. Ez nem szégyen, hanem őszinteség, amelyben kimondhatjuk: szükségünk van Isten gyógyító erejére és szabadítására.

3, Zsákruhába öltözött.

A zsákruha a korabeli bűnbánat klasszikus jele: durva és kényelmetlen. Semmi méltóság, semmi dísz nincs benne vagy rajta. Alázatra kényszeríti azt, aki felveszi. Amikor a király zsákruhát ölt magára, ezzel kifelé is azt fejezi ki, hogy nem másokat akar megváltoztatni, hanem önmagán kezd a változást. Nem kívülről, másoktól várja a megoldást, hanem belülről indul, a saját szívéből.

4, Hamuba ült.

A megtérés kiteljesedésének, a teljes bűnbánatnak és az Isten előtti leborulásnak a színtere. A király felismeri, és ezzel a cselekedettel el is ismeri, hogy Isten előtt nincs mentsége. Vállalja saját és népe bűnös voltát, a valóságot. És ami a legfontosabb: készen áll az újrakezdésre.

A hamu így új értelmet nyer: nem a vég jelképe többé, hanem a fordulóponté. A bűnbánat egy mozdulat lesz Isten felé, aki válaszol erre. A hamu a reménytelenségből Istenhez vezet és megmutatja számunkra, hogy az emberi végességben Isten irgalma nyit új távlatot.

KÉRDÉSEK

- Mit jelent a személyes életedben a megtérés, az Isten felé fordulás?
- Mi az, amit le kell vetközni ebben a bűjtben?
- Miért nehéz beismerni a hibáinkat, és miért felszabadító mégis?

ÉNEKJAVASLATOK

- Tebenned bízunk eleitől fogva (EÉ 339)
- Misericordias Domini (Taizé)
- A mélyből hozzád száll szavam (ZÉ 41)

VERSEK

- Pilinszky János: Apokrif
- Reményik Sándor: Ne ítélj

Sivatag: a csend és a kísértések tere

Jézus megkísértése (12. század első fele)

IGEHELY

„Akkor elvitte Jézust a Lélek a pusztába, hogy megkísértse az ördög. Miután negyven nap és negyven éjjel böjtölt, végül megéhezett.” (Mt 4,1–2)

KÖZÉPPONT

A pusztta a Bibliában nem csupán egy földrajzi hely, hanem lecsupaszított élet tere, ahol Isten formálja az embert. Egyszerre veszélyes és szent hely. Itt nincs semmi más, csak Isten és az ember.

A pusztta, a sivatag egyszerre volt az átmenet (Egyiptomból Kánaán felé), a megtisztulás (Izrael negyven éve), a kijelentés (Tízparancsolat), a küzdelem (Jézus kísértése) és a találkozás jelképe. Döbbenetes mondat, hogy a Lélek viszi a pusztába Jézust. Így Isten akaratának helyszínevé válik, miközben Jézus – mielőtt megkezdéné nyilvános szolgálata – mély csendbe merül negyven napra, magányos és meg van fosztva minden emberi kapaszkodótól. Jézus ráhagyatkozik a Lélekre, és ezáltal nyilvánvalóvá válik a számunkra, hogy az engedelmesség rejtetten kezdődik.

A pusztában nincs semmi, amibe az ember kapaszkodhatna, amiből erőt lehetne meríteni: nincs étel, nincs társ, nincs zaj, nincs figyelem-

elterelés. A kísértő pedig mindig ott támad, ahol az ember a legsebezhetőbb. A böjt megfelelő idő arra, hogy lassan elcsendesedjen bennünk a zaj, és előkerüljenek azok a kérdések, amelyeket máskor elnyomunk. A kísértések sem véletlenül ott érnek: ahol nincs jelmez rajtunk, hanem valódi önmagunkat adjuk. Nincs díszlet, hanem látszik, mi mozgatta igazán beszédünket, tetteinket. Minden ember életében vannak olyan helyzetek, amikor a pusztában érzi magát: amikor bizonytalanság van a szívében, amikor túl nagy a csend körülötte, vagy amikor elhatalmasodik a magány. De a sivatagban nem csak a kísértő van jelen, nem csak a rosszat élhetjük át. Ott van az Atya is, aki erősít, tisztít, formál. A böjt arra hív, hogy ne féljünk a csendtől. Mert a csendben Isten szava tisztábban hallatszik.

KÉRDÉSEK

- Mikor érezted utoljára, hogy a pusztában rekedtél?
- Melyek a mindennapi kísértéseid? Hogyan tudsz szabadulni tőlük?
- Hogyan lehet a csend Isten ajándéka?

ÉNEKJAVASLATOK

- Áldó hatalmak oltalmába rejtve (EÉ 355)
- Ne félj, ne aggódj (Taizé)
- Fényességedbe én (ZÉ 51)

VERS

- Weöres Sándor: A teljesség felé – rövid aforizmái jól illenek a belső úthoz.

Kenyér: az igazi táplálék keresése

IGEHELY

Meg van írva: „Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, amely Isten szájából származik.” (Mt 4,4)

KÖZÉPPONT

Nem csupán a Bibliában, hanem a mindennapokban is a kenyér az élet szimbóluma. Mindennapi táplálékkul szolgál, gondviselést, túlélést je-

Kenyér (Kr. e. 1479–1458 között)

lent. Jelenléte az asztalon Isten áldását mutatja. A kenyér hiánya pedig válságot jelent: csillapíthatatlan testi éhséget, mérhetetlen szegénységet, végtelen kiszolgáltatottságot.

A böjt nemcsak lemondás, hanem annak felismerése, hogy Isten ígéje táplál.

Az első kísértésben ez hangzik el: „Mondd, hogy ezek a kövek kenyérré legyenek!” Amellett, hogy magában hordozza az éhség legyőzésének lehetőségét, a mondat mögé nézve láthatjuk, benne rejtőzik egy sokkal mélyebb gondolat: képes-e Jézus önmagáért használni az isteni hatalmat. Hiszen maga a kísértés ezt sugallja: oldd meg, hiszen képes vagy rá! A negyven napot böjttől Jézus éhes. És a kísértő pontosan ott támadja, ahol a legerősebb a szükség. És Jézus a válaszában nem tagadja meg az emberi szükségleteket. Nem mondja azt, hogy nincs szükség a kenyérre, hanem helyére teszi a dolgokat. „Nem csak” – mondja. Mert az éhséget, a testi szükségletet lehet kenyérrel csillapítani. Az ember legegyszerűbb ételével. De van olyan éhség, amihez nem kenyérre van szükségünk, amit nem lehet megoldani munkával, teljesítménnyel vagy elismeréssel csillapítani.

A böjt segítségünkre lehet abban, hogy felismerjük, hogy a lelkünk is éhezik. Jézus példája lehet a szemünk előtt, hogy Isten igéje nem csupán kiegészítője az életünknek, hanem valódi lelki táplálék. Amikor hagyunk időt, hogy megszólítson minket Isten szava, akkor valami lassan helyére kerül bennünk. A böjt nem az ürességről szól, hanem arról, hogy teret készítünk annak, ami igazán életet ad.

KÉRDÉSEK

- Mi az, amivel a lelked naponta táplálkozik? Mi az, amire mindebből valóban szükség van?
- Milyen hamis étkeket kínál számunkra a világ?
- Tudsz-e elég időt adni Isten szavának a mindennapokban?

ÉNEKJAVASLATOK

- Mít Isten tesz, mind jó nekem (EÉ 348)
- Várj és ne félj! (Taizé)
- Kenyered és borod táplál (ZÉ 125)

VERS

- Ady Endre: Az Úr érkezése
- Dsida Jenő: Nagycsütörtök

Korsó víz: megtisztulás és új élet

IGEHELY

„Ti szomjazók mind, jöjjetek a vizekhez...” (Ézs 55,1)

KÖZÉPPONT

A prófétai ige egyszerre szól a meghívásról, a kegyelemről, az új életről és Isten ingyen adott ajándékáról. A víz itt nem csupán fizikai szükséglet, hanem a lelki szomjúság szimbóluma.

Ahol a víz megjelenik, ott élet születik. Ahol van víz, ott mozdul a világ, ott sarjad a remény. Ézsaiás szavai úgy hangzanak, mint egy kiáltás a szárazság közepén: *„Ti szomjazók mind, jöjjetek a vizekhez!”*

Ézsaiás könyvének ez a része akkor szól a néphez, amikor a babiloni fogság a végéhez közeledik. A fejezet egy nagy meghívással kezdődik:

Ismeretlen német művész: Az utolsó vacsora (15. század)

Isten új szövetséget, új életet, új kezdetet kínál: „Ti szomszárak mind, jöjjetek vízért, még ha nincs is pénzetek! Jöjjetek, vegyetek és egyetek! Jöjjetek, vegyetek bort és tejet, nem pénzért és nem fizetségért! Miért adnátok pénzt azért, ami nem kenyér, fáradozásotok jutalmát olyanért, amivel nem lehet jóllakni? Hallgassatok rám, és finomat ehettek, élvezni fogjátok a kövér falatokat! Figyeljetez rám, jöjjetek hozzám! Hallgassatok rám, és élni fogtok! Örök szövetséget kötök veletek, mert a Dávid iránti hűségem rendíthetetlen.” (Ézs 55,1–3)

Ez a meghívás Isten részéről azoknak szól, akik életükben érzik a hiányt. Akik tudják, hogy valami nincs rendben, és szükségük van az éltető vízre, a forrásra, mert valami mintha kiszáradt volna bennük. Azoknak szól, akik vágnak a felülről jövő békességre, a valódi tisztaságra, egy új kezdetre.

A babiloni fogság idején a nép olyanná válik, mintha a lelke kiszáradt volna. Így a víz a megújulás, a hazatérés és a reménység jelképe lesz.

Ez a meghívás azoknak szól, akik érzik, hogy szükségük van lelki szomjúságuk enyhítésére. A víz Isten ajándéka. Nem kell érte fizetni, nem kell bizonyítani, hogy bárki megérdemelné, és nem kell megfelelni semmiféle feltételnek. Csak odamenni és elfogadni. A víz egyrészt oltja a szomjat, másrészt életet fakaszt. Ahol Isten vize megérinti a lelket, ott új kezdet születik. A víz a tisztulás, a vágyott teljesség és az élő kapcsolat jelképe. Ünneplés és bensőséges meghívás Istentől.

Aki felismeri a lelki szomjúságot az életében, már úton van Isten felé. Elindult.

A böjt idején sokszor érezzük, hogy szomjazunk a lelki békességre, a bűnbocsánatra, a megtisztulásra. És Jézus maga is azt mondja: *„Aki ebből a vízből iszik, soha meg nem szomjazik.”* A böjt nem kell, hogy önsanyargató, látványos szenvedés legyen. Elég, ha vágyakozás az élő víz után. Annak felismerése, hogy Isten nemcsak megtisztít, hanem új életet is fakaszt bennünk.

KÉRDÉSEK

- Mit jelent a szomjazás az életünkben? Mikor éreztünk utoljára igazán szomjúságot?
- Melyik rosszabb: a testi vagy a lelki szomjúság? Miért?
- Hogyan tud Isten megtisztítani a bűneinktől?

ÉNEKJAVASLATOK

- Mint a szép hűvös patakra (ÉÉ 76)
- Légy forrás a szívünkben (Taizé)
- Újítsd meg bennünk békéd (ZÉ 85)

VERS

- Nemes Nagy Ágnes: A víz
- Lackfi János: Víziváros

Olajág: a remény első jele

Jacques Callot: Nőé bárkája (1625–1629 között)

IGEHELY

„Estére megjött hozzá a galamb, és íme, már egy leszakított olajág volt a csőrében. Ebből tudta meg Nőé, hogy leapadt a víz a földről.” (1Móz 8,11)

KÖZÉPPONT

Az özönvíz véget ért. Az eső már nem esik, elkezdődött az apadás. A bárka viszont még ringatózik a vízen, a szárazföld még láthatatlan. Csak sejteni lehet, hogy ott, a mélyben létezik valami szilárd, biztos alap, érezni azonban még nem lehet. A világ még mindig bizonytalan, hiszen nincs talaj, amelyre rá lehetne állni. Formátlan, mert Nőé akármerre néz, csak vizet lát minden irányban. Áttekinthetetlen, mert a víz zavaros.

És a több sikertelen próba után egyszer csak visszatér a galamb – csőrében egy olajággal. Egészen apró, már-már jelentéktelennek tűnő momentum, amely mégis mindent megváltoztat. A remény itt kezdődik:

nem akkor, amikor már minden rendeződött, hanem amikor Isten megmutatja ezt az első jelet. A galamb ezzel az ágacskával hozza a hírt: Isten ott munkálkodik a háttérben. Nem feledkezett meg rólatok, tudja, hogy itt vagytok, a szárazföld már készül. A bárkában túlélő család számára éled a remény, hogy lesz jövő. Nem egy vízen hanykódó hajón, hanem a szárazföldön, amely most még rejtve van.

A bőjti bizonytalanságaink olykor túlnőnek rajtunk, és elfedik annak a lehetőségét, hogy meglássuk Isten munkálkodását a háttérben. Ilyenkor érezhetjük azt, amit Nőé is átélt. Próbálkozások sokaságára van szükség ahhoz, hogy meglássuk a reményt, megérezzük szabadító jelenlétét az életünkben, és észrevegyük, hogy a felszín alatt már készülődik az új élet.

Isten már elkészítette számunkra a szárazföldet, a biztos alapot, jóval előbb, mint hogy megpillantanánk azt. Amikor azonban eljön az idő, a galamb olajággal tér vissza, és ezáltal reménységet hoz. Az emberi szívnek ez a reménnyel való telítettsége ad erőt és békességet, mert így tudhatjuk, hogy ha időnként úgy is érezzük, sodor minket az élet, Isten akkor is partot ad a lábunk alá, ahová kiléphetünk, és biztonságban lehetünk.

KÉRDÉSEK

- Volt-e olyan időszak az életedben, amikor még csak „vizet láttál”, de később kiderült, hogy Isten már készítette a szárazföldet?
- Milyen jeleket küldött neked Isten az elmúlt időszakban? Milyen apróságok adtak reményt?
- Miben várod Isten munkálkodását? Mire lenne szerinted a legnagyobb szükséged?
- Mit jelent számodra az, hogy Isten előbb látja a szárazföldet, mint mi?

ÉNEKJAVASLATOK

- Az Úr csodásan működik (EÉ 328)
- Urunk, mi tebenned bízunk (Taizé)
- Itt állunk színed előtt (ZÉ 46)

VERS

- Pilinszky János: Harmadnapon
- Babits Mihály: Húsvét előtt

Út: a megtérés és újjászületés folyamata

IGEHELY

„Lábam előtt mécses a te igéd, ösvényem világossága.” (Zsolt 119,105)

KÖZÉPPONT

A böjti utunk végéhez közeledve talán érezzük a fáradtságot. A kérdéseket, amiket hoztunk az útra és még mindig válaszra várnak, és a kérdéseket, melyeket útközben letehetünk. Érezzük a „merre tovább?” csendjét, melyben ott lapul a bizonytalanságunk. A zsoltáros szavai ebben a csendben szólalnak meg: *„Lábam előtt mécses a te igéd.”* Egy olyan utat fest nekünk, amelyen végignézve nem is igazán látjuk, hogy merre tart, csak egyetlen lépés az, amit megvilágít a mécses. Nem az egész jövőt adja elénk, hanem egy apró részletét, éppen annyit, amire szükségünk van. Talán csak egy mondatot kapunk, amiből biztatást nyerhetünk, egy szót, ami vigasztal, egy olyan üzenetet, ami megállít egy pillanatra és elgondolkodtat.

Ezen a böjten lehet, hogy nem árasztott el mindent fénnnyel a Mindenható, hanem „csupán” egy mécses tartogatott a számunkra, amit most odanyújt nekünk, hogy még egy lépéssel tovább mehessünk. Mert ez az út lassú, csendes haladás. Olyan ösvény, ahol nem kell mindent előre tudni és érteni. Csak odatartani a mécses, hogy lássuk a következő lépést, mert ahol ez a világosság jelen van, ott biztosan nem tévedünk el. Isten így vezet. Lehet, hogy nem ad gyors megoldásokat, de kísér a lassú folyamatokban. E böjti időszakban végigmentünk porlepte úton, hogy a pusztában megtapasztaljuk a kenyér fontosságát és a víz életető erejét. Megláthattuk, Isten hogyan gondoskodik előre az emberről már akkor, amikor nekünk még fogalmunk sincs semmiről, csak egy olajágot küld, hogy ne veszítsük el a reményt. És az út végén itt állunk mécsessel a kezünkben. Az út néha könnyebb volt, néha fárasztóbb, de egyre közelebb kerülhattunk ahhoz, aki szüntelenül hív minket. Bár most sem tökéletes emberként állunk Isten előtt, hanem úgy, mint az ő gyermekei. Nehézségeinkkel, örömeinkkel. Úton vagyunk, és erőt ad, hogy tudjuk: Isten velünk van minden lépésnél.

Albrecht Dürer: Imádkozó kezek (1508)

KÉRDÉSEK

- Volt-e olyan időszak az életedben, amikor csak „egy lépésnyit” láttál előre?
- Mit jelent számodra, hogy Isten igéje nem reflektor, hanem mécses?
- Melyik ige volt számodra az elmúlt időszakban „fény”?

ÉNEKJAVASLATOK

- Szép Hajnalcsillag (EÉ 397)
- Te vagy a fény (Taizé)
- Te vagy az út (ZÉ 127)

VERS

- Sík Sándor: Hiszek
- Reményik Sándor: Úgy fáj már minden

Hitvallók sorsából tanulni

RÉZ-NAGY ZOLTÁN

Bevezetés

„Nem eszmékből, hanem sorsokból tanulnak” – fogalmazta meg lelkész-társam a gyülekezetével kapcsolatos tapasztalatát.

Szolgálati helye egy kis falu volt, és megfigyelése szerint az, ahogyan a falusi közösség figyelemmel kísérte a világban zajló eseményeket, különbözött az urbánus látásmódtól. A sorsok előttünk vannak. Az eszmék felettünk. Ezért egy adott élet közelebbi tanulságokkal szolgálhat.

Ahogyan azonban Vályi-Nagy Ervin fogalmazott: nem mindenkinek van sorsa. A sors a világgal való ütközésből születik, ezt az ütközést pedig az eszmék hozzák el.

Dramai pillanatok jelennek majd meg előttünk. Persze szükség van arra is, hogy egy-egy történet nyomán megelevenedjen a képzelet, és ebben a bibliaóra vezetője sokat segíthet a résztvevőknek.

Olyan ismert és kevésbé ismert egyháztörténeti személyeket, sorokat és drámai helyzeteket idézünk fel, amelyek ma is üzenhetnek nekünk.

A HÁZASSÁGBAN ÉLÉS HITVALLÓJA

„Sok leány cselekedett erényesen, de te mindnyájukat felülmúlod.”
(Péld 31,29)

Olyan hitvallóink is vannak, akiket a házastársukhoz fűződő kapcsolatuk tett bizonyágtevővé. Nem annyira a szavaik, hanem inkább az, amit házasságukért és családjukért tettek.

Id. Lucas Cranach festménye. 1526

KATHARINA VON BORA (1499–1552)

Most nem csupán a prédikátorra és egyházreformerre, Luther Mártonra irányítjuk a figyelmünket, hanem inkább a férjre és az apára; és mindenekelőtt a feleségére, Katharina von Borára, arra a volt apácára, aki Luther odaadó társa lett.

Katharina 1499. január 29-én született Lippendorfban, Németországban, Lipcsétől körülbelül hat mérföldre délre. Amikor édesanyja öt évvel később meghalt, apja bentlakásos iskolába küldte. Kilencéves korában pedig a szászországi Nimbschen ciszterci kolostorába került.

Nem volt könnyű hely egy kislány számára. A hasonló sorsú lányokkal azonban szoros barátságokat kötött.

1515. október 8-án „Krisztus menyasszonya” lett, vagyis letette szerzetesi fogadalmát, és hivatalosan is apácává vált. Nem is sejtette, hogy két évvel később egy merész wittenbergi professzor, Luther Márton, közzéteszi kilencvenöt tételét, és ezzel olyan vallási mozgalmat indít el, amely gyökeresen megváltoztatja az életét.

Ahogy a reformáció tanai terjedtek Németországban, egyre több szerzetes és apáca hagyta el a kolostorokat. A szabadságot kereső apácák közül néhányat súlyosan megbüntettek, mások pedig, akik megszöktek, bizonytalan és kiszolgáltatott helyzetbe kerültek.

A nimbscheni kolostor tizenkét apácája valahogyan eljuttatta Lutherhez az üzenetet, hogy szeretnének kijutni a kolostorból, ő pedig megszervezte szökésüket.

1523. április 5-én, húsvét estéjén egy bátor kereskedő, Leonhard Koppe és unokaöccse szekérnyi hordóval hajtott be a kolostorba. A hagyomány szerint mind a tizenkét apácát egy-egy hordóban rejtették el, majd elindultak Wittenberg felé. Amikor egy gyanakvó férfi megkérdezte Koppét, mit szállít a hordókban, ezt válaszolta: „Heringet.”

A lányok közül hárman visszatértek családjukhoz, a többieket pedig Wittenbergbe vitték, ahol igyekeztek megfelelő férjet találni számukra. Két évvel később valamennyien férjhez mentek – kivéve Katharina von Borát.

Luther mindent megtett, hogy istenfélő férjet találjon neki, de próbálkozásai sorra kudarcot vallottak. Az egyetlen férfi, aki iránt Katharina komolyabb érzelmeket táplált, végül egy másik nőt vett feleségül. Luther azt is javasolta, hogy menjen hozzá Caspar Glatz lelkészhez, ő azonban ezt határozottan visszautasította.

Wittenberg előkelő polgári családjainál lakott, ahol megtanulta a háztartás vezetését és az úrihölgyektől elvárt társadalmi viselkedést. A várakozás évei így nem teltek hiába.

Végül azt üzenete, hogy ha Luther doktor megkéri a kezét, nem fog nemet mondani.

Nem arról volt szó, hogy Luther ellenezte volna a házasságot. Éppen ellenkezőleg: másokat kifejezetten arra bátorított, hogy házasodjanak meg. Ugyanakkor tisztában volt azzal, hogy ő maga megbélyegzett embernek számít. Attól tartott, hogy ha megnősül, feleségét és leendő családját is veszélynek teszi ki.

Hogyan alapíthatna családot egy olyan ember, akit a pápa eretneknek, a császár pedig törvényen kívülnek nyilvánított?

A hónapok múlásával azonban Luther megenyhült. Egyik barátjának ezt írta: „Ha sikerül, még a halálom előtt feleségül veszem Kate-et, csak hogy bosszantsam az ördögöt.”

Luther aggodalmai között nem utolsósorban a házasság gazdasági vonatkozásai is szerepeltek. Nem fogadott el fizetést vagy jogdíjat könyvei után, jövedelme bizonytalan és szerény volt, ráadásul arról is ismerték, hogy bőkezűen segített mindazokon, akik rászorultak.

Ha önmagát megfosztotta a neki járó javaktól, az egy dolog volt. De vajon joga van-e ahhoz, hogy feleségét is állandó anyagi áldozatok vállalására kényszerítse?

Gustav Spangenberg: Luther családja körében (1866)

1525. június 13-án Luther Márton és Katharina von Bora szűk körben házasságot kötöttek a Fekete Kolostorban, abban az egykori kolostorépületben, amely Luther otthonául szolgált. A kor szokásainak megfelelően két héttel később nyilvános egyházi ünnepséget is tartottak. Számos barátjuk vett részt az eseményen, és a házaspár sok értékes ajándékot kapott.

Ellenfeleik természetesen azonnal rágalmakat kezdtek terjeszteni róluk, de ezeknek kevesen adtak hitelt. Akadt olyan is, aki azt jóslta, hogy első gyermekük maga az Antikrisztus lesz.

Luther negyvenkét éves volt, Katharina pedig huszonöt. Vajon sikeres lehet-e egy ilyen házasság?

A történelem tanúsága szerint nemcsak sikeres volt, hanem a keresztényen családi élet egyik meghatározó mintájává vált az elkövetkező évszázadok számára.

Philip Schaff egyháztörténész így írt: Luther családi élete messze túlmutat a pusztá életrajzi érdekességen. A modern civilizáció egyik alakító tényezője lett. Luther reformációja nélkül a papi cölibátus, annak minden kockázatával és következményeivel együtt, talán még mindig általános törvény lenne minden nyugati egyházban.

Nem lennének lelkészcsaládok, amelyekben a házastársak közötti, valamint a szülők és gyermekek közötti kapcsolatok által megkívánt kötelességeket és erényeket gyakorolhatnák. Egyszerűen mint férjet- apát és a lelkész család intézményének alapítóját tekintve Luther megérdemli, hogy az emberiség egyik legnagyobb jótevőjeként tiszteljék és becsüljék.

Ha már itt tartunk, adományozzunk néhány csokor virágot Katherine-nek is. Nem volt könnyű egy lepusztult kolostort kényelmes otthonná alakítani. Ahogyan az sem volt könnyű, hogy egy hiperaktív professzor-prédikátort türelmes férjjé és apává változtasson. Ő mindig Doktor Luthernek szólította férjét, de Luthernek számos becenevet kiötlött a felesége számára, talán a legismertebb becenév a „Selbänder”, ami németül „jobbik felet” jelent. Nem volt ritka, hogy »Kati uraságnak« vagy akár »Katharina doktornőnek« nevezte, utalva ezzel arra, hogy Katherine képzett ápolónő és gyógynövény-szakértő volt. Amikor úgy érezte, hogy túl sok parancsot osztogat, csendesesen Kette-nek hívta, ami németül „láncot” jelent.

„Sok mindenhez hozzá kell szokni a házasság első évében” – mondta Luther, és ezt talán senki sem tudta jobban nála.

Luther, aki korábban hozzászokott ahhoz, hogy teljesen maga ossza be az idejét, most megtanulta, hogy egy másik ember gondolatai, érzései és szükségletei is alakítják a mindennapjait.

„A feleségek általában ismerik a művészetét annak, hogyan nyerjék meg férjüket könnyekkel és könyörgéssel” – írta. „Ügyesen forgolódnak, és a legszebb szavakat mondják.”

Mindezek ellenére Luthernek nem lehetett oka panaszra, mert kevesen vezették olyan ügyesen a háztartást, mint Katharina.

A régi kolostort kényelmes otthonná alakította, és – akárcsak a Példabeszédek 31. fejezetében megrajzolt derék asszony – számos tevékenységgel járult hozzá a család fenntartásához.

Teheneket tartott, hogy legyen tej, vaj és sajt az asztalon. Vendégeik szerint a sajtja jobb volt, mint amit a piacon lehetett kapni. Sertéseket is nevelt, mert férje kedvelte a sertéshúst. Luther ezt tréfásan úgy hálalta meg, hogy egy új becenevet adott neki: „a disznóól úrnője”.

Egy elhanyagolt földterületet termékeny kertet alakított, sőt gyümölcsösöt is telepített. Amit a család nem használt fel, azt eladta vagy elcserélte a piacon, a bevételt pedig a háztartás szükségleteire fordította. Még egy halastavat is létesített.

„Hát nincs-e nekem otthon egy kedves feleségem – vagy inkább főnőköm?” – mondta Luther büszkén.

Nem telt el sok idő, és a Fekete Kolostor zsúfolt, nyüzsgő hellyé vált. Katharinának nemcsak saját hat gyermekéről kellett gondoskodnia, hanem – bár nem egyszerre – unokahúgáról és unokaöccséről, további tizenegy rokon gyermekről, valamint a náluk lakó, különböző vidékekről érkező diákokról is. Mindezek felül ott voltak az állandó vendégek, akik azért érkeztek, hogy a híres reformátorral beszélgessenek vagy tanácsot kérjenek tőle.

A reformáció előtt negyven szerzetes lakta a kolostort; most majdnem ugyanennyi gyermek, diák és vendég töltötte meg a háromszintes épületet.

Luther bölcsen feleségére bízta a háztartás vezetését. Egyrészt túlságosan elfoglalt volt ahhoz, hogy ezekkel a feladatokkal foglalkozzon, másrészt be kellett látnia, hogy Katharina sokkal ügyesebben végzi ezt a munkát, mint ő valaha is tudná.

Katharina nemcsak férjéről és a háztartásról gondoskodott, hanem Wittenberg lakóinak jelentős részét is személyesen ismerte. Meghallgatta gondjaikat, segítette őket betegségeik idején, gyógyszereket adott nekik, vigasztalta őket bánatukban, és gyakran még gyakorlati vagy gazdasági kérdésekben is tanácsot adott.

A város lakói úgy tekintettek a Luther-házra, mint a keresztyén családi élet egyik példájára, és ebben Katharinának meghatározó szerepe volt.

Nem volt könnyű Luther Márton feleségének lenni. Férje gyakran hagyta kihűlni az ételét, miközben vendégeivel teológiai kérdésekről vitatkozott vagy a diákok kérdéseire válaszolt.

„Doktor úr – mondta egyszer Katharina, miközben a vacsora egyre csak hűlt az asztalon –, miért nem hagyja abba a beszélgetést, és eszik végre?”

Luther tudta, hogy feleségének igaza van, de azért visszavágott: „Bárcsak a nők elmondanák az Úr imádságát, mielőtt kinyitják a szájukat!”

Egy másik alkalommal pedig így tréfálkozott: „Az egész életem a türelemről szól! Türelmesnek kell lennem a pápával, az eretnekekkel, a családommal és Katával szemben.”

Az ilyen étkezések során elhangzott beszélgetésekből születtek meg később az *Asztali beszélgetések* gyűjteményei. Bizonyos értelemben Katharina is hozzájárult e művek létrejöttéhez. Az ő asztalánál hangzottak el azok a szellemes és sokszor mély gondolatokat tartalmazó beszélgetések, amelyeket a jelenlévők lejegyeztek – miközben az étel gyakran kihűlt.

Luther a házasságot „a jellem iskolájának” nevezte, és ebben sok igazság volt. Saját életében is megtapasztalta, hogy felesége és gyermekei szeretete gazdagította és formálta őt. Prédikációiban számos olyan példa és utalás található, amely a családi életéből származik.

Vajon ugyanolyanok lennének ezek az írások és prédikációk, ha Luther nőtlen maradt volna?

A vacsoraasztalnál ülő egyik tanítványa a következő megjegyzést is lejegyezte:

„Martinus Luther doktor a ház úrnőjéről beszélt, így szólván: ő ezt az asszonyt többre becsüli a francia királyságnál és a velencei köztársaságnál... Másodszor, ő hallott már sokkal nagyobb házi bajokról

és torzsalkodásokról házastársak között... Harmadszor, már az bőségesen elég indok volna őt szeretni és becsülni, hogy ragaszkodik a hitéhez, és tisztességesen viselkedik... És ha mindezt egy férj szemügyre veszi... legyőz minden civakodást...”

Mint minden családban, a Luther-házban is voltak komoly megpróbáltatások és veszteségek. Hat gyermekük született: Hans (1526), Elisabeth (1527–1528), Magdalena (1529–1542), Martin (1531), Paul (1533) és Margarethe (1534).

Luther minden reggel hat órakor kelt. A gyermekekkel együtt imádkozott, majd elmondta a *Tízparancsolatot*, a hitvallást és a *Miatyánkot*, végül pedig zsoltárokat énekeltek. Luther maga is kiváló zenész volt.

Ezután sietve indult prédikálni vagy előadást tartani, és rendszerint egész nap elfoglalt volt.

Luther azonban nem volt erős egészségu ember. Számos betegség gyötörte, amelyek gyakran minden előjel nélkül törtek rá.

Több alkalommal is úgy tűnt, hogy Katharinának özvegyként kell folytatnia az életét, ám férje mindig felépült.

1540-ben azonban éppen Katharina került életveszélyes állapotba. Környezetében sokan már nem reménykedtek a gyógyulásában, helyzetét reménytelennek tartották.

Férje éjjel-nappal mellette volt, Isten irgalmát kérte számára és gyermekeik számára, és imádsága meghallgatásra talált.

Hat évvel később azonban már Luther szorult ápolásra. Ekkor Katharina gondoskodott róla, ám ezúttal nem következett be a gyógyulás. Luther 1546. február 18-án tért meg Urához.

Egy különösen nehéz időszakban Luther sok terhet hordozott és sok küzdelmet vívott. Alapvetően vidám és derűs ember volt, most azonban levertnek és aggodalmaskodónak látszott. A hagyomány szerint Katharina napokig türelmesen viselte ezt, majd egy reggel fekete gyászruhában várta férjét az ajtóban.

– Ki halt meg? – kérdezte Luther.

– Isten – válaszolta Katharina.

– Te bolond! – felelte Luther. – Micsoda ostobaság ez!

– Pedig igaz – mondta Katharina. – Isten bizonyára meghalt, különben Luther doktor nem lenne ilyen szomorú.

Katharina von Bora sírja Torgauban

A különös „terápia” bevált, és Luther lassan kilábalt levertségéből. Érdekes olvasni Luther leveleit a feleségéhez, és megfigyelni, milyen változatos megszólításokat használt:

„A mélyen tisztelt Katharina Luther asszonynak, kedves háziasszonyomnak Wittenbergben.”

„Kedves háziasszonyomnak, Katharina Luthernek, doktornőnek, önfeláldozó mártírnak Wittenbergben.”

„A szent, aggodalmas hölgynek, Katharina Luthernek, doktornőnek Wittenbergben, kedves, kedves háziasszonyomnak.”

„Katharina Luther háziasszonynak, doktornőnek, bármi más is legyen!”

Luther halála után a helyzet Németországban válságosra fordult, és kitört a háború. Katharinának el kellett menekülnie Wittenbergből. Amikor később visszatért, házát és kertjeit romokban találta, állatai pedig eltűntek.

Nem sokkal később a pestis ismét megjelent, ezért Katharinának és gyermekeinek újra menekülniük kellett. Az út során leesett a szekérről, és egy jeges vizű árokba zuhant. Ez lett a vég kezdete számára.

Lánya, Margarethe odaadón ápolta édesanyját, ahogyan egykor ő is oly sok emberről gondoskodott, ám a gyógyulás ezúttal elmaradt.

Katharina 1552. december 20-án halt meg Torgauban. A Szent Mária-templomban temették el.

Sírkövén ez a felirat olvasható: „Itt, Torgauban nyugszik Istenben a néhai áldott Dr. Martin Luther özvegye, Katharina von Bora.”

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Miért tekinthető Katharina von Bora a reformáció egyik jelentős alakjának akkor is, ha nem írt teológiai műveket és nem prédikált?
- Mit árul el a reformátori hivatásfelfogásról az, hogy Luther nagyra becsülte Katharina munkáját?
- Milyen bátorságra volt szükség ahhoz, hogy Katharina elhagyja a kolostort?
- Milyen lehetőségei és korlátai voltak egy nőnek a 16. században?
- Miért fontos, hogy az egyháztörténetet ne csupán híres férfiak történeteként olvassuk?
- Mit tanulhatunk Katharinától a gondoskodás szolgálatáról?

- Mit üzen ma az egyháznak az, hogy Luther a családi életet is Isten szolgálatának tekintette?
- Mit érthetett Luther azon, hogy a házasság „a jellem iskolája”?
- Miért fontos a humor és az önirónia egy házasságban?

FELADATOK

- Katharina szemével. A résztvevők válasszanak ki egy eseményt: a kolostorból való szökést, az esküvőt, a Fekete Kolostor első évét, Luther betegségét, Luther halálát.

Feladat: Meséljék el az eseményt Katharina szemszögéből.

(Nem a történelmi pontosság a cél, hanem az empátia gyakorlása.)

- A Fekete Kolostor mint gyülekezet. A Luther-ház nemcsak családi otthon volt, hanem egyszerre diákotthon, vendégház, lelkigondozói hely és teológiai műhely is.

Kérdések:

- Melyik mai gyülekezeti vagy családi modell hasonlít leginkább erre?
- Mi akadályozza, hogy ma is ilyen nyitott és sokrétű közösségeink legyenek?
- Mi tesz otthonná egy házat? Kiscsoportok gyűjtsenek össze legalább tíz választ. Ne tárgyakat soroljanak fel, hanem értékeket. Például: bizalom, imádság, vendégszeretet, megbocsátás, közös étkezés. A végén vessék össze válaszaikat a Luther-házról kialakult képpel.
- A reformáció a konyhában. Luther szerint Isten nemcsak a templomban, hanem a hétköznapi életben is szolgálatra hív.

Kérdés: Hogyan lehet Istent szolgálni az alábbi helyeken? Például: a konyhában, az irodában, az iskolában, a kertben, a betegágy mellett, a családi asztalnál.

Minden csoport kapjon egy helyszínt, és gyűjtsön konkrét példákat.

Az eretnekséggel megvádolt hitvalló

„Mert abban Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki hitből hitbe, amint meg van írva: Az igaz ember pedig hitből fog élni.” (Róm 1,17)

A tiszta és igaz tanítás védelme évszázadokon át élet-halál kérdése volt az egyház számára. Egységének megtartása vagy éppen elvesztése azon múlt, hogy mit minősített eretnekségnek, és mit ortodox tanításnak. Néha a döntés felekezeti szakadásokhoz vezetett. Máskor a tényleges igazságkeresés helyett nemzeti vagy politikai érdekek befolyásolták a döntéshozókat abban, hogy mit tekintettek eretnekségnek, és mit nem.

Az is előfordult, hogy akit végül eretneknek bélyegeztek, valójában csak a zsinati határozatok közötti vagy a korábbi teológusok írásaiban fellelhető ellentmondásokat tárta fel. Így történt Luther Márton esetében is, és így történt a most következő hitvallóval.

JACOB ARMINIUS (1560–1609)

Az 1560-ban született Jacobus Arminius csecsemőkorában elvesztette édesapját. A fiút egy lelkész vette magához, hogy segítsen a családon, és biztosítsa taníttatását.

Miközben Arminius a marburgi egyetemen tanult, a spanyolok lerombolták szülővárosát. Hazatérve kiderült, hogy édesanyja, bátyja és nővére is a lemészároltak között volt.

Ugyanebben az évben, 1575-ben alakult meg a leideni egyetem. Arminius beiratkozott hallgatóként, és hamarosan nagy elismerést vívott ki tanárai és diáktársai körében. Az amszterdami városi hatóságok vállalták tanulmányainak költségeit, cserébe azért, hogy életének hátralévő részét az amszterdami egyház szolgálatának szentelje. 1588-ban kezdte meg nyilvános szolgálatát.

Egy évvel később az amszterdami egyházi szenátus sorsdöntő kérdéssel fordult hozzá. Arra kérték, hogy reagáljon Dirck Coornhert tanításaira. Coornhert istenfélő ember volt, aki életét kockáztatta hazája és a reformáció ügyéért, ugyanakkor elutasította Kálvin tanításának bizonyos tételeit a predestinációról, a megigazulásról és az eretnekek halálbüntetéséről.

Coornhert nézeteinek mérlegelése után Arminius úgy vélte, hogy több kérdésben igaza lehet, de nem akarta elkötelezni magát, amíg alaposan át nem tanulmányozta a Szentírást, az egyházatyák műveit és a későbbi teológusok írásait.

Tizennégy éven át Arminius sikereket ért el, és nagy népszerűségre tett szert szolgálatával Amszterdamban, bár teológiai nézetei miatt időről időre összetűzésbe került a kálvinista lelkészekkel.

Hieronymus van der Mij alkotása

1602 végén egy haláleset miatt megüresedett a teológiai professzori szék Leidenben, és a kuratórium Arminiust hívta meg a tanszék vezetésére. Amszterdam nem szívesen engedte el korábbi kötelezettségei alól, ő maga pedig szintén maradni szeretett volna. Végül azonban a hatóságok nemcsak beleegyeztek a költözésbe, hanem még nyugdíjat is biztosítottak a felesége számára.

Az a törekvése, hogy hallgatóit a merev kálvinista dogmatizmus helyett a Biblia önálló tanulmányozása felé terelje, valamint a predesztinációval kapcsolatos nézetei oda vezettek, hogy eretnekséggel vádolták meg.

A kortárs kálvinista teológusok – élükön legfőbb vitapartnerével, Franciscus Gomarusszal – elsősorban a kálvini ortodoxia aláásásával és rejtett katolikus szimpátiával vádolták Jacobus Arminiust.

A vádak több teológiai és egyházi kérdés köré csoportosultak. A legsúlyosabb teológiai vád az volt, hogy Arminius feléleszti a pelagianizmus ókori eretnekségét. A kálvinisták szerint azzal, hogy az emberi szabad akaratnak szerepet tulajdonított az evangélium elfogadásában, csorbította Isten szuverenitását, és leértékelte az isteni kegyelem kizárólagos szerepét a megváltásban.

A másik fő vádpont a predesztinációról vallott tanítása volt. A Theodore Beza és Gomarus által képviselt kálvinista ortodoxia szerint Isten már az ember teremtése és bűnbeesése előtt, feltétel nélkül eldöntötte, kik üdvözülnek, és kik kárhoznak el. Arminiust azzal vádolták, hogy felforgatja a bibliai kiválasztás tanát, mert azt tanította: Isten kiválasztása az előrelátott hiten alapul. Vagyis Isten azokat választotta ki, akikről előre tudta, hogy hinni fognak.

Azzal is vádolták, hogy nyíltan vagy burkoltan ellentmond a Holland Református Egyház hivatalos hitvallási dokumentumainak, a *Belga hitvallásnak* – különösen annak 16. cikkelyének – és a *Heidelbergi Kátének*. Kálvinista kollégái szerint a leideni egyetem professzoraként olyan tanokat terjesztett diákjai között, amelyek szembekerültek az esküvel elfogadott református tanítással.

A korabeli politikai feszültségek – különösen a Spanyolország elleni függetlenségi harc – miatt a kálvinisták Arminiust azzal is gyanúsították, hogy a római katolikusok és a jezsuiták malmára hajtja a vizet. Mivel a katolikus teológus, Luis de Molina is hasonló nézeteket vallott az isteni előretudásról és az emberi szabad akaratról, Arminiust azzal vádolták, hogy „pápista” tévtanokat csempész be a protestantizmusba.

Gomarus és követői azzal is vádolták Arminiust, hogy nem őszinte. Azt állították, hogy nyilvános egyetemi előadásain és hitvallásmagyarázatain igyekszik ortodoxnak mutatkozni, miközben a diákjaival folytatott személyes beszélgetésekben és magánlevelezésében módszeresen rombolja a kálvini teológiát.

Végül az a vád is felmerült, hogy Arminius az egyházi viták rendezését nem kizárólag egyházi zsinatokra, hanem világi hatóságokra, magisztrátusokra kívánta bízni. A kálvinisták ezt az egyház autonómiájának elárulásaként és politikai opportunizmusként értékelték.

Arminius békésen viselte a vele szembeni támadásokat, és 1608-ig nyilvánosan nem is védekezett. 1608-ban azonban a holland Államtanács előtt elmondott *Declaration of Sentiments* (Nyilatkozat a nézetekről) című iratában részletesen megvédte álláspontját.

Arminius a következő főbb érvekkel utasította vissza a kálvinista teológusok vádjait:

A Szentírás elsődlegessége a hitvallásokkal szemben: Arminius azal védekezett, hogy a *Belga hitvallás* és a *Heidelbergi Káté* emberi alkotások, ezért nem állhatnak a Biblia fölött. Kijelentette, hogy tanítása összhangban van a Szentírással, és ha a hitvallások mást tanítanak, akkor azokat kell felülvizsgálni. Ezzel a klasszikus protestáns *sola Scriptura* elvre hivatkozott.

A predestináció értelmezésének kritikája: Arminius szerint nem az egyházi tanítást akarta rombolni, hanem arra kívánt rámutatni, hogy ellenfelei – elsősorban Gomarus – predestinációértelmezése teológiailag veszélyes következményekkel jár. Azzal érvelt, hogy a szupralapszárius kálvinizmus végső soron Istent teszi meg a bűn szerzőjévé, ami szerinte istenkáromlás. Úgy vélte továbbá, hogy ez az értelmezés kiüresíti a Krisztusban való hit és a megtérés jelentőségét, valamint gyengíti a keresztyén ember motivációját a szent életre.

A pelagianizmus vádjának elutasítása: Arminius határozottan visszautasította azt a vádat, hogy az emberi szabad akaratot Isten elé helyezné. Kifejtette a megelőző kegyelem (*gratia praeveniens*) tanát: az ember a bűnbeesés miatt teljesen romlott, és önmagától képtelen a jóra, de Isten kegyelme szabadabbá teszi akaratát arra, hogy elfogadja vagy visszautasítsa a hitet. Vagyis a kezdeményezés teljes egészében Istené, az ember azonban ellenállhat a felkínált kegyelemnek.

Kijelentette, hogy hűséges protestáns, és semmi köze a római katolikus egyházhoz vagy a jezsuitákhoz. Rámutatott, hogy a Krisztus érdemébe vetett hit általi megigazulásról vallott tanítása (*sola fide*) teljes mértékben protestáns, és mentes a katolikus teológiában hangsúlyos érdemszerző cselekedetek gondolatától.

Apellálás a világi hatóságokhoz, az államtanácshoz: Mivel tudta, hogy az egyházi zsinatokon ellenfelei vannak többségben, Arminius a holland polgári vezetéshez, Hollandia és Nyugat-Frízföld államaihoz fordult védelemért. Azzal érvelt, hogy a teológiai viták polgári békétlenséget szítanak, ezért az államnak joga és kötelessége mérsékelni a radikális kálvinista lelkészek befolyását, valamint biztosítani a tanszabadságot.

A titkolózás vádjára válaszul felajánlotta, hogy bármikor kész nyilvános vitát folytatni, és nézeteit írásban is rögzítette. Hangsúlyozta, hogy professzorként kötelessége a diákokat a teológiai kérdések alapos és kritikus vizsgálatára nevelni, nem pedig a vak dogmatizmusra.

Arminius védekezése annyira meggyőző és jogilag is alátámasztott volt, hogy a holland kormányzat haláláig (1609) nem engedte elítélni, és professzori székében maradhatott.

1609-ben egészsége megromlott, és nagy fájdalmak közepette, negyvenkilenc éves korában meghalt. A kortárs beszámolók szerint az utolsó pillanatig derűs maradt, és békességgel fogadta a halált.

Bár Arminius 1609-ben bekövetkezett haláláig hivatalosan az egyház tagja maradt, és minden vizsgálat során igyekezett tisztázni magát, a vele szemben megfogalmazott vádak végül halála után, az 1618–1619-es dorti zsinaton csúcsosodtak ki. A zsinat az arminiánus tanításokat – amelyeket követői, a remonstránsok foglaltak rendszerbe – hivatalosan is tévtanításnak minősítette és elítélte.

John Wesley, a metodista mozgalom egyik alapítója, aki maga is arminiánus nézeteket vallott, így írt róla: „Senki, aki valaha élt, még maga Kálvin János sem tanította soha az eredendő bűnt vagy a hit általi megigazulást olyan erőteljes, egyértelmű és kifejező szavakkal, mint Arminius.”

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Arminius történetének ismeretében állítható-e, hogy a református egyház eretnekpere bizonyos vonásokban hasonlított a római katolikus egyház inkvizíciós eljárásaihoz?
- A szabad kérdés és a nyíltan megfogalmazott kétely mennyiben segítheti elő a hitbeli és dogmatikai fejlődést?
- Helyes volt-e Arminius részéről, hogy lehetséges védelme érdekében a világi hatóságokat is bevonta a teológiai vita rendezésébe?

- Van-e ma jelentősége annak, hogy nézeteit halála után hivatalosan is eretneknek minősítették?

FELADATOK

- A vádló és a vádlott. A csoport egyik fele Gomarus és a dorti ortodoxia képviselőinek szerepébe helyezkedik, a másik fele pedig Arminius követőit képviseli.

Mindkét oldal kap tíz percet arra, hogy három vádpontot, illetve három védőérvet fogalmazzon meg.

A cél nem a győzelem, hanem annak megtapasztalása, hogy a teológiai viták résztvevői általában nem rosszindulatból cselekszenek, hanem az igazságot keresik.

- Hitvallás és/vagy Biblia? A terem egyik végére kerüljön a „Teljesen egyetértek”, a másikra a „Teljesen nem értek egyet” felirat.

Olvassunk fel néhány állítást:

- „A hitvallások nélkül szétesik az egyház.”
- „A Biblia mindig fontosabb, mint a hitvallások.”
- „A hitvallásokat időről időre felül kell vizsgálni.”
- „A dogmatikai egység fontosabb, mint a szabadság.”

A résztvevők helyezkedjenek el a skálán, majd indokolják meg álláspontjukat.

- Találd meg a vakfoltot! (Kiscsoportokban dolgozzanak.)

Feladat: Soroljanak fel olyan tanításokat vagy egyházi gyakorlatokat, amelyeket a keresztyének egykor magától értetődőnek tartottak, ma viszont már problémásnak látunk. Például: boszorkányüldözések; vallási kényszer; antiszemitizmus.

Beszélgék meg: Lehetnek-e nekünk is olyan vakfoltjaink, amelyeket csak száz év múlva vesznek észre az utódaink?

Az önkénnyel szembeni hitvalló

„A mi levelünk ti vagytok, beírva a mi szívünkbe, amelyet ismer és olvas minden ember. Mert nyilvánvaló, hogy ti Krisztusnak általunk gondozott levele vagytok, amely nem tintával, hanem az élő Isten Lelkével van felírva; nem kőtáblákra, hanem a szívek hústábláira.” (2Kor 3,2–3)

Az utókor nem a némán megalkuvókat, hanem az önkény ellen felszólalókat igazolja. A fizikai távolság ellenére is lehet kapcsolatot tartani, és lehet lelki támasza valaki a száműzetésben is. Sőt, a távolság miatt még értékesebb minden szó.

SAMUEL RUTHERFORD (1600–1661)

Egy angol kereskedő, aki a 17. században Skóciában járt, a következő bejegyzést írta naplójába:

„A St. Andrews-i templomban hallottam egy magas, méltóságteljes férfit prédikálni, és ő megmutatta nekem Isten fenségességét. Később

hallottam egy kicsi, szőke férfit prédikálni, és ő megmutatta nekem Krisztus szeretetét. Ezután Irvine-ba mentem, ahol hallottam prédikálni egy jó kiállású öregembert, hosszú szakállal, és az az ember megmutatta nekem, hogy mi rejlik a szívemben.”

Az első prédikátor Robert Blair volt, aki több mint negyed évszázadon át szolgált St. Andrews-ban és Edinburgh-ban. A harmadik prédikátor a nagy teológiai professzor, David Dickson volt, akinek a Zsoltárokhoz írt kommentárja több kiadást is megért. A „kis szőke férfi” Samuel Rutherford volt, az egyik legellentmondásosabb prédikátor, akit Skócia valaha adott a világnak.

„Generációk óta Rutherford inspirálja a legjobb prédikációkat Skóciában” – írta Alexander Whyte 1908-ban. Mégis, ma ez az ember szinte teljesen feledésbe merült.

Rutherford körülbelül 1600-ban született a Roxburgh megyében fekvő kis Nisbet faluban. Úgy tűnik, fiatal korában meglehetősen gondtalan életet élt.

„Először is el kell mondanom neked, hogy nincs olyan üvegszerű, jeges és csúszós út közted és a mennyország között, mint a fiatalság” – írta barátjának, William Gordonnak. „A fiatalkori bűneim régi hamvai új fájdalom tüzét jelentik számomra.”

Egy másik barátjának így írt:

„Mint egy bolond, aki voltam, hagytam, hogy a napom magasra emelkedjen az égen, és közeledjen a délután, mielőtt bezárult volna a kapu.”

1617-ben felvételt nyert az Edinburgh-i Egyetemre. 1626-ban kezdte meg teológiai tanulmányait, 1627-ben pedig megkapta a prédikálási engedélyt. Ugyanebben az évben Anwothba hívták lelkésznek. Élete és ottani szolgálata tette híressé ezt a kis falut.

Harminc évvel korábban az anwothi gyülekezetben John Welsh, a híres John Knox veje szolgált. Welsh gyakran felkelt az ágyából az éjszaka közepén, kockás takaróba burkolózott, és közbenjárt egyház-községe népéért. Amikor a felesége könyörgött neki, hogy feküdjön vissza és aludjon tovább, így válaszolt: „Háromezer lélekért kell felelnem, és nem tudom, hogy állnak a dolgok sokukkal.”

Érdekes, hogy mind Welsht, mind Rutherfordot száműzték prédikálásuk és a király egyházi beavatkozásai elleni tiltakozásuk miatt.

Amikor Welsh már a halálos ágyán feküdt, hírt kapott arról, hogy a király feloldotta a száműzetését. Ekkor felkelt, elment a templomba, prédikált, majd visszatért az ágyába, és két órával később meghalt.

Anwothban ma egy pajtához hasonló épület romjai találhatók. Legfeljebb kétszázötven ember férhetett el benne, Rutherford mégis hűségesen szolgált ott kilenc éven át.

„Szolgálatom gyümölcsét rendkívül csekélynek látom” – írta két év elteltével Anwothban. „Örülnék akár egyetlen léleknek is, aki Krisztus Jézus eljövetelének napján örömöm és koronám lehetne.”

A gyülekezet tagjai tudták, hogy Isten egy elkötelezett lelkészről küldött nekik. Azt mondták róla: „Mindig imádkozik, mindig prédikál, mindig látogatja a betegeket, mindig tanít, mindig ír és tanul.”

Gyakran elaludt éjszaka, miközben Krisztusról beszélt, és gyakran Krisztusról beszélt álmában is.

1630-ban Rutherford felesége meghalt, és anwothi szolgálata alatt két gyermekét is elveszítette. A nehézségek és szolgálati helyének jelentéktelensége ellenére azonban soha nem törekedett arra, hogy nagyobb vagy tekintélyesebb gyülekezetbe kerüljön.

„Az Ő keze ültetett ide” – írta 1631-ben. „És itt maradok, amíg a szőlőskert nagy Mestere nem tartja helyénvalónak, hogy átültessen.”

Végül valóban „átültették”, de nem úgy, ahogyan várta. 1636-ban ugyanis megjelent *Védőbeszéd az isteni kegyelem mellett* című műve, amely élesen bírálta korának gyenge teológiáját, és magára vonta Laud érsek és hívei haragját.

Rutherfordot 1636. július 27-én Edinburgh-ban bíróság elé állították. Anwothból eltávolították, Aberdeenbe száműzték, és megtiltották számára, hogy Skóciában prédikáljon. 1636. augusztus 20-tól 1638 júniusáig Aberdeenben élt, ahol hamarosan „a száműzött lelkész” néven vált ismertté.

Fontos megjegyezni, hogy Rutherfordot nem vetették börtönbe, és nem kellett fizikai szenvedéseket elviselnie. Számára azonban a prédikálás tilalma önmagában is súlyos büntetés volt. Azzal, hogy elszakították gyülekezetétől és megtiltották neki a szolgálatot, a legfájdalmasabb csapást mérték rá.

A történelem azonban ismételte önmagát. Ahogyan Pál fogságából megszülettek az Efézusiakhoz, a Filippiekhez és a Kolosséiakhoz írt

levelek, ahogyan Bunyan börtönéveiből megszületett a *Zarándok útja*, úgy Rutherford aberdeeni száműzetéséből is megszületett az a mű, amelyről ma leginkább emlékezünk rá: *Samuel Rutherford levelei*.

Természetesen Rutherford nem a kiadás szándékával írta ezeket a leveleket. Amikor 1661. március 29-én meghalt, azok még magánlevelek voltak. Három évvel később, 1664-ben Rotterdamban jelent meg az első gyűjteményes kiadás 284 levéllel, amelyet egykori tanítványa és titkára, Robert McWard szerkesztett.

A kötet címe *Joshua Redivivus, avagy Mr. Rutherford levelei* volt. A „Feltámadt Józsué” cím első hallásra különösnek tűnhet, de a szerkesztő ezzel arra utalt, hogy Rutherford, Józsuéhoz hasonlóan, felderítette az ígéret földjét, majd visszatért, hogy annak gyümölcseiből másokat is részesítsen.

A könyv 1675-ös harmadik kiadása további 68 levelet tartalmazott, az 1848-as kiadás pedig újabb tízzel bővült. Az 1863-as kiadásban már 365 levél szerepelt – egy-egy az év minden napjára.

Miért akarná bárki is megőrizni és elolvasni ezeket a leveleket? Végül is soha nem a nyilvánosságnak íródtak. Bizalmas levelek voltak, amelyeket egy lelkész személyesen írt azért, hogy segítsen azoknak az embereknek, akiket már nem szolgálhatott nyilvánosan.

A levelek kétharmada Rutherford száműzetésének éveit születte, amikor a gyülekezetéért érzett lelkipásztori felelősség különösen nagy terhet jelentett számára. De talán éppen ebben rejlik maradandó értékük: „szívből szívbe” szólnak, és valóságos emberek konkrét szükségleteire válaszolnak. Rutherford bátorításai és lelki tanácsai ma is ugyanolyan elevenek, mint csaknem négyszáz évvel ezelőtt.

Rutherford természetesen a Szentírásból merítette képeit és gondolatait, különösen Ézsaiás könyvéből és az Énekek énekéből.

Leveleiben három kedvelt képpel írta le az egyházat: Krisztus menyasszonyaként, az Úr szőlőskertjeként és hajóként.

A szőlőskert képe nem meglepő, hiszen Anwoth mezőgazdasági vidéken feküdt. A hajózásról szóló hasonlatok pedig abból fakadtak, hogy Anwoth a Fleet folyó mentén, a Solway-öböl közelében helyezkedett el.

„Készüljetek fel mindenre, arra az időre is, amikor majd át kell hajóznotok a fekete és viharos Jordánon” – írta John Kennedynek 1632-ben.

„És Jézus, aki ismeri mindazokat a mélységeket és sziklákat, az egész partvidéket, legyen a kormányosotok.”

Közei barátjának, Lady Kenmure-nek pedig ezt írta: „...amíg szép az idő, javítsátok meg a hajó vitorláit.”

Rutherford leveleit nem gyorsolvasóknak vagy prédikációvázlatokat kereső, rohanó lelkészeknek írták.

Ezeket a leveleket lassan, elmélkedve és imádkozva kell olvasni.

Mitől volt Rutherford mégis „Skócia egyik legellentmondásosabb prédikátora”? Rutherford nem csupán áhítatos levelek írója volt, hanem számos teológiai mű szerzője is, amelyek korának vezető teológusai és hitvédői közé emelték.

Az *Apology for Divine Grace* (Védőbeszéd az isteni kegyelem mellett) című műve mellett – amely száműzetését eredményezte – részt vett a híres Westminsteri Hitvallás megalkotásában is. A hagyomány emelt a Westminsteri Rövidebb Káté szerzői között is számon tartja. Az egész történet azonban ennél is érdekesebb.

1638 márciusában Rutherford elhagyhatta Aberdeent, és visszatérhetett Anwothba. Utolsó levele a száműzetésből 1638. június 11-én kelt, első anwothi levele pedig ugyanazon év augusztus 5-én. Novemberben a Közgyűlés hivatalosan is felmentette a korábbi ítélet alól, és visszatérhetett szeretett gyülekezetéhez.

Nem sokáig maradhatott azonban ott. 1639-ben felkérték, hogy vállalja el a St. Mary's College teológiai tanszékének vezetését, ő pedig vonakodva ugyan, de elfogadta a megbízást. 1643-ban Londonba küldték, hogy a skót egyház képviselőjeként részt vegyen a Westminsteri Közgyűlés munkájában. Magával vitte egyik tanítványát, Robert McWardot is titkárként, nem sejtve, hogy éppen ő lesz majd az, aki később a világ elé tárja Rutherford leveleit.

Rutherford 1647 novemberéig maradt Londonban, majd visszatért Skóciába, és a St. Mary's College rektora lett.

Londoni tartózkodása alatt, 1644-ben jelent meg az a könyve, amely egész Nagy-Britanniában heves vitákat váltott ki, és amely miatt később majdnem a bitófán végezte. A mű címe *Lex, Rex* (A törvény és a király) volt.

L E X, R E X:
The Law and the Prince.

A Dispute for the just
P R E R O G A T I V E
of KING. and P E O P L E.

Containing the *Reasons* and *Causes* of the
most necessary Defensive Wars of the Kingdom
of SCOTLAND, and of their Expedition for the ayd
and help of their dear Brethren of ENGLAND.

In which their Innocency is asserted, and a full
A N S W E R is given to a Seditious Pamphlet, Intituled,

Sacro-sancta Regum Majestas, or
The Sacred and Royall Prerogative of Christian Kings;
Under the Name of *J. A.*

But penned by *J. Maxwell* the Excommunicate P. Prelat.

With a Scripturall Confutation of the ruinous Grounds of
W. Barclay, H. Grotius, H. Arniseus, Ant. de Domi. P. Bishop of Spalato,
and of other late *Anti-Magistratical Royalists*; as, The Author of
Ossorianum, D. Fern, E. Symmons, the Doctors of *Aberdeen*, &c.

In XLIV. QUESTIONS.

Published by Authority.

I SAM. 12. 25. *But if you shall still do wickedly, ye shall be
consumed, both ye and your King.*

London: Printed for *John Field*, and are to be sold at his house upon
Addle-hill, neer *Baynards-Castle*. Octob. 7. 1644.

Abban az időben, aki a monarchiáról írt, jobban tette, ha feltétlen hűséget mutatott a király iránt. Rutherford azonban nem ezt az utat választotta.

Könyvében a törvény felsőbbrendűségét hangsúlyozza a királyi hatalommal szemben, teológiai és jogi érvekkel alátámasztva a korlátozott kormányzás szükségességét. Kifejti a népszuverenitás elvét, amely szerint a hatalom végső forrása a közösség, és a zsarnoksággal szembeni ellenállás nemcsak jog, hanem kötelesség is. A jogállamiság alapja nem az uralkodó önkénye, hanem a törvény uralma.

Amit a *Lex, Rex*-ben írt, ma már alig keltene különösebb feltűnést, hiszen hozzászoktunk a demokrácia és a polgári jogok fogalmához. I. Károly és II. Károly korában azonban a korlátozott királyi hatalomról, a nép jogairól és az alkotmányos kormányzásról beszélni könnyen a hóhérhoz vezető út lehetett.

Amikor II. Károlyt 1651-ben Skóciában megkoronázták, Rutherford ellenezte politikáját, és meggyőződése miatt még két közeli barátjával, Blairrel és Dicksonnal is szembekerült. Lady Kenmure-nek ezt írta:

„Az Úr elvette Skócia koronáját, mert nem az Ő koronáját birtokoltuk.”

1660. október 16-án a városi hóhér nyilvánosan elégette a *Lex, Rex* példányait. 1661. március 28-án pedig a „Részeg Parlament” vádat emelt Rutherford és három másik egyházi vezető ellen.

A *Lex, Rex* szerzője azonban ekkor már halálos ágyán feküdt. A hivatalos idézésre ezt válaszolta: „Illik, hogy válaszoljak az első idézésemre, és mielőtt eljön a napotok, ott leszek, ahová kevés király és nagy ember jut el.”

Híveit pedig ezekkel a szavakkal bátorította: „Ami engem illet, most már közel vagyok az örökkévalósághoz... Ne féljete az emberektől, mert az Úr a ti világosságotok és üdvösségetek.”

Samuel Rutherford 1661. március 29-én halt meg. Utolsó szavai ezek voltak: „Dicsőség, dicsőség lakozik Immanuel földjén!”

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Miért élhette meg Rutherford súlyosabb büntetésként a prédikálás tilalmát, mint magát a száműzetést?
- Mit árul el egy lelkipásztor hivatásáról az a mondat, hogy „háromezer lélekért kell felelnem”?

- Mi tesz egy lelkészt valóban jó pásztorrá?
- Lehet-e egy kényszerű élethelyzetet Isten szolgálatába állítani?
- Mikor válik kötelességgé az egyház számára a világi hatalom kritikája?
- Milyen veszélyekkel jár, ha az egyház túlságosan közel kerül a politikai hatalomhoz?
- Mennyire időszerű ma a *Lex, Rex* alapgondolata, hogy a törvény minden ember fölött áll?

FELADATOK

- A száműzetés ajándéka. Kiscsoportokban gyűjtsék össze: Milyen jó dolgok születtek a Bibliában vagy az egyháztörténetben olyan helyzetekből, amelyeket eredetileg tragédiának éltek meg? Például: József egyiptomi éve, a babiloni fogság, Pál fogságlevelei, Luther wartburgi tartózkodása, Rutherford levelei.
- Az olvasott levél. A fejezet alapigéje: „A mi levelünk ti vagytok...” (2Kor 3,2).

Feladat: Készítsenek két oszlopot: Amit a szavaim mondanak / Amit az életem mond. (Nem kell megosztani.)

- A legfontosabb levél. Rutherford száműzetésében nem prédikálhatott, ezért leveleket írt. Feladat: Mindenki gondoljon egy olyan emberre, aki nehéz időszakon megy keresztül, vagy akinek szeretne hitből fakadó bátorítást küldeni. Írjanak neki levelet.

A gályarabságra ítélt hitvalló

„Nem félek sokezernyi néptől sem, amely ellenségesen körülvelt engem. Kelj föl, URam, szabadíts meg, Istenem! Mert te vered arcul minden ellenségemet, a gonoszok fogait összetöröd. Az ÚR é a szabadítás. Legyen áldásod népeden!” (Zsolt 3,7–9)

A reformáció magyarországi térnyerését követően a Habsburg-udvar támogatásával kibontakozó ellenreformáció a protestáns egyházi és szellemi élet felszámolását tűzte ki célul. A lelkészek az elsődleges célpontok közé tartoztak. Voltak azonban olyanok, akik a megféleml-

lítés, a bebörtönzés és a rabság ellenére sem voltak hajlandók megtagadni hivatásukat.

Masnicius Tóbiás gályarab lelkész naplója

MASZNYIK TÓBIÁS (1640–1697)

Masznyik Tóbiás (latinul: Tobias Masnicius) 1640. október 28-án született a Nyitra vármegyei Kosztolnán (ma: Zemianske Kostol'any). Családja evangélikus volt. Édesapja, Masznyik Dániel helyi lelkész-ként szolgált, így Tóbiás gyermekkorától kezdve a teológiai gondolkodás, a biblikus műveltség és a protestáns szellemiség légkörében nevelkedett.

A korszak humanista és protestáns oktatási hagyományainak megfelelően rendkívül alapos, szerteágazó iskoláztatásban részesült. Tanulmányai során bejárta a Felvidék legjelentősebb oktatási központjait. Megfordult Illaván, Privigyén, Dubiczán, Kassán, Vágújhelyen, Bártfán, Msennán és az eperjesi kollégiumban is. Ez a vándorúti életmód (peregrináció) nemcsak a klasszikus nyelvek (latin, görög), a teológia és a filozófia alapos elsajátítását tette lehetővé számára, hanem széles körű társadalmi és egyházi kapcsolatrendszer kiépítését is.

Tanulmányai befejeztével a pedagógusi pályán indult el. 1668-ban Szenicén, majd 1669-ben Illaván dolgozott tanítóként, korabeli szóhasználatul rektorként. A tanítói szolgálat ebben az időben a lelkészi pálya közvetlen előszobájának számított.

Tehetsége és elhivatottsága révén hamarosan elnyerte a lelkészi ordinációt: 1671-ben Illaván szentelték lelkésszé. Fiatal, energikus segédlelkészként kezdte meg szolgálatát, ám a történelem viharai alig néhány év elteltével teljesen kettétörték pályáját.

A Wesselényi-féle összeesküvés (1670) leleplezése után a bécsi udvar, élén Ampringen János Gáspár gubernátorral, elérkezettnek látta az időt, hogy politikai ürüggyel végzetes csapást mérjen a magyarországi protestantizmusra. Kollonich Lipót győri püspök és Szelepcsényi György esztergomi érsek vezetésével rendkívüli bíróságot, úgynevezett delegált törvényszéket (*delegatum iudicium*) állítottak fel Pozsonyban.

A vádak koholtak voltak: a protestáns lelkészeket és tanítókat felfüggetlenséggel, a törökökkel való összeesküvéssel és az államrend megdöntésére irányuló törekvésekkel vádolták meg. Masznyik Tóbiást is beidézték. 1674. március 5-ére rendelték a törvényszék elé több száz lelkészársával együtt.

A vádlottak előtt alapvetően három út állt:

- Áttérnek a katolikus hitre, és ezzel megtarthatják hivatalukat és esetleges vagyonukat.
- Lemondanak lelkészi vagy tanítói hivatalukról, és kötelezik magukat arra, hogy Magyarország területén nem végeznek egyházi szolgálatot; vagyis az önkéntes száműzetés vagy a csendes polgári élet valamely formáját választják.
- Megtagadják az együttműködést, nem írnak alá semmit, és vállalják a börtönt.

Masznyik Tóbiás azon kevesek közé tartozott, akik a megfélemlítés, a nyomásgyakorlás és a kínzások ellenére sem voltak hajlandók aláírni a hitük feladását vagy hivatásuk elhagyását jelentő okmányokat.

Ennek következtében a pozsonyi bíróság 1674. április 4-én felfüggetlenség és hűtlenség vádjával halálra, valamint teljes vagyonek kobzásra ítélte. A halálos ítéleteket az udvar valójában nem akarta végrehajtani – a cél a megtörés és a példastatuálás volt –, ezért a büntetést határozatlan idejű, szigorított börtönbüntetésre változtatták.

Az ítélet után Masznyikot először a pozsonyi, majd a nagyszombati börtönbe vetették. A rabok tartási körülményei embertelenek voltak: sötét, nyirkos cellákban, minimális ételmezés mellett, vasra verve tartották őket. A katolikus papság és a jezsuiták folyamatosan látogatták őket, újabb és újabb hitvitákkal és ígéretekkel próbálva kicsikarni belőlük az áttérést vagy a lemondó nyilatkozatot.

Masznyik és társai azonban a fogságban is erősítették egymást imádsággal és zsoldtárénekléssel.

Mivel a rabok ellenállását a börtönévek sem törték meg, a bécsi kormányzat drasztikus lépésre szánta el magát. Hogy végleg eltávolítsák őket az országból, eladták őket a nápolyi gályákra.

1675 tavaszán indult el az a hírhedt menet, amelyben negyvenegy protestáns lelkész és tanítót – köztük Masznyik Tóbiást és barátját, Simonides Jánost – gyalogosan, láncra verve hajtottak végig Ausztrián és Itálián keresztül a tengerpart felé.

Az út maga is felért egy kivégzéssel: a legyengült raboknak naponta több tíz kilométert kellett megtenniük nehéz vasakban, az út menti lakosság sokszor megvetéssel tekintett rájuk, a kísérő katonák pedig kegyetlenül bántak velük.

Masznicius Tóbiás gályarab lelkész naplója

Masznyik Tóbiás sorsa az Itálián át vezető út során meglepő fordulatot vett. Nápoly felé haladva a kimerítő menetelés és az őrség pillanatnyi lankadása lehetőséget adott a szökésre. Masznyik, lelkészársai, Simonides János és Lányi György sikeresen megszöktek a fogságból.

Masznicius Tóbiás gályarab lelkész naplója

A szökésre 1675. május 7-én került sor. A kísérő katonák ekkorra már maguk is fáradtak voltak, és Nápolyhoz közeledve a fegyelem is lazult. Egy adott pillanatban, a terepviszonyokat és az őrség figyelmetlenségét kihasználva Masznyik, Simonides és Lányi egyszerűen kiváltak a menetből, és elrejtöztek az út menti sűrűségben. Nem egy előre megszervezett, külső segítséggel végrehajtott akcióról volt szó, hanem egy kétségbeesett, hirtelen elhatározásból született szökésről.

A szabadulás öröme azonban nem tartott sokáig. A szökevényeknek sem pénzük, sem élelmük, sem nyelvtudásuk nem volt, ráadásul továbbra is nehéz rabláncokat és rabruhát viseltek. Napokig bolyongtak és bujkáltak az itáliai hegyek között, mígnem a végkimerültség és az éhség arra kényszerítette őket, hogy lakott területre merészkedjenek.

Négynapos bolyongás után bementek Capracotta városába, hogy élelmet szerezzenek, ám a város szélén a helyi őrség azonnal felismerte és letartóztatta őket.

A szökött gályarabok fejére száz arany jutalmat tűztek ki. A capracottai örök bezárták őket a helyi börtönbe, és alig várták, hogy megkapják a pénzüket a katonai parancsnoktól. A parancsnok azonban súlyos beteg volt, és napokig nem tudott intézkedni. Ez a kényszerű várakozás mentette meg a lelkészek életét.

Mialatt Masznyik, Simonides és Lányi a capracottai börtönben hat hétig sínylődtek, a gályarabok híre eljutott a közeli nagyvárosokba. Velencében és Nápolyban ekkor már jelentős és gazdag észak-európai – holland, német és svájci – protestáns kereskedőkolóniák működtek, amelyek segítő hálózatot tartottak fenn a gályarabok támogatására.

Ezek a jóindulatú és befolyásos kereskedők váltották ki őket. Volt, hogy megvesztegették a helyi hatóságokat, máskor váltságdíjat fizettek a foglyokért. Ruhát és pénzt adtak nekik. Biztosították a diszkrét meneküléshez szükséges polgári öltözetet. Útlevelet is szereztek számukra. Hamis vagy hivatalos úti okmányokkal látták el őket, amelyek segítségével szabadon utazhattak észak felé, elhagyva a Katolikus Egyház közvetlen ellenőrzése alatt álló területeket.

Szökésük így valójában kétrészes dráma volt: egy sikeres menekülés a fogolykaravánból, amelyet balszerencsés újbóli elfogás követett, végül pedig a nemzetközi protestáns szolidaritás és a pénzügyi segítség hozta meg számukra a tényleges, végleges szabadságot.

Ennek köszönhetően észak felé vették az irányt. Eljutottak a Német-római Birodalom protestáns fejedelemségeibe, ahol hősként és a hit mártírjaiként fogadták őket.

Masznyik Tóbiás a kényszerű száműzetést önművelésre és a magyarországi helyzet megismertetésére használta fel. 1676. június 15-én beiratkozott a híres Wittenbergi Egyetemre, amely a lutheránus ortodoxia szellemi fellelője volt. Itt éveken át folytatott magas szintű teológiai tanulmányokat. Később, 1680-ban a Jénai Egyetem hallgatói sorába is beiratkozott.

Németországi tartózkodása alatt nemcsak tanult, hanem prédikált is, és aktívan részt vett a gályarabok ügyét támogató röpiratok és egyéb kiadványok szerkesztésében.

Masznyik Tóbiás nemcsak elszenvedte a protestánsüldözést, hanem az első között volt, aki azt hitelesen dokumentálta is. Simonides Jánossal közösen írt és megjelentetett munkái a magyar és a szlovák barokk irodalom, valamint a memoáriródalom jelentős alkotásai közé tartoznak. Írásaik célja kettős volt: egyrészt emléket állítani a szenvedéseknek, másrészt hálát adni Istennek a csodás szabadulásért.

Masnicus Tóbiás gályarab lelkész naplója

Főbb művei:

- *Incarceratio, liberatio et peregrinatio* (Fogság, szabadulás és vándorlás) – Wittenberg, 1676.

Ez a latin nyelvű munka részletesen leírja a pozsonyi törvényszék működését, a börtönéveket, a gályákra hurcolás borzalmait és a szökés kalandos történetét. A mű fontosságát mutatja, hogy szinte azonnal lefordították németre is, így a nyugat-európai közvélemény ebből a hiteles, első kézből származó forrásból értesülhetett a magyarországi ellenreformáció kegyetlenségéről.

- *Plorantis textor* (A zokogó takács) – 1693.

Mélyen vallásos, teológiai és erkölcsi tanításokat tartalmazó mű, amely a földi szenvedések és a keresztyén kötelességek közötti összefüggéseket taglalja.

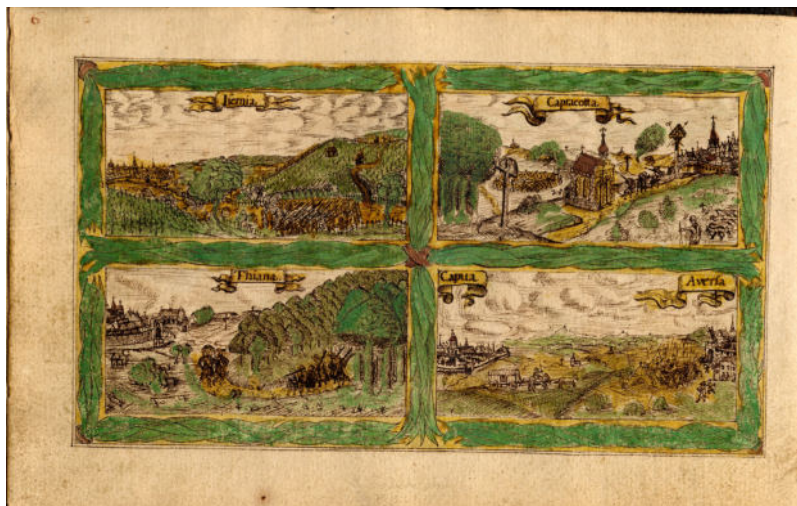
- *Zpráva písmu svatého* (A Szentírás magyarázata) – 1696.

Késői korszakának jelentős műve, amely a bibliai szövegek megértését és a protestáns hitélet mindennapi gyakorlását segítette.

Maszynek fiatal segédlelkészként, még a pozsonyi vésztörvényszék és a gályarabság borzalmai előtt alapított családot. Feleségül vette Hrivnák Annát. Ebből a házasságból egy kislány született. Amikor Masznyikot 1674-ben Pozsonyba idézték, majd 1675-ben gályarabságra hurcolták, feleségét és alig két éves kislányát kellett Magyarországon hagynia. Felesége a lelkész hosszú távolléte alatt meghalt.

A politikai helyzet Magyarországon az 1681-es soproni országgyűlés után némileg enyhült. I. Lipót császár a rendi ellenállás és a török veszély miatt kénytelen volt korlátozott vallásszabadságot biztosítani a protestánsoknak, és kijelölte az artikuláris helyeket.

Ez az enyhülés lehetővé tette a száműzött lelkészek egy részének – köztük Masznyik Tóbiásnak is – a hazatérést. 1682-ben Masznyik visszatért a Felvidékre. A hosszú bujdosás és a külföldi egyetemeken szerzett jelentős tudás révén tekintélyes egyházi férfiként fogadták. Hazatérése után azonnal bekapcsolódott az újjászerveződő evangélikus egyházi életbe.

Masnicius Tóbiás gályarab lelkész naplója

Miután hazatért, másodszor is megnősült. Sartorius Dorottyát vette feleségül. Házasságuk révén Masznyik egy másik neves felvidéki evangélikus lelkészcsaláddal került rokonságba. Ebből a második házasságból két fiúgyermek született.

Először Kálnón (Kalinovo), majd több más felvidéki gyülekezetben végzett lelképásztori szolgálatot. Élete utolsó szakaszát a Trencsén vármegyei Zayugrócon (Uhrovec) töltötte, ahol a nagy múltú és befolyásos, protestáns elkötelezettségű Zay család pártfogását élvezte.

Zayugróci lelkészsége idején nemcsak a helyi közösség lelki gondozásával foglalkozott, hanem folytatta írói és könyvkiadói tevékenységét is. Célja az volt, hogy a megmaradt, sokat szenvedett protestáns gyülekezeteket hitükben megerősítse, és ellássa őket megfelelő vallásos irodalommal.

Masznyik Tóbiás 1697. július 28-án halt meg Zayugrócon, ötvenhat éves korában.

KÉRDÉSEK

- Nő-e az értéke a szemünkben a protestáns hitnek, ha tudjuk, hogy milyen lemondásra és áldozatra voltak képesek egyes lelkészek érte? Vagy ez besorolható a vallási fanatizmus kategóriájába?
- Vajon megtörhetők lettek volna a gályarabnak eladott prédikátorok, ha nem érintkezhetek volna egymással?
- Levonható-e ebből a történetből valami olyan általános törvényszerűség, hogy a sok viszontagság szül egy második esélyt, egy másik életet?

FELADATOK

- Döntéshelyzet Pozsonyban. A résztvevők képzeljék magukat egy 1674-ben megidézett evangélikus lelkész helyzetébe. A törvényszék előtt három lehetőség áll: áttérés, a lelkészi szolgálatról való lemondás vagy a börtön és a bizonytalan jövő vállalása. Kiscsoportokban beszéljék meg:
 - Melyik döntés tűnik első látásra a legésszerűbbnek?
 - Milyen érvek szólnak az egyes lehetőségek mellett?
 - Mitől válik egy döntés hitvalló döntéssé?

- A legfontosabb, amit nem lehet elvenni. Masznyik és társai elvesztették hivatalukat, szabadságukat, vagyonukat és családjuk közelségét. Mégis megőriztek valamit.
Feladat: Mindenki írjon fel három dolgot, amelyet szerintem senki sem vehet el egy keresztyén embertől. A csoport ezután közös listát készít.
- Zsoltár a börtönben. Olvassák el a bevezető igét (Zsolt 3,7–9). Ezután keressenek további olyan zsoltárverseket, amelyek jól illenének a gályarab prédikátorok helyzetéhez. Például: Zsolt 23; Zsolt 27; Zsolt 46; Zsolt 91; Zsolt 130.
Beszéljék meg: Miért éppen a zsoltárok adtak erőt a szenvedő egyháznak?
- Hitvalló dokumentum. Masznyik nemcsak szenvedett, hanem meg is írta történetét.
Beszéljék meg: Miért fontos az egyház emlékezete?
Ezután gyűjtsenek példákat: mártírtörténeteket, gyülekezeti emlékeztetéseket, hitvallói visszaemlékezéseket.
- Evangélikus identitás. Kiscsoportokban válaszolják meg: Mit jelent ma evangélikusnak lenni olyan korban, amikor ezért már nem fenyeget börtön vagy üldözés?
A válaszokat írják fel egy lapra, majd vessék össze egymással.

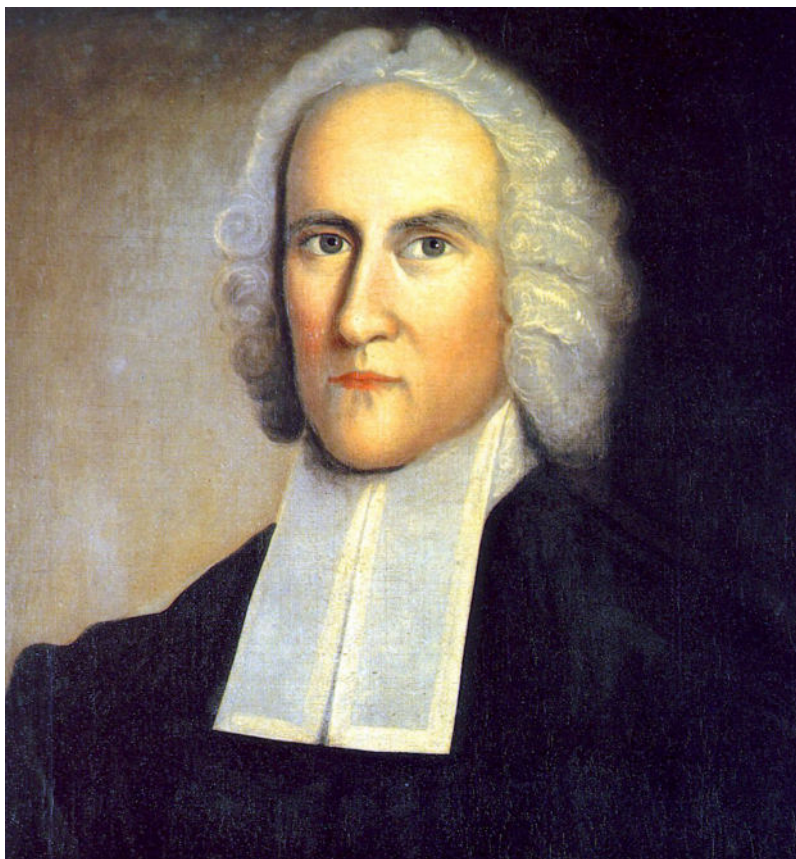
Kompromisszumok nélküli hitvalló

„Aki tehát vallást tesz rólam az emberek előtt, arról majd én is vallást teszek mennyei Atyám előtt.” (Mt 10,32)

Milyen mértékben lehet, vagy kell-e egyáltalán engedményeket tenni a kevésbé elkötelezett emberek irányában, ha egyházat akarunk építeni? Ezt a kérdést és az ebből fakadó konfliktusokat jól nyomon követhetjük ennek a lelkésznek a történetében.

JONATHAN EDWARDS (1703–1758)

Sajnálatos, hogy sokan úgy képzelik el Jonathan Edwardst, mint egy dühögő puritán prédikátort, aki a szószerket csapkodva próbálja a bűnösöket a mennyországba ijesztetni. Természetesen ezeknek az embereknek a többsége valószínűleg soha nem olvasta híres prédikációját,

A bűnösök a haragos Isten kezében című beszédet, sőt talán még az életét sem ismeri.

Pedig Jonathan Edwards csendes tudós, szerető apa, híveit gondosan pásztoroló lelkész és elkötelezett misszionárius volt.

Edwards 1703. október 5-én született Timothy Edwards tiszteletes családjában, East Windsorban, Connecticut államban. Tíz leánygyermek után, egyetlen fiúként látta meg a napvilágot. Nagy múltú puritán családból származott, különösen anyai ágon.

Anyai nagyapja Solomon Stoddard tiszteletes volt, a massachusettsi Northampton kongregacionalista gyülekezetének vezető lelkésze.

A környékbeli gyülekezetekben egyesek „Pápa” Stoddardnak neveztek. Ötven éven át szolgált lelkészként, és szolgálata alatt legalább öt olyan időszakot tartanak számon, amikor jelentősen megnövekedett a gyülekezet létszáma. Mindez azért fontos, mert később Jonathan Edwards az ő helyét fogja átvenni.

Jonathan Edwards otthoni oktatásban részesült; ma azt mondanánk, magántanuló volt. Korán megtanult latinul, később pedig görögül és héberül is. Két dolog érdekelt különösen ezekben a korai években: a tudomány és a vallás.

A pókok megfigyelésével kezdte tudományos pályáját, és egy figyelemre méltó esszét is írt róluk. A természet minden eleme valamit megmutatott számára Istenről.

A lelki dolgok iránti érdeklődése is korán megmutatkozott. Naponta ötször imádkozott.

Néhány barátjával egy „fülkét” épített a mocsárban, és ott gyűltek össze, hogy lelki kérdésekről beszélgessenek és együtt imádkozzanak.

1716-ban, tizenhárom éves korában Edwards felvételt nyert a Yale Egyetemre, ahol négy évet töltött alapképzésben, majd további két évet teológiai tanulmányokkal.

A Yale-en töltött éve alatt, körülbelül tizenhét éves korában történt a megtérése.

Gyermekkora óta küzdött az Isten szuverenitását hangsúlyozó tanítással. Amikor azonban elolvasta az 1Tim 1,17-et, rendkívüli lelki élményben volt része: megérezte Isten nagyságát és dicsőségét, és korábbi teológiai fenntartásait feladta.

„Ahogy elolvastam a szavakat – írta személyes beszámolójában –, a lelkembe hatolt valami, és mintha átjárt volna az isteni dicsőség megsejtése; egy új érzés, egészen más, mint bármi, amit valaha is tapasztaltam korábban. Körülbelül attól az időtől kezdve újfajta megértés és elképzelés született meg bennem Krisztusról, a megváltás művéről és az általa elhozott dicsőséges útról, az üdvösségről.”

Edwards soha nem elégedett meg azzal, hogy csupán könyvekből ismerje Istent. Arra törekedett, hogy saját életében személyesen tapasztalja meg őt. Nem elefántcsonttoronyban élő teológus volt, aki pusztán elméleti rendszereket épített. Mindig a hit személyes megtapasztalására összpontosított; ez pedig sok áldást, de sok lelki küzdelmet is hozott számára.

Második nagy válságélménye inkább intellektuális, mint lelki természetű volt, bár Edwards soha nem választotta szét az érzést és a gondolkodást. Elolvasta John Locke *An Essay Concerning Human Understanding* című művét, és ez alapvetően megváltoztatta a gondolkodásról és a tanulásról alkotott felfogását.

Arra a következtetésre jutott, hogy a tudás nem valami, ami elválasztható az élet többi részétől, hanem az ember érzékszervei is szerepet játszanak az igazság megismerésében. Más szóval az érzéki tapasztalatnak és a gondolkodásnak együtt kell járnia. Felismerte az értelem és a szív összetartozásának fontosságát.

Ez a megközelítés egész hátralévő életében meghatározta prédikálói szemléletét. Először a szívet igyekezett megszólítani, és az érzelmeket felébreszteni, mielőtt az értelmet tanította volna.

Az egyik legfontosabb művében, a *Vallási érzelmek* című értekezésben így ír: „Az igazi vallás nagy részben szent érzelmekből áll.”

Ugyanakkor ellenezte az érzelmek önmagukért való felértékelését. Gondosan elmagyarázta a különbséget a felszínes érzelmesség és az igazi lelki érzelmek között, amelyek előkészítik az utat ahhoz, hogy az emberek befogadják Isten igazságát.

1723. január 12-én Jonathan Edwards ünnepélyesen Istennek szentelte magát. Korábban készített egy listát elhatározásairól, amelyet hetente egyszer elolvasott, és igyekezett naponta azok szerint élni. Időről időre ki is egészítette ezt a listát, amikor életében újabb kihívásokkal vagy különleges szükségletekkel szembesült. Nem kötelező törvényként tekintett rá, hanem iránytűként, amely vezette őt, és tükörként, amely segített neki megvizsgálni lelki életének alakulását.

1727. február 15-én Jonathan Edwardst felszentelték, és nagyapja, Solomon Stoddard segédlelkésze lett. Ugyanezen év július 20-án feleségül vette Sarah Pierrepontot. Házasságukból tizenegy gyermek született; ebben követte szülei példáját.

Jonathan Edwards minden este legalább egy órát töltött gyermekeivel, mielőtt azok lefeküdtek volna. Gyakran napi tizenhárom órát tanult, mégis tudatosan időt szánt családjára. Ő és felesége rendkívül boldog házasságban éltek.

1729 februárjában meghalt anyai nagyapja, Solomon Stoddard, és Jonathan Edwards lett a gyülekezet vezető lelkésze. Akkoriban ez a gyülekezet talán a bostoni után a legjelentősebbnek számított.

Amerikában ebben az időszakban – ahogyan általában az angol gyarmatokon is – a lelki élet meglehetősen alacsony szinten állt.

„Mélyen meg vagyok győződve arról – írta George Whitefield, amikor New Englandbe látogatott –, hogy a prédikátorok többsége egy ismeretlen, személyesen meg nem tapasztalt Krisztusról beszél. És az az oka, hogy a gyülekezetek ennyire élettelenek, mert halott emberek prédikálnak nekik.”

De nem csupán a prédikátorokat lehetett hibáztatni. A gyülekezetek az úgynevezett „félúti szövetség” (*Half-Way Covenant*) elve alapján működtek. Ez lehetővé tette, hogy azok is a gyülekezet tagjai maradjanak, akik ugyan meg voltak keresztelve, de nem tettek személyes hitvallást Krisztusról. Gyermkeiket így megkeresztelték, ám ők maguk nem járulhattak úrvacsorához, és nem vehettek részt a gyülekezet döntéshozatalában.

Solomon Stoddard azonban még tovább ment. Úgy vélte, hogy az úrvacsora a kegyelem egyik eszköze, ezért a meg nem térteket sem szabad kizárni belőle. Nem akarta elküldeni őket az Úr asztalától, hanem éppen azt remélte, hogy az úrvacsorai közösség által közelebb kerülnek Krisztushoz.

Edwards más véleményen volt. Arra a következtetésre jutott, hogy a gyülekezeti tagság és az úrvacsorához járulás kérdésében szigorúbb feltételekre van szükség.

1734-ben prédikációsorozatot tartott a hit általi megigazulásról. A következő évben több mint háromszáz ember csatlakozott a gyülekezethez. Ez volt annak a vallási megújulási mozgalomnak az egyik korai szakasza, amelyet a történészek *Nagy Ébredésnek* neveznek, és amely nagyjából 1725 és 1760 között bontakozott ki.

Hamarosan túlkapások is megjelentek az ébredési mozgalomban. George Whitefield 1740-ben csatlakozott a mozgalomhoz, és néhány általa vezetett összejövetelen az emberek elájultak, félelmükben felkiáltottak, sőt remegési rohamokat is átéltek. Whitefield – akárcsak Edwards – nem ösztönözte ezeket a megnyilvánulásokat, de nem is tudták teljesen kontrollálni őket.

A vallási lelkesedéssel szemben álló lelkészek nyíltan bírálták Edwardst, és azzal vádolták, hogy tévútra vezeti az embereket. Válaszul Edwards megírta és kiadta *Isten Lelke munkájának megkülönböztető jegyei* című könyvét, amelyben azt vizsgálta, hogyan lehet felismerni

a Szentlélek valódi munkáját. Ez a mű mindmáig az egyik legjelentősebb elemzés a valláslélektan témájában.

Ugyanebben az évben, 1741-ben Edwardst meghívták prédikálni Enfieldbe, Connecticut államba. Július 8-án mondta el *A bűnösök a haragos Isten kezében* című prédikációját, amelyet sokan az amerikai egyház-történet legismertebb prédikációjának tartanak.

A prédikáció alapigéje 5Móz 32,35 volt: *„Enyém a bosszú és a megtorlás, amikor megtántorodik lábuk, mert közel van a vesztük napja, és siet már a végzetük.”*

Íme egy részlet a prédikációból:

„...De az ember bolond gyermekei önmagukat csapják be terveikkel, és avval, hogy saját erejükben és bölcsességükben bíznak. Amiben bíznak, nem más, mint árnyék. Azoknak többsége, akik ezelőtt a kegyelem ugyanazon lehetőségei között éltek, és már meghaltak, kétségkívül a pokolba mentek. Nem azért, mert nem voltak olyan bölcssek, mint azok, akik ma élnek. Nem azért, mert nem alkottak olyan jó tervet saját menekülésük biztosítására. Ha beszélhetnénk velük, és egyenként megkérdeznénk őket, számítottak-e arra, amikor még éltek, és a pokolról hallottak, hogy valaha ők is részesei lesznek-e annak a nyomorúságnak, kétségkívül azt hallanánk, hogy egyik-másik ezt mondja: „Nem, soha nem akartam ide jutni. Máshogy képzeltem el. Azt hittem, jól kitalálom, mit kell tennem. Azt hittem, jó a tervem. Vigyázni akartam, de váratlanul tört rám. Nem akkor vártam és nem úgy. Úgy jött, mint egy tolvaj. A halál túljárt az eszemen. Isten haragja túl gyors volt nekem. Óh, az én átkozott bolondságom! Hízelegtem magamnak és hiábavaló álmokkal biztattam magamat arról, hogy mit fogok tenni ezután. És amikor azt mondtam: Békesség és biztonság, akkor hirtelen pusztulás jött rám.”

„Isten semmilyen ígérettel nem kötelezte el magát arra, hogy a természeti embert egy pillanatra is távol tartsa a pokoltól. Isten nem tett ígéreteket sem az örök életre, sem az örök halálból való szabadulásra vagy az attól való megóvásra. Csak a kegyelem szövetségében tett ígéreteket, amelyeket Krisztusban adott, Akiben minden ígéret igenné és ámenné lett. De a kegyelem szövetségében tett ígéreteken egyáltalán nincs részük azoknak, akik nem a szövetség gyermekei, akik nem hisznek az ígéreteken, és akiket nem érdekel a szövetség Közbenjárója.

Úgyhogy bármit is képzeltek a komolyan kereső és zörgető természeti embernek tett ígéretekről, világos és nyilvánvaló, hogy hiába bízik a természeti ember a vallásában, és hiába imádkozik. Amíg nem hisz Krisztusban, Istent semmiféle kötelezettség nem terheli azért, hogy egy pillanatra is visszatartsa őt az örök pusztulástól. Így tartja tehát a kezében Isten a természeti embert a pokol verme fölött.”

Kétségtelen, hogy Edwardsnak egyetlen célja volt: felrázni az embereket vallási önelégültségükből, és az Úr üdvözítő karjaiba vezetni őket. Beszédstílusa azonban távol állt attól a képtől, amelyet sokan társítanak hozzá. Csendesen beszélt, többnyire kéziratból olvasott, és ritkán nézett hallgatóira. Nem verte a szószerket, és nem kiabált. Egyszerűen kinyitotta a Szentírást, és figyelmeztette az elveszett bűnösöket, hogy meneküljenek a közelgő ítélet elől.

A prédikáció során néhányan félelmükben felkiáltottak. A szószéken ülő egyik lelkész megragadta a prédikátor kabátjának szélét, és így szólt: „Mr. Edwards! Mr. Edwards! Hát Isten nem az irgalom Istene is?” Edwardsnak egy időre félbe kellett szakítania a prédikációt, és megvárnia, amíg a gyülekezet lecsendesedik. Ezután befejezte igehirdetését, imádkozott, és lezárta az összejevetelt.

Azok, akik utána ott maradtak beszélgetni vele, nem feltétlenül maradtak meg a félelem állapotában, de a hallottak mély benyomást tettek rájuk.

1748-ban Jonathan Edwards tájékoztatta gyülekezetét, hogy új tagként csak olyanokat fogad be, akik hitükről személyes bizonytságot tudnak tenni. Azt is hangsúlyozta, hogy az Úr asztalához csak azok járulhatnak, akik hitüket megvallják. Bár a korabeli lelkészek befolyása jóval nagyobb volt, mint napjainkban, ez a döntés rendkívül merésznek számított, és sok egyházi vezető heves ellenállását váltotta ki.

Közel két évnyi vita és hosszas egyeztetések következtek. Végül Edwardst elbocsátották lelkészi szolgálatából. 1750. július 1-jén tartotta búcsúpredikációját. Beszédében nem volt sem ellenséges hangneme, sem keserűség, noha minden bizonnyal megtört szívvel állt gyülekezete előtt.

Alapigéje 2Kor 1,14 volt, és arra helyezte a hangsúlyt, hogy mi történik majd akkor, amikor a lelkészek és gyülekezeteik találkoznak egymással Isten ítélőszéke előtt.

Jonathan Edwards feleségével és népes családjával Stockbridge-be, Massachusetts államba költözött, ahol misszionáriusként szolgált az indiánok között. Jövedelme természetesen csökkent, ugyanakkor a gyülekezeti konfliktusoktól és a mindennapi lelkesítő terhektől megszabadulva több ideje jutott tanulásra és írásra.

A stockbridge-i évek (1751–1758) alatt több jelentős művét is megírta, amelyek közül néhány csak halála után jelent meg.

1757-ben kinevezték a Princeton College rektorává. Ezt a tisztséget később veje, Aaron Burr is betöltötte. Edwards 1758-ban lépett hivatalba, amikor himlőjárvány söpört végig a térségen. Ő is megfertőződött, és 1758. március 22-én meghalt.

Több mint kétszáz év áll rendelkezésünkre ahhoz, hogy értékeljük Jonathan Edwards életét és szolgálatát.

Az *Encyclopaedia Britannica* így méltatja: „Írásaival és példájával lendületet adott a kialakulóban lévő evangéliumi missziós mozgalomnak.”

Edwards 28. elhatározása így szól: „Elhatároztam, hogy a Szentírást olyan kitartóan, állandóan és gyakran tanulmányozom, hogy egyre világosabban felismerjem és érzékeljem az abban feltáruló igazságokat.”

Edwards prédikációiban nagy szerepet kapott a képzelőerő is. Mint minden jó tanár és prédikátor, a fület szemmé változtatta, és segített az embereknek meglátni a lelki valóságot. Tudta, hogy az emberi elme nem csupán vitaterem, hanem képgaléria is.

Bátor ember volt, aki kitartott meggyőződése mellett akkor is, amikor ezért elveszítette gyülekezetét és számos barátját.

BESZÉLGETÉST MÉLYÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mi a nagyobb veszély az egyház számára: a túlzott szigor vagy a túlzott engedékenység?
- Lehet-e valódi hitet intézményes eszközökkel fenntartani?
- Mit veszít és mit nyer az egyház, ha magas elvárásokat támaszt tagjaival szemben?
- Hogyan lehet felismerni, hogy egy lelki ébredés valóban Isten munkája-e?

FELADATOK

- A gyülekezeti tanács ülése. A résztvevők egy képzeletbeli gyülekezet presbiterei.
A kérdés: Ki járulhat úrvacsorához?
Három csoport különböző álláspontot képvisel: Edwards álláspontja. Stoddard álláspontja. A mai evangélikus álláspont.
Minden csoportnak össze kell állítania egy rövid szabályzatot. Ezután hasonlítsák össze és beszéljék meg az eredményeket.
- Az ár, amit hajlandó vagyok megfizetni. Mindenki kap egy lapot. Fejezzék be a következő mondatot: „Könnyebb lenne az életem, ha hallgatnék erről, de mégis fontosnak tartom, hogy kiálljak mellette...” (A válasz megosztása nem kötelező.)
Ezután beszélgethetnek arról, hogy Edwards milyen árat fizetett a meggyőződéséért.
- A népszerűség próbája. Képzeljék el, hogy egy gyülekezet vezetői. A gyülekezet gyorsan növekszik, de ehhez bizonyos bibliai hangsúlyokat háttérbe kellene szorítani. Mit tennének?
Készítsenek két listát: Miben lehet alkalmazkodni? / Miben nem lehet alkalmazkodni?

Énekíró hitvalló

„Új éneket adott a számba, Istenünknek dicséretét. Sokan látják ezt, félik az URat, és bíznak benne.” (Zsolt 40,4)

Ha a kezünkbe kerülne egy dán evangélikus énekeskönyv, és megnéznénk, kik szerezték a benne található énekeket, azt látnánk, hogy azoknak csaknem a harmada egyetlen szerző műve. Ennek a személynek a hatása egy egész nemzet identitását, kultúráját, oktatási rendszerét és vallási életét alapjaiban formálta át, és hatása mindmáig érezhető.

NIKOLAI FREDERIK SEVERIN GRUNDTVIG (1783–1872)

Nikolai Frederik Severin Grundtvig 1783. szeptember 8-án született a dél-zélandi Udby falu parókiáján. Édesapja, Johan Ottosen Grundtvig, a konzervatív lutheránus ortodoxia követője és lelkipásztora volt. Édesanyja, Cathrine Elisabeth Marie Bang, régi dán értelmiségi család-

Emilius Bærentzen alkotása (1850)

ból származott, büszke volt skandináv gyökereire, és fiának már kora gyermekkorában megnyitotta a dán történelem és a skandináv mitológia világát.

A gyermek Grundtvig a vidéki dán paraszti élet viszonyai között cseperedett fel. Amikor kilencéves lett, szülei a jütlandi Thyregodba küldték egy lelkészárshoz, Laurids Feldhez, hogy felkészítse őt a gimnáziumi tanulmányokra. Itt, a magányos jütlandi lápvidéken töltött hat év mély nyomot hagyott Grundtvig lelkében. Itt ismerte meg közelebről a dán nép egyszerű, mindennapi nyelvét és kultúráját, amelyet később a magas kultúra szintjére kívánt emelni.

1798-ban beiratkozott az Aarhusi Katedrális Iskolájába, amely a felvilágosodás racionalista szellemében működött. Grundtvig, aki a biblikus hit és a skandináv mítoszok világából érkezett, idegennek és élettelennek érezte ezt a szellemi környezetet. Ennek ellenére kiváló eredménnyel érettségizett, majd 1800-ban megkezdte teológiai tanulmányait a Koppenhágai Egyetemen.

Az egyetemi éveket a kötelességtudat, de egyfajta lelki üresség is jellemezte; a kor divatos racionalista teológiája nem elégítette ki. 1803-ban megszerezte teológiai diplomáját, de ekkor még messze állt attól, hogy elkötelezett lelkésszé váljon.

A diploma megszerzése után, 1805-ben Grundtvig házitanítói állást vállalt Langeland szigetén, az Egeløkke udvarházban, Carl Steensen-Leth földbirtokos családjánál. Itt érte élete első, mindent elsöprő szerelmi élménye: szenvedélyesen beleszeretett a ház úrnőjébe, Constance Lethbe (akit verseiben Goethe hatására Lotténak nevezett). A szerelem reménytelen volt, hiszen a hölgy férjezett asszonyként és magasabb társadalmi osztály tagjaként elérhetetlen maradt számára. Ez a beteljesületlen, kínzó szenvedély azonban alapjaiban rázta fel Grundtvigot.

A fiatal, egyetemet végzett Grundtvig huszonkét évesen korához képest rendkívül érett volt. Akkor még büszke volt arra, hogy racionalista, aki a szerelmet – saját szavaival élve – „bolondok játékanak” tekinti: „Azt hittem, hogy csak a gyengeelméjű emberek képesek bármilyen mértékben is érezni ezt.”

De miután mélyen és ellenállhatatlanul beleszeretett tanítványa édesanyjába, naplójában így írt:

„Idejöttem. Beleláltam a gyönyörű asszony szemébe, és mit számított ehhez képest a világ összes könyve? Mit tudhattam volna meg

azokból, amelyek olyan kedvesek voltak számomra, mint a látványa, ahogy gyengéden rám néz? Mit ér az olvasás és a beszéd a szép aszszony csendes szemléléséhez képest? (...) Ó, milyen bolond vagyok, aki tehetetlen szavakkal, gyenge akarattal azt hittem, képes vagyok gátat emelni az óceánnak...”

Hogy elfojtsa fájdalmát, lázas tanulásba és írásba kezdett. Ekkor fedezte fel magának a német romantikát – különösen Schelling és Schlegel műveit –, valamint a skandináv mitológiát. Lotte iránti szerelme alakította át a rideg teológust szenvedélyes költővé.

Amikor beleegyezett, hogy visszatér szülőfalujába, Udbybe, és káplánként segíti idős édesapját, még meg kellett szereznie a lelkésszé szenteléshez szükséges képesítést. Ennek részeként 1810. március 17-én vizsgaprédikációt tartott egy hivatalos bizottság előtt. A prédikációt kiválóan értékelték.

Grundtvig azonban ezt követően nyilvánosan is publikálta vizsgaprédikációját ezzel a provokatív címmel: *Miért tűnt el az Úr szava a házából?* Az egyházi közvélemény hevesen és elutasítóan reagált. Hat koppenhágai lelkész azonnal hivatalos panaszt nyújtott be a Kancelláriához, arra hivatkozva, hogy a lelkész szolgálatra készülő ifjú rágalmazta és megsértette a dán lelkési kart.

Grundtvig megdöbbenését és felháborodását fejezte ki a reakció igazságtalansága miatt. Naplójában így írt:

„Közeli barátaim (...) tudják, mennyire távol állt tőlem, hogy felkavarjam a kedélyeket, nevezetesen vizsga-prédikációmmal (...) ha vádlóim ismertek volna, biztosan nem vették volna zokon egy olyan művet, amely számomra a legjelentéktlenebb volt mindazok közül, amelyeket valaha írtam.”

A következő „hét sovány év” (1813–1820) alatt Grundtvig valahogy megélt anélkül, hogy hivatalos egyházi tisztséget vagy állandó jövedelmet kapott volna. Ezekben az években energiáját három jelentős közép-kori mű tanulmányozására összpontosította: Saxo *A dánok története*, Snorri *A norvég királyok története* című művére, valamint az angolszász *Beowulf*-eposzra.

Nem elégedett meg pusztán ezeknek a műveknek a tanulmányozásával és fordításával. Saját folyóiratot is alapított *Danne-Virke* címmel (1816–1819). Az első két kötetet teljes egészében ő írta.

Az ember azt gondolná, hogy egy Grundtvig helyzetében lévő fiatal-ember számára az lett volna a legokosabb, ha csendben elmerül ezekben a gyümölcsöző tevékenységekben, és megvárja, amíg a vizsgaprédikációja körüli vita elhalványul az emlékezetben. Grundtvig azonban pontosan az ellenkezőjét tette. Nem tudott ellenállni annak, hogy bele ne keveredjen egy nyilvános vitába a tiszteletreméltó állami levéltárossal az angolszász *Beowulf* kapcsán. Ez a vita sem segítette abban, hogy állást találjon az egyházban.

1818 tavaszán a király – figyelembe véve Grundtvig nehéz helyzetét, valamint azt a jelentős munkát, amelyet az északi népkronikák fordításával végzett – éves tiszteletdíjat biztosított számára.

A király támogatásától felbátorodva Grundtvig végre feleségül vehette Lise Blichert, akivel már hét éve jegyben járt.

1818-ban összeházasodtak. Lise hűséges, csendes és végtelenül támogató feleségnek bizonyult. Három gyermekük született: Johan, Svend (aki később neves dán néprajzkutató lett) és Meta. Lise elviselte férje gyakori hangulatváltozásait, súlyos depressziós rohamait és az anyagi bizonytalanságot. Házasságuk harminchárom évig tartott, egészen Lise 1851-ben bekövetkezett haláláig. Ez az asszony biztosította azt a stabil családi hátteret, amelyben Grundtvig megírhatta legfontosabb műveit és énekeit.

Grundtvig élettörténetének elválaszthatatlan részét képezik az időről időre visszatérő súlyos mentális és lelki válságok (amelyeket a modern orvostudomány valószínűleg bipoláris zavarként diagnosztizálna). Az első nagy összeomlása 1810 decemberében következett be, amikor édesapja mellé került segédlelkésznek. Ekkor döbbent rá saját bűnösségére és arra, hogy addigi írásai mögött hiányzott az igazi, élő hit. A krízisből egy radikális megtérés vezette ki: elvetette a racionalizmust, és visszatért a Biblia szigorú, szó szerinti tekintélyéhez.

Végül megjelentek Grundtvig Saxo- és Snorri-fordításai (1819–1822), és bár nem kapták meg a kívánt elismerést, amelyben Grundtvig reménykedett, más jó dolgok is történtek vele. 1821-ben lelkészi kinevezést kap a Præstø-i plébániára Sjælland déli részén.

A következő évben megkapja azt, amire régóta vágyott, de ami szinte elérhetetlennek tűnt számára: kinevezik káplánnak a koppenhágai Vor Frelsers Kirke-be. Miután lehetőséget kapott arra, hogy a fővárosban lakjon, és saját szószékéről prédikáljon, lelkipolgár újjáéled.

Christian Albrecht Jensen festménye (1843)

1824-ben megjelentette új, jelentős művét, a *Nyaars-Morgen* (Újévi rege) címűt. Figyelemre méltó és terjedelmes költői mű volt ez, amely látnoki, helyenként misztikus hangvételével és szellemében az Őszövet-ség vigasztalóbb prófétáira emlékeztet.

Újabb fordulatot vett a teológiája, amelyet „felfedezésnek” (*Kirkens Gienmæle* – Az egyház válasza, 1825) nevezett. Rájött, hogy a Biblia

önmagában holt betű maradhat, ha nem az élő közösség olvassa. Grundtvig szerint az egyház alapja nem maga az írott szöveg, hanem az a szóbeli hagyomány, amely az apostoli hitvallásban, a keresztségben és az úrvacsorában él. Ezt nevezte az „élő szó” (*det levende ord*) elsőbbségének. Ez a teológiai nézet – amely szabadságot követelt a gyülekezeteknek, és elvetette a dogmatikus kényszert – vezetett a grundtvigiánus egyházi mozgalom kialakulásához, amely humanizálta és étellel töltötte meg a dán lutheránus egyházat. Grundtvig fellépése előtt a gyülekezeti autonómia igencsak csekély mozgásterrel rendelkezett. Az egyházi életet rendkívül kötött, szigorú liturgiai és kormányzási szabályok határozták meg.

De más tevékenységei mellett Grundtvig az oktatás területét is kritika alá vonta, és meg akarta újítani. Saját gyermekeit maga tanította. Nem volt hajlandó őket iskolába küldeni, ugyanis mélyen elítélte a korabeli elitiskolákat, amelyeket a „halál iskoláinak” (*dødsskoler*) nevezett, mivel ott a diákoknak idegen nyelveket – mint a latin és a görög – és száraz tényeket kellett bemagolniuk anélkül, hogy megértették volna az élet lényegét.

Ehelyett javasolta az „élet iskoláinak” (*livsskoler*) létrehozását. Ez lett az alapja a dán népfőiskolai mozgalomnak. Elképzelése szerint a felnőtt, vidéki parasztfiataloknak olyan bentlakásos iskolákat kell biztosítani, ahol nincsenek vizsgák, nincs osztályzás, hanem az élő szó, a dán történelem, az irodalom, a közös éneklés és a gyakorlati ismeretek révén felelős, öntudatos állampolgárokká és keresztyénekké válnak.

Bár az első ilyen iskolát (Rødning, 1844) nem ő maga alapította, az ő szellemi iránymutatása alapján indult el az a mozgalom, amely Dániát a világ egyik legműveltebb és legdemokratikusabb társadalmává tette.

Lise halála után a hatvannyolc éves Grundtvig nem maradt magára. Alig néhány hónappal később, 1851 októberében újra megnősült. Második felesége a harmincnyolc éves özvegy birtokosnő, Marie Toft lett. Ez a házasság valóságos sokként érte a korabeli koppenhágai társadalmat a jelentős korkülönbség miatt, Grundtvig számára azonban második virágkort hozott. Marie Toft intelligens, vagyonos és mélyen vallásos nő volt, aki rajongott Grundtvig teológiájáért. Kapcsolatuk szenvedélyes és szellemileg is rendkívül inspiráló volt. Grundtvig úgy érezte, megfiatalodott, szerelmi és vallásos lírája új erőre kapott. Ebből a házasságból is született egy gyermekük, Frederik Lange Grundtvig

(1854). A boldogság azonban tragikusan rövid ideig tartott: Marie 1854-ben, néhány hónappal gyermeke születése után meghalt. Grundtvig összeomlott a gyásztól, és ebből a traumából csak hite és az énekszerzés segítette ki.

Grundtvig énekszerzői munkássága a világirodalomban is egyedülálló. Az 1830-as évekig a dán templomokban jórészt a felvilágosodás korából származó, száraz, moralizáló és intellektuális énekeket énekeltek. Grundtvig felismerte, hogy ha a nép szívéhez akar szólni, akkor a teológiai traktátusok helyett olyan énekeket kell adnia a szájukba, amelyeket örömmel, közösen tudnak énekelni.

Az ő szemében a közös éneklés (*fællessang*) a Szentlélek jelenlétének és a közösség összetartozásának egyik legfontosabb kifejeződése volt. Grundtvig szakított a barokk kor bűnközpontú, sötét, halálra készülő egyházi lírájával. Énekei tele vannak fénnel, örömmel, a feltámadás diadalával és a természet képeivel. A Szentlélek eljövetelet például a dán tavaszhoz és a bükkerdők kizöldüléséhez hasonlítja. Énekeiben a bibliai események nem távoli, múltbeli történetek, hanem a jelenben, az éneklő közösségben újra megvalósuló valóságok.

1858-ban, hetvenöt éves korában Grundtvig harmadszor is oltár elé állt. Utolsó felesége Aase Nicoline Jensen, egy korábbi barátjának özvegye volt. Ez a házasság már a megnyugvásról, a gondoskodásról és a tiszteletről szólt. Aase hűségesen ápolta a dán nemzet ekkorra már élő legendává vált „prófétáját” annak 1872-ben bekövetkezett haláláig.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mi vezethette Grundtvigot a racionalizmustól az élő hit felé?
- Miért fordul elő gyakran, hogy az ember éppen válságok és csalódások idején jut közelebb Istenhez?
- Miben különbözik a hitről való tudás a hit személyes megtapasztalásától?
- Jogos volt-e Grundtvig kritikája a korabeli dán egyházzal szemben?
- Mikor válik egy egyházi kritika építővé, és mikor rombolóvá?
- Hogyan tartható együtt az egyházban a hitvallási hűség és a megújulás igénye?
- Mit gondolunk Grundtvig „élet iskolája” elképzeléséről?
- Mi a különbség az információ átadása és a bölcsességre nevelés között?

- Milyen szerepe lehet a közösségnek a tanulásban és a hit formálódásában?
- Miért kapott mindig kiemelt szerepet az éneklés az evangélikus egyházban?
- Hogyan formálják a gyülekezet hitét az énekek?
- Van-e olyan ének, amely egy nehéz élethelyzetben különösen fontosá vált számunkra?
- Miért lehet egy ének néha mélyebben megérintő, mint egy teológiai értekezés?

FELADATOK

- Az énekeskönyv tanúságtétele. Kérjék meg a résztvevőket, hogy válasszanak egy kedves éneket az evangélikus énekeskönyvből. Beszéljék meg:
 - Mit tanít ez az ének Istenről?
 - Milyen élethelyzetben szólal meg különösen erősen?
 - Miért maradhatott fenn nemzedékeken át?
 Ezután vessék össze Grundtvig felismerésével, hogy az énekek a hit hordozói.
- Élő szó vagy holt betű? Két csoportra osztva dolgozzanak. Az egyik csoport gyűjtsön érveket amellett, hogy: „A hit továbbadásában a tanítás a legfontosabb.” A másik csoport amellett, hogy: „A hit továbbadásában a személyes kapcsolat a legfontosabb.” A végén keressék meg, hogyan kapcsolódik össze a kettő.
- Egy emlékezetes tanító. Mindenki idézzon fel egy tanárt, hitoktatót, lelkészt vagy családtagot, akitől sokat tanult. Beszéljék meg:
 - Miért maradt emlékezetes?
 - Mit adott át? (Inkább tudást vagy életpéldát?)
- A közös éneklés ereje. A csoport énekeljen el egy jól ismert evangélikus éneket. Ezután beszéljék meg:
 - Mi történik velünk közös éneklés közben?
 - Miért más együtt énekelni, mint egyedül?
 - Miért lehet a közös éneklés a gyülekezeti közösség egyik legerősebb formáló ereje?

- A gyülekezet éneke. Kérdés: Ha a gyülekezetünknek egyetlen énekkel kellene bemutatnia önmagát, melyik lenne az? Válasszanak egy éneket, majd beszéljék meg: Miért ezt? Mit mond a hitünkről? Mit mond a közösségünkről?
- Záró ének. Énekeljük el az Áll az Úristen temploma (EÉ 288) kezdetű éneket.

Beszéljük meg:

- Milyen képet rajzol az ének az egyhásról?
- Mit jelent az ének szerint az, hogy Isten temploma „áll”?
- Melyik versszak vagy gondolat szólít meg bennünket a leginkább?
- Hogyan kapcsolódik az ének üzenete Grundtvig életéhez és szolgálatához?
- Mit tanulhatunk belőle a gyülekezet, a hit és a közösség erejéről?

A rabszolgatartó állammal szembeni hitvalló

„Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené!”
(Mt 22,21)

221

Van, hogy maga az egyház takarja el Krisztust, és teszi nehezzé vagy akár lehetetlenné az iránta való odaadó szolgálatot. Ilyenkor az egyház kritikusai olyan útkeresésbe kezdenek, amelyből később maga az egyház is erősödhet. Nemegyszer úgy, hogy befogadja azokat az eszményeket, amelyeket éppen kritikusai fogalmaztak meg.

HENRY DAVID THOREAU (1817–1862)

1817-ben született a Massachusetts állambeli Concordban. Apja ceruzák gyártásával és árusításával foglalkozott.

A fiatal Thoreau a Harvard Egyetemen ismerkedett meg az úgynevezett transzcendentalista szellemi mozgalommal és annak vezéregyéniségével, Ralph Waldo Emersonnal. Tanító lett, és Emerson hatására kezdte feljegyezni megfigyeléseit és elmélkedéseit – eleinte csak a naplójába. Később előadásokat is tartott – ez volt a transzcendentalisták kedvelt műfaja –, és verseket írt.

Egyéni filozófiáját ekkor így fogalmazta meg: „Ha én nem vagyok én, ki lenne az?”

Thoreau két évet töltött Emersonéknál, majd New Yorkba ment, és Nathanael Hawthorne, *A skarlát betű* írójának segítségével megpróbált folyóiratok rendszeres munkatársává, hivatásos irodalmárrá válni. Miután ez a kísérlet kudarcot vallott, visszatért Concordba, és apja társaként ceruzagyártással kezdett foglalkozni.

Az üzlet fellendült, a Thoreau-ceruzák egész Amerikában a legjobbak közé tartoztak. Thoreau azonban éppen az üzleti sikerektől riadt meg: féltette tőlük lelki és szellemi függetlenségét.

1845 nyarán, huszonnyolc évesen úgy döntött, hogy hátat fordít a megszokott életnek. Kivonult a társadalomból, és két évig visszavonultan élt a Walden-tó partján. Ennek az időszaknak a tapasztalatait összegezte később fő művében, a *Waldenben*.

Nem menekült, nem száműzetésbe vonult, és nem is remetének készült. Egyszerűen kíváncsi volt arra, mi történik az ember elméjével, amikor eltűnik körülötte a zaj. A helyszín a Massachusetts állambeli Walden-tó volt, alig néhány kilométerre a civilizációtól. A kísérlet két évig tartott.

Walden nem a világ végén volt. Thoreau nem teljes elszigeteltségben élt. A Walden-tó környéke gyalogtávolságra feküdt Concord városától. Thoreau rendszeresen bejárt a városba, beszélgetett, híreket olvasott és könyveket szerzett be. Egy kis faházban lakott, amelyet saját kezűleg épített, és amelynek költségeiről pontos elszámolást vezetett. Tudjuk, mennyibe került a faanyag, a szögek és az ablak. Ez a részletesség nem véletlen. Thoreau számára a környezet letisztítása az elme vizsgálatának egyik feltétele volt.

A Walden-tónál töltött napok ritmusát nem órák és találkozók szabták meg. Thoreau a nappal kelt, hosszú sétákat tett, figyelte a tó jegesedését, az évszakok változását és az állatok mozgását. Ezek a megfigyelések nem romantikus leírások voltak, hanem tudatos figyelemgyakorlatok.

Thoreau kivonulása nem öncélú magánügy volt. A *Walden* című művében született írásai a fogyasztás, a munka és az időhöz való viszony kritikájaként is olvashatók. Azt vizsgálta, mennyi az, ami valóban szükséges az ember életéhez, és mennyi az, amit megszokásból cipel magával.

Thoreau kísérlete nem recept és nem követendő életmodell. Inkább emlékeztető arra, hogy a kivonulás nem feltétlenül földrajzi kérdés. Lehet időszakos, részleges és tudatos.

Thoreau komoly és megalapozott kritikával illette a 19. századi amerikai egyházakat, mondván, hogy „eladták a lelküket a hatalomnak és a vagyonnak”. Különösen felháborította, hogy a lelkészek többsége nem állt ki határozottan a rabszolgaság eltörlése (abolicionizmus) mellett. Hivatalosan is megtagadta a helyi egyházi adó fizetését, és kijelentette,

hogy nem kíván olyan egyház tagja lenni, amelyhez ő maga soha nem csatlakozott önkéntesen.

Mestere, Emerson hatására úgy vélte, hogy az ember közvetítő vagy fátol nélkül, saját tapasztalatain keresztül képes megismerni az istenit.

A mindennapok szentsége. A Walden-tó partján töltött két éve nem egyszerűen természetközeli kísérlet, hanem aszketikus, spirituális gyakorlat volt. Nála a legközönségesebb dolgok – a madarak hangja, a fák suhogása vagy a tó vizének tükröződése – mind Isten jelenlétét (teofániáját) hirdették.

A fizikai érzékek teológiája. Úgy vélte, hogy az ember öt érzékszerve a vad és isteni tudás forrása. A látás, a hallás és az érintés finomhangolása révén az ember képes meglátni Istent a világban.

Thoreau az elsők között volt Amerikában, aki komolyan tanulmányozta a keleti szent iratokat. Olvasta a *Rigvédát*, az *Upanisadokat* és a *Bhagavad-gítát*. Magát gyakran hasonlította egy jógihoz vagy hindu aszkétához, aki hajnalban a tó vizében fürödve tisztítja meg a lelkét. Rendkívüli módon vonzotta az a hindu gondolat, hogy a természet a tanítónk, és a kozmikus törvények visszatükröződnek a csillagok mozgásában vagy a hegyi patakok folyásában.

Mindezekon túl azonban az egyik legfontosabb műve a *Polgári engedetlenség iránti kötelességről* (*Civil Resistance*) című tanulmány.

Thoreaut börtönbe zárták, mert a rabszolgatartás és a mexikói-amerikai háború elleni tiltakozásul éveken át megtagadta a fejadó befizetését.

Az 1849-ben megjelent tanulmányában kifejtette, hogy a polgár köteles megtagadni az általa igazságtalannak tartott hatalommal való együttműködést. „Nem ismerem el azt az államot – írta –, amely a szénátus kapuja előtt úgy adja-veszi a férfiakat, nőket és gyermekeket, mint a barmot.”

A börtönben döbbsent rá, hogy az állam csak a fizikai valóját tudja bezárni; a gondolatait és a lelkiismeretét nem. Így szabad maradt.

Szabadulása után írta meg a *Civil Resistance* című tanulmányát. Alaposan elemezte benne az adógaras történetét. Ha valaki olyan pénzt használ, amelyen a császár képe van, és amelynek értékét a császár garantálja, akkor elfogadta a császár rendszerét, és élvezni annak előnyeit. Thoreau szerint: „Ha az állam emberei vagytok, és szívesen

élvezitek Cézár kormányzatának előnyeit, akkor fizessetek is neki vissza valamennyit a sajátjából, amikor kéri.”

Thoreau szerint Jézus nem azt mondta, hogy vakon engedelmeskedni kell a kormánynak. Épp ellenkezőleg: válasza szándékosan homályban hagyta a kérdezőket, mert nem mondta meg nekik, mi az, ami valójában a császáré, és mi az, ami Istené. A döntést az egyén lelkiismeretére bízta.

Thoreau az adógaras történetéből azt a következtetést vonta le, hogy ha valaki nem akar bűnrészessé válni egy igazságtalan állam tetteiben – például a rabszolgatartásban –, akkor függetlenítenie kell magát az állam gazdasági rendszerétől. Úgy vélte, minél kevesebb pénze és vagyona van valakinek, annál kevésbé függ az állam védelmétől és törvényeitől, és annál szabadabban követheti saját morális iránytűjét.

Thoreau olvasatában az adógaras története nem az államnak való behódolásról, hanem az egyén morális felelősségéről szól: a pénz lehet az államé, de a lelkiismeret kizárólag Istené.

Amikor Észak és Dél polgárháborújában kirobbant az a feszültség, amelyet Thoreau művei talán a leghatásosabban fejeztek ki, az író már súlyos beteg volt. A háború kimenetelét, a rabszolgaság eltörlését és a felszabadítás folyamatát már nem érthette meg: 1862-ben meghalt.

Halálos ágyánál a hagyomány szerint ez a beszélgetés zajlott le. A helyi lelkész megkérdezte tőle: „Kibékültél-e már Istennel?” Thoreau állítólag így felelt: „Nem tudtam, hogy valaha is összevesztünk volna.”

IDÉZETEK

- „Azért mentem ki az erdőre, mert nyíltan szemtől szembe akartam kerülni az élet alapvető tényeivel, s kitapasztalni, mit tanulhatok az élettől, nehogy majd halálom óráján döbbenjek rá, hogy nem is éltem.”
- „Meg kell tanulnunk fölébredni és ébren maradni nem külső segéd-eszközökkel, hanem sohasem szűnő hajnalvárással, amely még álunkban sem tágitson tőlünk. Nem ismerek bátorítóbbat, mint az embernek azt a kétségbevonhatatlan képességét, hogy tudatos erőfeszítéssel jobbjítsa életét.”
- „Ezren és ezren metszegetik a bajnak ágát-bogát, de ezer közül legfeljebb ha egy veszi célba gyökerét; és könnyen meglehet, hogy aki

WALDEN;

OR,

LIFE IN THE WOODS.

By HENRY D. THOREAU,

AUTHOR OF "A WEEK ON THE CONCORD AND MERRIMACK RIVERS."

I do not propose to write an ode to dejection, but to brag as lustily as chanticleer in the morning, standing on his roost, if only to wake my neighbors up. — Page 92.

BOSTON:

TICKNOR AND FIELDS.

M DCCC LIV.

A Walden egyik korabeli példánya

a legtöbb időt, pénzt áldozza a szegények megsegítésére, életmódjával a legtöbbet tesz azon nyomor létrehozásáért, melynek kiirtásán hasztalan fáradozik.”

- „Ébren lenni annyi, mint élni. Soha életemben nem találkoztam még senkivel, aki egészen ébren lett volna. Hogy is tudtam volna a szemébe nézni?”
- „Hajlamos vagyok azt hinni, hogy nem is az ember tartja a jószágot, hanem a jószág az embert, annyival szabadabbak az állatok...”
- „Hányan vannak, kiknek életében egy-egy elolvasott könyv új korszakot nyitott. Valahol a mi számunkra is megvan az a könyv, amely megmagyarázza a régi csodákat, és újakat mutat meg. Valahol ki van mondva az, amit ma még kimondhatatlannak vélünk. Azok a kérdések, amelyek bennünket gyötörnek, kínoznak, rendre fölmerültek minden bölcsben; egyetlenegy probléma sem maradt ki; és mindegyik tőle telhetően válaszolt rá szavaival, életével. Mi több: a tudással egyre elnézőbbek, szabadelvűbbek leszünk.”
- „Minden ember templomot emel – e templom a teste – annak az istennek, akit imád, és olyan stílusban, amely egyedül a sajátja; ezt a kötelességet nem kerülheti meg azzal, hogy helyette márványt vés.”
- „A dolgok nem változnak, mi változunk.”
- „Az én reményem és jövőm nem a pázsitokban és megművelt földekben van, nem a falvakban és városokban, hanem a járhatatlan, imbolygó lápokon.”
- „Ne függeszd szívedet ahhoz, ami múlandó.”
- „...az ember annál gazdagabb, minél többről tud lemondani.”
- „A Föld nem holt történelem része csupán, rétegesen egymásra rakva, mint könyv lapjai, geológusok és régészek tanulmányozására szánva, hanem eleven költészet, mint fa levelei, melyek virágzást, gyümölcsöt megelőznek; tehát nem fosszilis föld, hanem élő föld, amelynek erőteljes központi életéhez képest minden állati és növényi élet élősködés csupán.”
- „Vajon kivel könnyebb bánni: azzal, aki semmit sem tud egy adott tárgyról, de – ami rendkívül ritka – tudja, hogy nem tud semmit; vagy azzal, aki tényleg tud a dologról valamit, de azt hiszi, hogy mindent tud?”

- „Egyetlen csendes eső elegendő, hogy a fű sok árnyalattal zöldebbé váljék. Így hatnak reménységeinkre is a belénk áradó szebb gondolatok. Boldogok lehetnénk, ha mindig a jelenben élnénk, s kihasználnánk minden véletlen jót, amiben részünk van – mint a fű, mely a reá hulló harmatcsepp hatását is megmutatja – és nem fecsérelnénk időnket arra, hogy az elszalasztott alkalmakért vezekeljünk, amit kötelességteljesítésnek szoktunk nevezni. A télben időzünk, holott már tavasz van. Egy szép tavaszi reggelen az embernek minden vétke bűnbocsánatot nyer. Az ilyen nap hadat üzen a bűnnek.”
- „Miért sietünk annyira, miért herdáljuk úgy az életet? Úgy látszik, eltökéltük, hogy éhen halunk, még mielőtt megéheztünk.”
- „De lám, mi történt: az ember eszközeinek eszköze lett.”
- „Senkit sem becsültem még életemben kevesebbre azért, mert foltozott ruhában jár, mégis meg vagyok róla győződve, hogy az emberek általában nagyobb gondot fordítanak arra, hogy divatos, vagy legalábbis makulátlan, új ruhában járjanak, mint arra, hogy tiszta legyen a lelkiismeretük.”
- „Nem annyira a törvényt, mint inkább az igazságosságot kell tisztelnünk.”
- „Az embernek természetesen nem kötelessége, hogy a rossz – bármilyen irtózatossá legyen is az – kiirtásának szentelje magát; lehet más, tisztességes foglalatossága is, ami leköti; de az mindenképpen kötelessége, hogy a rosszért ne vállalja a felelősséget, s ha már egyébként nem foglalkozik vele, legalább ne segítse elő.”
- „A legtöbb ember még ebben a viszonylag szabad országban is, merő tudatlanságból és tévelygésből úgy el van foglalva az élet vélt gondjaival és fölösleges, durva munkáival, hogy nem tudja élvezni nemesebb gyümölcseit. Kezük a túlzásba vitt munkától annyira eldurvult, és úgy remeg, hogy nem is tudnák leszedni. A dolgozó embernek nap nap után nincs is ideje az eszmélésre; nincs érkezése hozzá, hogy embertársaival emberi kapcsolatokat tartson fenn, mert munkája elértéktelenedne a piacon. Nem ér rá más lenni, mint gép.”

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Lehet-e valaki őszinte Krisztus-követő úgy, hogy közben súlyos kritikát fogalmaz meg az egyházzal szemben?

- Mikor szolgálja az egyház megújulását a kritika, és mikor rombolja azt?
- Milyen mai egyházi jelenségek válhatnak ki hasonló tiltakozást, mint amelyet Thoreau a rabszolgaság ügyében érzett?
- Mit jelent ma, hogy „a lelkiismeret Istené”?
- Lehet-e a lelkiismeret tévedhetetlen?
- Mikor kell inkább Istennek engedelmeskedni, mint embereknek?
- Meddig terjed a keresztyén ember felelőssége egy igazságtalan rendszerben?
- Elég-e nem tenni rosszat, vagy aktívan szembe is kell szállni a rosszal?
- Van-e olyan helyzet, amikor a polgári engedetlenség keresztyén kötelességgé válik?
- Mit jelenthet a keresztyén ember számára az egyszerű élet?

FELADATOK

- A gyökér vagy az ág? Thoreau egyik legismertebb gondolata: „Ezren és ezren metszegetik a bajnak ágát-bogát, de ezer közül legfeljebb ha egy veszi célba a gyökerét.”

Feladat: Válasszanak egy mai társadalmi problémát: szegénység, környezetszennyezés, magány, családi válság vagy függőségek.

Keressék meg:

- Mi az „ág”?
- Mi lehet a „gyökér”?
- Bibliai párhuzamok. Melyik bibliai alak emlékeztet leginkább Thoreau-ra?

Lehetséges válaszok: Keresztelő János, Illés, Ámós, Jeremiás, Dániel.

Minden csoport válasszon egyet, és indokolja meg.

- Walden-lista. Mindenki készítsen két oszlopot: Nélkülözhetetlen | Elhagyható. Soroljon fel legalább öt-öt dolgot. Ezután beszéljék meg:
 - Miért éppen ezeket választották?
 - Melyik listán szerepel több dolog?
 - Mi lepett meg bennünket?

A fogyatékoságát bizonyágtételként megélő hitvalló

„Jézus így válaszolt: Nem ő vétkezett, nem is a szülei, hanem azért van ez így, hogy nyilvánvalóvá legyenek rajta Isten cselekedetei.” (Jn 9,3)

A fogyatékoságot semmilyen esetben sem tartjuk kívánatosnak. A szánakozást azonban a fogyatékkal élő emberek sem szeretik. Néha megtörténik az a csoda, hogy valaki fogyatékosága ellenére – vagy éppen annak tapasztalatát is felhasználva – másokat gazdagító művészeti teljesítményt hoz létre.

FANNY CROSBY (1820–1915)

„Úgy érzem, még mindig életem virágában vagyok!” – írta Frances Jane Crosby nyolcvanhárom éves korában. Még tizenkét évet élt, és amikor 1915. február 12-én elhunyt, a hír villámgyorsan bejárta a világot: Amerika szeretett gospeldalszerzője, Fanny Crosby hazatért Urához, akit immár színről színre lát.

Donald P. Hustad, a himnológia elismert szakértője, Fanny Crosbyt „az amerikai történelem legtermékenyebb és legjelentősebb gospeldalszerzőjének” nevezte. Több mint nyolcezer dalt írt, amelyek többsége mára feledésbe merült. Legtermékenyebb korszakában két-három naponta írt egy-egy újabb dalt.

1820. március 24-én született Putnam megyében, New York államban. Amikor Fanny mindössze hathetes volt, enyhe szemgyulladást kapott, amit egy kuruzsló úgy kezelt, hogy forró lenmaglisztes borogatást tett vörös, begyulladt szemhéjaira. A gyulladás ugyan elmúlt, de a szemén hegeseések keletkeztek, és a kislány egész életére megvakult.

Néhány hónappal később édesapja megbetegedett és meghalt. A huszonegy évesen megözvegyült édesanya, Mercy Crosby cselédnek szegődött, a kis Fannyra pedig a nagymama vigyázott.

Megvakulását így értékelte Fanny: „Úgy tűnik, Isten áldott gondviselése úgy akarta, hogy egész életemben vak legyek” – írta önéletrajzában, a *Fanny Crosby's Life Story* című kötetben –, „és hálát adok neki ezért a sorsfordulatért.”

Az orvos, aki elvette a látását, soha nem bocsátott meg magának, és elköltözött a környékről, de Fanny Crosby nem táplált haragot iránta. „Ha most találkozhatnék vele” – írta –, „azt mondanám: »Köszönöm, köszönöm« – újra és újra, hogy megvakított.”

Még azt is állította, hogy ha visszaadhatnák a látását, nem is fogadná el. Úgy érezte, hogy vaksága Isten ajándéka volt számára, hogy az ő dicsőségére dalokat írhasson. „Nem írhattam volna több ezer himnusz” – mondta –, „ha elterelték volna a figyelmemet azok az érdekes és gyönyörű dolgok, amelyek a szemem elé kerültek volna.”

A nagymama kezébe vette kis unokájának nevelését, és ő lett a kislány „szeme”: élénken festette le előtte a valós világot. Az ő körültekintő gondoskodása segítette kibontakozni Fanny leírókészségét. Emellett azonban a kislány lelkét is ápolta. Rendszeresen felolvasta és elmagyarázta neki a Bibliát, és mindig hangsúlyozta az imádság fontosságát.

Amikor Fanny kétségbeesett, mert nem tudott úgy tanulni, mint más gyermekek, nagymamája arra biztatta, hogy imádkozzon Istenhez bölcsességért és tudásért.

Első versét nyolcéves korában írta. Íme:

„Milyen boldog gyermek vagyok, legyek bár világtalan.

Eldöntöttem, hogy e földön nem leszek boldogtalan.

Mennyi áldást küld rám az Úr, mely másnak nem adatott,

sírni-ríni, mert vak vagyok, nem tudok s nem is fogok.”

Amikor a család Connecticutba költözött, egy szomszéd, Mrs. Hawley felolvassott neki a Bibliából, és megtanította neki a bibliai történeteket. Hihetetlennek tűnik, de mire Fanny tízéves lett, már kívülről tudta az Ószövetség első négy könyvét és a négy evangéliumot. Emellett „szám-talan verset” is el tudott mondani. Néha az elméjét egy íróasztalhoz hasonlította, amelynek kis rekeszei könnyen előhívható ismeretekkel voltak tele.

Nyilvánvaló volt, hogy Fannynak szakképzett oktatásra lesz szüksége, ezért 1835. március 3-án édesanyja elvitte a híres New York-i Vakok Intézetébe. Kiváló tanulónak bizonyult mindenben, kivéve a matematikát. A tantárgy iránti ellenérzését a következő verssel fejezte ki:

„Gyűlölöm, utálom, rosszul leszek tőle,

ha meghallom az »aritmetika« szót!”

Hamarosan az iskola háziköltőjévé vált, és az igazgató attól tartott, hogy a növekvő dicséret a fejébe szállhat. Ezért behívta az irodájába, és szelíden figyelmeztette, hogy óvakodjon a gögtől. Arra is ösztönözte, hogy tehetségét Isten dicsőségére használja.

„Szavai bombaként robbantak” – ismerte el később –, „de hatalmas jót tettek velem.”

Néhány hónappal később azonban jött a hidegzuhany: utasítást kapott, hogy három hónapig ne írjon verseket. Ez nagy próbatétel volt a fiatal lány számára, mert bár nem írta le őket, a versek szinte önkéntelenül is eszébe jutottak.

Aztán furcsa dolog történt. Egy neves frenológus látogatott el az iskolába, és felajánlotta, hogy „elolvassa a dudorokat” a diákok és a tanárok fején. Ez abban az időben még tudománynak számított, ma már nem.

Beazonosította az iskola vezető matematikai zsenijét, majd amikor Fanny Crosbyhoz ért, ezt mondta: „Nocsak, itt van egy költő! Adjanak meg neki minden ehhez szükségeset; hadd hallgassa a legjobb könyve-

ket, és beszélgesen a legjobb írókkal, s nyomot fog hagyni a világban.” Másnap reggel az igazgató behívta Fannyt az irodájába, és azt mondta: „Írhat sz annyi verset, amennyit csak akarsz.”

1844-ben, huszonnégy éves korában jelentette meg első verseskötetét, amely tartalmazta első himnuszát is, *Egy esti himnusz* címmel. 1851-ben követte a második verseskötet, 1858-ban pedig a harmadik. Érdekes megjegyezni, hogy az 1851-es kötet előszavában romló egészségi állapotáról írt, mégis további hatvannégy évet élt.

Családja törődése és szeretete jelentős hatással volt az életére, akár csak Hamilton Murray, az iskola egyik tanára. A metodista egyház 1850. november 20-át tartja megtérése hivatalos időpontjának.

Rendszeresen részt vett a New York-i Broadway Tabernacle nevű metodista templomban tartott istentiszteleteken. Az *Alas! And Did My Savior Bleed?* című ének éneklése közben mély lelki élményben volt része. „Lelkemet elárasztotta a mennyei fény” – mondta. „Ekkor jöttem rá, hogy eddig a világot próbáltam az egyik kezemben tartani, az Urat pedig a másikban.”

Fanny Crosby 1858-ban feleségül ment Alexander van Alstyne-hoz, aki szintén a vakok iskolájának tanulója volt, majd Fannyhoz hasonlóan ott lett tanár. Egy tantestületben dolgoztak. Alexander tehetséges zenész volt, és tökéletes társa a költőnőnek. Negyvennégy évnyi házasság után, 1902. június 18-án özvegyült meg.

Az 1850-es és az 1860-as évek elején Fanny Crosby számos népszerű világi dal szövegét is megírta, amelyek közül néhányat minstrel-előadásokban is felhasználtak. A minstrel-előadások (*minstrel show-k*) a 19. században rendkívül népszerű amerikai szórakoztató műsorok voltak, amelyekben fehér bőrű előadók – az úgynevezett „blackface” technikát alkalmazva – sötétre festett arccal tipikus fekete bőrű karaktereket parodizáltak, gúnyos táncokat, zenéket és jeleneteket adva elő.

Élete igazi nagy fordulópontja azonban 1864. február 2-án következett be, amikor megismerkedett William Bradburyvel, a híres himnuszíróval és kiadóval.

„Már régóta szeretném, ha nekem írnál” – mondta neki. „Bárcsak azonnal nekilátnál!”

Ő pedig nekilátott, és az eredmény az első evangéliumi dala lett, az *Our Bright Home Above*. Senki sem sejtette, hogy Isten az elkövetkező ötvenegy évben több mint nyolcezer dalt fog íratni vele.

Hogyan írta Fanny Crosby a szövegeit?

„Soha nem kezdek himnuszírásba – magyarázta –, anélkül, hogy előbb ne kérném az Urat, legyen az ihletem a munkában, amibe kezdek.”

Segített neki, ha egy kis könyvet tartott a kezében; ezt gyakran tette, amikor előadást tartott vagy koncertezett. Imádkozott és elmélkedett, amíg meg nem találta a megfelelő hangulatot, és néha több himnuszt is felidézett magának, hogy beinduljon a folyamat. Ekkor jöttek az ötletek, és fejben megírta a dalt. Néha akár negyven különböző dalt is tárolt az emlékezetében.

Minden dalt néhány napig pihentetett, mielőtt lediktálta volna egy barátjának, aki aztán elküldte a kiadónak.

Sok termékeny íróhoz hasonlóan Fanny Crosby is különböző álneveket használt; valójában közel kétszázat. Néhány közülük: Julia Stirling, Frank Gould, Carrie M. Wilson, Lyman Cuyler, Victoria Stewart, Maud Marion és Ella Dale.

D. L. Moody munkatársa, Daniel Whittle őrnagy számos himnuszt írt „El Nathan” álnéven, így ez nem volt szokatlan gyakorlat.

Megdöbbenő lehet számunkra, hogy Fanny Crosby átlagosan mindössze két dollárt kapott minden egyes verséért, bár későbbi éveiben ezt az összeget tíz dollárra emelték. Természetesen egy dollár akkoriban jóval többet ért. Énekes szolgálatán keresztül azonban minden bizonnyal örök jutalmat szerzett, mi pedig ma gazdagabbak vagyunk hűségének köszönhetően.

Fanny Crosby mindössze néhány héttel 95. születésnapja előtt halt meg.

Élete példa arra, hogyan diadalmaskodhat valaki fogyatékosága korlátain, és miként használhatja azt Isten dicsőségére.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Miben áll a különbség aközött, hogy egy képességünket felnőttkorunkban veszítjük el, vagy úgy születünk, illetve még csecsemőkorban veszítjük el?
- Ha valaki folyamatosan mások segítségére szorul, vajon ez az élethelyzet mennyiben hozható összefüggésbe az Istentől való függés vallási élményével?
- Mivel magyarázható az az elképesztő termékenység, amellyel Fanny Crosby rendelkezett?

- Mi teheti ezt az életművet olyan értékűvé, mint amilyenek J. S. Bachét vagy N. F. S. Grundtvigét tartják?

FELADATOK

- Az én „vakságom” – csendes önismereti feladat *(nem kell megosztani)*
Fejezzék be a mondatokat:
 - A legnehezebb korlát az életemben...
 - Amit ebből Isten eddig megtanított...
 - Amit még mindig nehezen fogadok el...
 Ezután közös imádság következhet.
- Hála a korlátokért? – vitaindító. Fanny Crosby ezt mondja: „Köszönöm, köszönöm, hogy megvakított.” Kérdés: Lehetséges-e hálát adni egy fogyatékoságért, vesztességért vagy betegségért?
A csoport két részre oszlik. Az egyik oldal mellett érvel, hogy igen. A másik mellett, hogy nem magáért a szenvedésért lehet hálát adni, hanem azért, amit Isten kihozhat belőle.
- Tehetség és szolgálat. A résztvevők írjanak fel három olyan adottságot vagy képességet, amelyet Istentől kapott ajándéknak tartanak. Majd válaszolják meg a következő kérdéseket:
 - Kinek a javára használom ezeket?
 - Mi akadályoz abban, hogy még inkább szolgálatba állítsam őket?

Élete végén evangélikus hitre visszatérő hitvalló

„Lecsendesítette a forgószelet, elcsitultak a hullámok. Örültek, amikor azok elsimultak, és a kívánt kikötőbe vezette őket.” (Zsolt 107,29–30)

Vannak olyan hitvallók, akiknek bizonyágtétele azért különösen értékes, mert hosszú és viharos életük során mindvégig szenvedélyesen keresték az igazságot. Sokféle eszme hatott rájuk, és nem féltek ezeket következetesen végiggondolni, sőt megvalósítani sem. Miután azonban kiábrándultak belőlük, tovább folytatták a keresést. Egy ilyen hosszú és viszontagságos út végén jutnak el a hithez és az egyházhoz.

AUGUST STRINDBERG (1849–1912)

1849-ben Stockholmban született August Strindberg. Apja Carl Oscar Strindberg hajózási ügynök, később kocsmáros volt, anyja pedig Ulrika Eleonora (Nora) Norling, egy nála tizenkét évvel fiatalabb kocsmai felszolgáló. Nyolc gyermek közül August volt a negyedik.

Kora ifjúsága zavaros családi körülmények között telt. Születésekor, valamint az azt követő néhány évben törvénytelen gyermeknek számított. Születése után szülei együtt maradtak, majd negyedik közös gyermekük megszületését követően összeházasodtak, így gyermekeiket törvényesíthették.

Az ügyes, értelmes és mozgékony Augustot apja – úgy tűnik – utódjának szánta, ezért már serdülőkorában a kocsmá mellett dolgoztatta. Ugyanakkor iskolába is járatta. Későbbi vallomásaiból tudjuk, hogy felnőttkorában a családot és az iskolát egyaránt „gyermekkínzó intézménynek” tartotta. Ahol azonban tanulni lehetett, ott hamar kitűnt, és ifjúkorában mindent elkövetett, hogy minél kevesebbet legyen otthon.

A Klara és a Jakob plébániák általános iskoláiba járt, majd a Stockholms Lyceumba, egy haladó szellemű magániskolába, ahol felső közép-osztálybeli családokból származó fiúk tanultak. Olyan munkákat keresett és talált, amelyek mellett olvashatott, tanulhatott, sőt egyetemre is járhatott. Egyaránt érdekelte a történelem és a nagy lendülettel fejlődő természettudomány.

1867. május 25-én tette le a studentexamen vizsgát, amely feljogosította az egyetemi tanulmányokra, és ugyanazon év őszén beiratkozott az Uppsalai Egyetemre.

Több éven át hol Uppsalában, hol otthon töltötte idejét, az uppsalai vizsgákra készülve, miközben más területeken is kipróbálta magát. Először 1868-ban hagyta el Uppsalát, hogy tanárként dolgozzon. Egy ideig kémiát tanult a stockholmi Műszaki Egyetemen az orvosi tanulmányok előkészítéseként, magántanárként tevékenykedett, valamint statisztiként dolgozott a stockholmi Királyi Színházban.

1870 januárjában visszatért Uppsalába. Közben egy színdarab-sorozaton dolgozott, amelynek első darabja a dán szobrászról, Bertel Thorvaldsenről szólt, és amelyet 1870 szeptemberében mutattak be a Királyi Színházban. Uppsalában néhány barátjával megalapította a *Runa* nevű irodalmi klubot, amelynek tagjai mind a skandináv mito-

lógiból választottak álnevet. Strindberg a termékenység istenéről elnevezett Frö nevet vette fel.

Még néhány szemesztert töltött Uppsalában, végül 1872 márciusában távozott onnan. Ennek oka részben az volt, hogy minden kiváló tanulmányi eredménye ellenére elsősorban a tudomány időszerű problémái foglalkoztatták. Egy folyóiratban tanulmányt jelentetett meg a természettudományos kutatás kilátásairól. Ebben azt jósolta, hogy el kell jutni az atom felbontásához. Ha pedig az atom bontható, olyan energiák szabadulhatnak fel, amelyekről addig még csak nem is álmodtak. Továbbá, ha az atomok felbonthatók, nem lesz akadálya az anyagok átalakításának sem, így megvalósulhat a mesterséges arany előállítás, amiről hajdan az alkimisták ábrándoztak.

Ma már azt mondhatjuk, hogy meglepő előrelátással vetítette előre mindazt, ami néhány évtizeddel később valóban bekövetkezett. Akkor azonban szakmai botrány kerekedett körülötte. Az egyetem professzorai már magát a jóslást is tudományromboló szélhámosságnak tekintették, ezért Strindberget kitiltották az egyetemről.

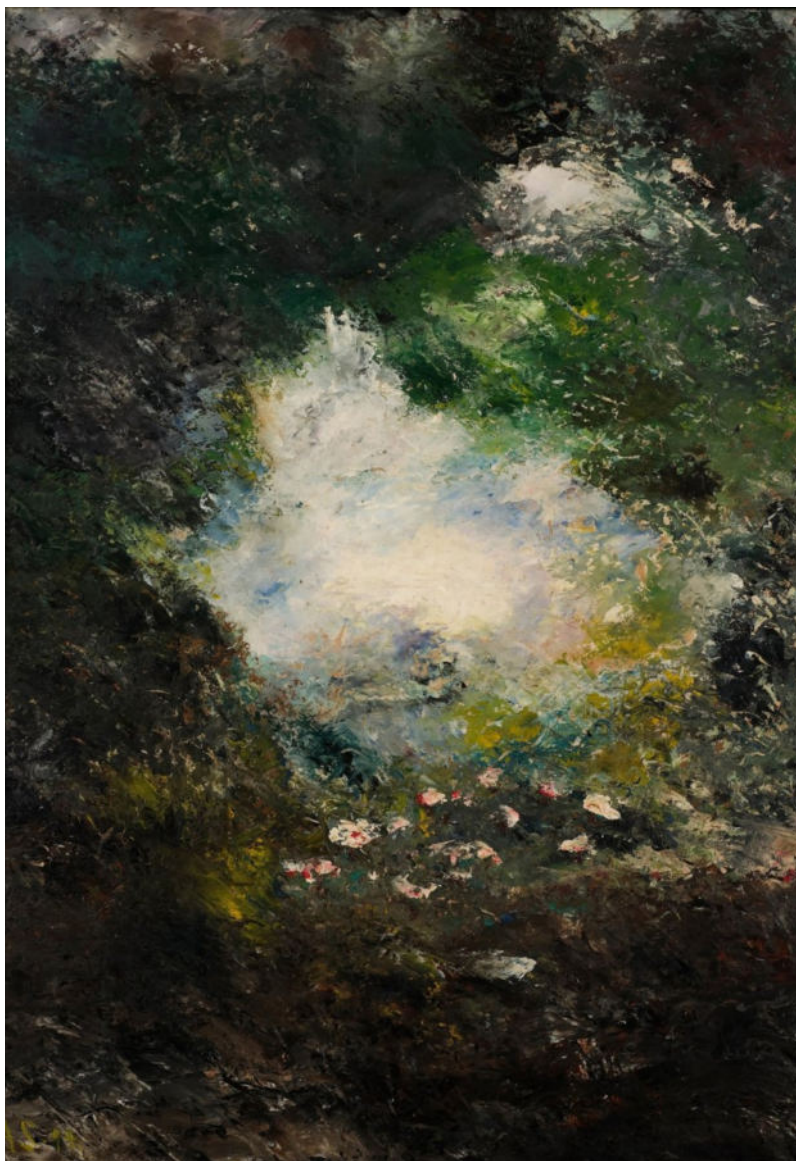
Később gúnyolódott Uppsalán és professzorain, majd néhány évvel később megjelentette a *Från Fjerdings och Svartbäcken* („Fjerdingsből és Svartbäckenből”, 1877) című novelláskötetet, amely az uppsalai diákéletet ábrázolja.

Miután végleg elhagyta az egyetemet, újságíróként és kritikusként kezdett dolgozni stockholmi lapoknál.

Strindberg háromszor nősült: Siri von Essen (1850–1912), Frida Uhl (1872–1943), majd Harriet Bosse (1878–1961) voltak a feleségei. Mindhárom házasságából születtek gyermekei, ám túlérzékeny, neurotikus természete keserű válaszokhoz vezetett.

Élete végén megismerkedett a fiatal színésznővel és festővel, Fanny Falknerrel (1890–1963), aki később könyvet írt Strindberg utolsó éveiről. Kapcsolatuk pontos jellegét azonban máig vitatják. Frida Uhlal kötött házassága előtt rövid viszonyt folytatott Berlinben Dagny Juelllel. Felmerült az a feltételezés is, hogy a nő meggyilkolásának sokkoló híre készítette arra, hogy lemondja harmadik feleségével tervezett nászútját.

Strindberg nőkapcsolatai viharosak voltak, és szavaiból, illetve tetteiből álló örökségét kortársai és a mai olvasók egyaránt gyakran nőgyűlölőnek értelmezik. A legtöbben ugyanakkor elismerik, hogy rend-

August Strindberg: Meseország

kívüli érzékkel mutatott rá a társadalom nemi szerepekkkel, szexuális viselkedéssel és erkölcsi normákkal kapcsolatos képmutatására.

Strindberg életében a házasság és a család intézménye jelentős nyomás alá került, mivel Svédország gyors ütemben iparosodott és urbanizálódott. A prostitúció és az erkölcs kérdései élenként foglalkoztatták a közvéleményt, valamint az írókat, kritikusokat és politikusokat egyaránt. Korai írásaiban gyakran foglalkozott a társadalom által rákényszerített hagyományos nemi szerepekkkel.

Strindberget a munkásosztály a maga írójának tartotta. Egy időszakban szocialista, illetve anarchista eszmék hatottak rá, és lánya, Karin Strindberg feleségül ment Vlagyimir Szmirnovhoz, az egyik vezető orosz bolsevikhoz. Akkori politikai nézetei miatt Strindberget erőteljesen népszerűsítették a szocialista országokban, így a Szovjetunióban, Közép- és Kelet-Európában, valamint Kubában.

A *Vörös szoba* (*Röda rummet*) című regénye (1879) hozta meg számára a hírnevet. Korai színdarabjait naturalista stílusban írta, és e korszak műveit gyakran hasonlítják a norvég drámaíró, Henrik Ibsen alkotásaihoz. Strindberg legismertebb színdarabja ebből az időszakból a *Fröken Julie*.

Második alkotói korszakában szakított a naturalizmussal, és szimbolista ihletésű művek írásába kezdett. A modern európai színház és az expresszionizmus egyik úttörőjének tartják. A *Haláltánc* (*Dödsdansen*), az *Álomjáték* (*Ett drömspel*) és A *szellem-szonáta* (*Spöksonaten*) e korszak jól ismert darabjai.

Festett is, emellett hobbi szinten foglalkozott a távirással, a fotózással és az alkímiával is.

Voltak ateista vagy egyházellenes művei, amelyek a vallásos embereket háborították fel. Vallásos vagy éppen misztikus drámái viszont a vallásellenes és a vallásilag közömbös közönséget riasztották el. Aminek szocialista kicsengése volt, az a királyságok és a polgári köztársaságok híveinek nem tetszett. Azokat a műveit pedig, amelyek a magányos, erős embert állították középpontba, szocialisták és polgári demokraták egyaránt társadalomellenesnek minősítették.

Aki jól ismerte az egyre híresebb szerző műveinek sorát, aligha tudta megmondani, hogy valójában miről mi a véleménye. Kevesen vallják be ugyanis, hogy alig létezik olyan ember, aki az évek során szerzett tapasztalatok hatására ne változtatná meg olykor a véleményét.

Később egy belső zűrzavarokkal teli időszakon ment keresztül, amelynek csúcspontját a franciául írt *Inferno* jelentette.

Élete végén – Emmanuel Swedenborg műveinek hatására – visszatért evangélikus gyökereihez.

Életrajzi művében így ír erről:

„Szentélyeknek, templomoknak és szent könyveknek valóban olyan erejük van, mintha akkumulátorok volnának, de csak a hívő lélek számára, mert a hit az én helyi battériám, amely nélkül a néma pergament nem tudom megszólaltatni. A hit az én ellen-áramom, amely influenza révén erőt gerjeszt; a hit az a dörzsölőeszköz, amely az üvegkorongot elektromossá teszi; a hit a felfogókészülék, és jó vezetőnek kell lennie, mert különben felvételtől szó sem lehet; a hit a médium lemondása az ellenállásról, hogy a kapcsolódás létrejöhessen.

Ezért néma minden szent könyv a hitetlen számára. Mert a hitetlen meddő, akinek szelleme annyira pasztörizálva van, hogy semmi sem nő benne; a hitetlen a negáció, a mínusz, az imaginárius mennyiség, mindennek a visszája, a szaprofita, amely nem saját magából él, hanem más növekvőnek a gyökerein élőszködik; önálló léte nincs, mert hogy tagadhasson, más pozitívumra van szüksége, hogy legyen mit tagadnia.

Végül vannak pillanatok, amikor csak egy kis buddhizmus segít az emberen. Hiszen oly ritkán jut hozzá az ember ahhoz, amit kíván; mit ér hát kívánni? Ne kívánj semmit, ne várj semmit se az emberektől, se az élettől, akkor mindig azt fogod majd hinni, hogy többet kaptál, mint amennyit kívánhattál volna; és tudod tapasztalásból, hogy amikor hozzájutottál ahhoz, amit kívántál, nem annyira az okozott örömet, amit kívántál, mint inkább maga a teljesülés.

Néha azt kérdezi bennem valaki: hiszel benne? Ezt a kérdést nyomban elhallgattatom, mert tudom, hogy a hit nem gondolati aktus, hanem csak lelkiállapot; és tudom, hogy ez az állapot javamra válik és nevelő hatással van rám.

Megesik azonban az is velem, hogy fellázadok a képtelen követelések, a nagyon is szigorú intelmek, az embertelen büntetések ellen, és ilyenkor félreteszem egy időre az imakönyveimet; de csakhamar visszatérek hozzájuk, mert figyelmeztet egy kiáltó hang az ősidőből: Jusson eszedbe, hogy rabszolga voltál Egyiptomban, és a te Urad Istened szabadított ki a szolgaságból. És erre elnémul az ellenkezésem, és hálátlan, gyáva

ripóknek érezném magam, ha megmentőmet meg akarnám tagadni az emberek előtt.”

Az evangélikus egyház fő tanítételeiről így vélekedett:

A *sola gratiáról* ezt írta:

„Isten nem azért bocsát meg, mert megjavultam, hanem azért javulok meg, mert Ő már megbocsátott nekem. Ebben a hitben a lelkiismeret nem egy állandó bíróság, hanem egy tiszta tükör, amelybe belenézve Krisztus képe fénylik vissza, nem pedig a saját nyomorúságom.”

A *sola Scripturáról* ezt:

„Visszatértem a Könyvhöz. Nem a teológusok bonyolult rendszereihez, hanem a tiszta Forráshoz. Az evangélikus hit legnagyobb ajándéka, hogy Isten közvetlenül, a saját anyanyelvemen beszél hozzám. Nincs szükségem közvetítőkre, titkos kulcsokra; a gyermek egyszerűségével borulhatok az Atya kebelére.”

Sok más vallási irányzattal szemben, amelyek a világtól való elvonulást vagy a kolostori életet hirdették, Strindberget az ragadta meg Luther Márton tanításaiban, hogy a mindennapi munka és a családi élet is istentisztelet:

„Megértettem, hogy nem kell szentté válnom ahhoz, hogy Istenhez tartozzam. Az evangélikus hit visszaadta nekem a hétköznapi méltóságát. A mindennapi munka, a tollam forratása, a szenvedéseim türelmes hordozása – ez az én valódi istentiszteletem. Isten nem a felhők felett lakik, hanem ott van a mindennapi kenyérünkben és a legegyszerűbb emberi kapcsolatainkban.”

1912-ben, hatvanhárom éves korában rákban elhunyt.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Van-e a művészet és az irodalom aktív művelőinek külön útja, speciális kapcsolódási lehetősége Istenhez?
- Van-e önmagában értéke a magánéleti kudarcnak, a sikertelenségnek és egy felbomlott házasságnak?
- Lehetséges-e optimális viszonyt kialakítania a művésznek a kor-szellemmel?
- Lehet-e Strindberg életútját Az elveszett juh példázatával értelmezni?

FELADATOK

- Bibliai párhuzam keresése. Kiscsoportokban keressenek egy bibliai szereplőt, akinek az életútja valamilyen módon emlékeztet Strindbergére. (Például: Jónás, Péter, Pál, Jákób, a tékozló fiú.) Indokolják meg választásukat.
- Idézetértelmező műhely. Osszák ki Strindberg hitről szóló idézeit. Minden csoport válasszon egyet, és válaszoljon a következő kérdésekre:
 - Mi ragad meg bennük?
 - Mivel értenek egyet?
 - Mivel vitatkoznának?
 - Hogyan fogalmaznák meg ugyanezt mai nyelven?

A hitvalló, aki Nátán prófétához hasonlóan akart uralkodója elé állni

„Hálóba kerítettél minket, nehéz terhet raktál a hátunkra. Embert ültetél a nyakunkra, hol tűzbe, hol vízbe jutottunk, de kivezettél, és felüdültünk.” (Zsolt 66,11–12)

Mindazt, amit a XX. század jelent, olyan élettörténeteken keresztül is érdemes megismerni, akik valóban megszenvedték és átérték a meghurcoltatásnak és a rabságnak elképesztő mélységeit hitvalló voltak miatt. Számos névtelen vagy alig ismert, és ami még fájóbb, elfelejtett áldozata van a kommunista diktatúrának a lelkesek között is. Ami miatt mégis azt a személyt választottuk, hogy képviselje őket, az a különös szándéka volt, hogy társával együtt eljusson Sztálin elé, és előtte prófétai hitvallást tegyen.

ZIMÁNYI JÓZSEF (1917–1998)

1917. október 16-án született Törökszentmiklóson, római katolikus édesapa és református édesanya gyermekeként.

Így vallott kisgyermekkoráról:

„Öt éves koromban az anyám rohant a patikába. Azt mondta az orvos: »Nem érdemes elmenni érte, de felírom. Úgysem éri meg a gyerek, hogy bevegye.« És az Isten megtartotta az életemet az élet hosszú folyamán.

*„Ahogyan a víz türközi az arcot, úgy tükröződik
a szívben az ember” (Péld. 27:19)*

Zimányi József az 1940-es években

A kisebb dolog az volt, hogy a testi életemet megtartotta. Nagyobb az, hogy hitetlen anya és apa mellett öt éves koromban már a szívembe oltotta, hogy keressem Őt. Elbújtam istállókba, kazlak mögé. Udvartonkon óriási lóvászár volt. Kupeczek bérelték az udvart. Elbújtam a szalmakazalba, és kerestem az Istent, hívtam. Apám kinevetett, anyám nem tudott felelni, akkor még nem volt hívó. Anyámat a sok szenvedés törte meg, és később hitre jutott. Apám agyonlőtte magát. De a szívemben ott volt egy hang, amelyre valamit mondani kellett.”

1925-ben Hollandiába került a Nemzetközi Vöröskereszt segítségével, mert vészesen vérszegény volt.

1927-ben szülei elváltak, apja öngyilkos lett. Egy tanár hat hónapra magához fogadta.

1928–1931 között Budapesten, a baptista árvaházban nevelték.

1931–1935 között keresztapja gondoskodott róla.

1935-ben a kereskedelmi érettségi után különbözeti vizsgát tett, majd 1936-ban gimnáziumban újra érettségizett.

1936-ban a felvidéki területeken megalakult a Baráti Kör, amely a hitértítést tűzte ki céljául. Ennek tagja lett.

1937-ben felvették a debreceni teológiára. Megismerkedett a CE Bethánia Egylet munkájával, amely Magyarországon 1903-ban alakult, részben Stewart Jakab angol futballista és evangelizátor szolgálatainak hatására. Aktív tagjává vált a debreceni Bethánia-mozgalomnak. Több írása és cikke jelent meg a *Mustármag* című lapban, illetve önálló füzetként is.

1941-ben segédlelkész lett, és továbbra is tagja maradt a debreceni Bethániának.

1942–1943-ban Munkácson szolgált segédlelkészként.

1939 és 1943 között jegyben járt Dobos Margittal, aki Debrecenben árvákat nevelt egy újonnan alapított intézményben. Az árvaház létrejöttére nagy hatással volt George Müller árvaházi szolgálatának példája, és annak megszervezésében mindketten részt vettek.

Zimányi 1943-ban kárpátaljai missziói lelkész lett, és a Keleti Baráti Kör tizenhárom tagja által felajánlott tizedből élt. Az egyháztól nem kapott fizetést, de Révész Imre püspök immár engedélyezte a házasságkötését, mivel bejegyzett állással rendelkezett. Így 1943-ban feleségül vette Dobos Margitot.

1944-ben megszűnt a fizetése Encsencsen, ahol segédlelkészként szolgált. Az orosz csapatok megszállták Kárpátalját, ezért 1945-ben Mezőgecsére költözött, majd később Munkácsra.

Hat lelkészársával arra az elhatározásra jutottak, hogy kettőjüknek el kell jutnia Jozsif Sztálinhoz, hogy figyelmeztessék őt, ezért kihallgatást kértek. Ennek érdekében jelentkeztek a KGB helyi hivatalában.

Naivitás volt ez, vagy halált megvető bátorság? Vagy egyik sem, hanem fiatal, lelkes lelkészek minden akadálnak nekifeszülő hite és elszántsága?

Önéletírásában így emlékezik erre:

„A beregszászi KGB-nél először egy őrnagy fogadott bennünket. Elmondtuk, hogy miért jöttünk, és mihez akarunk engedélyt kérni. Mi református lelkészek vagyunk, nem szektások, nem jehovisták, személyesen hadd menjünk fel Moszkvába és kihallgatáson hadd mondjuk el az Isten üzenetét [Sztálinnak]. Az őrnagy – arcizma megremeztetése nélkül – türelmesen meghallgatott. Majd ezt mondta: »Amit most elmondtak, írják le!« Átvezettek bennünket egy üres szobába, és nekifogtunk a fogalmazásnak. Horkay Barna írta, amit én diktáltam. Imádkoztunk, hogy izgatottságunkban Isten adjon értelmet szívünkbe és fejünkbe. Arra jól emlékszem, hogy minden szót megrágtunk, többször is nekilendülve, de a mondatváltozatok közül a végleges szövegre éppen a változatok gazdagsága feletti töprengés miatt szinte lehetetlen visszaemlékezni.”

Levél Jozsif Sztálinnak:

„Hatalmas Sztálin! Isten a német fasizmust sok orosz és más népfiaiak vérével törte le. Te a győzelem dicsőségét is magadnak tulajdonítottad. Mindenben Isten helyére helyezted magad. Hatalmas búzamezők mellett nagy táblákon hirdette a dicsekvő felírás: Isten nélkül és imádság nélkül, de műtrágyával és traktorral! Ezért az Úr meg fog alázni, mint Nabukodonozort. Saját fiaid fognak megvetni téged. Amíg időd van, szállj magadba, adj dicsőséget a felséges Istennek! Ez a népednek is a javára lesz. A gőgös Belsazar egy éjszaka birodalmával együtt elveszett. Zimányi József és Horkay Barna”

A levél soha nem jutott el Sztálin kezébe. A KGB tisztjei megijedtek a levél tartalmától, különösen attól, hogy feletteseik esetleg azt feltételezhetik róluk, hogy bármi közülük volt annak megírásához.

A következő kihallgatására így emlékezett vissza:

„A levelünk a KGB-n Cibulka elé került. Mivel engem ismert, Horkay Barnát pedig nem, vele még nem is találkozott, engem behívatott. A tolmács lefordította neki a levelet. Rendkívül zavarodott volt az arca Cibulkának, amikor a tolmács lefordította és ő végighallgatta. Egy ilyen levelet felküldeni Sztálinhoz, de még csak közvetíteni is! Az életével játszik az is, aki ezt teszi, nemcsak aki írta. Sztálin úgy váltogatta tisztjeit, mintha csak játékfigurákról lett volna szó. Sztálin soha nem bízott senkiben, mindig cserélgette a beosztottjait. Ha már túl sokáig volt egy helyen valaki, akkor megölette, vagy jobbik esetben lágerbe záratta valamilyen hamis vád alapján. Cibulka azt mondta, hogy rendben van, menjek haza, »majd gondolkozom a dolgon, hogy mit kell tennem«. Amikor elindultam hozzá, én biztos voltam benne, hogy élve nem kerülök haza.”

1947. október 16-án, harmincadik születésnapján letartóztatták Zimányi Józsefet. Börtönbe került, majd elítélték.

Így ír erről:

„Megérkezett Moszkvából az ítélet. A Különleges Tanács úgy mondott ítéletet felettünk, hogy sohasem látott bennünket! Ők sohasem látták a foglyokat, hanem a vallomások, papírok alapján hozták, szabták ki az ítéletet. Soha nem álltunk bíróság előtt, így védekezni sem volt módunk a vádak ellen. Nekem hét évet adtak, ami bármikor meghosszabbítható. Ennyit adtak Horkay Barna barátomnak is, mint a levél társszerzőjének. Észak-Szibériába csak én kerültem, mert Horkay Barna barátomat elvitték Kolimára.”

Így aztán Rafajnaújfalu, Beregszász és Ungvár börtönei után Lemberg és Krasznajarszk elosztólágerei, majd Dugyinka és Norilszk kényszermunkatáborai következtek.

Dolgozott az Atombombagyár I. számú lágerében (475. számú tábor), ahol másfél évig kubikosként végzett munkát, majd fél évig mosodai munkás volt. Később a Rézgyárnak nevezett táborba került, amelyet a foglyok aranygyárként is emlegettek.

Felesége nyolc éven át egyedül nevelte gyermekeiket. Karácsonyestéken a fogságból küldött leveleit olvasták.

A kényszermunkatáborból 1953. január 3-án szabadult. Büntetésének hátralévő 28 hónapját száműzetésben töltötte, ahol raktárosként dolgozott.

TŰZOSZLOPÓDDAL JÉGHÉGYEK KÖZÖTT

248

Zimányi József

1955. május 13-án szabadult a száműzetésből. Fogságának teljes ideje 92 hónap volt.

1955. október 16-án kapott engedélyt arra, hogy ismét gyülekezeti szolgálatot végezzen Gödénházán, Királyházán és Tekeházán.

1959. április 29-én Magyarországra települt, és nyolc hónapon át orosz nyelvet tanított. Ezt követően, 1960-ban kezdte meg szolgálatát a kokadi református gyülekezetben.

1965-ben az álmosdi református gyülekezet lelkipásztora lett.

1990-ben, 73 éves korában nyugdíjba vonult. Ugyanazon év nyarán feleségét magához szólította az Úr.

Ezt követően Nyíregyházára költözött. Egy lelkésztestvérsége felajánlotta számára azt a lakást, amelyet kisgyermekei számára tartott fenn arra az időre, amíg azok fel nem nőnek.

Az ezt követő években az ország számos pontján végzett igehirdető szolgálatot, emellett kazettamissziót és levélmissziót folytatott.

1990 őszén a Parlamentben tartott igehirdetést. Egy részlet az igehirdetésből:

„Azért mondom ezeket el, mert mi mindannyian különösképpen megáldott emberek vagyunk. Egy olyan korszakban élünk, ahol borzasztóan felgyorsult az idő. Megrövidült az élet, mert az események úgy felgyorsultak. Éppen ezért, mert nagyon rövid, nekünk nagyon ki kell használnunk minden percet, minden órát. Ma már a világ egy tékozló életet él. Pocsékolják magukat, az időt, az erőt, a szerelmet, mindent az emberek, a pénzüket, javaikat. Olyan sokan égne el a bűnnek a belső lángjaiban. Nekünk megadatott az, hogy érezzük az Isten szeretetét a melegét. Én nem tudom nektek átadni, de talán sikerülni fog, ha Isten megadja, meg fog jelenni könyvemben röviden az életem. A címe ez lesz: Tűzszlopoddal jéghegyek között. A fő gondolatai megvannak, és nem tudom másként kifejezni a mondanivalót, csak úgy, hogy a „tűzszlop”, amely vezette Izráelt, világított, melegített, fénylett nekik, ahogy pogány, vad törzsek között kellett haladni. És később ki-ki tapasztalja a maga életét is, ha hitre jutott, micsoda „jéghegyek” között vagyunk. Bemegyek az iskolába hittan órára, kiabál utánam a gyerek: bejött a csuhás, és nevet. Nekem szeretettel kell rá visszanézni. Ha gyűlölettel nézek rá, akkor elvesztettem az Uram tekintélyét.”

1995-től rendszeresen hirdette Isten Igéjét a budapesti Zsidó Misszióban, közismertebb nevén az Éjjeli Kiáltás Misszióban.

A Radio Monte Carlo hullámhosszán sugárzott igehirdetései olyan területekre is eljutottak, amelyek korábban el voltak zárva az evangélium üzenetétől.

Levél- és kazettamissziója messze túlnőtt Magyarország határain, és elérte a világ számos országát Új-Zélandtól Ausztráliáig.

Zimányi József 1998. szeptember 10-én halt meg.

BESZÉLGETÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mit jelenthetett Zimányi és Horkay számára, hogy Nátán prófétához hasonlóan akartak uralkodójuk elé állni?
- Hol húzódik a határ a naivitás és a hitből fakadó bátorság között?
- Miért fontos, hogy az egyház időnként prófétai hangon szólaljon meg?
- Mi adhatott erőt Zimányinak a börtönben és a lágeregekben?
- Lehet-e a szenvedés hitet mélyítő tapasztalat?
- Miért fontos, hogy a hitvallók történetében a családtagok áldozatairól is beszéljünk?
- Miért figyelemre méltó, hogy Zimányi szabadulása után nem a sérelmeiről, hanem Krisztusról beszélt?
- Mit tanít életútja az ellenségszeretetről?

FELADATOK

- Levél egy uralkodónak. Zimányiék levelet írtak Sztálinnak.
Feladat: A csoportok válasszanak egy mai társadalmi problémát: háború, szegénység, korrupció, környezetpusztítás vagy emberi közöny.
Írjanak egy rövid, prófétai hangvételű, de keresztyén lelkületű levelet egy képzeletbeli vezetőnek.
Beszéljék meg: Mi a különbség a prófétai szó és a politikai propaganda között?
- Nátán és Dávid. Olvassák el Nátán és Dávid találkozásának történetét (2Sám 12). Keressenek párhuzamokat Nátán és Dávid, valamint Zimányi és Sztálin helyzete között. Miben hasonló és miben különbözik a két történet?

- Kinek kellene ma megszólalnia? A résztvevők név nélkül írjanak fel egy olyan területet, ahol szerintük ma az egyháznak bátrabban kellene megszólalnia.

A cetliket összegyűjtve fel lehet olvasni, majd megbeszélni. Végül keressék meg, hogy az összegyűjtött témák közül melyek kapcsolódnak közvetlenül az evangéliumhoz, az emberi méltósághoz, az igazságossághoz vagy a teremtett világ védelméhez.

- A megbocsátás próbája. Zimányi nem a bosszú embere lett.

Kiscsoportokban beszéljék meg:

- Miért nehéz megbocsátani?
- Mi nem azonos a megbocsátással?
- Miben más a keresztyén megbocsátás, mint a felejtés?

A zene és az éneklés hatalma

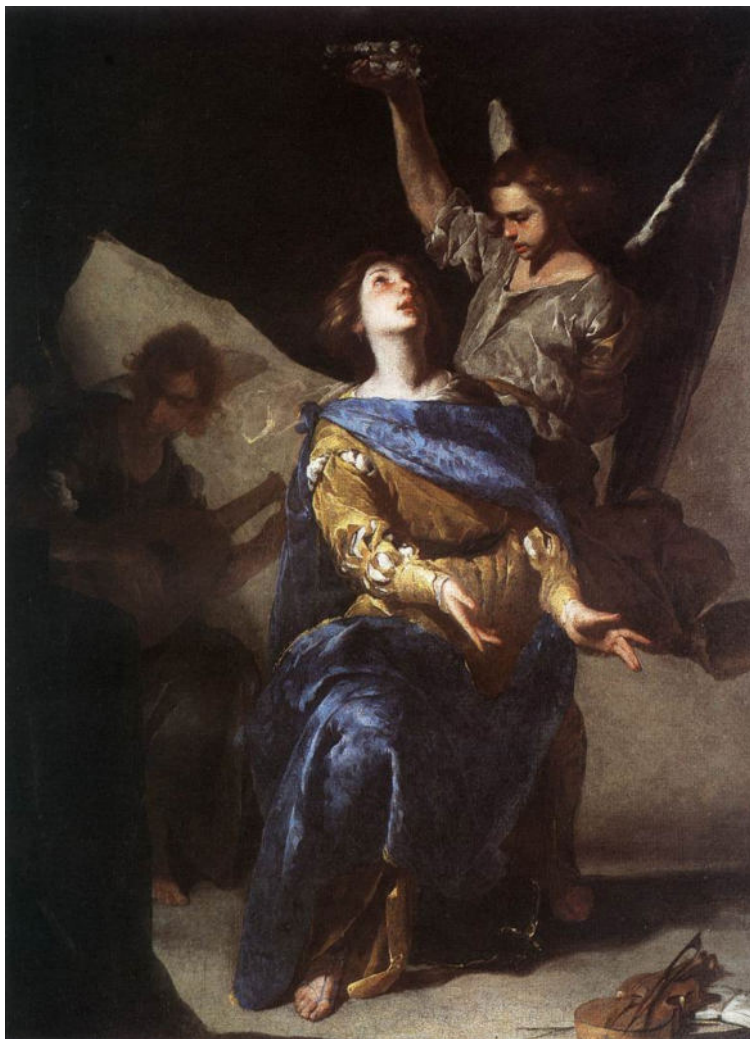
„Éjjeltájban Pál és Szilász imádkozott, és énekkel magasztalta az Istent. A foglyok pedig hallgatták őket. Ekkor hirtelen nagy földrengés támadt, úgyhogy megrendültek a börtön alapjai; hirtelen kinyílt minden ajtó, és mindegyikükről lehulltak a láncok.” (ApCsel 16,25–26)

Talán többen emlékeznek arra a jelenetre, amikor Johnny English és hűségese társa, Bough fogságba esnek Pascal Sauvage kastélyában, és egy zárt ajtó mögé kerülnek. English hirtelen előáll azzal, hogy a guatemalai delta sámánok torokénekesei ősidők óta hiszik: egy pontos rezonanciafrekvenciára hangolt fütty képes úgy megrezegtetni a fémzár lamelláit, hogy az ajtó magától kinyílik.

English ezután elkezd füttyölni, majd egyre inkább vörösödő fejjel hangtalanul fújni a levegőt, mondván, hogy ő már az „ultrahang-tartományban” jár. Miközben Bough próbálja jobb belátásra bírni a teljesen hasztalanul erőlködő ügynököt, a zár hirtelen tényleg kattán, és kinyílik. English büszkén zsebelné be a sikert, ám a következő pillanatban kiderül, hogy az ajtót egyszerűen csak Lorna Campbell nyitotta ki kívülről a saját kulcsával.

Az éneklés az egyik legerősebb belső szabályozó eszközünk, mivel a hangszalagok rezgése közvetlenül stimulálja a test egyik legfontosabb idegét, a vagusideget. Ez fut végig a torkunkon, a szívünkön és a belső

szerveinken, és jelentős szerepet játszik a test megnyugvásában. Amikor énekelünk vagy dúdolunk, a torok rezgése mechanikusan aktiválja ezt az ideget. Ennek hatására lelassul a szívverés, csökken a vérnyomás, és visszaesik a stresszhormonok szintje.

Bernardo Cavallino: Szent Cecília extázisa (1645)

De a puszta rezgésnél lényegesen több az éneklés és a zene.

Heinrich von Kleist *Szent Cecília, avagy a zene hatalma* (németül: *Die heilige Cäcilie oder die Gewalt der Musik*) című novellája megrázó elbeszélés a vallási fanatizmusról és a zene transzcendens erejéről.

A történet a 16. század végén, Németországban játszódik, a reformáció és a vallásháborúk feszült időszakában. Aachen városa és a környező vidék komoly vallási megosztottságtól szenved. A protestáns és katolikus csoportok közötti ellentétek mindennaposak.

A cselekmény középpontjában négy fiatal testvér áll, akik a Holland Köztársaságból érkeztek. Puritán képrombolók, ikonoklaszták, akiket a katolikus rítusok iránti gyűlölet fűt. Céljuk az, hogy csapást mérjenek a hagyományos egyházi rendre.

Az Aachen melletti Szent Cecília női kolostor válik fő célpontjukká. Megtudják, hogy a kolostorban úrnapja (*Corpus Christi*) alkalmából nagyszabású ünnepi szentmisét terveznek, amelyen a zárdában élő apácák maguk szólaltatják meg a hangszereket és énekelnek.

A testvérek elhatározzák, hogy az ünnepség alatt csapnak le. Titokban beszerzik helyi szimpatizánsaikat, felláztatják a környék csőcselékét, és fegyvereket, valamint szerszámokat rejtenek el, hogy a mise kellős közepén megrohanják a templomot, bezúzzák a szentképeket, összetörjék az oltárt és meggyalázzák a szertartást.

Az úrnapja reggelén a kolostorban eluralkodik a pánik. Az apácák fülébe jut a hír, hogy a képrombolók brutális támadásra készülnek ellenük. Ráadásul a helyzetet súlyosbítja egy váratlan belső tragédia: a zárda tehetséges karnagya és zenei vezetője, Antónia nővér súlyos lázzal ágynak esik, és teljesen önkívületi állapotba kerül. Ő lett volna az, aki a bonyolult, többszólamú régi misét vezényli, és az orgonát megszólaltatja.

A kolostor apátnője kétségbeesetten próbál világi segítséget kérni a város vezetésétől, de a hatóságok tehetetlenek, vagy nem akarnak fellépni a fegyveres tömeggel szemben. Úgy tűnik, a misét el kell halasztani, ami a katolikus közösség számára a vereség beismerése lenne.

Az apátnő mégis úgy dönt, hogy megkezdik a szertartást. A templom megtelik; a padsorokban ott ülnek a holland testvérek és fegyveres embereik, ugrásra készen, várva a megbeszélt jelet a pusztítás elkezéséhez.

Ekkor, a mise kezdetének pillanatában a karzaton váratlanul megjelenik egy alak, aki kísértetiesen hasonlít a beteg Antónia nővérré. Sápadt, de határozott léptekkel az orgonához ül, és int a zenész apácáknak.

Felcsendül a zene: egy ősi, monumentális, olasz mesterek stílusában írt mise. A zene olyan földöntúli erővel, tökélyel és megrendítő tisztsággal szólal meg, hogy az azonnal megbénítja a templomban lévőket. A hangok betöltik a teret, mintha maguk az angyalok énekelnének.

A fegyveres lázadók, köztük a négy testvér, képtelenek megmozdulni. A rombolásra felemelt kezek a magasban ragadnak, a düh helyét átveszi a döbbenet, majd a leírhatatlan vallásos áhítat és félelem. A zene teljesen megigézi és leigazza a támadók akarátát.

A mise rendbontás nélkül véget ér, a tömeg békésen távozik.

A csodálatos nap után a négy holland testvér nem tér vissza a szállására. Teljesen nyomuk vész. Évek telnek el anélkül, hogy a családjuk bármit is tudna róluk.

Hat évvel az események után a fiúk idős édesanyja Aachenbe utazik, hogy kiderítse, mi történt a gyermekeivel. Keresése során eljut a helyi tébolydába, ahol megdöbbenő és szívszorító látvány fogadja. Négy fia ott él az intézetben, egy közös cellában. Külsőleg teljesen egészségesnek tűnnek, a külvilág számára azonban szellemileg halottak.

Az anya megfigyeli fiai hátborzongató napi rutinját. Egész nap némán, mereven ülnek egy asztal körül. Azonban minden éjfélkor, a másodperc pontosságával felriadnak, letérdelnek a földre, kezüket összekulcsolják, és teli torokból, rémisztő, mégis tiszta és eksztatikus hangon eléneklik a *Gloria in excelsis Deo* himnuszt. Miután az ének véget ér, visszaülnek az asztalhoz, és ismét katatón állapotba zuhannak.

Az anya teljesen összeomlik fiai örületét látva. Felkeresi a helyi magisztrátust és az egykori szemtanúkat, hogy megértse, mi váltotta ki ezt az állapotot. Eljut ahhoz a férfihoz is, aki azon a bizonyos úrnapiján fiaival együtt indult a templomba mint a képrombolók egyik helyi segítője.

A férfi elmeséli, hogy a zene megszólalásának pillanatában a fivérek arca eltorzult, térdre rogytak, és a mise végén önkívületi állapotban, habzó szájjal kezdtek dicsőítő énekeket énekelni, miközben a templom elhagyása után egyenesen a tébolydába kellett őket szállítani.

Az anya végső kétségbeesésében ellátogat a Szent Cecília-kolostorba, és kihallgatást kér az apátnőtől. Látni akarja azt az Antónia nővért, aki

Gustave Moreau: Szent Cecília (1890–95)

fiai szerint a zenét vezényelte, hátha ő fel tudja oldani a rontást vagy az átkot.

Az apátnő megdöbbenő igazságot tár az anya elé. Elmeséli, hogy azon a hat évvel korábbi napon Antónia nővér végig a szobájában feküdt, mély kómában, teljesen mozgásképtelenül. Nem ő játszott az orgonán.

Az egyházi vizsgálat és a zárda közössége arra a megállapításra jutott, hogy maga Szent Cecília, a zene és a zenészek védőszentje szállt le a földre Antónia nővér alakját magára öltve, hogy megvédje a kolostort a pusztulástól, és megbüntesse, illetve megtérítse a szentségtörőket.

Az anya kénytelen elfogadni az isteni beavatkozás tényét. Belátja, hogy fiai ellenállhatatlan és félelmetes transzcendens erővel találkoztak, amely összeroppantotta emberi elméjüket.

Domenichino: Szent Cecília halála (1612–15)

A fivérek életük végéig az elmeegógyintézetben maradnak, és minden éjféltkor ugyanazzal az angyali, mégis ijesztő rituáléval dicsőítik Istent, egészen békés halálukig.

A történet azzal zárul, hogy az édesanya, látva Isten és a művészet megkérdőjelezhetetlen hatalmát, megtér. Elhagyja protestáns hitét, visszatér a katolikus egyház kebelére, és vagyonának jelentős részét a Szent Cecília-kolostornak adományozza, elismerve a csodát, amely fiait megfosztotta földi értelmüktől, de örökre az isteni zene szolgáláivá tette őket.

Kleist írásának utóélete legalább olyan érdekes, mint maga a mű.

A novella először Kleist saját folyóiratában, a *Berliner Abendblätter*-ben jelent meg 1810 novemberében, keresztelői ajándékként barátja, Adam Müller kislánya számára. A kor német romantikus alkotói – különösen Achim von Arnim és Clemens Brentano – lelkesedéssel fogadták.

A korszak közönsége a művet tiszta, katolizáló vallásos legendaként olvasta. A romantika korában a zenét a legmagasabb rendű, isteni művészetnek tartották, így a novella tökéletesen illeszkedett a kor „zeneesztétikai kultuszához”, amely szerint a zene képes közvetíteni a transzcendenst.

A kortársak örömmel fogadták, hogy Kleist ezúttal nem egy kaotikus tragédiát, hanem egy látszólag békés, csodával záruló, harmonikus történetet írt. Nem vették észre a mélyben rejlő kétértelműséget.

A 19. század végén és a 20. század elején kezdték igazán újra felfedezni a novellát, és az értelmezése is megváltozott.

A nacionalista diskurzus a porosz–német irodalomkritikában a művet a protestáns és katolikus ellentétek történelmi allegóriájaként, valamint a német szellem és a német zene győzelmeiként értelmezte a külső rombolás felett.

A modern kritika már nem vallásos csodaként tekintett a történetre. Felhívta a figyelmet arra, hogy ami a kolostor szempontjából „szent csoda”, az a négy fiatalember szempontjából brutális elmebeli megnyomorítás. A tébolyda leírása, a katatón állapot és az éjféli kényszeres éneklés nem a megváltást, hanem az egyéni személyiség teljes megsemmisülését mutatja be.

A mai irodalomtudomány a *Szent Cecíliát* Kleist egyik legironikusabb és leginkább kétértelmű műveként tartja számon. A modern

elemzések kiemelik a címben szereplő szójátékot: *Die Gewalt der Musik*. A német *Gewalt* szó egyszerre jelent hatalmat és erőszakot.

A mai kritika a művet úgy olvassa, mint a művészet manipulatív, félelmetes és akár destruktív erejének demonstrációját, amely képes az emberi szabad akaratot teljesen kiiktatni.

A posztmodern kritikusok rámutatnak, hogy Kleist valójában nem foglal állást. Nem biztos, hogy isteni csoda történt; az is lehet, hogy a fiúk egy kollektív pszichózis vagy egy akusztikai sokk áldozatai lettek, a katolikus egyház pedig egyszerűen a saját céljaira használta fel tragédiájukat, hiszen az édesanya a vagyonát is a kolostorra hagyta.

BESZÉLGETÉST ELŐSEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Mennyi zenét hallgatunk mi, és mennyit hallgatnak más korosztályok, például a családtagjaink?
- Milyen jellemzői vannak a jó és a rossz zenének?
- Szolgálhat-e az instrumentális zene Isten dicséretére?
- Ahogyan a novellában is, a zene szolgálhat eszközül arra, hogy elveszítsük öntudatunkat. Vajon ez egyre erősödő tendencia? És szükséges-e tudatosan fellépni vele szemben?

FELADATOK

- Életem hangjai. Mindenki készítsen egy rövid „zenei életrajzot”. Válasszon: egy gyermekkori éneket, egy ifjúságához kötődő dalt, egy gyülekezeti éneket, egy olyan zenét, amely nehéz időszakban segített neki.

Beszélgék meg:

- Miért maradtak meg ezek?
- Milyen érzéseket és emlékeket hordoznak?
- A zene hatásának térképe. A táblára írják fel a kérdést: *Mit tesz velünk a zene?*

A válaszokat csoportosítsák: érzelmileg, testileg, közösségileg, lelkieg.

A végén beszéljék meg: Melyik hatás a legerősebb?

- Énekek a börtönben. Olvassák el újra az alapigét (ApCsel 16,25–26). Kiscsoportokban gondolják végig:
 - Mit énekelhetett Pál és Szilász?
 - Miért nem a panasz vagy a kétségbeesés hangja szólal meg?
 - Milyen helyzetben lenne ma nehéz énekelni?
 Ezután válasszanak egy éneket, amely szerintük illene ebbe a történetbe.
- Énekszöveg-vizsgálat. Válasszanak egy ismert evangélikus éneket. Jelöljék meg benne: az evangéliumot, a reménységet, a hitvallást, az imádságot.
- A zene mint befolyás. A novella egyik központi kérdése a zene ereje. Kiscsoportokban készítsenek két oszlopot: A zene építő ereje | A zene romboló ereje.
Ne műfajokat soroljanak, hanem hatásokat. Például: vigasztalás, közösségteremtés, manipuláció, agresszió, menekülés a valóság elől.
Ezután beszéljék meg:
 - Hol húzódik a határ?
 - Mitől válik a zene építő vagy romboló erővé?
 - Van-e olyan helyzet, amikor ugyanaz a zene különböző emberekre eltérően hat?

Múlt és jelen szolgálói – Évfordulók 2027-ben

GALAMBOS ÁDÁM

Bevezető

Az egyháztörténeti évfordulókat feldolgozó, szöveggyűjtemény jellegű sorozatunkban arra törekedtünk, hogy a gyülekezeti csoport számára ne elsősorban történeti beszámolóvá vagy előadás-sorozattá váljanak ezek az alkalmak, hanem sokkal inkább aktuális kérdések közös megvitatásának lehetőségét nyújtsák. Így az egyes évfordulókat kiindulópontként kezeltük, és olyan, az eseményhez, személyhez kapcsolódó kérdéseket vázoltunk fel, amelyek a mai gyülekezeti életet is meghatározhatják. A sorozat célja a múltat és jelent összekötő, formáját tekintve beszélgetős gyülekezeti alkalom vázlatának közreadása. Több helyen is jeleztünk segédanyagokat, valamint a digitális háttértárban vetítésre alkalmas képeket; többféle választási lehetőséget is összegyűjtöttünk, hogy minél könnyebben lehessen a sorozatot az adott gyülekezeti csoporthoz „igazítani”. Amennyiben a közösség nyitott rá, ajánljuk, hogy az egyes fejezeteket ne csak a csoportvezető „prezentálja”, hanem próbáljunk meg minél többeket megkérni, hogy ők is készüljenek az alkalomra.

KRONOLÓGIA

A szerző ezúton mond köszönetet Czenthe Miklósnak, H. Hubert Gabriellának, Kertész Botondnak és Lackner Pálnak a kronológia összeállításában nyújtott segítségért.

Kr. e.

- Kr. e. 427 – Megszületik Platón filozófus. (Kr. e. 427 – Kr. e. 347)
- Kr. e. 327 – Nagy Sándor indiai hadjárata. A hadjáratot tudósok is elkísérik. Új földrajzi világgép alakul ki.
- Kr. e. 27 – Létrejön a Római Császárság (476-ig)
- Kr. e. 27 körül – Vitruvius Pollio megírja a *De architectura* című művét, amely az európai reneszánsz építészetre is nagy hatást gyakorol.

Kr. u. 1-1000

- 127 körül – Meghal Plutarkhosz görög történetíró, a *Párhuzamos életrajzok*, *A hét bölcs lakomája*, valamint *Az Íziszről és Oziriszről* című művek szerzője. (46/48–127 körül).
- 177 – Lyonban keresztényüldözés tör ki. Körülbelül ötven keresztényt vetnek vadállatok elé az amfiteátrumban.
- 277 – Perzsiában kivégzik Manit, a manicheizmus, a gnosztikus jellegű megváltástan alapítóját. (216–277).
- 427 – Augustinus a pelagiánus viták hatására megírja *A kegyelemről és a szabad akaratról* (*De gratia et libero arbitrio*) című értekezését. Ugyanebben az időszakban készül *A feddésről és a kegyelemről* (*De correptione et gratia*) című műve is.
- 477 – A Nyugatrómai Birodalom bukása (476) után Odoaker nem alapít önálló nyugati császárságot, hanem Itáliát a keletrómai császár fennhatósága alatt álló területként kormányozza.
- 527 – I. Justinianus császár, a Keletrómai Birodalom egyik legnagyobb uralkodója trónra lép. Uralkodása 565-ig tart.
- 527 – Ravennában építeni kezdik a San Vitale-templomot, amely 547-ben készül el.
- 774 – Véget ér a Longobárd Királyság története (568–774).
- 877 körül – Meghal Johannes Scotus Eriugena. Létrehozza a középkor első filozófiai-teológiai rendszerét. Születése 810 körülre tehető.

950 éve – 1077

- 1077 – Meghal I. Géza magyar király.
- 1077 – Megkoronázzák I. Szent Lászlót, aki 1095-ig uralkodik.

- 1077. január 28. – Véget ér IV. Henrik német-római császár (ur. 1056–1106) nevezetes Canossa-járása, amellyel azt kívánja elérni, hogy VII. Gergely pápa visszafogadja őt az egyház kebelébe.

800 éve – 1227

- 1227 – IX. Gergely pápa kiközösíti II. Frigyes császárt, mert visszafordul a hatodik keresztes hadjáratra indult útjáról. Kezdetét veszi a pápaság és a császárság harmadik nagy összecsapása.

650 éve – 1377

- 1377 – Az avignoni pápaság, más néven az avignoni fogság véget ér: XI. Gergely pápa visszahelyezi a pápai székhelyet Rómába.
- 1377 – Elkészül Sienai Katalin főműve, a *Dialógus*.
- 1377 – A németországi Ulmban elkezdik építeni a nagytemplomot. Az 1890-ben befejezett, 1530 óta evangélikus templom a gótikus építészet egyik remekműve.

600 éve – 1427

- 1427 – Elkészül Kolozsvári Tamás garamszentbenedeki oltára.

500 éve – 1527

- 1527 – Megjelenik Luther Márton *Hogy Krisztus ez igéi: Ez az én testem stb. még erősen állnak. A tévelygők ellen* című úrvacsorai vitairata.
- 1527–1529 között – Luther Márton megírja az *Erős vár a mi Istenünk* (*Ein feste Burg ist unser Gott*) kezdetű éneket, a 46. zsoltár alapján.
- 1527 – Megjelenik Philipp Melanchthonnak a Kolossé levélhez írt kommentárja.
- 1527 – Megjelennek Philipp Melanchthon latin nyelvű vizitációs cikkei.
- 1527 – Megalapítják a Marburgi Egyetemet, az első evangélikus alapítású felsőoktatási intézményt.
- 1527 májusában – A császári hadsereg megostromolja Rómát, és kifosztja a várost.
- 1527 – Az odensei gyűlésen I. Frigyes Dániában kimondatja a lutheri tanokat követők megtűrését a következő zsinatig.

- 1527 – I. Ferdinándot királlyá koronázzák Székesfehérváron.
- 1527 – Német várkatonák érkeznek Győrbe; velük együtt a lutheri reformáció tanai is terjedni kezdenek a városban.
- 1527 – A komáromi vár parancsnoka, a szász Braunstein Ernő, majd utóda, Hardeck János is protestáns.
- 1527–1535 – Thurzó Elek Pápa földesura; családjá ismert a lutheri tanok iránti rokonszenvéről.
- 1527 – Meghal Niccolò Machiavelli olasz államférfi, politikus, író és történész, az újkori politikatudomány atyja (1469–1527).
- 1527 – Pestisjárvány Wittenbergben.

450 éve – 1577

- 1577 – Elkészül az *Egyességi irat*, latinul *Formula Concordiae*.
- 1577 – Megjelenik Bornemisza Péter *Négy könyvecskéje*.
- 1577 – Felszentelik a milánói dómot.
- 1577 – Debrecenben megjelenik az első magyar számtankönyv, az *Arithmetica*.

400 éve – 1627

- 1627 – Csepregen, fiának kiadásában megjelent Zvonarics Mihály (~1570–1625) dunántúli evangélikus püspök (1620–1625) postilláinak első része.
- 1627 – Bemutatják Heinrich Schütz *Dafne* című operáját. Ez az első német opera.
- 1627 – Bethlen Gábor az erdélyi román ortodox egyház élére metropolita rangú főpapot állít.

350 éve – 1677

- 1677 – Meghal Baruch Spinoza filozófus (1632–1677).
- 1677 – Antonie van Leeuwenhoek felfedezi a baktériumokat. Saját készítésű mikroszkópjával baktériumokat és egysejtűeket figyel meg, amelyeket *animalculi*, vagyis „parányi állatkák” néven ír le. Ugyanebben az évben figyel meg először az emberi ondóban mozgó spermiumokat, amelyeket akkor szintén állatkáknak, „ondóállatkáknak” vél.

300 éve – 1727

- 1727 – Johann Sebastian Bach *Máté-passiójának* első előadása Lipcsében.
- 1727 június 8. – Meghal August Hermann Francke német evangélikus lelkész, teológus, egyetemi tanár, egyházi író, a hallei árvaház alapítója (1663–1727).
- 1727 – 1722-ben Nikolaus Ludwig von Zinzendorf berthelsdorfi birtokán menedéket kaptak a Morvaországból vallási üldözés miatt menekülni kényszerült cseh testvérek; településük Herrnhut néven vált ismertté. Az 1727. augusztus 13-i úrvacsorai istentisztelethez kötött lelki megújulást tekintik a Herrnhuti Testvérség megszületésének.

250 éve – 1777

- 1777 – Megjelenik a *Ratio Educationis*, Mária Terézia oktatási rendelete, amely Magyarország első állami oktatási rendszerét teremti meg. Egységes tantervet vezet be, és szabályozza az iskola-rendszert.
- 1777 – Mária Terézia elrendeli a nagyszombati egyetem Budára, a királyi várba való áthelyezését. Megkezdődik az egyetem első tanéve Budán.
- 1777 – Felépül a felpéci evangélikus templom.
- 1777 – Lazzaro Spallanzani olasz zoológus, fizikus és biológus, a kísérleti biológia egyik megalapozója először végez tudományos igényű, sikeres mesterséges megtermékenyítést.
- 1777 – A saratogai csaták 1777 őszén zajlanak, és döntően hozzájárulnak ahhoz, hogy Franciaország elismerje az amerikai gyarmatok ügyét, valamint katonai segítséget nyújtson.

200 éve – 1827

- 1827 – Az 1827. évi XI. törvénycikk rögzíti a Magyar Tudós Társaság megalapítását; az intézmény 1830-ban kezdi meg tényleges működését.
- 1827 március 26. – Meghal Ludwig van Beethoven zeneszerző Bécsben (1770–1827).
- 1827 – Megszületik Haan Antal festőművész (1827–1888).

150 éve – 1877

- 1877 – Megnyílt a Protestáns Országos Árvaház a budapesti Rózsák terén.
- 1877 – Thomas Edison feltalálja a fonográfot. A nyilvános bemutatás és a korai prototípusok is ehhez az évhez kapcsolódnak.
- 1877 július 27. – megszületik Bruckner Győző (1877–1962) jogász, jogtanácsos, jogakadémiai tanár, egyetemi tanár, az MTA tagja. Széles körű történeti, jogtörténeti és egyházjogi munkásságot fejt ki; művei elsősorban a felvidéki evangélikus társadalmi és egyházi életéről, valamint egyházjogi kérdésekről szólnak. 1925-ben az ő szerkesztésében jelenik meg a Berzeviczy Emlékkönyv.
- 1877 – Megjelenik Kámory Sámuel teljes bibliafordítása.
- 1877 – Megalapítják a budapesti Országos Rabbiképző Intézetet, mai nevén az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemet.
- 1877 – megszületik Domanovszky Sándor történész (1877–1955).
- 1877 – megszületik Szelényi Ödön irodalomtörténész, filozófus, pedagógiai író (1877–1931).
- 1877 – meghal Tavasy Lajos (1814–1877) pedagógus, a modern magyar pedagógia egyik úttörője, a Deák téri Evangélikus Gimnázium igazgatója.
- 1877 – Orosz–török háború (1877–1878).

100 éve – 1927

- 1927. június 6. – Pünkösdhétfőn rádiós istentiszteletet közvetítenek a budapesti rádióból. Az első evangélikus rádiós igehirdetést Draskóczy Lajos nyugalmazott teológiai dékán, komáromi misziós lelkész tartja.
- 1927 – Ökumenikus konferenciát tartanak Lausanne-ban. A Hit és Rend Mozgalom mozgalom az edinburgh-i konferencia hatására jön létre azzal a céllal, hogy a megosztott felekezetek újraegyesítésén munkálkodjon.
- 1927 – Varsóban világkonferenciát rendeznek a protestáns keresztények és a zsidóság kapcsolatáról.
- 1927 – megszületik Gémes István lelkész, teológus.
- 1927. október 13. – meghal Masznyik Endre lelkész, teológiai tanár, egyházi író, a pozsonyi evangélikus teológiai akadémia rektora (1857–1927).

- 1927 – Felavatják a tatai evangélikus kistemplomot.
- 1927 – Megjelenik Hans Kayser *Luther* című filmje.
- 1927 – Berlinben bemutatják Fritz Lang *Metropolis* című filmjét. A film a modern város, a technika, az osztálytársadalom és a jövő-kép ikonikus alkotása lesz.
- 1927 – Magyarország bevezeti a pengőt a hiperinflációt elszenvedett korona helyett.
- 1927 – Megszületik Sütő András Herder- és Kossuth-díjas erdélyi magyar író (1927–2006).
- 1927 – Megszületik Sánta Ferenc, a 20. századi magyar próza fontos alakja, a *Húsz óra* és *Az ötödik pecsét* szerzője. Műveiben visszatérő kérdés az erkölcs és a hatalom viszonya a diktatúrákban (1927–2008).
- 1927 – Megszületik Gabriel García Márquez Nobel-díjas kolumbiai író (1927–2014).

50 éve – 1977

- 1977 – A Lutheránus Világszövetség megtartja 6. nagygyűlését a tanzániai Dar es-Salaamban.
- 1977. március 20. – Nobik Erzsébet ordinációja: az első női ordináció a Déli Evangélikus Egyházkerületben.
- 1977 – Megjelenik Dóka Zoltán Márk-kommentárja (Káldy Zoltának a szerzővel nem egyeztetett változtatásaival).
- 1977. november 8. – Meghal Dezséry László püspök (1914–1977).
- 1977 – Meghal Mády Zoltán egyházkerületi felügyelő (1898–1977).
- 1977 – Billy Graham Magyarországra látogat.
- 1977 – Meghal Kormos István költő, író, műfordító (1923–1977).
- 1977 – Meghal Gustaf Aulén svéd püspök és teológus, a *Christus Victor* szerzője (1879–1977).

Kolozsvári Tamás garamszentbenedeki oltára (1427)

ALAPIGE

„Az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az ő dicsőségét...” (Jn 1,14a)

AMIKOR A FESTÉSZET AZ EVANGÉLIUMOT HIRDETI

1427-ben készült el a garamszentbenedeki Kálvária-oltár, a középkori magyar művészet egyik legkiemelkedőbb fennmaradt alkotása. Alkotója Kolozsvári Tamás, akit a művészettörténet az első név szerint ismert magyar táblaképfestőként tart számon. Bár életéről kevés biztos adat maradt fenn, műve évszázadok múltán is a késő gótikus magyar festészet egyik legjelentősebb emléke.

A legújabb művészettörténeti kutatások szerint az oltár nem a garamszentbenedeki bencés monostor főoltára, hanem a település Szent Egyed tiszteletére szentelt plébániatemplomának berendezéséhez tartozhatott. Nyolc táblaképe maradt fenn: középképe Krisztus keresztre feszí-

Az oltárkép az esztergomi Keresztény Múzeum kiállítóterében

tését ábrázolja, a mozgatható szárnyak belső oldalán a passió négy jelenete látható, külső oldalán pedig szentek életéből vett történetek kaptak helyet. Az oltár eredetileg még gazdagabb képi programmal rendelkezett, de egyik táblaképe, valamint a festő és a megbízó nevét, az évszámot és más fontos adatokat megőrző predellája az idők során elveszett.

Az oltár nem múzeumi tárgynak készült. Liturgikus térben állt, és az istentisztelet szerves részét alkotta. A rajta látható jelenetek a Szentírás történeteit tették szemlélhetővé, segítve a híveket Krisztus szenvedésének, halálának és feltámadásának végiggondolásában. A középkori ember számára a kép nem pusztán illusztráció volt, hanem a hit szemlélésének és elmélyítésének eszköze.

A késő középkor vallásosságában a képeknek különösen fontos szerepük volt. A hívek többsége nem rendelkezett saját Bibliával, sokan olvasni sem tudtak, a templom festett oltárai azonban újra és újra eléjük állították az üdvtörténet eseményeit. A festett oltár nem helyettesítette Isten ígését, hanem annak vizuális közvetítőjeként szolgált.

A garamszentbenedeki oltár különleges értékét nemcsak művészi színvonala adja, hanem az is, hogy táblaképeinek döntő része fennmaradt. Ma az esztergomi Keresztény Múzeumban őrzik őket, ahol a magyar középkori festészet kiemelkedő emlékei közé tartoznak. Az oltár így egyszerre művészettörténeti kincs és egyháztörténeti dokumentum: tanúja annak, miként kapcsolódott össze a késő középkorban a liturgia, a bibliai történet és a képzőművészet.

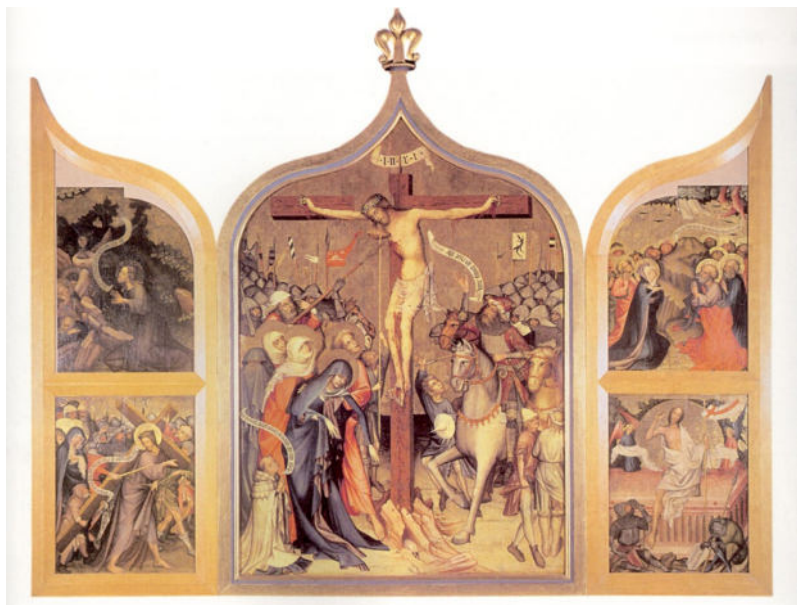
EGY KÉPEKBŐL FELÉPÍTETT TEOLÓGIA

A garamszentbenedeki Kálvária-oltár nem egyszerűen egymás mellé helyezett bibliai jelenetek sorozata. Gondosan megtervezett képi program, amely a megváltás történetét és annak következményeit tárja a hívő elé. Az oltár középpontjában Krisztus kereszthalála áll, a köré rendezett táblaképek pedig azt mutatják meg, hogy a keresztes eseménye miként értelmezi az egész üdvtörténetet. Az oltár nem pusztán illusztrálja a Szentírást, hanem képi formában vezeti végig szemlélőjét Krisztus szenvedésének és megdicsőülésének útján.

A nyitott oltár közepén a Kálvária monumentális jelenete áll. Ezt négy passiókép veszi körül: az *Olajfák hegyén imádkozó Krisztus*, a *Keresztvitel*, a *Feltámadás* és a *Mennybemenetel*. A jelenetek nem önálló epizó-

dok, hanem egyetlen teológiai ív állomásai. A Gecsemáné-kert engedelmes imádsága a kereszthalálhoz vezet, a keresztpedig nem a történet vége, hanem a feltámadás és Krisztus mennyei uralmának kezdete. A szemlélő így nem egy tragédia képeit látja, hanem a megváltás teljességét.

Az oltár csukott állapotában egészen más képek fogadták a közép-kori hívőt. A külső szárnyakon Szent Benedek, Szent Miklós és Szent Egyed legendái jelentek meg. Első pillantásra ezek távolinak tűnhetnek Krisztus passiójától, Mucsi András azonban rámutat, hogy a választás tudatos. A legendák számos motívuma – a böjt, az önmegtagadás, a táplálás, a gondviselés – a megújuló életre, Krisztus áldozatára és az úrvacsorára utal. A szentek történetei ezért nem mellékszálai az oltárnak, hanem ugyanannak a megváltástörténetnek a visszhangjai.

Kolozsvári Tamás garamszentbenedeki oltára (1427)

Művészettörténeti szempontból Kolozsvári Tamás alkotása a magyarországi késő gótika egyik legjelentősebb fennmaradt alkotása. Festészetében egyszerűen fedezhetők fel az itáliai trecento kompozíciós

hagyományai, a cseh és osztrák udvari művészet hatásai, valamint a francia könyvfestészet finom részletgazdagsága. Alakjai karcsúak és visszafogottan mozgalmassak, arckifejezéseik érzelmeket közvetítenek anélkül, hogy színpadiassá válnának. A művészettörténészek régóta felhívják a figyelmet arra, hogy Kolozsvári Tamás különös érzékenységgel ábrázolja az emberi arcot. Alakjai nem sematikus figurák, hanem személyes karakterrel rendelkező emberek. Ez különösen a passiójeleket figyelhet meg, ahol a fájdalom, a részvét, a félelem vagy éppen a közöny finom eszközökkel jelenik meg. A bibliai történet így nem távoli múltként, hanem emberi drámaként tárul a szemlélő elé. Éppen ez különbözteti meg a garamszentbenedeki oltárt egy egyszerű képes elbeszéléstől. A középkori festő nem pusztán illusztrálta a Szentírást. A kép arra hívta a hívőt, hogy hosszabban időzzön egy-egy jelenet előtt, újra és újra végigkövesse Krisztus útját, és a látottakon keresztül mélyebben értse meg az evangélium üzenetét. A szemlélés ezért nem passzív nézés volt, hanem a hit gyakorlásának egyik formája.

A táj, a növényzet, a mondatszalogok kalligrafikus eleganciája és a színek harmonikus használata arra utal, hogy alkotója kiváló miniatúrafestői műveltséggel is rendelkezett. Éppen ez adja az oltár időtálló jelentőségét. Nemcsak a magyar középkori festészet egyik legkorábbi fennmaradt mesterműve, hanem annak bizonyítéka is, hogy a középkori egyház a képet a tanítás szolgálatába állította. Az oltár nem önmagáért készült: arra hívta a hívőt, hogy a látott jeleneteken keresztül Krisztus megváltó művét szemlélje, és annak részesévé váljon hit által.

A LÁTHATÓVÁ LETT IGE

A Biblia világában a látás mindig több pusztá érzékelésnél. A próféták látomásokat kapnak, a zsoltárok Isten arcának kereséséről beszélnek, az evangéliumok pedig újra és újra arról tudósítanak, hogy Jézus megnyitja az emberek szemét – nem csupán testi, hanem lelki értelemben is. A hit ezért nem a látható világgal szemben születik meg, hanem annak mélyebb megértésére vezet.

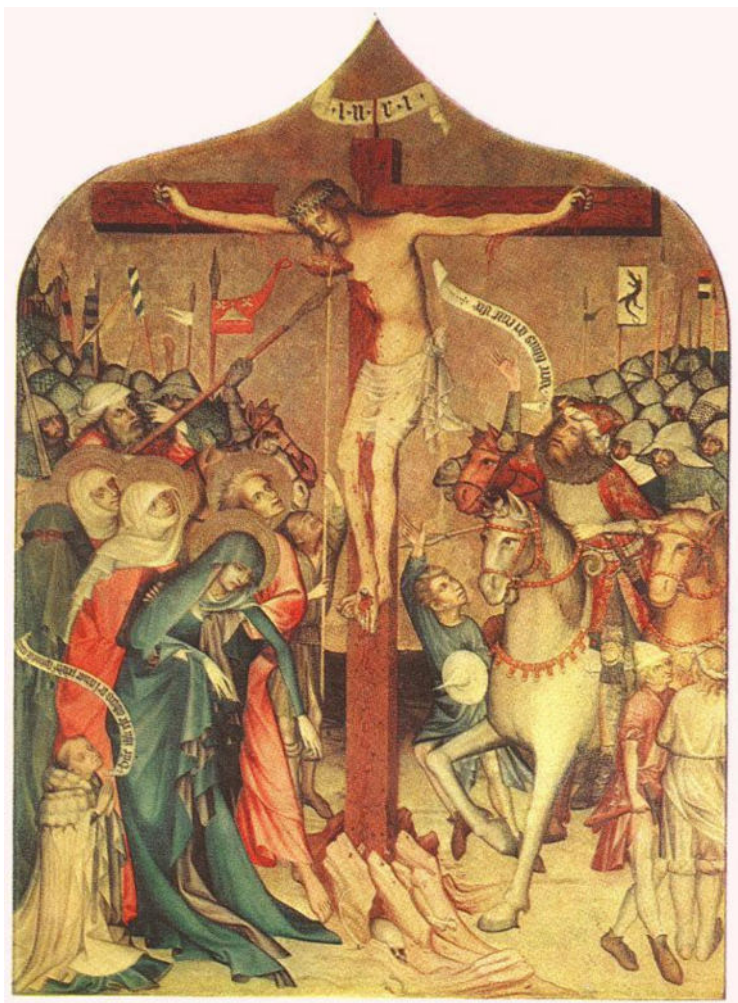
János evangéliuma ezt a gondolatot így foglalja össze: *„És az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az ő dicsőségét...”* (Jn 1,14a). Jézus Krisztus emberré lett, megszólíthatóvá és láthatóvá vált. Ez a felismerés alapvetően különbözteti meg a kereszténységet azoktól a vallásoktól, amelyek elutasítanak minden képi ábrázolást.

A kereszttvitel

Ez azonban nem jelenti azt, hogy bármely kép önmagában tisztelet tárgya lenne. A keresztény hagyományban a kép nem helyettesíti Istent, és nem válik az imádat tárgyává. „Feladata” az, hogy Krisztusra mutasson, és segítsen elmélyíteni a Szentírás üzenetének megértését. Ezért készültek a középkori oltárok is: nem önálló vallási tárgyként, hanem a liturgia szolgálatában.

Luther Márton ezen a ponton meglepően közel állt a korábbi egyházi hagyományhoz. Határozottan elutasította a képek imádását, ugyanakkor nem tartotta helyesnek azok általános megsemmisítését sem. Úgy vélte, hogy a kép önmagában sem nem jó, sem nem rossz; jelentőségét az dönti el, hogyan használják. Ha a kép Krisztusra irányítja a figyelmet,

A Kálvária, a gamszentbenedeki oltár középképe

és az evangélium megértését szolgálja, akkor helye lehet a keresztény közösség életében. Ha azonban önálló vallási tisztelet tárgyává válik, elveszíti valódi rendeltetését.

Ebben a megvilágításban Kolozsvári Tamás oltára új értelmet nyer. A reformáció előtti évszázadban készült, mégis olyan képi világot tár elénk, amelynek középpontjában Krisztus szenvedése és megváltó műve áll. A festő ecsetje ugyanarra az evangéliumra irányítja a figyelmet, amelyet a reformáció is újra a keresztény hit középpontjába állított. Ezért a garamszentbenedeki oltár nemcsak a középkori magyar művészet kiemelkedő alkotása, hanem a keresztény hit képi megfogalmazásának is maradandó tanúsága.

MIT TANULHATUNK MA EGY KÖZÉPKORI OLTÁRTÓL?

A garamszentbenedeki oltár története arra emlékeztet, hogy a keresztény hit mindig felhasználta kora művészetét az evangélium közvetítésére. A 15. század embere számára a festett oltár jelentette azt a vizuális nyelvet, amelyen keresztül a bibliai történetek megelevenedtek. Ma más képek vesznek körül bennünket. Naponta több száz vagy akár több ezer vizuális inger versenyzik figyelmünkért, mégis ritkán jut időnk arra, hogy valóban szemléljünk valamit.

A keresztény hagyomány különbséget tesz a nézés és a szemlélés között. A nézés gyors és felszínes lehet. A szemlélés ezzel szemben figyelmet, időt és nyitottságot kíván. A középkori oltárok gazdag részleteik, szimbolikus utalásai és bibliai összefüggései arra hívták a hívőt, hogy újra és újra visszatérjen hozzájuk. A kép nem egyszeri élményt kínált, hanem a hitben való elmélyülést segítette.

Kolozsvári Tamás oltára ebből a szempontból is tanúságtevő mű. Nem önmagára irányítja a figyelmet, hanem Krisztus történetére. Nem a festő tehetségét kívánja előtérbe helyezni, hanem a megváltás eseményét tárja a szemlélő elé. A középkori művész ezzel arra emlékeztet, hogy a keresztény művészet legmélyebb küldetése nem az önkifejezés, hanem a tanúságtétel.

Éppen ezért a garamszentbenedeki oltár ma sem csupán egy a kulturális emlékeink közül. Azt a kérdést teszi fel minden szemlélőnek: mit keresünk, amikor egy képre tekintünk? Esztétikai élményt, történeti érdekességet vagy azt a valóságot, amelyre a kép mutat?

Krisztus feltámadása

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

- Kolozsvári Tamás oltára eredetileg nem múzeumban, hanem templomban állt. Mit változtat egy műalkotás jelentésén, ha kiszakad eredeti liturgikus környezetéből?
- Mit jelent János evangéliumának kijelentése: „És az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az ő dicsőségét...” (Jn 1,14a)? Milyen

kapcsolatot látunk a megtestesülés és a keresztény képzőművészet között?

- Luther nem utasította el a képeket, hanem azok helyes használatát hangsúlyozta. Mit jelenthet ez a mai keresztény ember számára egy olyan világban, amelyet képek sokasága vesz körül?
- Mi a különbség a nézés és a szemlélés között? Volt-e olyan műalkotás, amely hosszabb időre megállította bennünket, és új felismeréshez segített?
- Mitől válik egy műalkotás kereszténnyé? Attól, hogy bibliai jelenetet ábrázol, vagy attól, hogy Krisztusra irányítja a szemlélő figyelmét?

FELADATOK

Képolvasás

Válasszanak ki egy táblaképet a garamszentbenedeki oltárról! Nézzék csendben két-három percig anélkül, hogy beszélnének róla.

Ezután beszéljék meg:

- Mi ragadta meg először a figyelmünket?
- Milyen részleteket vettünk észre csak hosszabb szemlélődés után?
- Milyen bibliai történetet jelenít meg a kép?
- Hogyan segíti a kompozíció, a tekintetek vagy a gesztusok a történet megértését?

Biblia és kép

Olvassák fel azt a bibliai szakaszt (RÚF), amelyet a kiválasztott oltárkép ábrázol.

Beszéljék meg:

- Mit emel ki a festő, amit az evangéliumi szöveg csak röviden említ?
 - Mi az, amit a kép nem tud visszaadni, de a bibliai szöveg igen?
 - Hogyan egészíti ki egymást a látás és az olvasás?

Képek a mindennapjainkban

Készítsenek közösen két listát! Az elsőre írják fel, milyen képek vesznek körül bennünket egy átlagos napon (telefon, közösségi média, reklámok, televízió, plakátok stb.). A másodikra írják fel azokat a képeket, amelyek valóban elgondolkodtatták vagy formálták őket.

Beszélgék meg: Mitől képes egy kép valóban formálni az ember gondolkodását?

Személyes találkozások a művészettel

Gondoljanak vissza arra, volt-e olyan oltárkép, feszület vagy más keresztény képzőművészeti alkotás, amely különösen mély benyomást tett önökre!

Beszélgék meg:

- Melyik műalkotás volt ez?
- Hol találkoztak vele?
- Miért vált emlékezetessé?
- Hogyan segítette hitük elmélyülését vagy egy bibliai történet jobb megértését?

A mi oltárunk

Ha lehetőségük van rá, álljanak meg gyülekezetük oltára vagy oltárképe előtt! Szánjanak néhány percet csendes szemlélődésre, majd beszéljék meg:

- Mi ragadta meg leginkább a figyelmüket?
- Mi a kép központi üzenete?
- Milyen bibliai történetre vagy teológiai igazságra irányítja az oltárkép a figyelmet?
- Milyen értelemben hirdeti Krisztust?
- Mit árul el a kép a gyülekezet hitéről és önazonosságáról?

Az Egyességi irat és az evangélikus hitvallás szerepe az egyházban (1577)

ALAPIGE

„...megálltok egy Lélekben, egy szívvel, együtt küzdve az evangélium hitéért...” (Fil 1,27b)

NEM ÚJ TANÍTÁS, HANEM TISZTÁZÁS

1577-ben készült el az *Egyességi irat* (latinul *Formula Concordiae*), amely 1580-ban a Konkordiakönyv részeként az evangélikus egyház hitvallási iratai közé került. Az irat az *Ágostai hitvallás* értelmezése

körül kialakult tanításbeli viták tisztázására született. Luther Márton 1546-ban meghalt, és a reformáció első nemzedékének távozása után az evangélikus egyház új helyzettel szembesült: miként őrizhető meg a reformáció tanításának egysége úgy, hogy közben hű maradjon a *Szentíráshoz* és az *Ágostai hitvalláshoz*.

Az *Egyességi irat* hátterében nem külső ellenfelekkel folytatott vita állt elsősorban, hanem az *Ágostai hitvallást* valló teológusok és egyházi területek belső tanításbeli feszültségei. Reuss András találóan emlékeztet arra, hogy Luther Márton 1546-os halála és az *Egyességi irat* 1577-es elkészülése közötti három évtizedet a „teológusok harmincéves háborújaként” is szokták emlegetni. A viták a reformáció központi kérdéseit érintették: az eredeti bűnt, a szabad akaratot, a megigazulást, a jó cselekedeteket, a törvény és evangélium viszonyát, az úrvacsorát, Krisztus személyét, az egyházi szokásokat.

A dokumentum célja ezért nem új tanítás megalkotása volt. Az *Egyességi irat* nem felülírja az *Ágostai hitvallást*, hanem az annak értelmezése körül felmerült vitás kérdéseket tisztázza. Nem személyeket ítél el, hanem téves tanításokat különböztet meg az evangéliummal egyező tanítástól. Szerkezete is ezt szolgálja: a vitás cikkekben előbb megnevezi a kérdést, majd összefoglalja, mit állít az evangélikus tanítás, végül elhatárolódik attól, amit hamis tanításnak tart.

Ez a pontosság ma talán idegennek tűnhet. Egy olyan korban, amely gyakran a viták gyors lezárását, a különbségek elkenését vagy a békeség látszatának megőrzését tekinti célnak, az *Egyességi irat* szerzői más úton jártak. Nem úgy keresik az egységet, hogy eltüntetik a feszültségeket, hanem úgy, hogy teológiailag megvizsgálják őket. Az egység itt nem kompromisszum, hanem közös visszatérés ahhoz az evangéliumhoz, amelyet az egyház nem birtokol, hanem szolgál.

MIÉRT HITVALLÁSI IRAT?

Az *Egyességi irat* megértéséhez fontos tisztázni, hogy miben különbözik a hitvallás és a hitvallási irat. A két kifejezést a mindennapi szóhasználat gyakran szinonimaként használja, az evangélikus hagyományban azonban nem teljesen ugyanazt jelentik.

Reuss András rámutat, hogy szoros értelemben a három óegyházi hitvallás és az *Ágostai hitvallás* viseli a *hitvallás* megnevezést. A *Konkordia* könyv többi dokumentuma – így az *Ágostai hitvallás védőirata*

CONCORDIA

Christliche
Widerholete einmütige Bekenntnis

nachbenanter Churfürsten / Fürsten vnd
Stende Augspurgischer Confession / vnd derselben
Theologen Vere vnd glaubens:

Adit angeheffter / in Gottes wort / als der einigen Richte-
schnur / wolgegründter erklerung etlicher Artikel / bey
welchen nach D. Martin Luthers seligen absterben /
Disputation vnd streit vorgefallen.

Aus einhelliger vergleichung vnd

beuechl obgedachter Churfürsten / Fürsten vñ Stenden /
derselben Landen / Kirchen / Schulen vnd Nachkommen /
zum vnderricht vnd warnung in Druck
vorfertiget.

Wit Churf. W. zu Sachsen befreihung.

Dresden. M. D. LXXX.

Az 1580-ban kiadott Konkordiakönyv

(Apológia), a *Schmalkaldeni* cikkek, az *Értekezés a pápa hatalmáról és elsőbbségéről*, valamint az *Egyességi irat* – inkább hitvallási iratnak nevezhető. Ezek a hitvallás értelmezésében, védelmében és a felmerülő tanításbeli kérdések tisztázásában töltenek be meghatározó szerepet.

Az *Egyességi irat* azért került a *Konkordiakönyvbe*, mert az evangélikus egyház felismerte: az *Ágostai hitvallás* körül kialakult vitákban szükség van olyan közös állásfoglalásra, amely a *Szentírás* alapján segít eligazodni. Éppen ezért az irat kezdettől hangsúlyozza, hogy „egyedül a *Szentírás* az egyetlen bíró, szabály és zsinórmérték”, amelyhez minden tanítást mérni kell. A hitvallási irat tehát nem a *Szentírás* mellé lép, hanem annak tekintélyére épít, és annak tanításáról tesz tanúságot.

MIRŐL SZÓL AZ EGYESSÉGI IRAT?

Az *Egyességi irat* nem egyetlen teológiai kérdéssel foglalkozik. Tizenkét olyan tanításbeli vitát tárgyal, amelyek Luther halála után az evangélikus egyház életében a legnagyobb bizonytalanságot okozták. A szerzők azonban nem önálló tanrendszert kívántak felépíteni. Minden egyes cikk ugyanazt a kérdést teszi fel: hogyan kell egy-egy vitás kérdésben a *Szentírás* és a reformáció hitvallásai alapján helyesen tanítani?

A tárgyalt kérdések jól mutatják, hogy a viták a keresztyén hit legfontosabb területeit érintették. Szó esik az eredeti bűnről, a szabad akaratról, a megigazulásról, a jó cselekedetek helyéről, a törvény és az evangélium kapcsolatáról, a hit harmadik használatáról, az úrvacsoráról, Krisztus személyéről, az egyházi szokásokról, az eleve elrendelésről és más kérdésekről. Ezek első olvasásra elvont dogmatikai kérdéseknek tűnhetnek, valójában azonban mind ugyanarra keresik a választ: miként maradhat az egyház hű Krisztus evangéliumához.

Az *Egyességi irat* ezért sajátos módszert követ. Nem csupán kijelenti, mit tart igaznak, hanem minden cikkben gondosan megkülönbözteti azt, amit az evangélikus egyház „hisz, tanít és vall”, attól, amit a *Szentírás*sal ellentétesnek ítél. Ez a visszatérő fordulat – „Hisszük, tanítjuk és valljuk...” – nem pusztán stiláris elem. Azt fejezi ki, hogy a hitvallás egyszerre személyes meggyőződés, egyházi tanítás és közös tanúságtétel.

Az irat két részből áll. Az *Epitomé* rövidebb, összefoglaló formában ismerteti a vitás kérdéseket és a hozzájuk kapcsolódó tanítást. A *Solida declaratio* ugyanezeket részletesebben fejti ki, bőséges bibliai és teoló-

giai érveléssel. A két rész nem két külön dokumentum, hanem ugyanannak a hitvallási iratnak kétféle megszólalási módja: az egyik tömören összefoglal, a másik részletesen megindokol.

Éppen ez mutatja az *Egyességi irat* sajátos jellegét. Nem egyszerűen lezárni kívánja a vitákat, hanem tanítani is akar. Érvel, megkülönböztet, bibliai helyeket idéz, korábbi hitvallási iratokra hivatkozik. A cél nem a vita kedvéért folytatott vita, hanem az, hogy az egyház közösen és világosan tudja megvallani hitét.

Vincent van Gogh: *Csendélet Bibliával* (1885)

AZ EGYESSÉGI IRAT JELENTŐSÉGE EGYKOR ÉS MA

Az *Egyességi irat* jelentőségét nem csupán az adja, hogy lezárt egy több évtizedes teológiai vitasorozatot. Legalább ennyire figyelemre méltó az a mód, ahogyan ezt tette. Reuss András rámutat: a dokumentum megszületését hosszú, olykor személyeskedéstől sem mentes viták előzték meg, mégis magából az *Egyességi iratból* hiányzik az elfajult

viták hangneme. A szerzők nem ellenfeleik legyőzésére törekednek, hanem az egyház egységét kívánják szolgálni. Minden cikk ugyanazt a rendet követi: ismerteti a vita tárgyát, megfogalmazza az evangélikus tanítást, majd elhatárolódik az attól eltérő nézetektől. Tárgyilagosan érvel, ugyanakkor végig érződik rajta az evangélium iránti elkötelezettség.

Az *Egyességi irat* nem új hitvallást kívánt alkotni. Feladata az volt, hogy az *Ágostai hitvallás* értelmezése körül felmerült kérdéseket tisztázza, és ezzel segítse az evangélikus egyház tanításbeli egységét. Jelenlétése éppen abban áll, hogy a reformáció alapvető felismeréseihez kívánt hű maradni, miközben választ adott az újonnan felmerült vitákra. A hitvallási irat így egyszerre őrizte a folytonosságot és segítette az eligazodást.

Reuss András szerint az *Egyességi irat* egyik legfontosabb tanulsága, hogy az egységet nem a különbségek eltüntetésével, hanem azok felelős teológiai vizsgálatával keresi. Az igazság és az egység nem egymást kizáró szempontok. A szerzők nagy erőfeszítéssel törekedtek arra, hogy közösen fogalmazzák meg, miben értenek egyet, és világosan kimondják azt is, mi nem egyeztethető össze a *Szentírás* tanításával. Az elutasítások ezért nem személyekre, hanem pontosan meghatározott tanításokra irányulnak.

Mindez ma is időszerű. Bár a 16. századi viták nyelve távolinak tűnhet, a felvetett kérdések ma is az egyház életének középpontjában állnak: miként beszélhetünk a bűnről és a kegyelemről, hogyan értjük a jó cselekedetek helyét, vagy mire alapozhatjuk üdvösségünk bizonyosságát. Reuss András ezért arra biztat, hogy az *Egyességi iratot* ne csupán történeti emlékként olvassuk. A cél nem a régi viták „újrajátszása”, hanem az, hogy azok tanulságait felhasználva ma is hitelesen tudjunk tanúságot tenni Jézus Krisztus evangéliumáról.

MI TARTJA EGYBEN AZ EGYHÁZAT?

Az Egyességi irat végső soron ugyanarra a kérdésre keresi a választ, amellyel már az első keresztény gyülekezetek is szembesültek: mi tartja egyben Krisztus egyházát? Az első keresztény gyülekezetek sem voltak mentesek a nézetkülönbségektől, mégis újra és újra arra kaptak bátorítást, hogy az evangélium közös alapján őrizzék meg egységüket.

Pál apostol így buzdítja az efezusi gyülekezetet: „Igyekeztek megtartani a Lélek egységét a békesség kötelékével. Egy a test, és egy a Lélek, aminthogy egy reménységre kaptatok elhívást is: egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség; egy az Istene és Atyja mindeneknek; ő van mindenek felett és mindenek által és mindenekben.” (Ef 4,3–6). Figyelemre méltó, hogy az apostol nem az egység megteremtéséről beszél, hanem annak megtartásáról. Az egyház egysége nem emberi teljesítmény, hanem Isten ajándéka, amely Krisztusban adatott népének.

Ugyanez a gondolat jelenik meg az *Apostolok cselekedeteiben* is: „Ők pedig kitartóan részt vettek az apostoli tanításban, a közösségben, a kenyér megtörésében és az imádkozásban” (ApCsel 2,42), végső forrása pedig Jézus Krisztus, aki főpapi imájában így könyörgött tanítványaiért: „...hogy mindnyájan egyek legyenek...” (Jn 17,21a). A reformáció ezt a bibliai képet fogalmazta meg hitvallási nyelven, amikor azt vallotta:

Eugène Burnand: A hegyi beszéd (1910–1911)

az egyház ott van jelen, ahol az evangéliumot tisztán hirdetik, és a sentségeket Krisztus rendelése szerint szolgáltatják ki. Az egyház egysége ezért nem elsősorban szervezeti vagy intézményi kérdés, hanem Krisztusból fakadó lelki valóság.

Ebben a bibliai összefüggésben érthető meg az *Egyességi irat* célja is. Szerzői nem a véleménykülönbségek eltüntetésére törekedtek, hanem arra, hogy a *Szentírás* alapján közösen vallják meg az evangélium igazságát. Számukra az egyház egysége és a tiszta tanítás nem állt egymással szemben. A hitvallás így nem az egység helyettesítője, hanem annak szolgálója: segít, hogy az egyház ugyanazt a Krisztust vallja meg minden korban.

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

- Miért volt szükség az Egyességi irat megszületésére? Milyen történelmi helyzetben készült?
- Miért fontos, hogy az Egyességi irat nem új hitvallást alkotott, hanem az Ágostai hitvallás értelmezésében kívánt eligazítást adni?
- Mit árul el az irat szerkezete (vitahelyzet – tanítás – elhatárolódás) a szerzők szándékáról?
- Mit jelent az, hogy az Egyességi irat szerint a Szentírás az „egyetlen bíró, szabály és zsinórmérték”? Miért fontos ez az evangélikus egyház önértelmezése szempontjából?
- Reuss András szerint az Egyességi irat nem a viták kiélezésére, hanem méltó lezárására törekedett. Mit tanulhat ebből a mai egyház?
- Az Egyességi irat szerzői nem a legkisebb közös nevezőt keresték, hanem a Szentírás alapján kívánták közösen megfogalmazni az evangélikus tanítást. Milyen mai társadalmi, kulturális vagy etikai kérdésekben lenne szükség hasonló, közös teológiai párbeszédre az egyházban?
- Hogyan lehet úgy beszélgetni hitbeli vagy etikai kérdésekről, hogy egyszerre maradjunk hűségesek a Szentíráshoz és tisztelettel forduljunk azok felé, akik másként gondolkodnak?
- Az Egyességi irat szerzői meg voltak győződve arról, hogy az egyház egysége és az evangélium igazsága nem választható el egymástól. Mit jelenthet ez egy olyan korban, amikor sokan az egységet minden különbség elfedésével, mások pedig kizárólag a saját igazuk érvényesítésével azonosítják?

FELADATOK

Bibliai elmélyítés

Olvassák el együtt az Ef 4,1–6 szakaszt!

- Milyen alapokra építi Pál apostol az egyház egységét?
- Mi az ember feladata, és mi Isten ajándéka ebben az egységben?
- Milyen kapcsolatot látnak az apostol szavai és az Egyességi irat célja között?

Forrásfeldolgozás

Olvassák el az Egyességi irat Előszavának vagy az Egitomé bevezetésének azt a részét, amely a Szentírást nevezi az egyetlen „bíró, szabály és zsinórmérték”-nek!

Beszélgék meg:

- Mit jelent ez a megfogalmazás?
- Mit mond a hitvallási iratok és a Szentírás kapcsolatáról?
- Miért fontos ez ma is az evangélikus egyház számára?

Mit jelent?

Az Egyességi irat visszatérő fordulata: „Hisszük, tanítjuk és valljuk...”

Beszélgék meg, miben különbözik egymástól ez a három kifejezés!

- Mit jelent hinni?
- Mit jelent tanítani?
- Mit jelent megvallani?
- Hogyan kapcsolódik össze ez a három a gyülekezet életében?

Mi tartja egyben az egyházat?

Osszanak ki minden résztvevőnek három cetlit! Az elsőre írják fel, szerintük mi veszélyezteti ma leginkább az egyház egységét. A másodikra azt, mi segíti leginkább az egységet. A harmadikra pedig azt, hogy szerintük milyen szerepe lehet ebben a hitvallásoknak. Gyűjtsék össze a válaszokat, majd csoportosítsák őket!

Beszélgék meg:

- Mely gondolatok ismétlődtek?
- Melyeken lepődtek meg?
- Melyik válasz áll a legközelebb az Egyességi irat szemléletéhez?

Johann Sebastian Bach Máté-passiójának első előadása (1727)

ALAPIGE

„A hit tehát hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által.”
(Róm 10,17)

EVANGÉLIUM ZENÉBEN

1727 nagypéntekén a lipcsei Tamás-templomban különleges mű hangzott fel az esti istentiszteleten. Johann Sebastian Bach passiója *Máté evangéliuma* szerint szólaltatta meg Krisztus szenvedéstörténetét. A jelenlévők azonban nem egy hangverseny résztvevői voltak. A *Máté-passió* az istentisztelet rendjébe illeszkedett, az igehirdetéshez kapcsolódott, és ugyanazt a célt szolgálta, mint a felolvasott ige vagy a prédikáció: a szenvedő és megfeszített Krisztusról tett bizonyosságot.

Ma sokan hangversenyműként ismerik a *Máté-passiót*. Ez azonban könnyen elfedi eredeti rendeltetését. A *Máté-passió* nem önálló zenei alkotásként született, hanem liturgikus műként. Bach nem egyszerűen megzenésítette *Máté evangéliumát*, hanem a bibliai passiótörténetet kívánta a zene eszközeivel még mélyebben a gyülekezet elé tárni. Ahogy az evangélikus egyházzenéről szóló tanulmányok hangsúlyozzák, Bach számára a zene nem önálló üzenetet hordozott, hanem az evangélium szolgálatában állt.

Ez a szemlélet szorosan kapcsolódik Luther egyházzenéről vallott fel fogásához. Luther a zenét Isten egyik legnagyobb ajándékának tartotta, amely a Szentírás után a leghatékonyabban képes megszólítani az embert. Mint írja:

„Mert a zene Isten adománya és ajándéka, nem pedig emberi vívmány. A zene elűzi az ördögöt, és felvidítja az embereket. Hallatára feledjük a haragot, a bujaságot, a gőgöt és egyéb fő bűnöket. A teológia után a zenének adom a második helyet és a legnagyobb dicsőséget [...] Békeidőben a zene uralkodik.”

Johann Sebastian Bach ezt a lutheri örökséget vitte tovább. A *Máté-passió* nem pusztán a barokk zene egyik legnagyobb alkotása, hanem olyan mű, amelyben a zene teljes egészében az evangélium szolgálatában áll.

Elias Gottlob Haussmann: Johann Sebastian Bach (1746)

JOHANN SEBASTIAN BACH ÚTJA LIPCSÉIG

Johann Sebastian Bach 1685. március 21-én született Eisenachban, több nemzedékre visszanyúló muzikuscsaládban. Korán árvaságra jutott, neveltetéséről bátyja, Johann Christoph Bach gondoskodott. Az orgonajáték, az egyházzene és a lutheránus korálok világa gyermekkorától meghatározta gondolkodását. Pályája során Arnstadtban és Mühlhausenben organistaként, Weimarban udvari muzsikusként, Köthenben

pedig udvari karmesterként szolgált. Ezek az állomások nemcsak zeneszerzői fejlődését alakították, hanem egyre gazdagabb tapasztalatot adtak számára az egyházi és világi zene különböző formáiról.

Bach nemcsak kivételes tehetség volt, hanem rendkívüli alaposágú zenész is. Szenvedélyesen tanulmányozta korának és a korábbi nemzedékek mestereinek műveit, másolta, elemezte és továbbgondolta azokat. Zeneszerzői nyelvét így a hagyomány tisztelete és a folyamatos alkotó megújulás egyszerre formálta. Művészete ebből a kivételes mesterségbeli tudásból és evangélikus hitéből formálódott.

1723-ban foglalta el a lipcsei Tamás-templom kántori állását. A tisztesség jóval több volt, mint zenei megbízatás. Bach feladata volt a város főtemplomainak egyházzenei szolgálata, az iskolai énekoktatás irányítása, új kantáták és ünnepi művek komponálása, valamint az istentiszteleti liturgia zenei rendjének biztosítása. A lipcsei évek alatt született életművének jelentős része, köztük a *János-passió*, a *Máté-passió*, számos kantáta, valamint későbbi nagy egyházzenei művei.

A *Máté-passió* ezért nem tekinthető Bach pályájának elszigetelt alkotásának. Szervesen illeszkedik abba a szolgálatba, amelyet a lipcsei gyülekezet kántoraként végzett: az evangélium hirdetését kívánta szolgálni a zene nyelvén.

A MÁTÉ-PASSIÓ MINT LITURGIKUS ÉS ZENEI REMEKMŰ

A *Máté-passió* nem egyszerűen Bach legnagyobb szabású vokális műve, hanem a protestáns passióhagyomány betetőzése. Szövegének alapját Máté evangéliumának 26–27. fejezete adja Luther német bibliafordításában. A bibliai elbeszélést az evangélista recitatívói szólaltatják meg, amelyeket áriák, korálok és szabad költői elmélkedések egészítenek ki. A librettót Christian Friedrich Henrici – írói nevén Picander – készítette Bach számára. A bibliai szöveg és a költői reflexió így nem egymás mellett halad, hanem folyamatos párbeszédet folytat: az evangéliumi történés és a hívő ember válasza váltakozik. A mű drámai, mégsem opera. Nincsenek benne színpadi szerepek, látvány vagy cselekményvezetés. A történet középpontjában nem a drámai azonosulás, hanem az evangélium hallgatása áll.

A mű egyik legkülönlegesebb sajátossága a két kórusra és két zenekarra valamint gyermekkarra épülő szerkezet. Ez nem pusztán rendkívüli zeneszerzői teljesítmény. A két együttes hol egymással felelget,

A lipcsei Tamás-templom

hol együtt szólal meg, így a hallgató egyszerre érzékeli a történet drámaiságát és a hit közösségi megszólalását. A nyitókórusban megszólaló korál – „Ó, ártatlan Bárány” – már a mű első perceiben értelmezési kulcsot ad: a szenvedéstörténet nem tragikus emberi eseményként, hanem Isten üdvözítő cselekvéseként tárul a gyülekezet elé.

Legalább ilyen fontos szerepet töltenek be a korálok. Ezek a lipcsei gyülekezet számára ismert dallamok és szövegek voltak, így nem idegen koncertbetétként hangzottak el, hanem a közös hit megszólalásaiként. A korálok nem szakítják meg a bibliai elbeszélést, hanem lehetőséget adnak arra, hogy a gyülekezet ne csupán hallgatója, hanem belső résztvevője legyen a passió eseményeinek. Ahogyan a zenetudomány is hangsúlyozza, Bach nem illusztrálja a bibliai történetet, hanem zenei eszközökkel vonja be a hallgatót annak lelki valóságába.

A *Máté-passió* ezért egyszerre bibliaolvasás, zenei hitvallás és imádás is. A bibliai szöveg, a koráléneklés és a zenei elmélkedés olyan egységet alkot, amelyben a zene nem önálló jelentést hordoz, hanem az evangélium értelmezésének eszközévé válik. Ebben áll Bach művének maradandó újdonsága: a hallgató nem kívülről szemléli Krisztus szenvedését, hanem a zene által maga is megszólítottá válik.

AMIKOR AZ EVANGÉLIUM MEGSZÓLAL

Bach *Máté-passiójában* a bibliai szöveg mindvégig elsőbbséget élvez. Az áriák, a korálok és a zenekari tételek nem önálló történetet mondanak el, hanem az evangéliumi elbeszélést értelmezik. Ahogyan az ige-hirdetés az elhangzott ígét magyarázza, úgy válik a *Máté-passió* a passió-történet zenei exegézisévé.

Ez összhangban áll a reformáció alapvető felismerésével is. Luther *A keresztyén ember szabadságáról* című művében arra mutat rá, hogy a hit mindig Isten megelőző cselekvésére adott válasz. A *Máté-passió* zenei felépítése ezt a teológiai rendet tükrözi. Először megszólal az evangélium, majd erre felelnek a korálok és az áriák. A gyülekezet nem alakítója, hanem befogadója és megvallója Isten üdvözítő cselekvésének.

Dietrich Bonhoeffer arra figyelmeztet, hogy az egyház mindig Krisztusra mutat, nem önmagára. Ez Bach egyházzenejének is egyik legfontosabb sajátossága. A recitativók, a korálok, az áriák és a monumentális kórustételek egyetlen irányba vezetnek: a megfeszített és feltámadott Krisztus felé. A mű nagysága ezért nem csupán zeneszerzői

teljesítményében áll, hanem abban is, hogy következetesen megőrzi krisztológiai középpontját.

Bár a *Máté-passió* ma legtöbbször hangversenyteremben hangzik fel, eredeti rendeltetése nem változott.

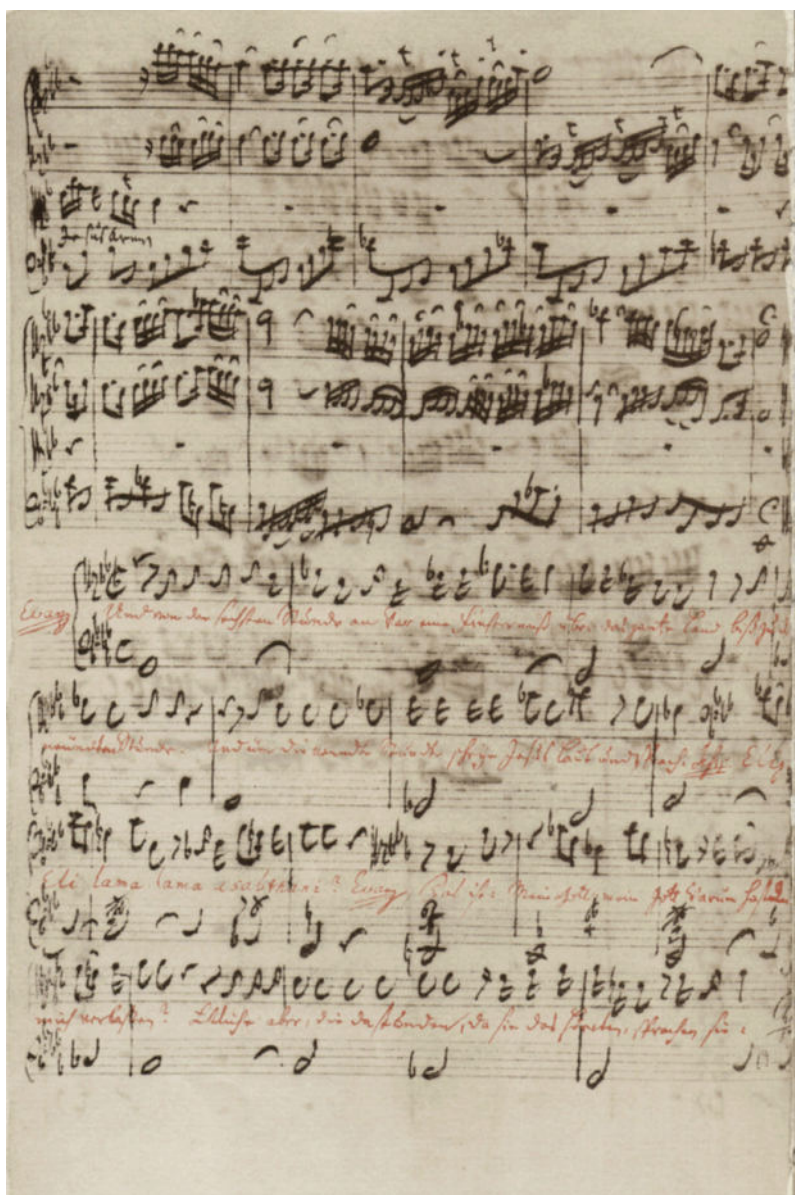
A PASSIÓ MINT SZEMÉLYES MEGSZÓLÍTÁS

Pilinszky János *A Máté-passió margójára* című írásában arra mutat rá, hogy a passió korántsem egy történelmi esemény felidézése. Krisztus szenvedése minden kor emberét személyesen érinti. A keresztnem pusztán múltbeli esemény, hanem jelen idejű valóság, amely előtt az embernek újra és újra állást kell foglalnia. A *Máté-passió* ezért nem csupán emlékezés, hanem személyes megszólítás is.

Ez a kérdés ma különösen is időszerű. Korunk kultúrájában a zene könnyen fogyasztási cikké válhat, amelynek értékét az élmény intenzitása vagy az előadás minősége határozza meg. Bach *Máté-passiója* azonban másfajta hallgatásra hív. Nem elsősorban gyönyörködtetni akar, hanem figyelemre, elcsendesedésre és önvizsgálatra indít. Ez a gondolat Bonhoeffer teológiájában is hangsúlyosan jelenik meg. A *Követés* című művében arról ír, hogy Krisztus hívása mindig konkrét élethelyzetben hangzik el, és döntést kíván. A passió hallgatása ezért nem maradhat csupán esztétikai élmény. A mű valódi kérdése nem az, hogy tetszett-e, hanem hogy engedték-e, hogy a megszólaló evangélium bennünket is megszólítson.

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

- A *Máté-passió* első hallgatói istentiszteleten találkoztak a művel, nem hangversenyen. Hogyan változtatja meg ez a mű értelmezését? Mit jelenthetett számukra a passió meghallgatása a nagypénteki liturgiában?
- Luther szerint a hit hallásból születik. Hogyan segítheti a zene az ige meghallását anélkül, hogy átvenné az íghirdetés szerepét?
- Milyen helye van az egyházzene az evangélikus istentiszteletben?
- Bach a bibliai szöveget korálokkal és áriákkal egészítette ki. Mit ad hozzá a zene a passió történetéhez? Mi az, amit szavakkal nehezebb, zenével azonban mélyebben lehet kifejezni?

A Máté-passió eredeti kéziratának egy oldala

- Bonhoeffer szerint Krisztus követése mindig konkrét döntést kíván. Hogyan válhat egy művészeti alkotás többé esztétikai élménynél? Volt-e olyan zenei, irodalmi vagy képzőművészeti alkotás, amely hitbeli vagy erkölcsi kérdések felé fordította a figyelmünket?
- Bach művei végén gyakran olvasható a rövidítés: S. D. G. (*Soli Deo Gloria* – Egyedül Istené a dicsőség). Mit jelenthet ez egy művész számára? Hogyan formálhatja a hivatásról való gondolkodásunkat az a felismerés, hogy munkánk végső célja nem önmagunk, hanem Isten dicsősége?

FELADATOK

Hallgatni az evangéliumot

Hallgassák meg a *Máté-passió* nyitókórusát (*Kommt, ihr Töchter, helft mir klagen*), majd beszéljék meg:

- Milyen érzéseket és gondolatokat ébreszt a mű?
- Mit tesz hozzá a korál a nyitókórus jelentéséhez?
- Miben más így találkozni a passió történetével, mint egyszerűen felolvasni a bibliai szöveget?

Ige és zene

Olvassák fel Mt 26,36–46 vagy Mt 27,45–54 szakaszát, majd hallgassák meg a hozzá kapcsolódó részletet Bach *Máté-passiójából*.

Beszéljék meg:

- Mely részleteket emeli ki a zene?
- Hogyan segíti a zenei megformálás a bibliai szöveg mélyebb megértését?
- Mit jelent ebben az összefüggésben Pál kijelentése: „A hit tehát hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által.” (Róm 10,17)

A gyülekezet hangja

A *Máté-passió* koráljai a gyülekezet ismert énekeire épültek. Válasszának ki egy korált vagy éneket a jelenlegi evangélikus énekeskönyvből, amely Krisztus szenvedéséről szól. Beszéljék meg:

- Milyen bibliai és teológiai gondolatokat fogalmaz meg?
- Miért fontos, hogy a gyülekezet ne csak hallgassa az igét, hanem énekeljen is?
- Hogyan válhat a közös éneklés hitvallássá és imádsággá?

A Ratio Educationis és a keresztény nevelés új korszaka (1777)

ALAPIGE

„...tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek...” (Mt 28,20)

EGY ÚJ KORSZAK KEZDETE

1777. augusztus 22-én Mária Terézia aláírta a *Ratio Educationis* című rendeletet, amely először szabályozta egységes elvek alapján a Magyar Királyság iskolaügyét. Bár a korszakban már számos európai államban megindult az oktatás korszerűsítése, Magyarországon ez volt az első olyan átfogó rendelkezés, amely az elemi iskoláktól a felsőbb tanulmányokig egységes rendszerben kívánta meghatározni a nevelés és az oktatás rendjét.

A rendelet megszületése szorosan kapcsolódott a felvilágosult abszolútizmus államreformjaihoz. Mária Terézia felismerte, hogy a birodalom működéséhez műveltebb hivatalnokokra, felkészültebb tanítókra és egységesebb iskolarendszerre van szükség. A *Ratio Educationis* ezért elsősorban állami oktatáspolitikai program. Szabályozta az iskolák szervezetét, meghatározta a tananyag főbb elemeit, rendelkezett a tanítók képzéséről, és tankerületekre osztotta az országot.

Ugyanakkor tévedés lenne úgy tekinteni a *Ratio Educationis*ra, mint amely egyik napról a másikra állami kézbe vette az oktatást. A 18. század végén az iskolák túlnyomó többségét továbbra is az egyházak tartották fenn, a vallásoktatás és a felekezeti nevelés pedig megmaradt az iskola szerves részének. A rendelet inkább új kapcsolatot alakított ki az állam és az egyház között: az oktatás továbbra is nagyrészt egyházi intézményekben folyt, de mind erőteljesebben állami szabályozás alá került.

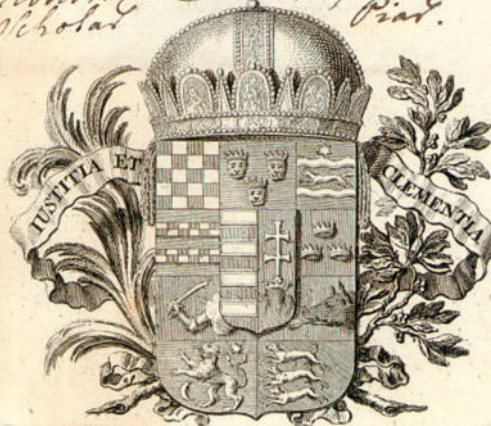
Ez különösen érzékenyen érintette a protestáns egyházakat. Az evangélikus és református közösségek a 16. század óta jelentős iskolarendszert építettek ki. Gyülekezeti iskoláik és kollégiumaik nem csupán a műveltség központjai voltak, hanem hitük továbbadásának egyik legfontosabb műhelyei is. A *Ratio Educationis* ezért számukra nem egyszerű közigazgatási reformot jelentett, hanem azt a kérdést vetette fel, miként őrizhető meg az evangélikus és református nevelés sajátos arculata egy egységesülő állami oktatási rendszerben.

RATIO EDUCATIONIS

TOTIUSQUE
REI LITERARIÆ
PER
REGNUM HUNGARIÆ
ET
PROVINCIAS

EIDEM ADNEXAS.

*Bibliotheca Petriensis
Nicholas Piar.*

TOMUS I.

VINDOBONÆ,
TYPIS JOAN. THOM. NOB. DE TRATTNERN,
SAC. CÆS. REG. MAJ. TYPOGR. ET BIBL.

MDCCLXXVII.

Mit szabályozott a *Ratio Educationis*?

A *Ratio Educationis* nem egyszerű rendelet volt, hanem átfogó nevelési program. Célja nem csupán az iskolák működésének szabályozása volt, hanem az oktatás egységes szemléletének kialakítása is. A dokumentum részletesen foglalkozott az iskolarendszer felépítésével, a tananyaggal, a tanítók képzésével, az iskolák felügyeletével és a tanítás módszertanával.

A rendelet egymásra épülő rendszerbe foglalta a különböző népiskolákat: a falusi és mezővárosi elemi iskolákat, a gimnáziumokat, valamint az akadémiai és egyetemi képzést. Fontos újítása volt a tankerületi rendszer kialakítása és az iskolák rendszeres felügyelete. A tanítók felkészültségével kapcsolatban is új követelményeket fogalmazott meg, hiszen a korszerű oktatás elképzelhetetlen volt jól képzett pedagógusok nélkül.

A *Ratio Educationis* ugyanakkor nemcsak szervezeti kérdésekkel foglalkozott. Kiemelt figyelmet fordított a tanítás tartalmára is. A vallás-oktatás továbbra is az iskolai nevelés meghatározó része maradt, emellett azonban nagyobb hangsúlyt kaptak a történelem, a földrajz, a természettudományok, a matematika és a gyakorlati ismeretek.

Mindez azonban nem jelentette a korábbi iskolarendszer teljes felszámolását. A *Ratio Educationis* nagyrészt a meglévő egyházi intézményhálózatra épített, ugyanakkor az egész ország iskolaügyét egységes állami irányítás és felügyelet alá kívánta vonni. A protestáns egyházak tanügyi autonómiájukra hivatkozva nem fogadták el a rendeletet kötelező szabályozásként, ezért azt evangélikus és református iskoláikban nem vezették be egységesen. Közvetett hatása azonban ezeknek az intézményeknek a működésére is kiterjedt.

AZ EVANGÉLIKUS ISKOLA A *RATIO EDUCATIONIS* ELŐTT ÉS UTÁN

Amikor a *Ratio Educationis* megjelent, Magyarországon már nagy múltra tekintett vissza az evangélikus iskolaügy. A reformáció kezdetől felismerte, hogy az evangélium továbbadásának egyik legfontosabb eszköze az iskola. A gyülekezet és az iskola ezért szorosan összetartozott: ahol evangélikus közösség szerveződött, ott – ahol lehetett – rövid időn belül rendszerint iskola is létesült.

Ezek az iskolák jóval többet jelentettek elemi oktatási intézményeknél. A tanító gyakran egyúttal kántor is volt, az éneklés, a bibliaismeret

és a hitoktatás a mindennapi tanítás természetes részét alkotta. Az olvasás elsajátítása nemcsak önmagáért volt fontos, hanem azért, hogy a gyermekek maguk is olvashassák a Szentírást és az énekeskönyvet. Az iskola így egyszerre szolgálta a műveltség gyarapítását és a gyülekezeti élet megerősítését.

A 17–18. századra jelentős evangélikus iskolahálózat alakult ki a Magyar Királyság területén. A kisebb falusi iskolák mellett olyan városi intézmények működtek, amelyek messze földről vonzották a diákokat. Az oktatás színvonalát jól mutatja, hogy számos tanár német egyetemeken – Wittenbergben, Halléban vagy Jenában – folytatott tanulmányokat, majd hazatérve a korszerű pedagógiai és teológiai ismereteket is közvetítette.

MIÉRT TANÍT AZ EGYHÁZ?

A Szentírás tanúsága szerint Isten igéjét és tetteit nemzedékről nemzedékre tovább kell adni. Az *Ószövetségben* ezt elsősorban a család és a közösség feladatának tekintik. „*Ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házadban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelsz!*” (5Móz 6,7) A tanítás itt nem önálló intézményhez kötődik, hanem az élet egészét átható folyamat.

Jézus ezt a küldetést tágítja egyetemes méretűvé. A missziói parancsban nem pusztán az evangélium hirdetésére küldi tanítványait, hanem arra is, hogy „...*tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek...*” (Mt 28,20). Az egyház ezért kezdettől tanító közösség. A tanítás azonban nem egyszerűen ismeretátadást jelent, hanem tanítvánnyá formálást: olyan életre hívást, amelynek középontjában Krisztus áll.

A Szentírás szerint az ember értelme, akarata és egész élete Isten ajándéka. Ezért a tanulás sem pusztán gyakorlati haszonnal járó tevékenység, hanem része annak a felelősségnek, amellyel az ember a teremtett világ felé fordul. A *Példabeszédek* könyve így fogalmaz: „*Az Úrnak félelme az ismeret kezdete, a bölcsességet és intést csak a bolondok vetik meg.*” (Péld 1,7) Ugyanakkor a bibliai gondolkodásban a bölcsesség nem azonos a felhalmozott tudással. Az Úr félelméből indul ki, vagyis abból a felismerésből, hogy az ember élete, értelme és tudása Isten előtt áll.

A reformáció a bibliai látást kapcsolta össze a humanista műveltség-eszménnyel. Luther számára az iskola egyszerre szolgálta az evangélium megértését és a földi közösség javát. Az olvasás és a nyelvek ismerete nélkülözhetetlen volt a Szentírás tanulmányozásához, a szélesebb műveltség pedig ahhoz, hogy az ember felelősen tölthesse be hivatását az egyházban és a társadalomban. Ezért sürgette 1524-ben a városi tanácsokat keresztény iskolák alapítására és fenntartására. Meggyőződése szerint a műveltség és a hit nem egymás ellenfelei: a műveltség segítheti a Szentírás megértését és a keresztény ember felelős szolgálátát. A tudatlanság nem erősíti, hanem veszélyezteti a hitet.

A reformáció iskolaeszményének másik meghatározó alakja Philipp Melanchthon volt, akit kortársai nem véletlenül neveztek *Praeceptor Germaniae*-nak, „Németország tanítójának”. Melanchthon a klasszikus műveltséget és az istenhitet nem egymással szemben, hanem egymást gazdagító valóságként szemlélte. Az evangélikus oktatás ezért nem csupán hitoktatást kívánt nyújtani, hanem széles körű műveltséget is. A nyelvtan, a történelem, a retorika vagy a természettudományok tanulmányozása nem öncél volt, hanem Isten teremtet világának jobb megismerését szolgálta.

Reformátoraink számára az iskola sohasem önmagában volt fontos. Luther azért sürgette az iskolák alapítását, hogy az evangélium mindenkihez eljuthasson, Melanchthon pedig azért dolgozott a protestáns iskolarendszer megszervezésén, mert a műveltséget a hit szolgálatába kívánta állítani. Kodácsy-Simon Eszter ezt a gondolatot kortárs összefüggésben továbbviszi, amikor arra figyelmeztet: egy iskola keresztény jellegét nem önmagában a fenntartó neve, szakmai színvonala vagy erkölcsi nevelése adja, hanem az a Krisztus-követő közösség, amelyben a nevelés történik. Vagyis egy iskola nem attól keresztény, hogy egyházi, hanem attól, hogy Krisztus-követő közösség. Az egyházi iskola akkor tölti be küldetését, ha a tanítás nem válik öncélúvá, hanem olyan közösségben zajlik, ahol a hit, a tudás és a felelősség egymást erősítik.

Ez a szemlélet fontos kérdéseket vet fel. Az oktatásról szóló közbeszédet gyakran a mérhető teljesítmény, a versenyképesség vagy a munkaerőpiaci elvárások határozzák meg. Ezek kétségtelenül fontos szempontok, de a keresztény nevelés ennél tágabb horizontot nyit. Azt kérdezi: milyen emberré válik az, aki tanul? Képes-e különbséget tenni igaz és

hamis között? Felelősséget vállal-e a közösségért? Tud-e hálával élni a kapott ajándékokkal?

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

1. A *Ratio Educationis* elsőként tekintette az oktatást az egész ország jövőjét meghatározó közügynek. Mit jelent ma az iskola társadalmi felelőssége? Hol ér véget az állam, és hol kezdődik a család, illetve az egyház felelőssége?
2. Az evangélikus iskolák a reformáció óta egyszerre kívánták szolgálni a hit továbbadását és a műveltség gyarapítását. Miért fontos, hogy ez a két cél az egyházi oktatási intézményekben ne váljon szét?
3. Luther és Melanchthon szerint a műveltség segíti az embert a Szentírás jobb megértésében és a felelős életben. Hogyan jelenhet meg ez a gondolat egy mai keresztény iskola vagy gyülekezet életében?
4. A Példabeszédek könyve szerint: „Az Úrnak félelme az ismeret kezdete...” (Péld 1,7). Mit jelenthet ez a mondat egy olyan korban, amikor szinte korlátlan mennyiségű információ áll rendelkezésünkre?
5. Mitől keresztény egy iskola? Az épület fenntartójától? A hitoktatástól? Az imádságtól? Vagy attól az emberképtől, amely meghatározza a nevelés egészét?

298

FELADATOK

Iskola és küldetés

Olvassák el együtt Mt 28,18–20-at!

Beszélgék meg:

- Mit jelent ebben az igeszakaszban a „tanítani”?
- Miben különbözik a tanítvánnyá tétel az ismeretek átadásától?
- Hogyan kapcsolódik egymáshoz az evangélium hirdetése és a tanítás?

Értéktérkép

Dolgozzanak kisebb csoportokban! Gyűjtsék össze, milyen értékeket vár ma a társadalom az iskolától (például tudás, versenyképesség, kreativitás, együttműködés, digitális készségek).

Ezután beszéljék meg:

- Melyek ezek közül összeegyeztethetők a keresztény emberképpel?
- Van-e olyan érték, amely ma háttérbe szorult, pedig nélkülözhetetlen a keresztény nevelésben?

Gyülekezet mint tanuló közösség

Az egyház egész életét áthatja az igehallgatás, a közös bibliaolvasás és az éneklés.

Beszéljék meg:

- Milyen lehetőségei vannak ma egy gyülekezetnek a hit továbbadására a gyermekek, a fiatalok és a felnőttek között?
- Miben tud egy gyülekezet valóban „tanuló közösséggé” válni?

Forráselemzés

Olvassák el a *Ratio Educationis* alábbi mondatát! „Az iskolák célja, hogy az ifjúságot vallásosságra, erkölcsre, tudományokra és a közjó szolgálatára neveljék.” (A szöveg a magyar nyelvű fordítás alapján, rövidítve.)

Beszéljék meg:

- Mely célokat tartanánk ma is fontosnak?
- Van-e olyan elem, amely ma más hangsúlyt kapna?
- Mit árul el ez a mondat a 18. század emberképéről?
- Miben egyezik, és miben különbözik a reformáció iskolaeszményétől?

Iskolai és gyülekezeti hitoktatás

Készítsenek közösen két oszlopból álló táblázatot! Az egyik oldalra írják fel: Mi az iskolai hitoktatás sajátos feladata? A másik oldalra: Mi a gyülekezeti hitoktatás sajátos feladata?

Beszéljék meg, miben különbözik a két szolgálat, és miben egészítik ki egymást! Gondolják végig azt is, milyen szerepe van a családnak a hitre nevelésben. A beszélgetés végén próbálják meg egyetlen mondatban megfogalmazni: Mi a keresztény nevelés célja?

A protestáns árvaügy és a Rózsák tere öröksége (1877)

ALAPIGE

„Erős vára vagy a nincstelennek, erős vára a szegénynek a nyomorúságban, oltalom a zivatarban, árnyék a hőségben.” (Ézs 25,4)

„ÁRVA!”

„Árva! A mi fájó keservet ismer az emberi kebel, azt mind e szócska foglalja magában. A legdurvább szívben is megrezdül a részvét húrja, midőn e szót hallja, mely annyi dülő kinnak tolmácsolója.” Ezekkel a szavakkal kezdi 1896-ban megjelent, *A Budapesti Protestáns Országos Árvaegyesület története* című munkáját Brocskó Lajos, a Budapesti Protestáns Országos Árvaház igazgatója.

Brocskó nem évszámokkal vagy intézménytörténettel indítja könyvét, hanem azzal a fájdalommal, amelyből az árvaház megszületett. Az árvaság számára nem statisztikai adat, hanem emberi sors. Mielőtt az olvasó megismerné az alapítókat, az épület történetét vagy az egyesület működését, először azzal a kérdéssel szembesül, amely az egész kezdeményezést életre hívta: ki vállal felelősséget azokért a gyermekekért, akik elveszítették szüleiket, és velük együtt életük biztonságát is?

Ez a kérdés a 19. század második felében különös súllyal nehezedett a magyar társadalomra. A gyorsan fejlődő Pest-Budán a városiasodás, a járványok és a szegénység következtében sok gyermek maradt szülői gondoskodás nélkül. Bár működtek különböző jótékony célú kezdeményezések, a protestáns egyházak egyre világosabban felismerték, hogy a segítségnyújtás nem maradhat alkalmi adományozás. Tartós, szervezett és hitből fakadó szolgálatra van szükség.

AMIKOR A SZERETET INTÉZMÉNNYÉ VÁLT

A Budapesti Protestáns Országos Árvaegyesület létrejöttét nem lehet pusztán szociális szükséghelyzettel magyarázni. Brocskó Lajos meggyőződése szerint a kezdeményezés szorosan összefüggött az 1859-ben kiadott protestáns pátens körüli eseményekkel. A magyarországi evangélikus és református egyházak közösen léptek fel egyházi önállóságuk védelmében, és ez az összefogás új felismeréshez vezetett: az egyház szabadsága önmagában nem cél, hanem lehetőség a szolgálatra.

A Budapesti Protestáns Országos Árvaegyesület 1859-ben alakult meg azzal a céllal, hogy a magyarországi evangélikus és református egyházak összefogásával otthont teremtsen az árván maradt gyermekek számára. Az alapítók felismerték, hogy az árvák gondozása nem maradhat alkalmi jótékonyosság, hanem tartós, szervezett egyházi szolgálattá kell válnia. Az egyesület létrehozásában egyházi vezetők és elkötelezett világi támogatók egyaránt részt vettek, köztük Török Pál, a korszak protestáns közéletének egyik meghatározó alakja. A kezdeményezés kezdettől országos ügynek tekintette magát: működésének anyagi alapjait gyülekezetek, nőegyletek és magánszemélyek adományai biztosították.

*Klösz György fényképe (1900. Fortepan /
Budapest Főváros Levéltára / Klösz György fényképei)*

Az első évek elsősorban a szervezésről szóltak. Az egyesületnek nemcsak megfelelő anyagi háttérrel kellett teremtenie, hanem olyan épületet is találnia, amely hosszú távon szolgálhatja a gyermekek nevelését. Fordulópontot jelentett 1874, amikor Budapest székesfővárosa telket adományozott az egyesületnek az akkori Rózsa utca és Szechenyház

tér közelében. Az építkezés széles körű társadalmi összefogással valósult meg: tervezők, iparosok és adományozók vállaltak részt a munkában, sokan ellenszolgáltatás nélkül vagy jelentős kedvezménnyel. Három évvel később, 1877-ben megnyílt a Budapesti Protestáns Országos Árvaház. Már létrejötté is azt fejezte ki, hogy a protestáns közösség nem csupán beszélni kíván a szeretetről, hanem látható és maradandó formát is akar adni neki.

Az intézmény története azonban nem az épület átadásával vált igazán jelentőssé, hanem azokkal az emberekkel, akik nap mint nap megtöltötték élettel. Közülük is kiemelkedik Brocskó Lajos, akinek neve csaknem hat évtizeden át összeforrt a Rózsák téri árvaház történetével. Amikor 1874-ben szolgálatba állt, még az építkezés előkészítése folyt; amikor 1932-ben meghalt, az árvaház már országosan ismert protestáns nevelőintézet volt.

BROCSKÓ LAJOS ÉS AZ ÁRVAHÁZ SZELLEMISSÉGE

Az árvaház története szinte elválaszthatatlan Brocskó Lajos (1851–1932) nevétől. Az evangélikus pedagógus 1874-ben kapcsolódott be az intézmény munkájába, és csaknem hat évtizeden át szolgálta azt árvaatyaként, majd igazgatóként. Munkássága idején a Rózsák téri árvaház országosan ismert protestáns nevelőintézetté vált.

Brocskó számára az árvaház sohasem volt pusztán szociális intézmény. Meggyőződése szerint a gyermekek jövőjét nem elegendő anyagi biztonsággal megalapozni; olyan nevelésre van szükségük, amely egész személyiségüket formálja. Ennek lényegét egyetlen mondatban foglalta össze: „Vallás, erkölcs és egészség, ebbe a három szóba foglalandó össze nevelésrendszerünk veleje.”

Ez a rövid mondat jól összefoglalja az árvaház szellemiségét. A vallás a Krisztusba vetett hitet és a mindennapi lelki életet jelentette; az erkölcs a jellem formálását, a becsületes és felelősségteljes életre nevelést; az egészség pedig nemcsak a testi gondozást, hanem a rendezett életmódot, a munkára nevelést és a gyermekek harmonikus fejlődését is magában foglalta. Brocskó szemléletében e három terület elválaszthatatlan egységet alkotott.

A Rózsák téri árvaház ezért több volt, mint bentlakásos gyermekotthon. Olyan keresztény nevelőközösség kívánt lenni, amely nem-

NEM HAGYLAZK TITEKET ÁRVÁN (JN 14.18)

BROCSKÓ LAJOS
(1851 – 1932)

GYERMEK ÁRVABÓL 1874 – TŐL HALÁLÁIG, 58 ÉVEN ÁT
PROTESTÁNS ÁRVAHÁZI ATYA, IGAZGATÓ. TÖBB MINT
2000 NÖVENDEK NEVELŐJE. „PAPÁJA” VOLT. TECHNIKA,
KOEDUKÁCIÓ, AZ ÉLETKEZDÉSIG TARTÓ NEVELÉS TERÉN
BEVEZETETT ÚJÍTÁSÁIT A MAI PEDAGÓGIA IS ALKALMAZZA.
EMLÉKÉRE ÁLLÍTOTTA.

BROCSKÓ LAJOS ALAPÍTVÁNY (2012)

Brocskó Lajos emléktáblája az Evangélikus Középiskolai Kollégiumban

csak gondoskodott a rábízottakról, hanem arra is felkészítette őket, hogy hitben, tudásban és emberségben megerősödve találják meg helyüket a társadalomban.

*Protestáns Országos Árvaház 50 éves jubileumi képe
(1909. Az Evangélikus Országos Múzeum tulajdona)*

A RÓZSÁK TERE ÖRÖKSÉGE

A Budapesti Protestáns Országos Árvaház évtizedeken át meghatározó intézménye volt a magyar protestáns gyermekvédelemnek. Falai között nemzedékek nőttek fel, akik nemcsak otthont kaptak, hanem nevelést, mesterségre való felkészítést és lelki úttravalót is. Az árvaház története ugyanakkor szorosan összefonódott a 20. század magyar történelmével.

A második világháborút követő politikai és társadalmi változások alapjaiban alakították át az egyházi intézmények működésének feltételeit. Az államosítások következtében a protestáns árvaház nem folytathatta eredeti szolgálatát. Az a feladat, amelyet közel nyolc évtizeden

át betöltött, megszűnt, az épület azonban nem veszítette el közösségi jelentőségét.

A rendszerváltozást követően új lehetőség nyílt arra, hogy az épület ismét az evangélikus egyház szolgálatába álljon. Ma az Evangélikus Középiskolai Kollégium működik falai között. Lakói természetesen egészen más élethelyzetben vannak, mint az egykori árvaház gyermekei: családjukból érkeznek, és tanulmányaik idejére találhatnak itt otthonra. A kollégium azonban nem csak lakhatást biztosít számukra, hanem közösséget, lelki alkalmakat, közös imádságot és olyan nevelő környezetet is, amely a keresztyén értékrend szerint kívánja segíteni személyiségük kibontakozását.

A Rózsák téri épület történetében egyszerre fedezhetők fel a folytonosság és a változás jelei. Az egykori árvaház és a mai kollégium más-más feladatot lát el, mégis ugyanannak az egyházi küldetésnek két különböző megvalósulási formáját képviselik. Az egyház minden korban az adott szükségletekre kereste a választ. A 19. század végén az árván maradt gyermekek gondozása jelentett sürgető feladatot, ma pedig olyan fiatalok támogatása, akik tanulmányaik idején keresztyén közösségben szeretnének élni és fejlődni.

MIT ÜZEN AZ ÁRVAHÁZ TÖRTÉNETE?

Az *Ószövetség* törvényeiben az özvegy, a jövevény és az árva rendszereken együtt jelenik meg. Nem azért, mert három társadalmi csoportot alkotnak, hanem mert közös bennük, hogy nincs, aki megvédje őket. Ezért Isten népének hite azon is mérhető, hogyan bánik azokkal, akik semmit sem tudnak viszonzni. „*Védelmezzétek a nincstelennek és az árvának a jogát, szolgáltsatok igazságot az elesettnek és szűkölködőknek!*” (Zsolt 82,3)

A Rózsák téri árvaház története ebben az összefüggésben nyeri el teológiai jelentőségét. Alapítói felismerték, hogy az egyház küldetése nem merül ki az evangélium hirdetésében, hanem magában foglalja a legkiszolgáltatottabbak felé forduló szeretetszolgálatot is. Az árvaház ezért nem csupán gyermekeket fogadott be, hanem az egyház önértelmezését is kifejezte.

Brocskó Lajos programadó mondata – „Vallás, erkölcs és egészség, ebbe a három szóba foglalandó össze nevelésrendszerünk veleje.” – hűen tükrözi a 19. századi protestáns nevelési gondolkodást. A bibliai hagyomány felől olvasva azonban ennek alapja még mélyebben ragadható meg. Az árva, az özvegy és a jövevény iránti felelősség nem pusztán erkölcsi kötelesség, hanem abból a hitből fakad, hogy Isten különös figyelemmel fordul azok felé, akiknek nincs emberi oltalmuk. Az egyház ezért nemcsak segít a rászorulóknak, hanem jelenlétével Isten irgalmáról tesz bizonyosságot.

Luther számára a felebaráti szeretet nem a hit előfeltétele, hanem annak gyümölcse. *A keresztyén ember szabadságáról* írt művében hangsúlyozza, hogy a Krisztusban szabaddá lett ember önként lesz felebarátjává embertársának. Ez a felismerés óvja meg a diakóniát attól, hogy pusztá jótékonysággá vagy erkölcsi teljesítménnyé váljon. Dietrich Bonhoeffer ezt a gondolatot tovább mélyítve ír arról, hogy az egyház csak akkor marad hű önmagához, ha „másokért létező egyház”. A Rózsák téri árvaház története azt példázza, miként válhat az egyház Krisztus szeretetének látható jelévé a társadalom legkiszolgáltatottabbjai között. Ez a kérdés ma is nyitott: egyházi intézményeinket elsősorban múltjuk és szervezetük határozza meg, vagy az a küldetés, hogy a perifériára szorult emberek felé forduljanak?

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

- Brocskó Lajos szerint a nevelés három pillére a vallás, az erkölcs és az egészség volt. Mit árul el ez a 19. századi protestáns emberképről? Mit fogalmaznánk meg ma hasonlóan, és mit hangsúlyoznánk másként?
- Miért jelenik meg az Ószövetségben újra és újra együtt az árva, az özvegy és a jövevény? Mit tanít ez Istenről és az ő népéről?
- Az Ágostai hitvallás VI. cikke szerint a hit szükségszerűen jó gyümölcsöket terem. Mit jelent ez a diakóniai szolgálat szempontjából? Miben különbözik ez attól a szemlélettől, amely a szeretet-szolgálatot elsősorban erkölcsi kötelességgént értelmezi?
- Bonhoeffer az egyházat „másokért létező egyháznak” nevezi. Hogyan jelenhet meg ez a gyülekezetünk vagy intézményeink életében?

A BUDAPESTI PROTESTÁNS
ORSZÁGOS ÁRVAEGYESÜLET
ÉS
ÁRVAHÁZÁNAK TÖRTÉNETE.

1859—1895

204.
Ecskeméti ref. egyházmegye
levéltára.

HAZÁNK EZERÉVES FENNÁLLÁSÁNAK EMLÉKÉRE
AZ EGYESÜLET IGAZGATÓ VÁLASZTMÁNYÁNAK MEGBÍZÁSÁBÓL

IRTA

BROCSKÓ LAJOS,
A PROTESTÁNS ORSZÁGOS ÁRVAHÁZ IGAZGATÓJA.

BUDAPEST,
HORNÝÁNSZKY VIKTOR KÖNYVNYOMDÁJA
1896.

- A Rózsák téri árvaház ma már kollégiumként működik. Mit jelent egy keresztény intézmény esetében a folytonosság? Mi őrizhető meg egy intézmény örökségéből akkor is, ha feladatai időközben megváltoznak?
- A Rózsák téri árvaház alapítói koruk egyik legsürgetőbb társadalmi kérdésére kerestek keresztény választ. Beszéljék meg: Melyek ma a településünk vagy gyülekezetünk legégetőbb emberi szükségai? Ezek közül melyekre tudna a gyülekezet saját küldetéséből fakadó választ adni? Hol van szükség nem új programokra, hanem mélyebb jelenlétre és személyes odafordulásra?

FELADATOK

A legkiszolgáltatottabbak szolgálata

A bibliai *árva* nem csupán azt jelenti, aki elveszítette szüleit, hanem azt az embert is, aki védelem, segítség vagy megtartó közösség nélkül maradt.

Beszéljék meg:

- Kik tekinthetők ma a társadalom legkiszolgáltatottabb embe-
reinek?
- Milyen szükségleteik vannak?
- Melyek azok, amelyekre egy gyülekezet is tud választ adni?
- Melyek azok, amelyekhez más intézményekkel vagy szervezetek-
kel való együttműködésre van szükség?
- Mit jelent ma gyülekezetük számára „másokért létező egyház-
nak” lenni?

Készítsenek közösen egy listát, majd válasszanak ki egy olyan csoportot vagy élethelyzetet, amelynek megsegítésére gyülekezetük a következő hónapokban konkrét lépést tehetne.

Otthon a szétszóratottságban – Gémes István szolgálata a diaszpórában

ALAPIGE

„Ezért tehát nem vagytok többé idegenek és jövevények, hanem polgártársai a szenteknek és háza népe az Istennek.” (Ef 2,19)

AMIKOR AZ OTTHON ORSZÁGHATÁROKON TÚLRA KERÜL

A kereszténység történetében kezdettől jelen van a kisebbségi lét, az úton levés és az otthonkeresés tapasztalata. Az első keresztény gyülekezetek a Római Birodalom városaiban jöttek létre, sokszor olyan közösségekként, amelyeknek tagjai társadalmi, vallási vagy kulturális értelemben nem tartoztak a többséghez. Az Újszövetség több helyen is idegenekről, jövevényekről és vándorokról beszél, nem elsősorban földrajzi szétszórtságként, hanem a Krisztushoz tartozás sajátos élet-helyzeteként. Az egyház számára ezért az otthon és idegenség tapasztalata – amelynek egyik történeti megjelenési formája a diaszpóra – nem pusztán történelmi vagy nemzeti kérdés, hanem önazonosságának része.

A 20. század magyar történelme különösen sokakat kényszerített arra, hogy elhagyják hazájukat. A trianoni békeszerződés következtében magyar evangélikus gyülekezetek kerültek Magyarország határain kívülre. A második világháború után újabb menekülési hullámok indultak, majd az 1956-os forradalom leverését követően mintegy kétszázezer ember hagyta el az országot. A kivándorlók között számos evangélikus család is volt, akik Nyugat-Európában, Észak- és Dél-Amerikában kerestek új otthont. Az új élet azonban nemcsak nyelvi, kulturális és egzisztenciális alkalmazkodást kívánt, hanem azt a kérdést is felvetette: miként maradhatnak meg hitükben és egyházi közösségükben azok, akik földrajzilag elszakadtak anyaegyházuktól?

A külföldön létrejövő magyar evangélikus gyülekezetek nem egyszerűen a hazai egyház „kihelyezett” közösségei voltak. Sajátos diaszpórahelyzetben éltek: egyszerre kellett beilleszkedniük új környezetükbe, megőrizniük anyanyelvüket és kulturális örökségüket, valamint továbbadniuk hitüket a következő nemzedékeknek. Ebben a helyzetben különösen felértékelődött azoknak a lelkészeknek a szolgálata, akik nemcsak egy-egy gyülekezet vezetését vállalták, hanem a szétszórta élő magyar evangélikus közösségek összekapcsolását és lelki megerősítését is feladatuknak tekintették.

Közülük kiemelkedik Gémes István, akinek csaknem hat évtizedes szolgálata Braziliától Németorszáig, a helyi gyülekezetektől a nemzetközi ökumenéig ívelt. Életműve azonban nem pusztán azért jelentős, mert sok magyar közösséget szolgált. Szolgálata arra mutat rá, hogy a diaszpóra nem csupán történelmi kényszerhelyzet, hanem az egyház

önértelmezésének is fontos kérdése: mi tartja össze Krisztus népét akkor is, amikor tagjai országok, nyelvek és kultúrák között élnek? Erre a kérdésre Gémes István nem elsősorban elméleti válaszokat keresett, hanem szolgálatával igyekezett felelni.

AKI NEM VÁRTA, HOGY HOZZÁ JÖJJENEK

Gémes István lelkési szolgálatának egyik meghatározó vonása már pályája kezdetén felismerhető volt. A Duna Televízió *Isten kezében* című műsorának *A Gémes „egyházaspár”* című, 2002-ben készült adásában visszaemlékezve mesélte el, hogy fiatal segédlelkészként nem elégedett meg azzal, hogy az istentiszteletre érkezőket szolgálja. Békéscsabai szolgálata után Budapestre, a Deák térre került, ahol elkérte a gyülekezeti névjegyzéket, és sorra felkereste azokat az evangélikus családokat, akik hosszabb ideje nem vettek részt a gyülekezet életében. A személyes beszélgetések során felismerte, hogy sokan nem hitelenségből, hanem korábbi egyházi sérelmek, csalódások vagy emberi konfliktusok miatt maradtak távol. Ez a tapasztalat egész későbbi szolgálatát meghatározta. Nem azt kérdezte, miért nem jönnek az emberek a templomba, hanem azt, hogyan lehet őket személyesen megszólítani és újra közösségbe hívni.

Ez a lelkési magatartás később sem változott, amikor már több ezer kilométerre Magyarországtól szolgált. Brazíliában, majd Németországban ugyanazzal a szemlélettel kereste a szétszórtnak élő magyar evangélikusokat, amellyel korábban Budapest utcáit járta. Számára a diaszpóra nem elsősorban földrajzi kategória volt, hanem szolgálati tér: emberek éltek egymástól távol, sokszor gyülekezeti közösség nélkül, akiknek szükségük volt arra, hogy valaki megkeresse őket.

Gémes István 1927-ben született Szarvason. Gyermekkorát szerény körülmények között töltötte; a család később Csabacsúdra költözött. A Szarvasi Evangélikus Gimnáziumban tanult, ahol 1947-ben érettségizett. Eredetileg magyar–francia–oroszlakos tanárnak készült, egykori osztálytársa, Povázsay Mihály hívására azonban Sopronba ment teológiát tanulni. Teológiai tanulmányait Sopronban és Budapesten végezte, majd 1953-ban szülővárosa Öttemplomában szentelték lelkésszé.

Segédlelkészként előbb Békéscsabán szolgált, majd Budapestre, a Deák téri gyülekezetbe került Háfenschér Károly mellé. 1956 máju-

sától Pécssett volt segédlelkész. Az 1956-os forradalom eseményei fordulópontot jelentettek életében. Bár nem készült emigrációra, novemberben elhagyta Magyarországot. Ausztriába került, majd a Dán Evangélikus Egyházi Segélyszervezet megbízásából Dániában és Dél-Svédországban gondozta a magyar protestáns menekülteket.

1957-ben meghívott vendégként részt vett az Evangélikus Világszövetség minneapolis-i világgyűlésén. Innen Venezuelán át Brazíliába vezetett az útja, ahol a világszövetség megbízásából a magyar evangélikusok között szolgált. Brazíliában kétszer ötéves munkaszerződéssel építette fel a Brazíliai Magyar Evangélikus Gyülekezetet, majd egy ideig São Paulo tizennyolc külföldi lelkészét összefogó esperesi szolgálatot is ellátta. 1968-ban feleségével, Réz Katalinnal és három fiukkal visszatért Európába: előbb a hannoveri egyház meghívására Észak-Németországban szolgált, majd 1972 októberétől a Württembergi Evangélikus Egyház keretében végezte a stuttgarti és heilbronni magyar protestáns lelkigondozást.

Gémes István felszólalása. Segédlelkészkonferencia, Fót, Mandák Otthon, 1955 nyarán. (Elöl: Nagy István, Bodrog Miklós. Mögöttük: Gémes István, nem azonosított személy, Zsigmondy Árpád, Ittész Gábor, Csonka Albert. Padon ülnek: Bolla Árpád, Dulcz Pál, Madarász István, Povázsay Mihály. Az Evangélikus Országos Levéltár tulajdona.)

Később maga is úgy tekintett erre az útra, mint amelyet nem előre megtervezett, hanem Isten vezetése formált. A 2002-es életútinterjúban nem a külső eseményeket állítja előtérbe, hanem azt a belső bizonyosságot, hogy a lelkeszi szolgálat minden élethelyzetben ugyanaz marad: ott keresni és szolgálni az embereket, ahová Isten küldi.

Fabiny Tamás püspök a Gémes Istvánnak adományozott Károli Gáspár-díj átadásán elmondott laudációjában ugyanerre a belső egyiségre hívta fel a figyelmet. Nem csak a Brazíliában és Németországban végzett szolgálatot méltatta, hanem azt a liturgiai, ökumenikus és teológiai munkásságot is, amely hidat épített országok, egyházak és nemzetek között. Ezek a szerepek azonban nem különültek el egymástól, hanem ugyanabból a meggyőződésből fakadtak: Krisztus egyháza ott is közösséggé válhat, ahol tagjai szétszórtaan élnek.

A DIASZPÓRA MINT TEOLÓGIAI FELADAT

Gémes István számára a diaszpóra sohasem pusztán földrajzi szétszórtságot jelentett. Szolgálatára során újra és újra azt tapasztalta, hogy a külföldön élő magyarok számára nemcsak a nyelv és a kultúra megőrzése jelent kihívást, hanem az is, hogy miként maradhatnak az egyház élő közösségének tagjai. Ezért a diaszpórát nem elsősorban nemzetpolitikai vagy szociológiai kérdésnek tekintette, hanem az egyház küldetésével összefüggő teológiai feladatnak.

Brazíliában a magyar evangélikus gyülekezetek szolgálatába állt. A dél-amerikai magyar közösségek történetét nagyon különböző sorsok formálták: voltak, akik már a két világháború között telepedtek le, mások a második világháborút vagy az 1956-os forradalmat követően érkeztek. Közös volt bennük, hogy távol kerültek attól az egyházi és kulturális környezettől, amely korábban természetes módon hordozta hitüket. A lelkesz feladata ezért nem merülhetett ki az istentiszteletek megtartásában. Gyülekezeteket kellett szervezni, kapcsolatokat építeni, utazni kellett a szétszórtaan élő családokhoz, és megteremteni azokat az alkalmakat, ahol az emberek Isten igéje körül közösséggé válhattak.

Gémes visszaemlékezéseiből világosan kirajzolódik, hogy szolgálatának középpontjában mindig az ember állt. A *Határtalanul* című életrajzi kötetében nem önmagát vagy szervezői eredményeit állítja előtérbe, hanem azokat a találkozásokat, amelyekben egy-egy család,

gyülekezet vagy fiatal közösség újra megtapasztalhatta az összetartozást.

Ezt a szemléletet jól kiegészíti felesége, Réz Katalin visszaemlékezése is. A 2002-ben készült televíziós interjúból arról beszél, hogy a braziliai magyar cserkészletben tudatosan törekedtek arra, hogy a fiatalok ne csupán a cserkészismereteket sajátítsák el, hanem megismerjék a magyar történelmet, kultúrát és hagyományokat is. Megfogalmazása szerint a külföldön felnövő gyermekek mindezt nem kapják meg magától értetődően, ezért azt tudatosan kell továbbadni. A házaspár munkája ezen a ponton is összekapcsolódott: míg Gémes István a gyülekezetek lelki építését végezte, felesége jelentős szerepet vállalt abban, hogy a következő nemzedékek számára a magyar nyelv és kultúra is élő örökség maradjon.

Gémes István számára a magyar nyelvű istentisztelet, a gyülekezeti alkalmak és a közösségi rendezvények nem elsősorban a nemzeti identitás megőrzését szolgálták, hanem azt, hogy az evangélium saját nyelvükön és élethelyzetükben szólíthassa meg az embereket. Ebben a tekintetben szolgálata szorosan kapcsolódik a reformáció egyik alapvető felismeréséhez is: Isten Igéje akkor tölti be küldetését, ha az ember számára érthetően és személyesen szólal meg.

Így vált a diaszpóra Gémes István gondolkodásában nem veszteséggé, hanem sajátos missziói helyzetté. Nem azt kérdezte, miként lehet

változatlanul megőrizni azt, ami egykor volt, hanem azt, hogyan lehet Krisztus egyházát építeni ott, ahol a hívők kisebbségben, egymástól távol, sokszor több kultúra határán élnek. Ez a kérdés végigkísérte egész szolgálatát, és későbbi teológiai munkásságának is egyik meghatározó kiindulópontjává vált.

A SZÉTSZÓRATOTTSÁGBAN IS EGYHÁZ

Gémes István teológiai gondolkodásának egyik legfontosabb felismerése az volt, hogy a diaszpóra nem kivételes állapot, amelyhez az egyháznak szükségmegoldásokat kell keresnie, hanem olyan élethelyzet, amelyben különösen világossá válik, mi teszi az egyházat valóban egyházzá. Amíg egy többségi egyházi környezetben sok mindent természetesnek veszünk, addig a szétszórtságban élő gyülekezetek újra és újra szembesülnek azzal a kérdéssel: mi az, ami valóban nélkülözhetetlen? Erre a kérdésre Gémes István nem szervezeti vagy kulturális választ adott. Gondolkodásának középpontjában az a meggyőződés állt, hogy az egyház Krisztus egyháza, amelyet nem a közös származás, nem a földrajzi közelség és nem is az intézményi keretek tartanak össze, hanem az ige és a szentségek körül összegyűlő közösség.

Gémes István számára a diaszpórában végzett szolgálat nem korlátozódott egyetlen gyülekezetre. Szolgálatát természeténél fogva hálózati építő szolgálat volt. Utazott, kapcsolatokat tartott fenn, konferenciákat szervezett, és összekapcsolta a különböző országokban élő magyar evangélikus közösségeket. Mindez azonban nem önálló célként jelent meg, hanem abból a meggyőződésből fakadt, hogy az egyház egysége Krisztus ajándéka, amely a szétszórtságban is megélhető és láthatóvá tehető.

Ennek fényében különösen beszédes Gémes István egyik személyes vallomása. Az *Utas vagyok – hová megyek?* című írásában nem elsősorban földrajzi utazásról beszél, hanem a keresztény ember életútjáról. A címben megfogalmazott kérdés nem azt firtatja, melyik ország lesz a következő állomás, hanem azt, hogy milyen irányba vezet Isten az embert. Ez a zárandoklét végigkísérte saját életét is. Békéscsabától Budapesten és Brazílián át Stuttgartig sok helyen élt és szolgált, mégsem a költözések adtak egységet életének, hanem az a bizonyosság, hogy Krisztus egyháza mindenütt jelen van, ahol az evangélium megszólal és a közösség köréje gyűlik.

Ez a felismerés túlmutat a magyar diaszpóra történetén. A 21. században egyre több keresztény tapasztalja meg, hogy társadalmi és kulturális értelemben is kisebbségben él. A kérdés ezért ma már nem csupán az, hogyan maradhat meg egy magyar gyülekezet Brazíliában vagy Németországban, hanem az is, hogyan maradhat az egyház hűséges önmagához egy gyorsan változó világban. Gémes István életműve erre nem kész recepteket kínál, hanem egy alapvető eligazítást: az egyház jövőjét nem elsősorban külső körülmények, hanem Krisztushoz való hűsége határozza meg.

OTTHON A SZÉTSZÓRTSÁGBAN

Gémes István életműve első pillantásra a külföldön élő magyar evangélikusság történetéhez tartozik. Közelebről szemlélve azonban olyan kérdéseket vet fel, amelyek ma már messze túlmutatnak a diaszpóra hagyományos fogalmán. A 21. század Európájában ugyanis egyre több gyülekezet tapasztalja meg, hogy már nem magától értetődő kulturális környezetben él. Az egyház sok helyen kisebbségi helyzetbe került, a keresztény hit társadalmi beágyazottsága meggyengült, és természetessé vált az a kérdés: hogyan lehet megőrizni és továbbadni a hitet olyan környezetben, ahol az már nem magától értetődő?

Thomas Halík több művében is amellettt érvel, hogy az egyháznak nem a korábbi társadalmi pozíciók visszaszerzésére kell törekednie, hanem fel kell ismernie a megváltozott helyzet missziói lehetőségeit. A *Távol az Isten – Hit és hitetlenség párbeszéde* című könyvében arra hívja fel a figyelmet, hogy korunkban a hit és a hitetlenség közötti határok sokkal összetettebbek, mint korábban gondoltuk. Az egyház feladata ezért nem elsősorban önmaga védelme, hanem a párbeszéd, a figyelmes jelenlét és annak felismerése, hogy Isten gyakran ott munkálkodik, ahol az ember első pillantásra csak távolságot vagy hiányt lát.

Ez a felismerés összecseng Gémes István szolgálatával. Ő sem abból indult ki, hogy az emberek majd visszatálnak az egyházhoz. Elindult utánuk. Felkereste őket, meghallgatta történeteiket, és igyekezett újra közösséget teremteni közöttük. Ez a lelkeszi magatartás ma sem veszített időszerűségéből. A misszió nem elsősorban programok szervezésével kezdődik, hanem azzal, hogy az egyház kilép megszokott keretei közül, és személyesen fordul az emberek felé.

Hasonló hangsúly jelenik meg Dietrich Bonhoeffer *Börtönlevelek* című írásaiban is. A teológus a börtönből írt levelekben újra és újra visszatér ahhoz a gondolathoz, hogy az egyház csak akkor marad hű Krisztushoz, ha „másokért való egyházként” él. Ez nem önfeladást jelent, hanem annak felismerését, hogy az egyház lényegét nem saját fennmaradása, hanem Krisztus szolgálata határozza meg. Ebben az értelemben a diaszpóra nem csupán történelmi kényszerhelyzet, hanem annak próbája is, hogy az egyház valóban Krisztusból él-e.

Gémes István szolgálata erre a kérdésre nem csak elméleti választ adott, hanem életével felelt. Nem a veszteségeket számolta, hanem a lehetőségeket kereste. Nem a szétszórtságot tekintette kiindulópontnak, hanem a közösséget, vagy annak megteremtési lehetőségét. Ezért tudott egyszerre hű maradni magyar örökségéhez és nyitott lenni más népek, kultúrák és egyházak felé.

Pál apostol az efezusi gyülekezetnek írt szavai ezért ma is ugyanazzal az erővel szólalnak meg: *„Ezért tehát nem vagytok többé idegenek és jövevények, hanem polgártársai a szenteknek és háza népe az Istennek.”* (Ef 2,19) A diaszpórában élő keresztények ezt a mondatot sokszor egzisztenciális valóságként élték meg. Gémes István életműve pedig arra emlékeztet, hogy ez az ígélet nemcsak a külföldön élő magyaroknak szól, hanem minden kereszténynek, aki keresi helyét a gyorsan változó világban. Az egyház otthona nem ott van, ahol többségben van, hanem ott, ahol Krisztus összegyűjti népét.

TEOLÓGIÁT MŰVELNI A DIASZPÓRÁBAN

Gémes István szolgálatát nem lehet pusztán a külföldi magyar gyülekezetek szervezésének történeteként értelmezni. Életművének ugyanilyen fontos része az a teológiai munka, amelyet a diaszpórában végzett. Miközben gyülekezeteket látogatott, istentiszteleteket tartott és közösségeket épített, folyamatosan azon is dolgozott, hogy az egyház változó helyzetét teológiailag értelmezze. Számára a gondolkodás nem a szolgálat mellett végzett tudományos tevékenység, hanem annak szerves része.

Teológiai, szerkesztői és egyházszervezői életműve figyelemre méltó sokszínűséget mutat. Bibliai tárgyú köteteiben Jézus személyét és tanítását, az Újszövetség világát, valamint Pál apostol teológiáját állította vizsgálódásának középpontjába. Az *Ismered-e Jézust?* Jézus

személyét mutatja be, a *Fellebbentett fátyol* Jézus példázatait és csodáit értelmezi, míg a *Jézus és Pál* és a később megjelent „... saját kezemmel írom: Pál” című kötete Pál apostol teológiájával foglalkozik. Az *Újszövetségi velemjáró* a Szentírás olvasásához kíván útítársul szegődni. Más könyveiben – *Hiszek, Igen és Tiéd* – a hitvallás, a *Tízparancsolat*, a *Mi-atyánk* és Luther *Kis kátéja* alapján segíti a gyülekezeti tanítást és az igehirdetést. A *Színlátás – a szemlélődés újrafelfedezése* a keresztyén lelkiség kérdéseit állítja középpontba, míg a *Hungari et Transylvani. Kárpát-medencei egyetemjárók Tübingenben (1523–1918)* című kötete egyháztörténeti kutatásainak jelentős eredménye. Munkásságát végigkísérték a liturgiátörténeti kutatások, az ökumené és a diaszpórában élő egyház kérdései.

Teológiai munkássága szorosan összekapcsolódott szervezői szolgálatával is. Tíz éven át elnöke volt a Külföldön Élő Magyar Evangélikus Lelkigondozók Munkaközösségének (KÉMELM), mintegy huszonöt éven át munkatársa volt a magyar rádiómisszióknak, évtizedeken keresztül szerkesztette az *Útítárs* című lapot, valamint kiadó-szerkesztője volt a *Koinonia* teológiai folyóiratnak.

A kézirat lezárásakor Gémes István aktív teológiai szolgálatot végez: rendszeresen ír és tesz közzé igehirdetéseket és bibliai elmélkedéseket, amelyekkel továbbra is az egyházat és olvasóit szolgálja.

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

- Gémes István számára a diaszpóra nem csupán földrajzi szétszórtságot jelentett, hanem azt a kérdést: mi tartja össze Krisztus egyházát. Mitől válik egy gyülekezet valóban otthonná? Mi az, ami nélkül egy gyülekezet már nem lenne ugyanaz? Volt-e már olyan közösség, ahol otthon éreztétek magatokat? Mitől?
- Olvassátok el Ef 2,19-et! Mit jelent ma „Isten háza népéhez” tartozni? Hogyan lehet ezt megélni akkor is, ha valaki kisebbségben él vagy távol van megszokott gyülekezetétől?
- Hol húzódik a határ a nemzeti identitás ápolása és az egyház küldetése között? Hogyan kapcsolódhat össze a kettő úgy, hogy egyik se szorítsa háttérbe a másikat?
- Gémes István fiatal lelkészként felkereste azokat, akik hosszabb ideje eltávolodtak a gyülekezettől. Miért maradhatnak távol emberek az egyháztól? Milyen különbség van aközött, hogy várjuk, hogy

valaki eljöjjön, vagy mi keressük fel őt? Mit tanulhat ebből ma egy gyülekezet?

- Gémes István szolgálata több országot is összekapcsolt. Mit jelent számotokra az, hogy az egyház egyetemes? Mikor tapasztaltatok meg, hogy különböző nyelvű vagy kultúrájú keresztényekhez is köztök van? Mit jelenthet ma a gyakorlatban az, hogy Krisztus egyháza nem ismer országhatárokat?
- Mit jelent számotokra az ökumené? Inkább együttműködést, közös szolgálatot vagy a különbségek feladását?

FELADATOK

A diaszpóra ma

Dolgozzatok kisebb csoportokban! Gyűjtsétek össze, milyen élethelyzetekben élhet ma valaki „diaszpórában”!

Gondoljatok például külföldön dolgozóakra, más városba költöző fiatalokra, egyetemistákra, idősotthonban élőkre, kórházban fekvőkre, olyanokra, akik egyedüli keresztények családjukban vagy munkahelyükön.

Beszélgétek meg: Mit tehet értük a gyülekezet?

Közösséget építeni

Készítsetek két oszlopból álló táblázatot! Az egyik oldalra írjátok:

Mi segíti, hogy egy közösség összetartó legyen? A másik oldalra:

Mi veszélyezteti a közösséget?

A beszélgetés végén fogalmazzatok meg három olyan konkrét lépést, amelyet egy gyülekezet megtehet a közösség erősítéséért.

Továbbgondolás

Thomas Halík szerint korunk egyháza egyre inkább olyan helyzetben él, mint a diaszpórában élő első keresztények: már nem a társadalom többségét alkotja, mégis küldetése van.

Beszélgessetek erről!

- Egyetértetek ezzel a megállapítással?
- Inkább veszélyt vagy lehetőséget láttok benne?
- Miben segíthet Gémes István életpéldája a mai egyház számára?

Térképen a diaszpóra

Keressetek térképen legalább öt olyan országot, ahol ma is működik magyar evangélikus gyülekezet vagy magyar nyelvű evangélikus közösség. Beszéljétek meg, milyen kihívásokkal szembesülhetnek ezek a gyülekezetek.

Ajánlott videók

- A Gémes „egyházaspár” Isten kezében. Szerkesztő-rendező: Fabiny Tamás (2002.)
https://youtu.be/ON_k0KlZGNo?si=b1FUTlrjGfZy2VQ8
- Életutak – Gémes István és Réz Katalin (2019)
https://youtu.be/qm8tZzqnFoc?si=5W_CwqTZQdbd0Hu7

A föld végső határáig – Roth Henrik és a külmiszió kérdése

Bár Roth Henrik életéhez és szolgálatához 2027-ben nem kapcsolódik évforduló, mégis fontosnak tartottuk, hogy az összeállítást ezzel a kitekintő fejezettel zárjuk. Különösen a Gémes István életét és szolgálatát bemutató fejezet után válik lehetővé, hogy két, időben és történeti környezetét tekintve egymástól távol eső, mégis a magyar evangélikus külmiszióhoz és a határokon túl élő közösségekhez kapcsolódó életutat egymás fényében szemléljük. Míg Roth Henrik története a 20. század eleji protestáns külmiszió világába vezet, Gémes István szolgálata már a diaszpórában élő magyar közösségek lelkigondozásának és az ökumenikus egyházépítésnek a kérdéseit állítja középpontba. A két fejezet egymást követő olvasása és feldolgozása reményeink szerint tágabb történeti, misziológiai és teológiai összefüggések felismerésére is ösztönöz. [A szerk.]

ALAPIGE

„Ellenben erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, egész Júdeában és Samáriában, sőt a föld végső határáig.” (ApCsel 1,8)

AMIKOR A MISSZIÓ VILÁGMÉRETŰ ÜGGYÉ VÁLT

A 19. század a protestáns külmiszió nagy évszázada volt. Európa és Észak-Amerika számos egyházában erősödött a meggyőződés, hogy

Krisztus missziói parancsa nem csupán az apostoloknak szólt, hanem minden nemzedéket megszólít. Egymás után alakultak a missziói társaságok, amelyek munkatársakat küldtek Afrikába, Ázsiába, Óceániába és kisebb mértékben Latin-Amerikába. A misszionáriusok nemcsak gyülekezeteket alapítottak és iskolákat szerveztek, hanem nyelveket tanultak, bibliafordításokon dolgoztak, kórházakat hoztak létre és sok esetben olyan népek kultúráját is megismertették a világgal, amelyekről Európában addig alig tudtak valamit.

Ebben a missziói ébredésben jelentős szerepet játszottak a kor ismert utazói is. Közülük különösen nagy hatást gyakorolt David Livingstone, akinek útleírásai sokak számára először tették láthatóvá Afrika belső vidékeit. Könyvei földrajzi ismeretek közvetítésén túl számos keresztény emberben ébresztettek felelősséget azok iránt a népek iránt, akikhez addig nem jutott el az evangélium.

Ebben a közegben született meg Roth Henrik misszionáriusi elhívása is. A magyarországi evangélikus fiatalember nem kalandvágyból vagy a távoli világ iránti kíváncsiságból készült Afrikába. Már gimnazista korában, egy Afrikából érkezett misszionárius előadását hallgatva fogalmazódott meg benne az a vágy, hogy egész életét Krisztus szolgálatába állítsa a távoli kontinensen. Később a lipcsei missziói szemináriumban készült erre a szolgálatra, és a Magyarhoni Ágostai Hitvallású Missziói Egyesület nagy reménységgel tekintett rá mint arra a fiatal evangélikusra, aki a Lipcsei Misszió első magyar evangélikus misszionáriusa lehetett.

Roth Henrik története azonban nemcsak egy fiatal misszionárius életútja. Együttal bepillantást enged abba is, miként gondolkodott a 20. század eleji protestantizmus a külmisszióról.

EGY MAGYAR EVANGÉLIKUS MISSIONÁRIUS INDULÁSA

Roth Henrik életéről viszonylag kevés forrás maradt fenn, de ezek alapján jól kirajzolódik életútjának íve. A Magyarhoni Ágostai Hitvallású Missziói Egyesület jegyzőkönyvei, a *Missziói Lapok* tudósításai és Scholtz Ödön feljegyzései egy olyan fiatalembert állítanak eléünk, aki korán felismerte hivatását, és következetesen készült annak betöltésére.

Valószínűleg 1887-ben született Bács vármegyében, Szeghegyen. Édesapja, Johann Roth a Brit és Külföldi Bibliatársulat bibliaterjesztőjeként szolgált, ezért a család gyakran költözött. Henrik gyermekéveit

több településen töltötte: tanult Bácskában, Balmazújvárosban, majd Erdélyben, Batizon.

Fordulópontot jelentett számára a nagyszebeni evangélikus gimnázium. Ide Bárdi Ernő lelkész biztatására került, aki felismerte kivételes képességeit. Roth egyaránt jól beszélt magyarul és németül, ami későbbi szolgálatában is nagy jelentőséget kapott. Gimnazistaként hallott először személyesen egy Afrikából hazatért misszionáriust. Visszaemlékezése szerint ekkor ébredt fel benne az a vágy, hogy életét Krisztus szolgálatába állítsa Afrikában.

Elhatározását nem múló lelkesedés követte, hanem hosszú felkészülés. 1906 tavaszán megkezdte tanulmányait a Lipcsei Misszió szemináriumában. Scholtz Ödön, a Magyarhoni Ágostai Hitvallású Missziói Egyesület vezetője és a *Missziói Lapok* szerkesztője kezdettől figyelemmel kísérte útját. A lap 1906 szeptemberében reménységgel számolt be felvételéről, azt írva, hogy szerénysége, szorgalma és kegyessége előjárói megbecsülését is kivívta, és jó reménység van arra, hogy ő lehet az egyesület első misszionáriusa a Lipcsei Misszió kötelékében.

A következő évek híradásai azt mutatják, hogy Roth Henrik valóban megfelelt a hozzá fűzött várakozásoknak. Tanulmányait ugyan átmene-tileg megnehezítette katonai szolgálati kötelezettsége, de diplomáciai közbenjárásnak köszönhetően halasztást kapott, így folytathatta felkészülését. A Magyarhoni Ágostai Hitvallású Missziói Egyesület jelentős anyagi áldozatot vállalt képzéséért: rendszeres támogatással járult hozzá a lipcsei szemináriumi évek költségeihez.

1912. május 29-én a lipcsei Szent Miklós-templomban (*Nikolaikirche*) lelkésszé szentelték. Az ünnepségen jelen voltak a Lipcsei Misszió vezetői mellett a Magyarhoni Ágostai Hitvallású Missziói Egyesület képviselői, köztük Scholtz Ödön és Roth szülei is. A magyar gyülekezetek adományai ezer márkával járultak hozzá a kiküldetés költségeihez. Ez az anyagi támogatáson túl annak a közösségi meggyőződésnek volt a jele, hogy a misszió nem egyetlen ember ügye, hanem az egész egyház közös szolgálata.

1912. június 14-én indult útnak Kelet-Afrikába. Közel két hónapos tengeri utazás után augusztus elején érkezett meg az Arusha melletti missziói állomásra, a Meru-hegy délnyugati lejtőire.

A MISSZIÓ MINDENNAPJAI ARUSHÁBAN

1912 augusztusában Roth Henrik a Kilimandzsáró közelében fekvő Arusha missziói állomására érkezett. Az ott működő evangélikus misszió akkor már több éve jelen volt a vidéken. Az állomáson templom, iskola, missziói ház és gazdaság szolgálta a munkát. A földművelés nem csupán a misszionáriusok ellátását biztosította: a helyi lakosság számára is lehetőséget adott korszerűbb mezőgazdasági ismeretek elsajátítására és a megélhetés kiszámíthatóbbá tételére. A misszió kezdettől fogva nemcsak az igehirdetés, hanem az oktatás, a gyógyítás és a mindennapi élet segítése révén is jelen kívánt lenni a helyiek életében.

Roth Henrik számára azonban a legfontosabb feladat nem az épületek fenntartása vagy a gazdaság irányítása volt, hanem az emberek megismerése. Tudta, hogy az evangéliumot nem lehet tolmácsolni kereszttől, kívülállóként hirdetni. Ezért szolgálatának első hónapjait nagyrészt a maszaj nyelv elsajátítására fordította. Erre különösen is szükség volt, hiszen egyik munkatársa szabadságra készült, így rövid időn belül neki kellett átvennie az állomás vezetésének jelentős részét.

A nyelvtanulással párhuzamosan bekapcsolódott a misszió mindennapi életébe. Részt vett építkezéseken, hidak készítésében, látogatta a betegeket, tanított az iskolában, vezette az istentiszteleteket, és beszélgetett azokkal, akik segítséget vagy tanácsot kerestek nála. A misszionárius szolgálata így egyszerre volt lelkipásztori, pedagógiai és gyakorlati diakóniai munka. A korabeli missziói jelentésekből jól látszik, hogy a mindennapok nagy részét nem rendkívüli események, hanem kitartó, gyakran fáradtságos szolgálat töltötte ki.

A misszió ugyanakkor számos nehézséggel is szembesült. A kulturális különbségek, a nyelvi akadályok és a helyi vallási hagyományok mellett a misszionáriusoknak azzal is számolniuk kellett, hogy a kereszténységről alkotott képet nemcsak saját szolgálatuk, hanem az Afrikában élő európai telepesek életvitele is formálta. A korabeli beszámolók többször utalnak arra, hogy sok telepes életmódja éles ellentétben állt azzal az evangéliummal, amelyet a misszió hirdetett. A hitelesség kérdése ezért már Roth Henrik korában is a misszió egyik legnagyobb kihívása volt.

A *Missziói Lapok* arról is beszámol, hogy a misszionáriusok gyakran évek munkája után is csak kevés látható eredményt tapasztaltak. Mégis akadtak olyan személyes történetek, amelyek reménységet adtak.

Egy arushai munkás vallomása különösen megragadó: „Eleinte munkát keresni jöttem hozzád, de most megváltozott a szívem, és az Isten történetét keresem nálad.”

A HÁBORÚ ÁRNYÉKÁBAN

Roth Henrik alig három éve szolgált Kelet-Afrikában, amikor kitört az első világháború. A fegyveres konfliktus nemcsak Európa történelmét változtatta meg, hanem a missziók életét is. A gyarmati területeken működő missziói állomások egyik napról a másikra hadszínterré váltak, a különböző országokból érkezett misszionáriusok pedig olyan politikai helyzetben találták magukat, amelyet nem ők idéztek elő, de amely alapvetően meghatározta szolgálatukat.

A *Missziói Lapok* 1915 elején arról számolt be, hogy Roth Henrik – több munkatársához hasonlóan – kilépett a missziói szolgálatból, és önként jelentkezett a kelet-afrikai német gyarmati hadseregbe. Később már csak annyi hír érkezett róla, hogy hadifogságba esett. Életének utolsó szakaszáról nincsenek megbízható forrásaink, halálának körülményei sem ismertek teljes bizonyossággal.

A MISSZIÓ MINT AZ EGYHÁZ ÉLETFORMÁJA

A 21. században az egyház előtt nem csupán az a kérdés áll, miként juthat el az evangélium olyan népekhez, amelyek még nem hallottak Krisztusról. Ugyanilyen sürgető kérdés az is, hogyan szólalhat meg

hitelesen olyan társadalmakban, amelyek évszázadokon át a keresztény kultúra részesei voltak, mégis – a szekularizáció, a vallási közömbösség, valamint nem ritkán magának az egyháznak a mulasztásai és hitelvesztése következtében – egyre távolabb kerülnek az egyház életétől. A misszió ezért ma már nem elsősorban földrajzi kategória. Sokkal inkább annak felismerése, hogy minden korban és minden helyzetben szükség van Krisztus evangéliumának hiteles tanúságtételére.

Az Újszövetség szerint a misszió nem külön „feladat” az egyház életében, hanem annak természetes megnyilvánulása. A feltámadott Krisztus ezt mondja tanítványainak: *„Ahogyan engem elküldött az Atya, én is elküldelek titeket.”* (Jn 20,21) Az egyház küldetése ezért mindig Krisztus küldetéséből fakad. Nem önmagát képviseli, hanem annak a Megváltónak a tanúja, aki előtte jár a világban.

E felismerést a kortárs missziológia a *missio Dei* fogalmával fejezi ki. A misszió végső alanya nem az egyház, hanem maga Isten. Az egyház nem saját küldetését végzi, hanem részesedik Isten világot átforgató munkájában. Ahogyan Pál apostol írja: *„Mi tehát Krisztus követői vagyunk, mintha Isten kérne általunk...”* (2Kor 5,20). Ez egyszerre ad bátorságot és alázatot. Bátorságot, mert a keresztény ember nem egyedül viszi az evangélium ügyét; és alázatot, mert tudja, hogy a növekedést végső soron mindig Isten adja.

Ez a szemlélet a belmisszió és a külmisszió kapcsolatát is új megvilágításba helyezi. A 19. században a külmisszió elsősorban távoli földrészeket jelentett, míg a belmisszió az európai társadalmak felé irányult. Ma ezek a határok egyre inkább elmosódnak. Európa számos országában – köztük Magyarországon is – sokan élnek úgy, hogy személyesen alig találkoztak az evangéliummal, miközben afrikai, ázsiai vagy latin-amerikai egyházak misszionáriusokat küldenek a nyugati világba. A misszió iránya megváltozott, lényege azonban nem: Krisztus tanúinak mindenütt jelen kell lenniük, ahová ő küldi őket.

Ezzel rokon gondolatot fogalmazott meg Albert Schweitzer is, aki afrikai szolgálata során arra figyelmeztetett: *„Jónak maradni azt jelenti: ébernek maradni.”* Szerinte az ember erkölcsi érzéke akkor alszik el, amikor belefárad a körülötte élők sorsának átélésébe és hordozásába. A misszió ezért nem elsősorban földrajzi távolságok leküzdését jelenti, hanem azt az éberséget, amely nyitott marad a másik ember szükségére, és kész Krisztus szeretetével válaszolni rá.

Roth Henrik életútja ebben a tekintetben ma is megszólító. Nem azért, mert ugyanazokat a történelmi körülményeket kellene újraélnünk, hanem mert komolyan vette Krisztus hívását. Életének formája a maga korához kötődött, de engedelmessége minden korban példát ad. A misszió végső kérdése ma sem az, milyen messzire kell mennünk, hanem az, hogy készek vagyunk-e Krisztus-arcú tanítványokká válni magunk és mások számára.

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

- Miért jelentett különleges eseményt a magyarországi evangélikus egyház életében Roth Henrik misszionáriusi kiküldése? Mit árul el ez a korabeli egyház misszióról alkotott képéről?
- Roth Henrik éveken át készült szolgálatára, mégis csak rövid ideig végezhetette azt. Mit tanít számunkra ez a történet a keresztyén szolgálat és a „siker” kapcsolatáról? Mit jelent számunkra Pál apostol szava: „Én ültettem, Apollós öntözte, de a növekedést Isten adta.” (1Kor 3,6)
- A misszionárius szolgálata nemcsak igehirdetésből állt. Nyelvet tanult, tanított, betegeket látogatott, épített és a mindennapi élet gondjaiban is segített. Mit tanít ez arról, hogyan kapcsolódik össze az evangélium hirdetése és a felebaráti szeretet?
- Mit értünk ma külmisszió és belmisszió? Miben más a 21. századi helyzet Roth Henrik korához képest? Milyen új missziós kihívásokkal találkozunk ma az egyház?
- Thomas Halík szerint a mai Európában sok ember nem tudatosan utasítja el Istent, hanem keresi őt, miközben távol került az egyháztól. Hogyan változtatja meg ez a felismerés a keresztyénségről, egyházzal, önmagunkról alkotott képünket?
- A keresztyénség ma Afrika számos országában gyorsan növekszik, miközben Európa sok egyháza fogyatkozik. Mit tanulhatnak egymástól a különböző földrészek egyházai?

FELADATOK

Bibliai küldetéstérkép

Olvassák el közösen az alábbi igeszakaszokat: Mt 28,18–20; Lk 10,1–9; Jn 20,21; ApCsel 1,8; 2Kor 5,17–20.

Beszélgék meg: Mit mondanak ezek az igék a misszióról? Miben különböznek egymástól? Mi a közös üzenetük?

Végül próbálják egyetlen mondatban megfogalmazni: Mi a misszió lényege a Szentírás szerint?

Misszió ma

Készítsenek két oszlopból álló táblázatot!

ROTH HENRIK KORÁBAN	NAPJAINKBAN
Milyen kihívásokkal találkozott a misszionárius?	Milyen kihívásokkal találkozik ma az egyház?
Kikhez szólt a misszió?	Kikhez szól ma?
Milyen eszközökkel szolgált?	Milyen eszközök állnak ma rendelkezésünkre?

A beszélgetés végén keressenek olyan elemeket, amelyek száz év alatt sem változtak.

A saját missziós térképünk

Rajzoljanak egy egyszerű kört, és a közepére írják saját nevüket. Ezután jelöljenek köré olyan embereket vagy közösségeket, akik távol vannak a keresztyén hittől, eltávolodtak az egyháztól, bizalmatlanok a felekezetekkel kapcsolatban vagy különösen rászorulnak meghallgatásra, segítségre, reménységre.

Beszélgék meg: Mit jelenthet közöttük Krisztus tanítványának lenni? Milyen lépést tudnánk megtenni értük a következő hetekben?

Misszió vagy segítség?

Beszélgessenek arról, hogy a következő tevékenységek közül melyiket tekintik misszionáriusnak, és miért: élelmiszerelosztás; gyermekfoglalkozás; gyülekezeti koncert; személyes hitvallás egy baráti beszélgetésben; bibliaóra; kórházlátogatás; közös imádság egy bajban lévő emberrel.

Van-e olyan, amely önmagában nem misszió, mégis Krisztus szeretetének fontos kifejezése lehet? Hol kapcsolódik össze a szó és a cselekedet?

Felhasznált irodalom

- Albert Schweitzer, *az ige hirdető*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1985.
- Anselm Grün – Tomáš Halík – Winfried Nonhoff: *Távol az Isten. Hit és hitetlenség párbeszéde*. Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2018.
- Az 1777-iki *Ratio Educationis*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1881. (Digitális kiadás.)
- Balczó Mátyás: *Második otthon a Rózsák terén. A szeretet rajzolja fel a nevelés határait az Evangélikus Középiskolai Kollégiumban*. Evangélikus Élet 2026/5–6. Online: <https://www.evangelikus.hu/hireink/riport/masodik-otthon-a-rozsak-teren-bepillantas-az-evangelikus-kozepiskolai-kollegium-eletebe>.
- Bellák Gábor – Jernyei Kiss János – Keserű Katalin – Mikó Árpád – Szakács Béla Zsolt: *Magyar művészet*. Corvina Kiadó, Budapest, 2009.
- Bonhoeffer, Dietrich: *Börtönlevelek*. Harmat Kiadó – Luther Kiadó, Budapest, 2021.
- Bonhoeffer, Dietrich: *Etika*. Exit Kiadó, Kolozsvár, 2015.
- Bonhoeffer, Dietrich: *Követés*. Luther Kiadó, Budapest, 2007.
- Brebovszky Gyula (szerk.): *Magyarhoni evangélikus misszionáriusok*. Külmissziói Kiskönyvtár 4. Fébé, Piliscsaba, 2003.
- Brebovszky Gyula (szerk.): *A Magyarországi Evangélikus Külmissziói Egyesület története*. Külmissziói Kiskönyvtár 6. Magyarországi Evangélikus Külmissziói Egyesület, Budapest, 2009.
- Brocskó Lajos: *A Budapesti Protestáns Országos Árvagykegyesület története*. Budapest, 1896.
- Chadwick, Owen: *A reformáció*. Ford. Szabó István. Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
- Dinyés Soma: *Johann Sebastian Bach Máté-passiójának előadói kérdései a történeti előadói gyakorlat tükrében*. Doktori (DLA-) értekezés. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest, 2018. Online: https://apps.lfze.hu/netfolder/PublicNet/Doktori%20dolgozatok/dinyes_soma/disszertacio.pdf.
- Ecsedi Zsuzsa: *Evangélium Bach zenéjében*. Evangélikus Élet 2025/19–20. lapszám. Online: <https://www.evangelikus.hu/hireink/kultura/evangelium-bach-zenejeben>.

- Egyességi irat. Konkordiakönyv 5. A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai.* Luther Kiadó, Budapest, 2015.
- Egyházi tanodáktól az állami iskolákig.* Arcanum Digitális Tudománytár. <https://adt.arcanum.com>.
- Evangélikus Középiskolai Kollégium: *Az intézmény története.* https://evangeliki-rozsaktere.hu/?page_id=9.
- Fabiny Tamás: *Laudáció Gémes István tiszteletére.* Magyar Evangélikus Konferencia. <https://maek.lutheran.hu/hirek-esemenyek/laudacio-gemes-istvan-tiszteletere>.
- Gémes István: „... saját kezemmel írom: Pál”. Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest–Stuttgart, 2015.
- Gémes István: *Fellebbentett fátyol. Jézus munkamódszere: példázatok és csodák.* Ordass Lajos Baráti Kör, Stuttgart–Budapest, 2010.
- Gémes István: *Hungari et Transylvani. Kárpát-medencei egyetemjárók Tübingenben (1523–1918).* Luther Kiadó, Budapest, 2003.
- Géra Eleonóra Erzsébet: *Református karitatív intézmények a magyar fővárosban 1850–1952.* Doktori (PhD-) értekezés. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest, 2006. Online: <https://doktori.btk.elte.hu/hist/gera/diss.pdf>.
- Görföl Tibor – Kránitz Mihály: *Teológusok lexikona.* Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
- Heussi, Karl: *Az egyháztörténet kézikönyve.* Ford. Magyar István. Osiris Kiadó, Budapest, 2000.
- Kamp Salamon: *Luther, Bach és a zene.* Credo 2018/1–2. Online: https://medit.lutheran.hu/files/credo_2018_01_02.pdf.
- Kodácsy-Simon Eszter: „Miért tart fenn az egyház iskolákat?” In: *Teológia és oktatás.* Luther Kiadó, Budapest, 2015, 184–204. Online: https://medit.lutheran.hu/files/szabo_lajos_szerk_teologia_es_oktatas_2015.pdf.
- Keresztény Múzeum: *Kolozsvári Tamás garamszentbenedeki oltára.* <https://keresztenymuzeum.hu>.
- Lane, Tony: *A keresztyén gondolkodás rövid története.* Ford. Pásztor Péter. Harmat Kiadó – Kálvin Kiadó, Budapest, 2001.
- Lannert Judit: *Johann Sebastian Bach: János-passió.* Iskolakultúra. Online: <https://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/29541/29259>.

- Luther Márton: *Felelősség az egyházért. Luther válogatott művei. 2.* Luther Kiadó, Budapest, 2017.
- Luther Márton: *Prédikációk. Luther válogatott művei. 6.* Luther Kiadó, Budapest, 2015.
- M. Tóth Géza: *Johann Sebastian Bach Máté-passiójának teológiai és zenei összefüggései. Magyar Művészet. 2015/4.*
- M. Tóth Géza: *Operaelőadás és istentisztelet. Gondolatok Johann Sebastian Bach Máté-passiójának félszenírozott előadása kapcsán Mendelssohn hangszerelésében.* In: Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2016. Online: http://vallasesmuveszet.kre.hu/fejezetek/chapters/VM_03_06.html.
- Mészáros István (szerk.): *Ratio Educationis. Az 1777-i és az 1806-i kiadás magyar nyelvű fordítása.* Budapest, 1981.
- Millisits Máté: *115 éve avatták fel a Nagypénteki Református Társaság árvaházát.* <https://www.reformatus.hu/egyhaziunk/hirek/115-eve-avattak-fel-a-nagypenteki-reformatus-tarsasag-arvahazat/>.
- Múlt-Kor* történelmi magazin, <https://mult-kor.hu>.
- Mucsi András: *Kolozsvári Tamás kálvária oltára.* Corvina Kiadó, Budapest, 1978.
- Művészettörténeti tanulmányok a garamszentbenedeki főoltárról.* Hungaricana Digitális Könyvtár. <https://library.hungaricana.hu>.
- Pilisinszky János: *Publicisztikai írások.* Osiris Kiadó, Budapest, 1999.
- Prokopp Mária: *A garamszentbenedeki úrkoporsó és Kolozsvári Tamás művészete.* Corvina Kiadó – Helikon Kiadó, Budapest, 1982.
- Radocsay Dénes: *A középkori Magyarország táblaképei.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1955.
- Reformáció MNL*, <https://reformacio.mnl.gov.hu>.
- Reuss András: *Hitvallásaink szerepe az egyházban. Az Egyességi irat.* Lelkipásztor, 99. évf. (2024/8–9), 495–499. Online: <https://ojs.mtak.hu/index.php/lelkipasztor/article/view/16922/13968>.
- Rubicon, <https://rubicon.hu>.
- Sólyom Jenő: *Hazai egyháztörténelem.* Evangélikus Sajtóosztály, Budapest, 1990. Online: https://medit.lutheran.hu/files/solyom_jeno_hazai_egyhaztortenelem.pdf.

Süll Kinga: *Tanulmány Johann Sebastian Bach Máté-passiójáról*. <https://uk.ujssk/dl/3327/SULL.pdf>.

Szelényi Ödön: *A magyar ev. iskolák története a reformációtól napjainkig*. Grafikai Műintézet Wigand K. F., Pozsony, 1917. Online: https://mtda.hu/books/szelenyi_odon_a_magyar_evangelikus_neveles_tortenete.pdf.

Ungár István: *Bach Máté-passiója*. Parlando. 2012/3.

Zomboryné Bazsó Rozália: *A pesti evangélikus oktatás krónikája*. Budapest, 2000. Online: https://medit.lutheran.hu/files/zomboryne_bazso_rozalia_a_pesti_evangelikus_oktatas_kronikaja_2000.pdf.

Ifjúság

A teremtéstől az újjáteremtésig

BARCSIK ZOLTÁN

Bevezető

Vezérige: „Íme, újjáteremtek mindent.” (Jel 21,5a)

Minden alkalom központi kérdése: Mit akar Isten újjáteremteni a világban és bennünk? Miért és kitől vagyok értékes?

Az alábbi ifjúsági órai ötletek a 2026-os év igéjéhez kapcsolódnak, amely a világ és Isten kapcsolatát, valamint a mi Istennel való kapcsolatunkat állítja a középpontba. Az igéken és a fiatalokat foglalkoztató kérdéseken keresztül hangsúlyossá válhat az ember és ember közötti kapcsolat, valamint Isten jelenléte a világban. Ő sokszor embereken keresztül vezet és segít bennünket.

A fiatalok életüknek ebben a szakaszában keresik helyüket a világban, ezért az ifjúsági órai anyag olyan kérdéseket fogalmaz meg, amelyeket talán ők maguk is feltesznek önmaguknak és egymásnak. Célja, hogy a közös éneklés, imádság, igeolvasás és beszélgetés által segítséget nyújtson ahhoz, hogy Istennel való kapcsolatukat biztonságos közegeben élhessék meg, és az ott szerzett tapasztalatokat magukkal vihesék a mindennapokba. Reménységünk, hogy mindez életük természetes részévé válik.

Isten teremtése, Isten képmása

Alapige: 1Móz 1,26-31

Magyarázat: Isten jónak teremtette a világot és az embert. Értékünk abból fakad, hogy Isten képmására teremtett bennünket.

IFISEK KÉRDÉSEI

- Miért teremtett engem Isten?
- Van értelme az életemnek?
- Mitől vagyok értékes?
- Lehetek önmagam a közösségben?

Kulcsüzenet: Isten eredetileg jónak teremtette a világot, benne minket is.

Énekajánlás: *Zarándokének* – „Megszólított”.

Filmajánló: *Az igazi csoda*

William Blake: Ádám teremtése (1795)

JÁTÉK

Tükörjáték. Vegyünk elő egy kézitükört. Mindenki belenéz a tükörbe, majd mond magáról egy pozitív tulajdonságot.

Ezután a vezető, lelkész vagy hitoktató megkérdezi:

- Könnyű volt?
- Miért volt nehéz?
- Kinek a véleménye alapján gondolkodsz magadról?

ÁTVEZETÉS

A Biblia szerint nem a tükör mondja meg, ki vagy. Nem az Instagram vagy más közösségimédia-platformok. Még csak nem is az osztálytársaid. Hanem Isten.

Fontosak a kortársak visszajelzései, és értékes információkat találhatunk az interneten is, de ezek torzíthatnak. Isten szava ugyanakkor arra mutat rá, hogy bár nem vagyunk tökéletesek, Krisztushoz tartozhatunk.

Mitől vagy értékes valójában? Nem a jegyeidről. Nem a sporteredményeidről. Nem a külsődtől. Nem attól, hogy hányan kedvelnek. Hanem attól, hogy Isten gyermeke lehetsz.

KREATÍV FELADAT

Papírból kivágunk egy-egy tükörformát. Ráírjuk: „Isten szemében értékes vagyok, mert...”, majd mindenki kiegészíti a mondatot. Ezután – ha szeretné – felolvashatja a saját válaszát. A papírt akár rajzokkal is díszítheti.

TÖRTÉNET

Egy rajztanár egyszer adott minden diáknak egy teljesen fehér papírlapot. A legtöbben csak egy üres lapot láttak. A tanár azonban ezt mondta:

– Ez nem csak egy papír. Ez egy lehetőség. Egy alkotás kezdete.

Ugyanígy néz ránk is Isten. Mi sokszor csak a hibáinkat látjuk. Ő azt látja, akivé teremteni akart bennünket. Tiszta lappal indulhatunk Jézus Krisztus által. Ő kihozza belőlünk a legjobbat, ha mi is akarjuk, és hallgatunk a szavára.

IMÁDSÁG

Urunk! Köszönjük, hogy nem véletlenül születtünk erre a világra. Köszönjük, hogy te alkottál bennünket, és név szerint ismersz minket. Amikor mások véleménye bánt, segíts emlékeznünk arra, hogy a te szemedben értékesek vagyunk. Taníts úgy tekinteni önmagunkra és

egymásra, ahogyan te nézel ránk. Formálj bennünket napról napra, hogy egyre jobban tükrözzük szeretetedet. Ámen.

KIHÍVÁS

Otthon olvasd el 1Móz 1,31-et! Egy héten keresztül minden nap írd fel magadnak, hogy miért vagy hálás, amikor magadra és a teremtett világra tekintesz!

Mi és hogyan romlott el?

Alapige: 1Móz 3

Magyarázat: A bűn az Isten iránti bizalom elvesztése. Megjelenik a szűgyen, a félelem és az elrejtőzés.

IFISEK KÉRDÉSEI

- Miért van ennyi rossz a világban?
- Miért bántjuk egymást?
- Miért követem el újra ugyanazokat a hibákat?
- Miért érzem néha távol magam Istentől?

Kulcsüzenet: A világ töröttsége nem Isten terve, hanem a bűn következménye.

Énekajánlás: *Zarándokének* – „Oly messzire mennék tőled, Istenem” (ZÉ 52)

AZ ÓRA CÉLJA

A fiatalok megértsék, hogy a Biblia nem leegyszerűsített válaszokat ad a rossz jelenlétére, hanem bemutatja, hogyan szakadt meg az Istennel való közösség, és hogyan indult el Isten megmentő terve.

BIZALOMJÁTÉK

A csoport párokra oszlik. Az egyik játékos csukott szemmel áll, a másik szóban vezeti végig egy kisebb akadálypályán. Ezután cserélnek. Beszélgetés

- Könnyű volt rábízni magad a társadra?

Domenico Passignano: Ádám és Éva kiűzése a Paradicsomból (1627)

- Mikor kezdte kételkedni?
- Miért nehéz megbízni valakiben?

ÁTVEZETÉS

A bűneset történetének egyik kulcsa a bizalom elvesztése. A kígyó ezt sugallja: „*Csakugyan azt mondta Isten, hogy a kert egyetlen fájáról sem ehettek?*” (vö. 1Móz 3,1). A kísértés lényege, hogy kétségbe vonja Isten jóságát és szándékát.

TÖRTÉNET

Lance Armstrong híres országúti kerékpáros nagy sikereket ért el. Egyrészt csodásnak tekinthető gyógyulása miatt sokan felfigyeltek rá, másrészt kimagasló eredményei miatt úgy gondolták, ő minden idők legjobb kerékpárosa. Hosszú idő után azonban kiderült, hogy pályafutása hazugságra és csalásra épült, állítólag a sportág történetének legnagyobb doppinghálózatát működtette. Nem véletlen, hogy sokak szemében elvesztette hitelességét, megszűnt példakép lenni, és csalódtak benne. Megosztó története rámutat arra, hogy hajlamosak vagyunk a cél érdekében feladni elveinket, hazugságban élni és bizalmatlanságot okozni.

*

Cseri Kálmán egyik igehirdetésében így fogalmaz: „A Biblia válasza — mint tudjuk — az, hogy noha innen odafelé nincs út és lehetetlen hidat építeni, Isten onnan épített egy hidat idefelé, hogy aztán innen odafelé visszatalálhassunk ezen a hídon. De ennek a hídnak a megépítésében nekünk semmi részünk nincs. Ezt mindenestül egyedül Ő építette meg. Ez a híd Jézus Krisztus keresztye, vagy nyugodtan mondhatjuk úgy is: ez a híd Jézus Krisztus maga. [...] Volt egy asszonynak egy fia, aki azonban nem férfitől származott, az Isten egyszülött Fia, aki hidat épített, hogy Őáltala legyen menetelünk az Atyához. De csak Őáltala találhatunk vissza mindnyájan. Aki Jézus Krisztusban felismeri az egyetlen lehetőséget, aki visszavezet minket Istenhez, és ahogy Ő az utat mutatja, és ahogy gyengéd szeretettel a benne bízókat vezeti, ennek a vezetésnek enged, az az ember átéli az új teremtetést. Annak az életében rendre helyreáll mindaz, amit a bűn tönkretett. Helyreáll mindennek-

előtt az élő Istennel való kapcsolat. Nem ellensége lesz Istennek többé, hanem gyermeke.¹

IMÁDSÁG

Köszönjük, Istenünk, hogy minden hibánk és emberi esendőségünk ellenére hozzád mehetünk. Hálát adunk Jézus Krisztusért, szent Fiadért, aki hidat épített közötted és közöttünk, és áldozatával és szeretetével megnyitotta számunkra a hozzád vezető utat. Köszönjük, hogy nem hagysz magunkra, hanem újra és újra hívsz bennünket a veled való közösségre. Bocsásd meg, amikor bizalmatlanok vagyunk veled szemben, vagy amikor a saját utunkat járjuk. Erősíts meg bennünket hitünkben, hogy merjünk újra hozzád fordulni, és a te vezetésed szerint élni. Add, hogy megtapasztaljuk megbocsátó szeretetedet, és abból élve tudjunk mások felé is irgalmasak lenni. Ámen.

Isten nem hagy el

Alapige: Ézs 43,1-7

Magyarázat: Isten még a fogságban lévő népét is megszólítja, és reménységet ad neki.

IFISEK KÉRDÉSEI

- Mit kezdjek a kudarcaimmal?
- Meg lehet bocsátani mindent?
- Mi van, ha csalódtam Istenben?
- Mi van, ha már túl messzire mentem?

Kulcsüzenet: Isten hűsége és szeretete nagyobb a kudarcainknál.

Énekajánlás: Rám néztél (ZÉ 55)

TÖRTÉNET

Egy királynak volt egy minisztere, aki minden alkalmas és alkalmatlan helyzetben azt mondta: „Isten csodásan működik.” Egy idő után a király olyan sokszor hallotta ezt a mondatot, hogy már elege lett belőle.

¹ <https://cserikalman.hu/predikacio/51207422>

Kondor Béla: Angyal

A király és minisztere vadászatra indultak. A király elejtett egy szarvast. Mindketten éhesek voltak, ezért tüzet raktak, és megsütötték a húst. A király nekilátott az evésnek, de nagy sietségében levágta az egyik ujját. A miniszter most is azt mondta:

– Isten csodásan működik.

A királynál ekkor betelt a pohár. Elbocsátotta miniszterét, és megparancsolta neki, hogy tűnjön el a szeme elől. A miniszter elment.

A király, miután jóllakott a szarvassülttel, elaludt. Vad rablók, Káli istennő imádói törtek rá. Megkötözték, fel akarták áldozni istennőjüknek, majd elfogyasztani. Az utolsó pillanatban azonban egyikük észrevette, hogy a királynak hiányzik egy ujja. A rablók tanácskoztak, majd így döntöttek:

– Ez az ember nem tökéletes. Hiányzik egy testrésze. Istennőnk csak tökéletes áldozatot kaphat.

Így futni hagyták.

A király visszaemlékezett minisztere szavaira: „Isten csodásan működik.” Megértette, hogy ebben az esetben is igaza volt. Büntudatot érzett amiatt, hogy elűzte szolgáját, ezért megparancsolta, hogy keresék meg.

Hosszú idő után rátaláltak. A király bocsánatot kért tőle, és kérte, hogy álljon ismét a szolgálatába.

A miniszter ezt válaszolta:

– Nem kell bocsánatot kérned. Hálás vagyok, hogy elküldtél magadtól. Különb en engem áldoztak volna fel a rablók. Nekem ugyanis megvan minden ujjam. Isten csodásan működik.²

TÁRGYILLUSZTRÁCIÓ

Vigyünk magunkkal egy hímzett terítőt vagy gobelint. Először a hátoldalát mutassuk meg a fiataloknak. Kusza szálak, csomók, összevisszaság látszik rajta. Kérdezzük meg:

– Szerintetek szép ez?

Ezután fordítsuk meg. A másik oldalon egy rendezett, szép kép jelenik meg.

² <https://www.havannacsoport.hu/index.php/tanulsagos-tortenetek/isten-csodasan-mukodik>

ELMÉLYÍTŐ ÜZENET

Mi sokszor csak életünk hátoldalát látjuk. Isten azonban az egész mintát látja. Nem mindig értjük, mi történik velünk, de ő nem engedi ki a kezéből az életünket.

JÁTÉK, FELADAT

Osszunk ki mindenkinek egy kisebb kartont. Az egyik oldalára írják fel: „Mi az a kudarc, csalódás vagy félelem, amelyet most a legnehezebb hordoznom?”

A másik oldalára írják fel Ézsaiás 43,1 utolsó részét: *„Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy.”*

Bátorítsuk őket, hogy vigyék haza ezt a kártyát, és a héten tegyék olyan helyre, ahol nap mint nap látják.

FILMAJÁNLÓ

- *A remény rabjai (The Shawshank Redemption)* – a remény és a kitartás erejéről (idősebb ifiseknek).
- *Soul (Lelki ismeretek)* – amikor elveszettnek érezzük magunkat, mégis van értelme az életünknek.
- *The Chosen* – különösen azok a jelenetek, ahol Jézus megszólítja a csalódott vagy kitaszított embereket.

IMÁDSÁG

Mennyei Atyánk! Köszönjük, hogy akkor sem mondasz le rólunk, amikor mi már feladnánk önmagunkat. Köszönjük, hogy ismered csalódásainkat, kudarcainkat és kérdéseinket is. Amikor nem látjuk az utat, segíts bízni benned. Add, hogy meghalljuk hívó szavadat: *„Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy.”* Erősíts bennünket reménységgel, hogy tudjuk: semmi sem választhat el minket a te szeretetedtől. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

Az új kezdet megérkezik

Alapige: Lk 1,26–38

Magyarázat: Isten a legváratlanabb helyzetekben és helyeken kezdi el munkáját. Mária története megmutatja, hogy nem a mi elképzeléseink szerint szólít meg és cselekszik.

Mária valószínűleg egy teljesen átlagos napot élt át. Nem keresett különleges élményt, nem számított arra, hogy Isten megszólítja. Mégis ezen a napon megváltozott az egész élete – és vele együtt az egész világ története.

Mária nem azért lett kiválasztva, mert tökéletesebb volt másoknál. Isten kegyelméből választotta ki. Éppen ezért a történet nem azt tanítja, hogy nekünk olyanná kell válnunk, mint Mária, hanem azt, hogy Isten ma is hétköznapi embereket hív el szolgálatára.

A hit nem azt jelenti, hogy minden kérdésünkre választ kapunk.

A hit sokszor azt jelenti, hogy nem látunk mindent előre, mégis rábízunk magunkat Istenre.

IFISEK KÉRDÉSEI

- Honnan tudhatom, hogy Isten vezet?
- Mi van, ha félek az ismeretlentől?
- Hogyan mondjak igent Isten hívására?
- Miért pont én?

Fra Angelico: Angyali üdvözet (1440–1445)

Kulcsüzenet: Isten az egyszerű embereken keresztül is új világot kezd építeni.

Énekajánlás: Elhívó (ZÉ 10)

TOVÁBBI KÉRDÉSEK

- Mi volt életed legváratlanabb híre? Ez lehetett örömhír, rossz hír, iskolaváltás, testvér születése, költözés vagy egy telefonhívás.
- Mire számítottál? Mi változott meg utána? Könnyű volt elfogadni?

JÁTÉK

Az ifisek párokba állnak, és kipróbálják a jól ismert bizalomjátékot: egyikük csukott szemmel hátradől, a másik pedig megtartja. Ezután cserélnek.

TÖRTÉNET

Egy idős kőfaragót megkérdeztek:

– Hogyan lesz egy nagy sziklából gyönyörű szobor?

Mosolyogva ezt válaszolta:

– A szobor már ott van a kőben. Nekem csak le kell fejtenem róla mindazt, ami nem oda való.

Egy kisfiú napokig figyelte a munkáját. Amikor elkészült az oroszlán-szobor, ámulva megkérdezte:

– Honnan tudtad, hogy ott van bent az oroszlán?

A kőfaragó csak ennyit mondott:

– Én nem tettem bele. Csak előhoztam.

IMÁDSÁG

Mennyei Atyánk! Köszönjük, hogy ma is megszólítasz bennünket. Köszönjük, hogy nem a tökéletes embereket keresed, hanem azokat, akik készek rád figyelni. Bocsásd meg, amikor félelmeink erősebbek, mint a bizalmunk. Adj nyitott szívet, hogy felismerjük vezetésedet, és bátorságot, hogy igent mondjunk arra, amire hívsz. Formáld bennünket úgy, hogy életünkben egyre inkább láthatóvá váljon a te szereteted. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

FILMAJÁNLÓ

- *Narnia krónikái – Az oroszlán, a boszorkány és a ruhásszekrény* – hétköznapi gyerekek kapnak különleges küldetést.
- *A hobbit – Váratlan utazás* – Bilbó története jó párhuzam lehet: nem ő keresi a kalandot, hanem a kaland találja meg őt. Érdekes azonban megbeszélni a különbséget is: Bilbó irodalmi hős, Mária története pedig Isten üdvtervének része.

Jézus újat hoz

Alapige: Jn 2,1–11

Magyarázat: A kánai menyegző Jézus első jele. Nemcsak pótolja a hiányt, hanem újat ad. A vele való élet minőségi élet. János nem csodának, hanem jelnek nevezi ezt az eseményt. A jel mindig valami nagyobbra mutat. A vízből lett bor azt mutatja, hogy Jézusban elkezdődött Isten új világa. A kővedrek eredetileg a zsidó tisztálkodási szertartásokhoz tartoztak. Jézus ugyanazokat az edényeket tölti meg új tartalommal.

Ez jelképezi, hogy nem egyszerűen kijavítja a régi életet, hanem új életet ajándékozik.

IFISEK KÉRDÉSEI

- Tud változni az ember?
- Mit jelent, hogy Jézus megváltoztatja az életet?
- Miért érzem néha unalmasnak a hitemet és az istentiszteletet?
- Hogyan lehet több öröm az életemben?

Kulcsüzenet: Jézus jelenléte megváltoztatja az élet minőségét.

Énekajánlás: Induljunk, érkezünk (ZÉ 4)

JÁTÉK

Készítsünk ki egy tálcát néhány hétköznapi tárggyal, például kulccsal, gyertyával, tollal, Bibliával, füzetrel stb. Hagyjunk időt arra, hogy az ifjúság jól megfigyelje a tálcát és a rajta lévő tárgyakat, majd takarjuk le az egészet. Ezután vegyünk le egy-egy tárgyat a letakart tálcáról. Tegyük fel a kérdést: Mi hiányzik?

Folytassuk a beszélgetést:

- Miért vettük észre, hogy hiányzik valami?
- Van-e olyan dolog, amit lehet más tárggyal pótolni?
- Vannak hiányok az életünkben?

Ezután kapcsoljuk hozzá a magyarázatot:

A kánai menyegzőn is egy hiány jelenik meg: elfogy a bor. Ez első látásra apróságnak tűnik, de egy esküvőn ez komoly szégyent jelentett volna. Jézus azonban nemcsak megoldja a problémát, hanem bőséget és örömet ajándékozik.

Ezután osszuk két részre a csoportot, illetve az ifjúsági termet. Olvassunk fel különböző szavakat, és mindenki álljon a megfelelő helyre aszerint, amennyire fontosnak érzi ezeket a dolgokat. Például: sok pénz, jó telefon, sok követő, igazi barát, család, hit, megbocsátás, öröm, siker.

Majd tegyük fel a kérdést: Mi nélkül lehet élni?

Duccio di Buoninsegna: Kánai menyegző (1308–1311 között)

TÖRTÉNET

Egy árverésen egy régi, poros hegedű került kalapács alá. A licitálók alig ajánlottak érte néhány ezer forintot. Ekkor egy idős hegedűművész odalépett. Letörölte róla a port. Behangolta. Majd eljátszott rajta egy gyönyörű dallamot. Amikor befejezte, ugyanazt a hegedűt újra árverésre bocsátották. Ezúttal már óriási összeget fizettek érte.

Valaki megkérdezte:

– Mi változott?

A válasz egyszerű volt:

– A hangszer ugyanaz volt. Csak a Mester kezébe került.

IMÁDSÁG

Mennyei Atyánk! Köszönjük, hogy Jézusban nemcsak segítséget, hanem új életet ajándékozol nekünk. Köszönjük, hogy te látod azokat a hiányokat is, amelyeket mások nem vesznek észre. Kérünk, töltsd meg szívünket a te örömmel, amikor elfáradunk, elcsüggedünk vagy kiüresedünk. Taníts bennünket bízni benned, és engedni, hogy Jézus formálja életünket. Add, hogy ne csak túléljük a hétköznapiakat, hanem a veled való közösség örömét is megtapasztaljuk. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

FILMAJÁNLÓ

• *A Christmas Carol (Karácsonyi ének)*

Új esély

Alapige: Lk 15,11-32

Magyarázat: A tékozló fiú története a kegyelmes Atyáról szól, aki visszafogadja az elveszettet. Aki szeret, akkor is szeret, amikor éppen nem tartjuk méltónak magunkat a közelségére. Jézus ezt a példázatot azoknak mondta, akik zúgolódtak amiatt, hogy bűnösök és vámszedők hallgatják őt. A történet középpontjában nem a fiú bűne áll, hanem az apa szeretete. Az apa meglátja a fiát, elé fut, átöleli, megcsókolja, új ruhát ad rá, gyűrűt húz az ujjára, és lakomát rendez. Mindez még azelőtt történik, hogy a fiú bármit bizonyított volna. Ez a kegyelem.

IFISEK KÉRDÉSEI

- Mi van, ha elszúrtam?
- Lehet tiszta lappal kezdeni?
- Meg tudok bocsátani magamnak?
- Hogyan fogad el engem Isten?

Kulcsüzenet: Isten szeretete megelőzi a változásunkat.

Énekajánlás: Urunk, kérünk, taníts örülni! (ZÉ 32)

Bartolomé Esteban Murillo: A tékozló fiú hazatérése (1667–1670 között)

BEVEZETŐ JÁTÉK

Körbeállunk a teremben, és egy puha labdát dobálunk egymásnak. Az ifivezető is beáll a játékba. Egy idő után megpróbálja úgy dobni a labdát, hogy valaki elejtse azt, és kiessen a játékból. Ekkor azt mondja:

– Kiestél!

Majd kis idő múlva hozzáteszi:

– Mégsem, visszaállhatsz játszani! Új esély!

Néhány ilyen kör után álljunk meg, és kezdjük beszélgetéssel:

- Mit éreztél, amikor azt hitted, kiestél?
- Mi volt az érzés, amikor mégis kaptál új lehetőséget?
- Melyikre emlékszel jobban: a hibára vagy arra, hogy kaptál még egy esélyt?

Sokszor azt hisszük, hogy Isten is így működik: hibázunk, és kiesünk. Jézus példázata azonban egészen mást mutat.

TÖRTÉNET

Túrmezei Erzsébet: Fületlen bögre

*Ma este elmosogattam éppen nyolcra.
Rakosgattam a bögréket fel a polcra.
Kettő van fületlen, de előlről szépek,
Egészen olyanok, mint a többi épek.
Csak a fületlen részt hátulra kell tenni,
S nem kell azt a hibát úgy szemügyre venni.
Most eszembe jutott sok felebarátom,
Hogyha képletesen fületlennek látom,
Úgy teszem-e őket életem polcára,
Hogy ne lássunk mindig arra a hibára?
Hanem csak a szépre, hanem csak a jóra,
Mert (csak ha így térek egyszer nyugovóra)
Akkor tesz el úgy az igazságos Isten
– Ahogy a bögréket rakosgattam itt lenn –
A mennyei polcra nagy irgalmú szemmel,
Hátrafelé az én letörött fülemmel.*

IMÁDSÁG

Mennyei Atyánk! Köszönjük, hogy nem a hibáink alapján ítélsz meg bennünket, hanem gyermekeidként tekintesz ránk. Köszönjük, hogy Jézus Krisztusban mindig nyitva áll előttünk a hazavezető út. Bocsásd meg, amikor messzire sodródunk tőled, vagy amikor nem tudjuk elfogadni

a te bocsánatodat. Taníts bennünket újra bízni szeretettedben, és segíts, hogy mi is tudjunk megbocsátani másoknak és önmagunknak. Add, hogy örömmel éljünk abból a kegyelemből, amelyet ingyen ajándékozol nekünk. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

FILMAJÁNLÓ

- *Les Misérables (A nyomorultak)* – különösen a püspök és Jean Valjean jelenete, amely a kegyelem átformáló erejét mutatja be.
- *Az oroszlátnkirály* – Szimba hazatérése jól kapcsolható az otthonra találás és az identitás témájához.

A kereszt: az új világ kapuja

Alapige: Mk 15

Magyarázat: A kereszten Krisztus magára veszi mindazt, ami elválaszt Istentől. Bűneink terhét hordozza. A bűn olyan teher, amelyet nem tudunk magunktól letenni. A kereszten Jézus nem csupán együtt érez velünk, hanem magára veszi azt, amit mi nem tudunk elhordozni. Márk evangéliuma nem próbálja megszépíteni a keresztet. Ez a kivégzés legmegalázóbb formája volt. Mégis éppen itt történik meg a világ legnagyobb fordulata. Jézus önként vállalja a szenvedést. Nem azért hal meg, mert tehetetlen, hanem azért, mert szeret. A templom kárpitjának kettéhasadása azt jelképezi, hogy Krisztus halála által megnyílt az út Istenhez. Nem nekünk kell utat építenünk. Ő nyitotta meg előttünk.

352

IFISEK KÉRDÉSEI

- Miért kellett Jézusnak meghalnia?
- Miért engedi Isten a szenvedést?
- Hol van Isten, amikor fáj?
- Mit jelent a kegyelem?

Kulcsüzenet: A megújulás Krisztus életébe került.

Énekajánlás: Az Úr jósága (ZÉ 16)

Francisco de Zurbarán: A keresztre feszített Krisztus (1627)

BEVEZETŐ JÁTÉK

Teherhordozás

Készítsünk elő egy hátizsákot, amelyet telepakolunk könyvekkel. Kérjünk meg valakit a csoportból, hogy vegye fel, és próbáljon meg vele hétköznapi dolgokat elvégezni: leülni, felállni, kezét fogni valakivel, felvenni egy odakészített tárgyat. Ezután adjuk át a táskát valaki másnak.

A játék végén tegyük fel a következő kérdéseket:

- Milyen volt cipelni a terhet?
- Milyen érzés volt, amikor valaki átvette tőled?
- Volt már olyan, hogy valaki segített cipekedni?
- Volt már olyan, hogy valaki melletted állt, és segített hordozni lelki terheidet?

TÖRTÉNET

*Lábnymok a homokban*³

Egyik éjszaka egy férfinak különös álma volt. Azt álmodta, hogy a tengerparton együtt sétál Jézussal. A lábnymok a férfi életútját ábrázolták. Az egyik pár lábnym az övé, a másik Jézusé volt.

Amikor a férfi életének utolsó szakaszához ért, visszatekintett egész életére. Azt vette észre, hogy életének legnehezebb időszakában csak egy pár lábnym látszik a homokban, nem pedig kettő.

Ez nagyon nyugtalanította, ezért Jézushoz fordult:

– Uram! Te azt ígérted, hogy ha melletted döntök, egész életemen át velem leszel. De amikor végignézem az életemet, azt látom, hogy a legnehezebb időszakokban csak egy pár lábnym maradt. Nem értem! Miért éppen akkor hagytál magamra, amikor a legnagyobb szükségem volt rád?

Jézus szelíd hangon így válaszolt:

– Drága gyermekem! Én szeretlek téged, és soha nem hagytalak magadra. A legnagyobb megpróbáltatások és szenvedések idején valóban csak egy pár lábnymot láthatsz. De ez azért van, mert akkor a karomban hordoztalak.

3 https://velunkazisten.hu/small_story/labnyomok_a_homokban

TÁRGYILLUSZTRÁCIÓ

A szög

Mutassunk fel egy nagyobb vasszöveget. Kérdezzük meg, mire használják. (Válaszok lehetnek: építkezés, rögzítés stb.) A szög önmagában hétköznapi tárgy. Nagypénteken azonban a szenvedés és a megváltás jelképévé vált. Nem a szög ment meg bennünket. Nem is a kereszt fája. Hanem Krisztus, aki szeretetből vállalta mindezt értünk.

IMÁDSÁG

Mennyei Atyánk! Köszönjük, hogy annyira szeretted ezt a világot, hogy egyszerűlt Fiadat, Jézus Krisztust adtad értünk. Köszönjük a keresztet, amely első pillantásra a vereség és a szenvedés jele, mégis szereteted legnagyobb bizonyítéka lett. Sokszor nem értjük, miért van fájdalom, betegség, igazságtalanság és halál a világban. Vannak kérdéseink, amelyekre nem találunk választ. Köszönjük, hogy nem maradtál távol a szenvedéstől, hanem Jézus Krisztusban magad is végigjártad azt az utat, amelyet nekünk kellett volna végigjárnunk. Köszönjük, hogy Krisztus magára vette bűneinket, szégyenünket és minden terhünket. Köszönjük, hogy nem nekünk kell kiérdemelnünk szeretetedet, mert azt kegyelemből, ajándékként adod. Kérünk, amikor büntudat nyomaszt, emlékeztess bennünket a keresztre. Amikor kételkedünk, mutasd meg újra szeretetedet. Amikor másokat nehezen tudunk elfogadni vagy megbocsátani nekik, segíts, hogy abból a kegyelemből éljünk, amelyet mi is nap mint nap megkapunk tőled. Taníts bennünket úgy tekinteni a keresztre, mint az új élet kapujára. Add, hogy ne csak ismerjük Jézus áldozatának történetét, hanem személyesen is bízunk benne, és örömmel kövessük őt. Köszönjük, hogy a kereszt után ott ragyog a fel-támadás reménysége, és semmi sem választhat el bennünket szeretetedtől. Jézus Krisztus nevében kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

FILMAJÁNLÓ

- *A passió* (idősebb ifiseknek)
- *Babette lakomája*

Feltámadás és reménység

Alapige: Jn 20

Magyarázat: A feltámadás azt hirdeti, hogy nem a halálé az utolsó szó, hanem a Feltámadotté.

*Caspar David Friedrich: Húsvét reggele (1828–1835 között.
Thyssen-Bornemisza Nemzeti Múzeum, Madrid)*

IFISEK KÉRDÉSEI

- Van élet a halál után?
- Miért félünk a haláltól?
- Mi ad reményt egy bizonytalan világban?
- Mire építhetem az életemet?

Kulcsüzenet: A feltámadás bizonyítja, hogy Isten valóban újjáteremt mindent.

Énekajánlás: Jézus, feltámadt a sírból (ZÉ 62)

BEVEZETÉS

Vegyünk elő két képet ugyanarról a templomról. Nézzük meg, mi változott rajta az évek során, vagy egyáltalán változott-e valami. Választhatunk két tárgyat is, amelyeket különböző szögekből fényképezünk le, majd megmutatjuk az ifjúságnak. A fiatalok feladata, hogy megtalálják a különbségeket.

Húsvét reggelén kívülről szinte minden ugyanolyannak tűnt. A kert ugyanaz volt, a sír ugyanaz volt. Mégis valami olyan történt, ami az egész világ történetét megváltoztatta.

A kereszténység nem pusztán egy tanításra épül. Nem is csupán Jézus erkölcsi példájára, hanem arra a hitvallásra, hogy Krisztus valóban feltámadt. Ha nincs feltámadás, akkor a kereszt csak tragédia. Ha van feltámadás, akkor a kereszt a megváltás útja. A feltámadás nem azt jelenti, hogy a tanítványok „szívében tovább élt” Jézus emléke, hanem azt, hogy Isten valóságosan legyőzte a halált. Ezért lehet reménységünk.

JÁTÉK

Reménylánc

Adjunk mindenkinek egy papírcsíkot. Írjanak rá egy dolgot, amely reményt ad nekik. A papírokat később ragasszuk össze láncná. A végén olvassuk fel, mi minden került rájuk, majd beszéljünk: Melyik remény tart ki akkor is, amikor minden más összeomlik? Mire építhetünk biztosan?

TÖRTÉNET

1969-ben, amikor az Apollo-11 leszállt a Holdon, Buzz Aldrin hívó presbiteriánusként engedélyt kért arra, hogy úrvacsorát vegyen a holdkompban. Az imádsága és a János evangéliuma 15,5 alapján felolvasott ige a NASA kérésére nem hangzott el a nyilvános rádióadásban egy ateista aktivista miatt. Buzz Aldrin így kezdte imádságát: „Egy kis csendet szeretnék kérni. Meghívok minden embert, aki hallgatja ezt az üzenetet, bárhol és bárki legyen is, hogy álljon meg egy pillanatra, gondoljon bele az elmúlt néhány óra eseményeibe, és adjon hálát olyan módon, ahogyan szeretne.”

Aldrin egy évvel később mesélte el újságíróknak, hogy pontosan mi történt, és története ma is sokakat inspirál. Csendesen, mégis jelentős változás történt az emberiség történetében. Nem csupán a holdra szállás miatt.

Krisztus feltámadása is olyan esemény, amely csendesen, emberi szemmel szinte észrevétlenül ment végbe, legalábbis megfoghatatlan titok számunkra, de amelyet hittel, szívvel tudunk elfogadni és hálát adni érte minden időben.

FILMAJÁNLÓ

- *Risen*
- A názáreti Jézus filmsorozat

IMÁDSÁG

Urunk, feltámadott Krisztus! Köszönjük, hogy a halál nem tarthatott fogva téged, és hogy a sír nem lett a történet vége. Hálát adunk, mert te vagy az élet Ura, aki nem a pusztulást, hanem az új kezdetet hozod el nekünk.

Sokszor élünk úgy, mintha a kő még mindig a siron lenne: félelmekkel, bizonytalansággal, elveszett reményekkel és kimondatlan kérdésekkel. De te belépsz a bezárt ajtók mögé, és azt mondd: „*Békesség néktek.*” Add, hogy meghalljuk ezt a szót ma is. Adj hitet ott, ahol csak kétely van, reményt ott, ahol elfogyott az erő, és új kezdetet ott, ahol lezártnak hitük az életünket. Taníts minket úgy élni, hogy a feltámadás öröme ne csak ünnep legyen, hanem mindennapi reménység és erőforrás.

Krisztus, aki élsz és uralkodsz örökkön-örökké. Ámen.

Isten ma is újjáteremt

Alapige: 2Kor 5,17

Magyarázat: A Krisztusban élő ember új teremtes. A hit új identitást és új életet jelent.

IFISEK KÉRDÉSEI

- Meg tudok változni?
- Mit kezdjek a függőségeimmel?
- Mit kezdjek a kihívásokkal és a kötelességeimmel?
- Hogyan formál a hit a hétköznapiakban?
- Miért olyan nehéz kitartani?

Kulcsüzenet: Isten ma is formálja az életünket.

Énekajánlás: Zarándokénekből az *Erőt adsz minden helyzetben* (157) és az *Itt felejtettelek* (103).

Vincent van Gogh: Mandulavirágzás (1890)

TÖRTÉNET

„Miért pont én?”

Nick Vujcic karok és lábak nélkül született. Gyermekkorában gyakran csúfolták az iskolában, és hosszú ideig nem értette, miért engedte meg Isten, hogy így jöjjön a világra. Nyolcéves korában már komolyan küzdött az önértékelésével, tízévesen pedig annyira reménytelennek látta a helyzetét, hogy öngyilkosságot is megkísérelt. Később úgy emlékezett vissza, hogy nem azért akart meghalni, mert nem szeretete a családját, hanem mert úgy gondolta, egész életében teher lesz mások számára.

Fordulatot az hozott, amikor egy bibliaórán és személyes beszélgetések során egyre mélyebben megértette, hogy Isten nem a külső adottságai alapján határozza meg az értékét. Bár a fogyatékosága nem szűnt meg, az élete mégis megváltozott: ma emberek millióinak beszél arról, hogy Isten a megtört élethelyzetekből is képes újat teremteni.

BESZÉLGETÉSHEZ

Nick története jól mutatja, hogy a világban jelen lévő fájdalom és tökéletlenség valóságos. A Biblia szerint Isten jónak teremtette a világot, de a bűn miatt minden kapcsolat megtört. Mégis Isten nem hagyja magára az embert, hanem a legnehezebb élethelyzetekben is képes reményt és új kezdetet adni.

Beszélgetésindító kérdések

- Mit gondolt Nick saját értékéről gyermekkorában?
- Mi változott meg: a teste vagy a gondolkodása?
- Mi a különbség aközött, hogy Isten elveszi a szenvedést, illetve aközött, hogy erőt ad benne?
- Ismersz olyan helyzetet, amikor valami rosszból végül mégis jó született?

IMÁDSÁG

Mennyei Atyánk! Köszönjük, hogy te egyedinek teremtettél minket, mindenekelőtt a te képmásodra, hozzád tartozó, szeretett gyermekeidnek. Segíts, hogy ez lebegjen a szemünk előtt, amikor önmagunkról gondolkodunk, és azt keressük, mitől vagyunk értékesek. Hálát adunk neked, hogy benned találjuk meg valódi értékünket, és hogy Jézus Krisztust adtad értünk bűneink bocsánatára. Áldj meg minket kegyel-

mes jelenléteddel minden napon. Tarts meg a nehézségekben és a kétélyek között, és segíts, hogy újjászületett életet éljünk. Ámen.

FILMAJÁNLÓ

- *Born Without Limbs* – Nick Vujicicről szóló dokumentumfilm.

Íme, újjáteremtek mindent

Alapige: Jel 21,1-5

Magyarázat: Isten végleg helyreállítja a teremtett világot. A Szentírás nem azt mondja, hogy Isten „lecseréli” a világot, hanem hogy újjáteremti. Ebben pedig mi nem kívülállók vagyunk, hanem meghívottak.

IFISEK KÉRDÉSEI

- Merre tart a világ?
- Van jövőnk?
- Mit jelent keresztyénként reménykedni?
- Hogyan kapcsolódhatok Isten nagy tervéhez?

Kulcsüzenet: A történelem az újjáteremtés felé halad.

Énekajánlás: Zarándokénekből az *Atyám, két kezedben* (ZÉ 88) és az *Áldásoddal megyünk* (ZÉ 65).

JÁTÉK

Egy új világ terve

Mindenki kap egy papírt és egy tollat. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy mi mit tennénk bele Isten új világába. Írjunk fel néhány dolgot a papírra. Például: nem lenne félelem, nem lenne szomorúság, mindenki békében élne. Mindenki válasszon ki két dolgot, majd olvassuk fel azokat. Zárásként fogalmazzuk meg: *A Jelenések könyve arról beszél, hogy Isten ilyen világot készít számunkra.*

TÖRTÉNET

2023-ban földrengés rázta meg Törökország délkeleti részét és Szíria északi részét. Több tízezer ember vesztette életét a tragédiában. Az is

A drezdai Frauenkirche a második világháború bombázásaiban elpusztult, majd 1994 és 2005 között eredeti köveinek felhasználásával újjáépült. A homlokzaton ma is jól elkülönülnek a régi, megfeketedett és az új kövek. (Fotó: Wikipedia)

kiderült, hogy több épület nem felelt meg azoknak az előírásoknak, amelyek segíthettek volna mérsékelni a földrengés pusztítását. A pusztulás mellett ugyanakkor emberi szeretetről és segítségnyújtásról is olvashattunk a híradásokban. Az összefogással együtt megkezdődött az újjáépítés is. Nem csupán épületeket kellett újjáépíteni, hanem megtört emberi életeket is segíteni kellett az újrakezdésben. Urunk is ilyen. Isten nem csupán javítgat, hanem egészen újat kezd, újat teremt.

*

A nemrég elhunyt Alex Zanardi, egykori Forma-1-es pilóta sokak számára lehetett példakép. Bár egy baleset következtében elveszítette mindkét lábát, mindig újrakezdte a versenyzést. Nemcsak versenyautóval, hanem kézikerekpárral is versenyzett. Minden nehézség ellenére újra tudta kezdeni a sportolást, és kitartásával sokakat inspirált. Minden helyzetből megpróbálta kihozni a legjobbat, és megtanult újrakezdeni. Zanardi hívő katolikus családból származott, és egyik interjújában így fogalmazott: „A hit egyértelműen a legértékesebb dolog, amit a szüleim rám hagytak.”

IMÁDSÁG

Mennyei Atyánk! Köszönjük neked, hogy nem a pusztulás az utolsó szó a világ felett, hanem a te újjáteremtő szereteted. Köszönjük, hogy Jézus Krisztusban reménységet kaptunk az új ég és az új föld ígéretére.

Kérünk téged, amikor a világban nehézséget, igazságtalanságot vagy félelmet látunk, tartsd meg bennünk a reményt. Segíts, hogy ne csak a romokat lássuk, hanem észrevegyük azt is, amit te újra akarsz építeni bennünk és körülöttünk.

Formáld minket is újjáteremtő munkád eszközeivé: ahol békét vihetünk, vigyük a békét; ahol szeretetet adhatunk, adjuk a szeretetet; ahol reményt kell hirdetnünk, merjünk megszólalni.

Áldd meg ezt a közösséget, és vezesd tovább életünket. Jézus Krisztus nevében kérünk. Ámen.

FILMAJÁNLÓ

- *WALL·E* – animációs film az újrakezdésről.
- *A Gyűrűk Ura: A király visszatér* – a sötétség legyőzhető, és a törtenet nem a sötétséggel ér véget.

Kérdezni is lehet – Evangélikus vitakör

GALAMBOS ÁDÁM

Előszó

Kevés olyan időszakot ismerünk, amikor ennyi vélemény vett volna körül bennünket. A közösségi média, a hírek, a podcastok és a videók világában szinte minden kérdésre találunk azonnali választ. Mégis úgy tűnik, hogy egyre nehezebb valóban beszélgetni egymással. Gyorsan állást foglalunk, könnyen címkézünk, és gyakran inkább egymás mellett, mint egymással beszélünk.

Ez a jelenség a fiatalok világában is jelen van. Középiskolások és egyetemisták nap mint nap olyan kérdésekkel találkoznak, amelyek a hitet, az egyházat, az emberi kapcsolatokat vagy éppen az erkölcsi döntéseket érintik. Ezekre a kérdésekre sokszor készen kapnak választ – vagy éppen azt az üzenetet, hogy nincs is igazság, mindenki döntse el maga.

Az elmúlt évek ifjúságkutatásai azt mutatják, hogy miközben a történelmi egyházakhoz szorosan kötődő fiatalok aránya alacsony, sokan továbbra is vallásosnak tartják magukat, még ha ezt „a maguk módján” is élik meg. Ez arra utal, hogy a transzcendens iránti nyitottság nem tűnt el, ugyanakkor az egyházi közösségekhez és a keresztény hit hagyományos formáihoz való kapcsolódás sokak számára már nem magától értetődő. Éppen ezért különösen fontos, hogy olyan közösségi tereket hozzunk létre, ahol a fiatalok feltehetik kérdéseiket, megfogalmazhatják kételyeiket, és nyitott, bizalmi légkörben találkozhatnak a Szentírás üzenetével.

Az egyház képes olyan közösségeket életre hívni, ahol a kérdéseknek is helyük van. A Biblia lapjain újra és újra ezt látjuk. Ábrahám kérdez. Mózes kérdez. A zsoltárok tele vannak kérdésekkel. A próféták kérdeznek. A tanítványok kérdeznek. Sőt, maga Jézus is kérdéseket tesz fel. Nem azért, mert ne tudná a választ, hanem mert kérdéseivel gondolkodásra, önvizsgálatra és hitre hív.

Az egyház története is arra emlékeztet, hogy a hit kérdéseiről folytatott nyílt és felelős párbeszéd mindig fontos szerepet játszott a kereszténység életében. Különösen igaz ez a reformáció korára. Luther Márton és a reformátorok számára a disputa nem önmagáért való szócsata volt, hanem az igazság közös keresésének eszköze. A kor egyetemein a teológiai gondolkodás természetes része volt, hogy a különböző álláspontokat nyilvánosan ütköztették, közösen keresték a Szentírás üzenetének mélyebb megértését, és készek voltak érveiket újra megvizsgálni. A keresztény disputa sajátossága nem az, hogy minden vélemény egyformán igaz, hanem az, hogy minden ember – saját meggyőződésével együtt – kész újra és újra más szemszögből is megvizsgálni állítását. A vita így nem az öngazolás, hanem a közös tanulás és a Krisztusra figyelés tere lehet.

Ez a sorozat olyan vitaköri alkalmakat szeretne kínálni, amelyekben a résztvevők őszintén megfogalmazhatják gondolataikat, meghallgathatják egymást, és közösen figyelhetnek arra, hogyan szólítja meg őket Isten Igéje.

A beszélgetések mindig egy mai életkérdésből indulnak ki. Ezek a kérdések nem mesterségesek, hanem olyan dilemmák, amelyekkel sok fiatal valóban találkozik: meghatározza-e az életemet a keresztény hitem; miért jó templomba járni; kötelező megbocsátani; mit jelent a pénz és mit jelent az elég? A válaszokat azonban nem pusztán saját véleményünkben keressük. A beszélgetés középpontjába mindig a Szentírás kerül. Ez nem azt jelenti, hogy minden kérdésre egyetlen helyes választ keresünk. Inkább azt, hogy Krisztust állítjuk a középpontba.

A vita ebben az értelemben nem cél, hanem eszköz. Nem azért beszélgetünk, hogy valaki győzzön, hanem hogy együtt közelebb kerüljünk az igazsághoz. Előfordulhat, hogy egy kérdés nyitva marad. Lehet, hogy nem minden résztvevő ugyanazzal a felismeréssel tér haza. Mégis hiszszük, hogy helye van az ilyen jellegű gondolatcserének is az egyházban.

Bízunk benne, hogy ezek az alkalmak nem csupán jó beszélgetéseket eredményeznek, hanem segítenek abban is, hogy a résztvevők egyre mélyebben megismerjék Krisztust, és bátrabban beszélgessenek a kérdéseikről.

Módszertani útmutató

HOGYAN HASZNÁLD EZT A SOROZATOT?

Az összeállítás elsősorban lelkészek, hitoktatók és ifjúsági vezetők számára készült. Nem kész forgatókönyvet kíván adni, hanem olyan segédanyagot, amely támogatja a bibliai történetekre épülő beszélgetések vezetését, ugyanakkor kellő szabadságot hagy a csoport életkorához, összetételéhez és érdeklődéséhez való alkalmazkodásra.

A sorozatban szereplő alkalmak rugalmasan használhatók. Egy-egy téma feldolgozható egyetlen 60–90 perces találkozás keretében, de ugyanilyen jól felosztható két vagy akár három alkalomra is. Ha a csoport szívesen időzik el egy-egy kérdésnél, vagy mélyebb beszélgetés bontakozik ki, érdemes teret hagyni ennek, és nem mindenáron végighaladni az egész anyagon.

A sorozat egyes részei sem kötelező sorrendben vagy teljes terjedelemben használandók. Nem szükséges minden kérdést feltenni, minden háttérmagyarázatot ismertetni. A vezető bátran válogathat az anyagból, és alakíthatja azt a csoport igényeihez. A cél nem az, hogy minden rész elhangozzon, hanem hogy a bibliai történet valódi beszélgetést indítson el, és a résztvevők együtt figyeljenek Isten Igéjére.

A következőkben röviden bemutatjuk a sorozat egyes részeinek szerepét, valamint néhány olyan módszertani szempontot, amely segítséget nyújthat a beszélgetések vezetésében.

Mi a vitakör?

A vitakör olyan beszélgetési forma, amelyben egy-egy bibliai történet és egy mai életkérdés kerül egymással párbeszédbe. Nem előadás, nem vitaest és nem is hagyományos bibliaóra, bár mindháromnak vannak olyan elemei, amelyek megjelennek benne. A résztvevők nem kész válaszokat kapnak, hanem lehetőséget arra, hogy saját tapasztalataikat, kérdéseiket és véleményüket a Szentírás fényében gondolják végig.

A beszélgetés kiindulópontját minden alkalommal egy vitaindító állítás adja. Ezt követően a résztvevők közösen olvassák el a bibliai történetet, megosztják első benyomásaikat, majd a szöveg mélyebb megértése és az evangélikus teológiai szempontok segítségével keresik a történet üzenetét. A cél nem az, hogy mindenki ugyanarra a következtetésre jusson, hanem hogy a résztvevők együtt figyeljenek Isten ígérére, és a közös beszélgetés során együtt keressék a bibliai történet üzenetét.

Egy alkalom felépítése

Az összeállítás elsősorban vitaköri alkalmak vezetéséhez készült, ugyanakkor jól használható hagyományos bibliaórák, ifjúsági beszélgetések, konfirmandus-foglalkozások vagy más gyülekezeti kiscsoportok háttéranyagaként is. Az alkalmak felépítése lehetővé teszi, hogy a vezető az adott közösség igényeihez igazítsa a foglalkozást: nagyobb hangsúlyt helyezhet a beszélgetésre, a bibliai magyarázatra vagy a személyes alkalmazásra.

A sorozat minden alkalma azonos szerkezetet követ. Ez segíti a vezető felkészülését. A vezető szabadon dönthet arról is, hogy egy-egy elemre mennyi időt szán, illetve mely részeket használja fel az adott csoportban.

Vitaindító állítás. Minden alkalom egy rövid, gondolatébresztő állítással kezdődik. Ez nem a bibliai történet összefoglalása, hanem egy olyan, a mindennapi életből vett kijelentés, amely beszélgetést indíthat el. Célja, hogy a résztvevők megfogalmazzák saját véleményüket és előzetes gondolataikat, mielőtt a bibliai történettel találkoznának.

A beszélgetés célja. Röviden összefoglalja az adott alkalom központi témáját és teológiai hangsúlyát. Ez elsősorban a vezető tájékozódását segíti.

A vezetőnek. Módszertani és tartalmi szempontokat kínál a felkészüléshez. Felhívja a figyelmet azokra a kérdésekre, amelyek a beszélgetés során várhatóan előkerülnek, valamint azokra a hangsúlyokra, amelyek segíthetnek a bibliai történet értelmezésében.

Elindulás. A beszélgetést a résztvevők mindennapi tapasztalatai felől vezeti a bibliai történet irányába. Nem válaszokat ad, hanem segít

felismerni, hogy a Szentírásban megszólaló kérdések ma is összefüggnek életünk valóságával.

Első benyomások. A bibliai történet első közös olvasását követően érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők megfogalmazzák első észrevételeiket, kérdéseiket és benyomásaikat. Ezek a kérdések még nem az értelmezést szolgálják, hanem a figyelmes olvasást és a szöveg-gel való személyes találkozást.

Gondolatok az ígéről. Bemutatja a bibliai szöveg történeti, irodalmi és teológiai hátterét. Elsősorban a vezető felkészülését segíti, de szükség szerint a beszélgetés során is felhasználható.

Nagyító. Az evangélikus teológia szempontjából emeli ki a történet legfontosabb hangsúlyait. Nem lezárja a beszélgetést, és nem jelöli ki az egyetlen lehetséges értelmezést, hanem segít mélyebben megérteni a bibliai szöveg üzenetét, és támpontot ad a vezető számára.

Vitakérdések. A kérdések különböző mélységű beszélgetéseket tesznek lehetővé. Nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon közülük a csoport életkora, nyitottsága és a rendelkezésre álló idő szerint.

Továbbgondolásra. Személyes önvizsgálatra hívó kérdéseket tartalmaz. Segít abban, hogy a bibliai történet ne csupán a közös beszélgetés témája maradjon, hanem a résztvevők saját életében is tovább munkálkodjon.

Imádság és útravaló. Az alkalom lezárását szolgálják. Az imádság közösen is elmondható, az útravaló pedig arra bátorít, hogy a bibliaóra üzenete a következő napokban is elkísérje a résztvevőket.

A beszélgetés kultúrája

A vitakör sikere nem elsősorban a jól megválasztott kérdéseken múlik, hanem azon a légkörön, amelyben a beszélgetés zajlik. Már az első alkalom elején érdemes időt szánni arra, hogy a csoport közösen megfogalmazza a beszélgetések alapvető kereteit. Ezeket nem szabályokként vagy előírásokként kell ismertetni, hanem olyan közös vállalásként, amelyek minden résztvevő számára biztonságos és nyitott légkört teremtenek.

Érdemes már az első alkalommal közösen kimondani, hogy ez bizalmi közösség. Ami a beszélgetés során személyes élethelyzetként vagy tapasztalatként elhangzik, az a csoportban marad. Hallgassuk

végig egymást, ne szakítsuk félbe a másikat, és törekedjünk arra, hogy először megértsük a másik gondolatát, csak ezután reagáljunk rá. A véleménykülönbség természetes része a közös gondolkodásnak, de a másik ember méltóságát minden helyzetben tiszteletben kell tartanunk.

A vezetőnek különösen figyelnie kell arra, hogy a beszélgetés ne váljon versengéssé. Nem az a cél, hogy valaki a legjobb érveket sorakoztassa fel, vagy meggyőzze a többieket saját álláspontjáról. Előfordulhat, hogy egy kérdésben a résztvevők a beszélgetés végére sem jutnak közös álláspontra. Ez önmagában nem baj. Sokkal fontosabb, hogy egymást jobban megértve, a bibliai történetet komolyabban véve fejezzük be az alkalmat.

Bátorítsuk a résztvevőket arra is, hogy merjenek kérdezni. Nem kell minden gondolatot azonnal megfogalmazni, és nem kell minden kérdésre kész választ találni. A hit útján a bizonytalanságnak, a keresésnek és az új felismeréseknek is helyük van. A vezető egyik legfontosabb feladata éppen az, hogy olyan légkört teremtsen, amelyben a kérdések nem gyengeséget, hanem a közös tanulás lehetőségét jelentik.

A vitakör akkor válik valódi közösségi élménnyé, ha a résztvevők nem csupán a vezető felvetéseire válaszolnak, hanem egymás gondolataira is figyelnek. Érdemes időnként visszautalni egy korábban elhangzott véleményre, megkérdezni, hogyan kapcsolódik hozzá egy másik hozzászólás, vagy miben lát valaki új szempontot. Így a beszélgetés valóban közös gondolkodássá válik, nem pedig egymást követő egyéni megszólalások sorozatává.

Meghatározza-e az életemet a keresztény hitem?

BIBLIAI TÖRTÉNET

„Ti vagytok a föld sója... Ti vagytok a világ világossága.” (Mt 5,13–16)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

Viselkedj úgy, hogy jó példát mutass!

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mit jelent kereszténynek lenni a hétköznapiakban. A beszélgetés segítsen felismerni, hogy a hit nem

pusztán egy életszemlélet vagy személyes meggyőződés, hanem Krisztussal való kapcsolatot, amely hatással van identitásunkra, döntéseinkre, kapcsolatainkra és életünk egészére.

Jézus a *Hegyi beszédben* nem elsősorban feladatot ad tanítványainak, hanem identitást ajánl nekik. A só és a világosság képei arra emlékeztetnek, hogy a Krisztushoz tartozó ember hite természetes módon formálja életét, világnézetét, identitását és másokhoz való viszonyát.

A beszélgetés célja nem annak eldöntése, ki számít „jó kereszténynek”, hanem annak közös keresése, hogy mit jelent ma Jézus tanítványaként élni.

A VEZETŐNEK

Ez az első alkalom meghatározza az egész sorozat légkörét. A résztvevők itt tapasztalják meg először, hogy a vitakörben valódi kérdéseknek és őszinte véleményeknek is helyük van. Éppen ezért különösen fontos, hogy a vezető ne a helyes válaszokat keresse, hanem bizalmat építsen.

A csoport tagjai valószínűleg nagyon különböző háttérrel érkeznek. Lesznek, akik rendszeresen járnak istentiszteletre, mások ritkábban, és olyanok is, akik elsősorban kíváncsiságból vesznek részt a beszélgetésen. Fontos, hogy egyik résztvevő se érezze úgy, hogy hitét vagy egyházi kötődését minősítik.

A beszélgetés során várhatóan előkerülnek majd olyan kijelentések, mint: „A hit magánügy.” „Nem attól vagyok keresztény, hogy templomba járok.” „Lehet valaki hívő egyház nélkül is.” Ezeket ne próbáljuk rögtön megcáfolni vagy helyesbíteni. Inkább segítsük a résztvevőket abban, hogy megfogalmazzák, miért gondolják így, majd figyeljük meg együtt, milyen új szempontokat hoz a bibliai történet.

Az alkalom végére nem feltétlenül kell minden kérdésre egyértelmű választ találnunk. Fontosabb, hogy a résztvevők felismerjék: Jézus nem elsősorban elvárásokat fogalmaz meg, hanem kapcsolatba hív, és ebből a kapcsolatból következik a tanítvány életformája.

ELINDULÁS

Kevés olyan kérdés van, amely ennyire természetesnek tűnik, mégis ennyire sokféle választ kap, mint az, hogy mit jelent kereszténynek lenni. Sokan úgy gondolják, hogy a kereszténység elsősorban erkölcsi

Michelangelo Buonarroti: Utolsó ítélet (Sixtus-kápolna)

iránytű: arra tanít, hogyan legyünk becsületesek, segítőkészek és tisztességesek. Mások szerint inkább egy hagyomány, amelyet a családból öröklünk, és amelyhez ünnepeink vagy fontos életeseményeink kötnek bennünket. Vannak, akik számára a hit személyes kapcsolat Istennel, míg mások úgy érzik, hogy vallás nélkül is lehet teljes és értékes életet élni.

Az elmúlt évek ifjúságkutatásai is azt mutatják, hogy sok fiatal nem kötődik szorosan valamely történelmi egyházhoz, ugyanakkor nyitott

a spiritualításra, és saját megfogalmazása szerint „a maga módján valóságos”. Ez a jelenség arra hívja fel a figyelmet, hogy a hit iránti érdeklődés nem tűnt el, ugyanakkor sokak számára bizonytalanná vált, mit is jelent kereszténynek lenni, és milyen szerepe van ebben az egyháznak.

Jézus egészen más irányból közelít. A *Hegyi beszédben* nem azt kérdezi tanítványaitól, mennyire vallásosak, milyen gyakran imádkoznak vagy hogyan vélekednek önmagukról. Ehelyett kijelentést tesz: „*Ti vagytok a föld sója... Ti vagytok a világ világossága.*” (Mt 5,13–14)

Érdemes felfigyelni arra, hogy Jézus nem felszólítással kezdi: nem azt mondja, hogy „legyetek” sóvá vagy világossággá. Először arról beszél, kik a tanítványai. A küldetés az identitásból következik. A tanítvány nem saját teljesítménye révén válik Krisztus követőjévé, hanem azért élhet másként, mert Krisztushoz tartozik.

Ez a felismerés ma is kérdéseket vet fel. Vajon meghatározza-e a keresztény hit azt, ahogyan gondolkodunk, döntünk, kapcsolatokat építünk vagy jelen vagyunk a világban? Vagy csupán egy része az életünknek, amely a vasárnapi istentiszteletre, az ifjúsági órákra, a nyári táborokra és az egyházi ünnepekre korlátozódik?

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a bibliai történet magyarázatába kezdenénk, érdemes időt szánni arra, hogy a résztvevők első benyomásait megfogalmazzák. Ezekre a kérdésekre nincs jó vagy rossz válasz. A cél nem a helyes értelmezés megtalálása, hanem az, hogy figyelmesen olvassuk a szöveget, és észrevegyük, mi ragadott meg bennünket elsőként.

- Melyik mondat vagy kép szólított meg leginkább? Miért?
- Volt-e olyan rész, amely meglepett vagy elgondolkodtatott?
- Mit jelenthet szerinted Jézus két képe: a só és a világosság? Miért éppen ezeket használja?
- Mit gondolsz, miért nem azt mondja Jézus, hogy „Legyetek a föld sója!”, hanem azt: „*Ti vagytok a föld sója.*”?
- Ha csak ezt a néhány verset olvasnád, milyen képet kapnál arról, mit jelent Jézus tanítványának lenni?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

A *Hegyi beszéd* (Mt 5–7) Jézus első nagy tanító beszéde *Máté evangéliumában*. Nem egyszerű erkölcsi útmutatás, és nem is egy elérhetetlen

eszménykép bemutatása. Tanítása azonban nem egyszerűen új törvény, hanem annak bemutatása, hogyan élnek azok, akik már Isten uralma alatt állnak.

A sóról és a világosságról szóló szakasz közvetlenül a *Boldogmondások* után következik. Ez fontos összefüggés. Jézus nem általában az emberekről beszél, hanem azokról, akiket az előző versekben boldognak nevezett: a lelki szegényekről, a szelídekről, az irgalmasokról, a békességszerzőkről és az üldözést szenvedőkről. A „*Ti vagytok...*” megszólítás ezért mindig ezekre a tanítványokra vonatkozik. A só és a világosság nem jutalom vagy feladat, hanem annak a közösségnek a jellemzése, amely Krisztust követi.

A szakasz két képe a mindennapi életből származik. A só az ókorban nemcsak ízesítésre szolgált, hanem tartósításra is. Értékes volt, hiánya komoly veszteséget jelentett. Jézus éppen ezért figyelmeztet arra, hogy ha a só elveszíti sajátos tulajdonságát, elveszíti rendeltetését is. A hasonlat nem elsősorban a tanítványok képességeiről szól, hanem arról, hogy küldetésük csak Krisztussal való kapcsolatukban érthető meg.

Ugyanez figyelhető meg a világosság képénél is. A világosság nem önmagáért létezik. Nem saját magára irányítja a figyelmet, hanem láthatóvá teszi azt, amit megvilágít. Ezért mondja Jézus: „*Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék mennyei Atyátokat.*” (Mt 5,16) A hangsúly nem a tanítványokon, hanem az Atyán van. A jó cselekedetek célja nem az emberi elismerés keresése, hanem Isten dicsőségének láthatóvá tétele.

Érdemes figyelni arra is, hogy Jézus nem felszólítással kezdi tanítását. Nem azt mondja: „*Legyetek a föld sója!*” vagy „*Váljatok a világ világosságává!*” Először kijelenti: „*Ti vagytok...*” A keresztény életben a tanítvány nem saját erőfeszítése révén válik Krisztus követőjévé, hanem azért élhet másként, mert Krisztus megszólította és magához hívta.

A mai olvasó könnyen erkölcsi felszólításként értheti ezt a szakaszt: „*Viselkedj úgy, hogy jó példát mutass!*” Bár ez sem idegen a szövegtől, mégsem ez áll a középpontban. Jézus mindenekelőtt identitásról beszél. Arról, hogy kik azok, akik hozzá tartoznak. Ebből a nézőpontból következik az életforma, nem pedig fordítva. Ez a sorrend végig meghatározó marad *Máté evangéliumában*, és számunkra is alapvető: Isten kegyelme megelőzi az ember választát; a tanítvány élete erre a megelőző kegyelemre adott válaszként bontakozik ki.

NAGYÍTÓ

Jézus szavai első olvasásra könnyen úgy hangozhatnak, mint egy feladatlista: legyél só, legyél világosság, mutass jó példát. Ha azonban figyelmesen olvassuk a szöveget, egészen más hangsúly rajzolódik ki. Jézus nem követelményekkel kezdi, hanem kijelentéssel: *„Ti vagytok a föld sója... Ti vagytok a világ világossága.”*

Ez a sorrend alapvető jelentőségű. Isten cselekszik először, az ember válasza erre épül. A tanítvány identitása nem saját teljesítményének eredménye, hanem Krisztus hívásából fakad. Nem azért tartozik Krisztushoz, mert már elég jó, hanem azért élhet új életet, mert Krisztus magához hívta.

Ez a különbség a jó cselekedetek értelmezésére is hatással van. A keresztény ember nem azért tesz jót, hogy Isten elfogadja vagy mások elismerjék. Jó cselekedetei nem a hit feltételei, hanem annak gyümölcsei. Luther gyakran hangsúlyozta, hogy a jó fa terem jó gyümölcsöt, nem pedig a gyümölcs teszi jóvá a fát. A keresztény ember életében is a Krisztussal való kapcsolat az első, ebből fakad minden más.

A só és a világosság képei arra is emlékeztetnek, hogy a hit soha nem csupán belső meggyőződés. A Krisztushoz tartozó ember természetes módon jelen van a világban: családjában, iskolájában, munkahelyén, baráti kapcsolataiban és gyülekezetében. Nem azért él így, hogy önmagára irányítsa a figyelmet, hanem mert Krisztussal való közössége áthatja egész életét.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a keresztény ember mindig erősnek, sikeresnek vagy hibátlannak látszik. Az evangélikus teológia egyszerre beszél a megigazított és mégis bűnös ember valóságáról. A tanítvány nem saját tökéletességével lesz a világ világossága, hanem azzal, hogy Krisztus világosságát tükrözi tovább. Éppen ezért a hiteles keresztény életben a bűnbánat, a bocsánatkérés és a megbocsátás ugyanúgy helyet kap, mint a szolgálat vagy a jó cselekedetek.

A *Hegyi beszéd* első képei ezért nem elsősorban azt mondják el, mit kell tennünk, hanem azt, hogy kik vagyunk Krisztusban. A keresztény élet nem szerep, amelyet időnként magunkra öltünk, hanem olyan identitás, amely természetes módon formálja életünket, világnézetünket, kapcsolatainkat és másokhoz való viszonyunkat.

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések nem arra szolgálnak, hogy mindegyiket feltegyük. A vezető válasszon közülük a csoport életkorának, nyitottságának és a beszélgetés alakulásának megfelelően. Egy-egy kérdésnél érdemes hosszabban is elidőzni, ha az valódi beszélgetést indít el. Fontosabb néhány kérdést mélyen végiggondolni, mint minden felvetést érinteni.

- Mit jelent ma számodra kereszténynek lenni? Melyik szó jutna először eszedbe erről?
- Mitől válik valaki kereszténnyé? Attól, hogy megkeresztelték? Attól, hogy templomba jár? Attól, hogy hisz Istenben? Vagy valami mástól?
- Mit gondolsz, ma könnyű vagy nehéz felismerni valakiről, hogy keresztény? Miért?
- Találkoztál már olyan emberrel, akiről úgy érezted, hogy „tükrözi Krisztust”? Mi volt benne az, ami ezt sugallta?
- Volt már olyan helyzet, amikor nehéz volt felvállalni, hogy keresztény vagy? Miért?
- Miért könnyebb sokszor egy ifjúsági táborban vagy egy egyházi közösségben beszélni a hitünkről, mint az iskolában, az egyetemen vagy a munkahelyen?
- Mit jelenthet ma „a föld sójának” lenni egy osztályban, egy baráti társaságban vagy a közösségi médiában?
- Mit jelenthet ma „a világ világosságának” lenni? Miben különbözik ez attól, hogy valaki egyszerűen jó ember szeretne lenni?
- Szerinted a keresztény hit inkább magánügy, vagy természetes módon láthatóvá válik az ember életében? Miért?
- Előfordulhat-e, hogy valaki rendszeresen templomba jár, mégsem formálja a hite a hétköznapiját? És ennek az ellenkezője?
- Mit jelent számodra Jézus kijelentése: „*Ti vagytok...*”? Inkább bátorításnak érzed, vagy inkább felelősségnek? Miért?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

Érdemes újra elolvasni a kijelölt bibliai szakaszt, és csendben végiggondolni, hogy melyik mondata szólított meg leginkább. A következő kérdések ebben szeretnének segítséget nyújtani.

- Ha azok közül, akik ismernek, valaki egyetlen mondatban jellemezne a hitemet, vajon mit mondana?

- Van-e olyan élethelyzet, amelyben könnyen beszélek a hitemről? És van-e olyan, amelyben inkább elhallgatom? Miért?
- Mit jelent számomra ma Jézus kijelentése: „*Ti vagytok a föld sója... Ti vagytok a világ világossága*”? Inkább bátorít, vagy inkább kérdéseket ébreszt bennem?

IMÁDSÁG

Urunk Jézus Krisztus! Köszönjük, hogy megszólítasz bennünket, és magadhoz hívsz. Köszönjük, hogy nem csupán feladatokat adsz, hanem új életet és új identitást ajándékozol azoknak, akik benned bíznak. Sokszor félünk attól, hogy hitünket mások előtt is felvállaljuk. Könnyebb kereszténynek lennünk a templomban, az ifjúsági közösségben vagy a táborban, mint az iskolában vagy a hétköznapi életben. Kérünk, adj bátoriságot, hogy ne szégyelljünk téged követni. Taníts bennünket úgy élni, hogy életünk úgy szóljon rólunk, hogy közben rád mutasson. Formáld gondolatainkat, döntéseinket, kapcsolatainkat és egész életünket, hogy mások is megláthassák bennünk szeretettedet. Ámen.

ÚTRAVALÓ

Jézus nem azt kérdezi tanítványaitól, hogy elég jók-e ahhoz, hogy kövessék őt. Először megszólítja őket, közösséget vállal velük, és megmutatja, kik lehetnek mellette. A keresztény élet nem szerep, amelyet vasárnaponként magunkra öltünk, hanem Krisztussal való kapcsolat, amely fokozatosan átalakítja egész életünket.

A hét során időről időre idézd fel Jézus szavait: „*Ti vagytok a föld sója... Ti vagytok a világ világossága*.” (Mt 5,13–14) Ne azt kérdezd először, mit kell tenned, hanem azt, hogy mit jelent Krisztushoz tartozni ott, ahol éppen vagy: a családban, az iskolában, a munkahelyeden vagy a barátaid között.

Törvény és/vagy evangélium

BIBLIAI TÖRTÉNET

A kalásztépés szombatán (Mk 2,23–28)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

Vannak helyzetek, amikor fontosabb az ember, mint a szabály.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, miért vannak szabályok, és hogyan viszonyul Jézus azokhoz. A beszélgetés segítsen felismerni, hogy a keresztény hit nem a szabályok eltörlésére hív, hanem arra, hogy azok valódi célját Isten szeretetének és az ember javának összefüggésében értsük meg.

*A kalásztépés szombat*on első olvasásra egy egyszerű konfliktusnak tűnhet Jézus és a farizeusok között. Valójában azonban ennél jóval többről van szó. A történet azt a kérdést teszi fel, hogy mi történik akkor, amikor a vallási szabályok fontosabbá válnak annál az embernél, akinek javát eredetileg szolgálniuk kellett volna.

Jézus nem a törvény ellen beszél. Nem azt tanítja, hogy a szabályok feleslegesek vagy hogy mindenki maga döntheti el, melyiket tartja meg. Sokkal inkább arra mutat rá, hogy Isten ajándékai – köztük a szombat is – az ember életét szolgálják. Amikor azonban a szabály öncéllá válik, könnyen elveszíthetjük szem elől azt, akiért adatott.

A beszélgetés célja nem annak eldöntése, hogy szükség van-e szabályokra, hanem annak közös keresése, hogyan segít Jézus megérteni Isten akaratát, és mit jelent a keresztény szabadság a mindennapi életben.

A VEZETŐNEK

Ez az első alkalom a sorozatban, amelyben a résztvevők valószínűleg eltérő igazságérzettel érkeznek a beszélgetésbe. Lesznek, akik szerint a szabályokat minden körülmények között be kell tartani, mert ezek biztosítják a rendet és az igazságosságot. Mások úgy gondolják, hogy a szabályok csak addig érvényesek, amíg nem akadályozzák az embert. Érdemes teret adni mindkét álláspontnak.

Fontos azonban, hogy a beszélgetés ne forduljon át általános társadalmi vagy politikai vitába a szabályokról. A bibliai történet középpontjában nem az áll, hogy mikor szabad megszegni az előírásokat, hanem az, hogyan értelmezi Jézus Isten törvényét.

Különös figyelmet érdemes fordítani arra, hogy a résztvevők megértésük a mózesi törvény és a farizeusi hagyomány különbségét. A történetben Jézus nem Isten parancsát állítja félre, hanem annak olyan értelmezését kérdőjelezi meg, amely a törvény eredeti célját elfedte.

A beszélgetés végére valószínűleg nem minden kérdésre születik egyértelmű válasz. Ez természetes. Fontosabb, hogy a résztvevők felismer-

jék: a keresztény szabadság nem szabálytalanságot jelent, hanem Krisztus követését, aki Isten akaratát mindig az ember javára és üdvösségére mutatja meg.

Kalásztépés szombat (1485–1491 között)

ELINDULÁS

Szinte minden közösségnek megvannak a maga szabályai. Az iskolában házirend, a közlekedésben KRESZ, a sportban játékszabályok, a családban kimondott vagy kimondatlan szokások segítik az együttélést. Többségük azért született, hogy biztonságot, rendet és kiszámíthatóságot teremtsen. Éppen ezért a szabályok önmagukban nem rosszak, sőt nélkülözhetetlenek. Mégis előfordulnak olyan helyzetek, amikor egy szabály alkalmazása igazságtalannak vagy embertelennek tűnik. Talán mindannyian találkoztunk már olyan esettel, amikor valaki a szabályokra hivatkozva nem volt hajlandó segíteni, vagy amikor egy előírás fontosabbnak látszott annál az embernél, akire vonatkozott. Ilyenkor ösztönösen felmerül bennünk a kérdés: valóban ezt szolgálta volna a szabály?

A Biblia világában is fontos szerepe volt a törvénynek. Izráel népe Isten ajándékaként tekintett rá, mert a törvény segítette a közösség életét, védte a gyengéket, és emlékeztette a népet arra, hogy Istenhez tartozik. Jézus sem a törvény ellen lépett fel. Nem azért került konfliktusba a farizeusokkal, mert elutasította az Atya parancsait, hanem azért, mert látta, hogy azok értelmezése olykor fontosabbá vált annál az embernél, akinek javát szolgálniuk kellett volna.

Mostani történetünk első olvasásra egy egyszerű vita a szombat megtartásáról. Valójában azonban sokkal mélyebb kérdést tesz fel: hogyan értjük Isten akaratát? Mi a fontosabb: a szabály pontos betartása vagy annak felismerése, hogy miért adta Isten azt?

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők első benyomásaikat megfogalmazzák. Ne törekedjünk azonnal a helyes válaszok megtalálására, adjunk időt.

- Mi lepett meg leginkább ebben a történetben?
- Szerinted miért tartották problémának a farizeusok azt, amit a tanítványok tettek?
- Mit gondolsz, a tanítványok tudatosan szegték meg a szabályokat, vagy egyszerűen éhesek voltak?
- Miért Dávid történetére hivatkozik Jézus? Mit akar ezzel megmutatni?
- Mit jelenthet Jézus kijelentése: „*A szombat lett az emberért, nem az ember a szombatért*”?
- Mit gondolsz, miért ezzel a mondattal zárul a történet: „*Az Emberfia ura a szombatnak is*”?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

A kalásztépés szombaton története Márk evangéliumának elején, az úgynevezett konfliktustörténetek sorába tartozik (Mk 2,1–3,6). Ezekben a szakaszokban egyre világosabban kirajzolódik a feszültség Jézus és a vallási vezetők között. A vita középpontjában nem pusztán egy-egy szabály áll, hanem az a kérdés, ki jogosult hitelesen értelmezni Isten akaratát.

A történet szerint Jézus tanítványai szombaton kalászekat tépnek, miközben áthaladnak a vetéseken. A mózesi törvény nem tiltotta azt,

hogy valaki kézzel tépjen néhány kalászt a másik ember földjéről, ha éhes volt (vö. 5Móz 23,26). A vita tehát nem a kalásztépésről szólt, hanem arról, hogy szombaton szabad-e ilyet tenni. A farizeusok értelmezése szerint ez már az aratás egyik formájának számított, ezért a nyugalom napjának megszegését jelentette.

Jézus válasza figyelemre méltó. Nem a tanítványok éhségét kezdi magyarázni, hanem Dávid történetére utal (1Sám 21,2–7). Dávid és emberei szükséghelyzetben megették a szent kenyereket, amelyekhez a törvény szerint csak a papok nyúlhattak. Jézus ezzel nem azt állítja, hogy a törvény érvényét veszítette, hanem arra mutat rá, hogy Isten akaratának értelmezésében nem lehet figyelmen kívül hagyni az ember valóságos szükségét.

A történet csúcspontja Jézus kijelentése: „*A szombat lett az emberért, nem az ember a szombatért.*” (Mk 2,27) Ez a mondat nem a szombat eltörléséről szól. Éppen ellenkezőleg: emlékeztet arra, hogy a szombat eredetileg Isten ajándéka. A teremtés rendjéhez tartozik, a pihenés, az istentisztelet és az Istenbe vetett bizalom napja. Ha azonban a szabály fontosabbá válik annál az embernél, akinek javát szolgálnia kellene, elveszíti eredeti rendeltetését.

A történet utolsó mondata még tovább viszi a hangsúlyt: „*Az Emberfia ura a szombatnak is.*” (Mk 2,28) Márk evangéliumában ez nem csupán egy tekintélyigény. Jézus ezzel kijelenti, hogy ő az, aki jogosan értelmezi Isten törvényét, mert benne maga Isten cselekszik. A vita tehát végső soron nem a szombatról szól, hanem Jézus személyéről. A kérdés az, hogy elfogadjuk-e őt annak, akinek vallja magát.

A mai olvasó könnyen úgy értheti ezt a történetet, mintha Jézus azt mondaná: „A szabályok nem fontosak.” A szöveg azonban ennél jóval többet állít. Jézus nem a törvény ellen fordul, hanem visszavezeti hallgatóit Isten eredeti szándékához. A szabályok akkor töltik be rendeltetésüket, ha az életet szolgálják, és Istenhez vezetnek.

NAGYÍTÓ

A kalásztépés szombaton című történet könnyen félreérthető. Első olvasásra úgy tűnhet, mintha Jézus egyszerűen félretenné a szabályokat az ember érdekében. A történet azonban nem ezt mondja. Jézus nem Isten törvényét utasítja el, hanem azt az értelmezést kérdőjelezi meg, amely a törvény eredeti célját szem előtt tévesztette.

Isten törvénye jó. Nem azért adta, hogy megnehezítse az ember életét, hanem hogy megőrizze a teremtet világ rendjét, védje az életet, és segítsen felismerni, mi a jó és mi a rossz. A probléma nem a törvénnyel van, hanem az emberrel, aki sokszor vagy saját céljaira használja fel, vagy éppen úgy próbálja megtartani, hogy közben megfeledez az arról, akinek javát szolgálnia kellene.

Jézus ebben a történetben nem a szabálytalanság mellett érvel. Sokkal inkább arra mutat rá, hogy Isten akarata mindig az ember életét szolgálja. Ezért mondhatja: „*A szombat lett az emberért, nem az ember a szombatért.*” A szombat nem teher, hanem ajándék. Nem az embernek kell a szabály kedvéért élnie, hanem a szabály segíti az embert abban, hogy Isten rendje szerint éljen.

Az evangélikus teológia egyik alapvető felismerése a törvény és az evangélium megkülönböztetése. A törvény megmutatja Isten akaratát, tükröt tart elénk, és ráébreszt arra, hogy önmagunktól nem tudunk tökéletesen Isten szerint élni. Az evangélium ezzel szemben nem újabb követelményeket állít elénk, hanem Krisztusra mutat, aki kegyelmével új életet ajándékozik. A keresztyén ember ezért nem azért igyekszik Isten akaratát szerint élni, hogy kiérdemelje szeretetét, hanem azért, mert Krisztusban már részesült benne.

Ez a történet a keresztyén szabadságról is fontos tanítást ad. A szabadság nem azt jelenti, hogy minden szabály fölött állunk, vagy hogy mindig azt tesszük, amit szeretnénk. A keresztyén szabadság Krisztushoz kötött szabadság. Aki őt követi, nem önmagát állítja a középpontba, hanem egyre inkább felismeri, hogyan szolgálhatja Istent és embertársait.

Ezért a kérdés végül nem az, hogy fontosabb-e az ember, mint a szabály. A történet mélyebb kérdése inkább ez: felismerjük-e Isten ajándékait ajándékként, vagy olyan terhekké tesszük őket, amelyek eltakarják előlünk Krisztust?

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint. Inkább néhány kérdés körül bontakozzon ki valódi párbeszéd, mintsem minden felvetésre csak rövid válaszok szülessenek.

- Mi jut eszedbe először a „szabály” szóról? Inkább biztonságot jelent, vagy inkább korlátokat? Miért?
- Tudsz olyan szabályt mondani, amelyet kezdetben fölöslegesnek tartottál, később mégis megértetted, miért fontos?
- Előfordult már veled, hogy valaki a szabályokra hivatkozva nem segített rajtad? Mit éreztél akkor?
- És olyan helyzet, amikor éppen egy szabály védett meg téged vagy valaki mást?
- A vitaindító állítás szerint: „Vannak helyzetek, amikor fontosabb az ember, mint a szabály.” Mennyire értesz egyet ezzel? Miért? Hol húznád meg a határt?
- Mit gondolsz, a farizeusok valóban rosszat akartak, vagy inkább őszintén úgy hitték, hogy Isten törvényét védik? Mit változtat ez a történet megértésén?
- Miért nem egyszerűen azt mondja Jézus, hogy a tanítványai nem vétkeztek, hanem Dávid történetére hivatkozik?
- Szerinted mi a történet legfontosabb mondata? Miért éppen azt választottad?
- Van-e olyan egyházi vagy gyülekezeti szokás, amelynek ma már nem érted a jelentését? Vajon attól, hogy nem értjük, még lehet fontos?
- Előfordulhat-e, hogy mi is jobban ragaszkodunk bizonyos szokásokhoz vagy szabályokhoz, mint azok eredeti céljához? Tudnál erre példát mondani az iskolából, a családból vagy akár a gyülekezetből?
- Mit jelent számodra Jézus kijelentése: „*A szombat lett az emberért, nem az ember a szombatért.*”?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

A beszélgetés után érdemes újra elolvasni a történetet, és csendben végiggondolni, hogy melyik mondata maradt veled a legerősebben. Nem biztos, hogy minden kérdésre azonnal választ találsz. Lehet, hogy egy-egy felismerés csak napokkal később válik világossá.

- Melyik szabályt tartom a legnehezebben elfogadhatónak? Vajon értem-e, miért született?

- Volt-e már olyan helyzet az életemben, amikor egy szabály mögött később szeretetet vagy bölcsességet fedeztem fel?
- Előfordul-e velem, hogy ragaszkodom valamihez, miközben megfeledekzem arról, hogy mi volt az eredeti célja?

IMÁDSÁG

Urunk! Köszönjük, hogy törvényeid nem azért vannak, hogy terhet jelentsenek számunkra, hanem hogy segítsenek jól élni, szeretni és felelősséget vállalni egymásért. Bocsásd meg, amikor csak a szabályokat látjuk, és közben megfelelkezünk az emberről. Adj bölcsességet, hogy felismerjük akaratodat. Ámen.

ÚTRAVALÓ

A szabályok önmagukban nem ellenségeink. Sokszor éppen azok őrzik meg az életet, a közösséget és a biztonságot. Jézus sem azért jött, hogy félretegyen mindent, amit Isten adott, hanem hogy megmutassa annak eredeti értelmét.

A hét során talán te is találkozol majd olyan helyzetekkel, amikor szabályok, elvárások vagy megszokások vesznek körül. Érdemes ilyenkor feltenni magadnak a kérdést: Mi volt ennek az eredeti célja? Mit szeretne Isten ezen keresztül ajándékozni?

„Ki az én felebarátom?”

BIBLIAI TÖRTÉNET

Az irgalmas samaritánus (Lk 10,25–37)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

Nem lehet mindenkin segíteni.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mit jelent Jézus szerint felebarátnak lenni. A beszélgetés segítsen felismerni, hogy a felebaráti szeretet nem elsősorban azt a kérdést teszi fel, kit kell szeretnünk, hanem azt, hogyan válhatunk mi magunk is felebaráttá a ránk bízott ember számára.

Az *irgalmas samaritánus* példázata a legismertebb bibliai történetek közé tartozik. Sokan úgy ismerik, mint a segítőkészség vagy az önzetlen szeretet példázatát. Jézus azonban egy egészen konkrét kérdésre válaszol vele. Egy törvénytudó azt kérdezi tőle: „*Ki az én felebarátom?*” A kérdés mögött az húzódik meg: meddig terjed a felelősségem, és hol ér véget?

Jézus válasza meglepő. Nem felsorolja, kiket kell szeretni, és nem húzza meg a felebarátság határait. Ehelyett egy történetet mond el, amelynek végére maga a kérdés változik meg. A hangsúly már nem azon van, hogy ki tartozik a felebarátaink közé, hanem azon, hogy mi készek vagyunk-e felebaráttá válni.

A beszélgetés célja nem büntudatot kelteni amiatt, hogy nem tudunk mindenkin segíteni. Sokkal inkább annak közös keresése, hogyan formálja Krisztus a másik emberhez való viszonyunkat, és hogyan tanít bennünket olyan szeretetre, amely nem előítéletekből vagy érdekekből indul ki, hanem Isten irgalmából táplálkozik.

A VEZETŐNEK

Ez a példázat sok résztvevő számára ismerős lesz. Éppen ezért fontos, hogy ne elégedjünk meg az első, kézenfekvő válaszokkal. A legtöbben valószínűleg azt mondják majd, hogy a történet arra tanít: segítsünk másokon. Ez igaz, de önmagában még nem ragadja meg Jézus mondani-valójának mélységét.

Érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy a példázat nem önálló történetként hangzik el, hanem egy párbeszéd részeként. A törvénytudó eredetileg az örök élet felől érdeklődik, majd – önmagát igazolni akarva – felteszi a kérdést: „*Ki az én felebarátom?*” A példázat erre a kérdésre válaszol, de úgy, hogy közben teljesen új megvilágításba helyezi azt.

A beszélgetés során valószínűleg szóba kerülnek majd segítségnyújtás határai, a közöny, a félelem vagy az előítéletek. Ezek fontos témák, de ügyeljünk arra, hogy ne csupán erkölcsi dilemmákról beszélgessünk. Vezessük vissza újra és újra a figyelmet Jézusra, aki nem egyszerűen jó cselekedetre buzdít, hanem Isten irgalmát teszi láthatóvá.

Különösen fontos lesz majd a Gondolatok az ígéről során megmutatni, hogy a samaritánus nem véletlenül a történet hőse. A példázat hallgatói számára ő kívülről, sőt sokak szemében ellenség volt. Jézus

éppen ezzel bontja le azokat a vallási és társadalmi határokat, amelyek alapján az emberek eldöntötték, kit tekintenek felebarátnak.

Rembrandt van Rijn: Az irgalmas samaritánus (1635–1636 között)

ELINDULÁS

Nap mint nap emberek százai mellett haladunk el. Az iskolában, az egyetemen, a munkahelyen, a buszon vagy éppen a közösségi médiában is találkozunk olyanokkal, akiknek szükségük lenne segítségre, figyelemre vagy egy bátorító szóra. Mégis könnyen előfordul, hogy észre sem vesszük őket. Nem feltétlenül azért, mert közömbösek vagyunk, hanem mert sietünk, fáradtak vagyunk, vagy egyszerűen túl sok mindenre kell egyszerre figyelnünk.

Sokszor nem is a segítőkészség hiányzik belőlünk, hanem az, hogy nehéz felismernünk, mikor és hogyan tudunk valóban segíteni. Valóban nekem kell segítenem? Nem lenne jobb, ha valaki más tenné? Mi van,

ha visszaélnék a bizalmammal? Hol vannak a segítségnyújtás határai? Ezek valós kérdések, amelyekre nincs minden helyzetben egyszerű válasz.

Korunk egyik sajátossága, hogy olyan emberek szenvedéséről is nap mint nap értesülünk, akikkel soha nem találkoztunk személyesen. Egyetlen nap alatt több tragédiáról szerezhetünk tudomást, mint amennyivel korábbi nemzedékek hosszú idő alatt találkoztak. Ez egy-szerre növelheti az együttérzésünket és tehet bennünket érzéketlenné. Könnyen felmerülhet bennünk a kérdés: meddig tart a felelősségem? Ki az, aki valóban az én segítségemre vár?

Jézus korában is hasonló kérdés foglalkoztatta az embereket. A törvénytudó nem azt kérdezi, hogy fontos-e szeretni a másik embert. Ezt ő maga is tudja. Inkább azt szeretné tisztázni, hol húzódik ennek a szeretetnek a határa. Ki az, akit még felebarátomnak kell tekintenem, és ki az, aki már kívül esik ezen a körön?

Jézus válasza azonban nem egy új szabály vagy pontos meghatározás. Egy történetet mond el. A példázat végére pedig már nem ugyanaz a kérdés hangzik el, mint az elején. Ezért érdemes figyelmesen olvasnunk: lehet, hogy a történet végére bennünk is megváltozik a kérdés.

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt szánni arra, hogy a résztvevők első benyomásait megfogalmazzák. Ne siessünk a tanulság levonásával. Először figyeljük meg együtt a történetet, és próbáljuk megérteni, mi történik benne.

- Mi lepett meg leginkább a példázatban?
- Melyik szereplő áll hozzád a legközelebb? Miért?
- Mit gondolsz, miért ment tovább a pap és a lévita? Szerinted közbűbősek voltak, vagy lehetett más okuk is?
- Miért lehetett meglepő Jézus hallgatói számára, hogy éppen a samaritánus áll meg segíteni?
- Mit gondolsz, mi a történet fordulópontja?
- Ha te lettél volna a törvénytudó helyében, mit válaszoltál volna Jézus utolsó kérdésére?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

Az *irgalmas samaritánus* példázata nem önálló történetként hangzik el, hanem egy párbeszéd részeként. Egy törvénytudó azzal a kérdéssel fordul Jézushoz: „*Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?*” (Lk 10,25) Jézus nem ad azonnali választ, hanem visszakérdez: mit mond erről a törvény? A törvénytudó helyesen idézi a kettős szeretetparancsot: szeretni Istent teljes szívvel, és szeretni felebarátunkat, mint önmagunkat. A beszélgetés azonban itt nem ér véget. A következő mondat árulja el, mi foglalkoztatja valójában: „*De az igazolni akarta magát, ezért megkérdezte Jézustól: »De ki az én felebarátom?»*” (Lk 10,29)

Ez a mondat a példázat kulcsa. A törvénytudó nem azt kérdezi, hogyan szeresse a felebarátját, hanem azt szeretné tudni, kit kell egyáltalán felebarátnak tekintenie. Más szóval: hol húzódik a szeretet határa?

Jézus erre meghatározás helyett történetet mond. Az út Jeruzsálemből Jerikóba körülbelül 25–30 kilométer hosszú volt, és jelentős szintkülönbséget járt be: Jeruzsálem magaslatáról vezetett le a Jordánvölgy mélyebben fekvő vidékére. A magányos, kietlen útszakasz alkalmas hely lehetett rablótámadásokra, ezért Jézus hallgatói számára életszerű helyszíneként jelenhetett meg. Itt a példázatbeli kifosztott ember teljesen kiszolgáltatott helyzetbe kerül. Sem származását, sem valását, sem társadalmi helyzetét nem ismerjük. Lukács szándékosan nem árul el róla többet. Egyszerűen ember.

Először egy pap, majd egy lévita érkezik. Mindketten a jeruzsálemi templom szolgálatához kapcsolódnak. A példázat nem mondja meg, miért mennek tovább. A későbbi magyarázatok gyakran feltételezik, hogy a tisztasági törvények miatt nem akartak halotthoz érni, de a szöveg ezt nem állítja. Lukács inkább nyitva hagyja a kérdést. Ez arra buzdítja az olvasót, hogy ne ítélkezzen túl gyorsan, hanem őszintén tegye fel magának a kérdést: vajon én hogyan döntöttem volna?

A történet fordulópontja a samaritánus megjelenése. A zsidók és a samaritánusok között évszázados vallási és társadalmi feszültség húzódott. Jézus hallgatói aligha számítottak arra, hogy éppen ő lesz a példázat pozitív szereplője. A samaritánus azonban nem kérdezi, ki fekszik az út szélén, nem mérlegeli, megérdemli-e a segítséget, és nem számolja a költségeket. Meglátja a sebesültet, megszánja, odamegy

hozzá, ellátja sebeit, gondoskodik róla, majd másnap is folytatja a segítségnyújtást. Lukács részletes leírása azt hangsúlyozza, hogy az irgalom nem pillanatnyi érzés, hanem cselekvő szeretet.

A példázat végén Jézus ismét kérdez. Nem azt: „Ki volt ennek az embernek a felebarátja?” hanem: *Ki volt a felebarátja annak, aki a rablók kezébe esett?* (Lk 10,36) A kérdés megfordul. A törvénytudó azt szeretete volna tudni, kit kell szeretnie. Jézus viszont arra irányítja a figyelmet, hogyan válhat valaki maga is felebaráttá.

A példázat így nem a felebarát fogalmát határozza meg, hanem a szeretet irányát. Nem azt mondja meg, kik tartoznak bele a szeretet körébe, hanem arra hív, hogy mi magunk váljunk irgalmassá.

NAGYÍTÓ

Az irgalmas samaritánus példázatát sokszor úgy értelmezik, mint a segítőkészség vagy az önzetlen szeretet példáját. Kétségtelen, hogy erről is szól, de Jézus ennél mélyebbre vezet. A példázat a segítünk-e másokon kérdésén túl arra is rákérdez, hogyan tekintünk a másik emberre.

A törvénytudó azt szeretné tudni, meddig terjed a felelőssége. Kérdése mögött az a szándék húzódik meg, hogy meghatározza a felebaráti szeretet határait. Jézus azonban nem új szabályt ad, és nem sorolja fel, kik tartoznak bele ebbe a körbe. Ehelyett megváltoztatja a nézőpontot. Nem azt kérdezi, kit kell szeretnünk, hanem azt, hogyan válhatunk mi magunk felebaráttá.

Ez a fordulat az evangélikus teológia számára is meghatározó. A keresztény élet nem elsősorban szabályok teljesítése, hanem válasz Isten megelőző szeretetére. Nem azért fordulunk embertársaink felé, hogy kiérdemeljük Isten szeretetét, hanem azért, mert Krisztusban már megtapasztaltuk azt.

Luther gyakran hangsúlyozta, hogy a keresztény ember egyszerre szabad és szolgáló. Krisztus megszabadít bennünket attól, hogy önmagunk igazolásával foglalkozzunk. Ez a szabadság azonban nem öncélú. Éppen ellenkezőleg: képessé tesz arra, hogy figyelmünk önmagunkról a másik ember felé forduljon. A szeretet így nem elsősorban érzés vagy elhatározás, hanem a hit természetes következménye.

A példázat arra is emlékeztet, hogy Isten gyakran egészen váratlan embereken keresztül mutatja meg irgalmát. A samaritánus Jézus hallgatói számára kívülről volt. Éppen ezért döbbenetes, hogy ő válik a törté-

net példaképévé. Isten irgalma nem igazodik emberi előítéleteinkhez vagy határainkhoz. Sokszor éppen azok által érkezik hozzánk, akiktől a legkevésbé várnánk.

A keresztény ember ezért nem elsősorban azt keresi, hogy ki érdemli meg a segítségét. Inkább nyitott szemmel jár, és igyekszik felismerni azt az embert, akit Isten éppen elé állít. A felebarát nem elvont fogalom, hanem a konkrét ember, akivel életünk útján találkozunk.

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint.

- Mit gondoltok a vitaindító állításról: Nem lehet mindenkin segíteni. Egyetértetek vele? Miért igen, vagy miért nem?
- Miért éppen a samaritánus válik Jézus példázatának pozitív szereplőjévé? Mit üzenhetett ez Jézus korabeli hallgatóinak, és mit üzen ma nekünk?
- A törvénytudó azt kérdezi: „*Ki az én felebarátom?*” Jézus viszont a történet végén más kérdést tesz fel. Miért fontos ez a nézőpontváltás?
- Mit jelent a gyakorlatban felebaráttá válni? Miben több ez annál, mint időnként segíteni másokon?
- Hogyan különböztethető meg a keresztény szeretet a pusztá emberségtől vagy segítőkészségtől? Mit ad ehhez Krisztus példája?
- Találkoztál-e már olyan helyzettel, amikor nehéz volt félretenni az előítéleteidet vagy a távolságtartásodat valakivel szemben? Mi segített abban, hogy mégis nyitott maradj?
- Kik azok a „sebzett emberek” a saját környezetben, akiket talán könnyű lenne észrevétlenül kikerülni? Mit jelenthetne ma számukra felebaráttá válni?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

A példázat hallgatóihoz hasonlóan mi is könnyen feltehetjük a kérdést: „*Ki az én felebarátom?*” A hét során azonban érdemes megpróbálni Jézus szemszögéből is végiggondolni ezt a történetet. Lehet, hogy a kérdés nemcsak arról szól, kit kell szeretnünk, hanem arról is, hogyan válhatunk mi magunk felebaráttá.

- Volt-e ezen a héten olyan ember, akinek a szükségét észrevettem, de mégsem tettem semmit? Mi tartott vissza?
- Kivel szemben vannak bennem előítéletek? Hogyan befolyásolják ezek a másik emberhez való viszonyomat?
- Ki volt az, aki életem egy nehéz időszakában felebaráttá vált számomra? Mit tanultam ebből?
- Mit jelent számomra ma Jézus kérdése: „*Ki volt a felebarátja annak, aki a rablók kezébe esett?*” (Lk 10,36)? Inkább vigasztal, vagy inkább önvizsgálatra hív?

IMÁDSÁG

Urunk Jézus Krisztus! Köszönjük, hogy nemcsak tanítasz bennünket a szeretetről, hanem te magad is lehajoltál hozzánk. Köszönjük, hogy irgalmaddal újra és újra felemelsz, amikor elesünk, és nem fordulsz el tőlünk, amikor segítségre szorulunk. Segíts, hogy észrevegyük azokat az embereket, akiket ránk bízol. Adj bölcsességet, hogy felismerjük, mikor van szükség a segítségünkre, és bátorságot, hogy ne menjünk közömbösen tovább. Taníts bennünket úgy szeretni, ahogyan te szeret-tél bennünket: irgalommal, türelemmel és önzés nélkül. Ámen.

ÚTRAVALÓ

A példázat végén Jézus csendesen megfordítja a kérdést. Nem arra irányítja a figyelmünket, hogy ki a felebarátunk, hanem arra, hogyan lehetünk mi magunk is felebaráttá a másik ember számára. Ez nem azt jelenti, hogy minden ember minden problémáját meg tudjuk oldani. Azt viszont igen, hogy nyitott szemmel és nyitott szívvel járhatunk a világban.

390

A hét során talán te is találkozol majd valakivel, akinek szüksége lesz egy beszélgetésre, egy bátorító szóra, egy gesztusra vagy éppen arra, hogy valaki egyszerűen ne menjen el mellette. Lehet, hogy éppen ebben a találkozásban hív Krisztus arra, hogy felebaráttá válj.

A szeretet sokszor nem rendkívüli tettekben kezdődik, hanem abban, hogy észrevesszük a másik embert.

Mit jelent követni Jézust?

BIBLIAI TÖRTÉNET

A gazdag ifjú (Mk 10,17–31)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

Mindenkinek van valami, ami fontosabb számára Istennél.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mit jelent Jézus követése, és felismerjük, hogy a tanítványság nem pusztán erkölcsi szabályok betartását jelenti, hanem bizalmat Krisztus iránt. A történet segítsen őszintén szembenézni azokkal a dolgokkal is, amelyekhez talán erősebben ragaszkodunk, mint Istenhez.

A gazdag ifjú története első olvasásra a pénzről és a gazdagságról szól. Valójában azonban ennél mélyebb kérdést tesz fel. Mi az, amihez a leginkább ragaszkodunk? Miben keressük a biztonságunkat? Mi az, amitől a legnehezebben tudnánk megválni?

Jézus nem elutasítja a hozzá forduló fiatalembert. Éppen ellenkezőleg: Márk evangéliuma külön kiemeli, hogy „*Jézus rátekintett, és megkedvelte őt*” (Mk 10,21a). Ez a szeretetteljes tekintet meghatározza az egész történetet. Amit Jézus kér, nem próbatétel vagy büntetés, hanem meghívás egy új életre.

A beszélgetés célja nem az, hogy elítéljük a gazdagságot vagy a jólétet. Sokkal inkább annak közös keresése, mit jelent úgy követni Krisztust, hogy életünk középpontjába ne a birtokolt javak, a teljesítményünk vagy más biztonságot ígérő dolgok kerüljenek, hanem ő maga.

A VEZETŐNEK

Ez a történet könnyen félreérthető. A résztvevők közül többen valószínűleg úgy érzik majd, hogy Jézus túl nagy áldozatot kér a fiatalembertől. Mások azt emelik ki, hogy a gazdagság veszélyes, mert eltávolít Istentől. Érdemes teret adni ezeknek a véleményeknek, ugyanakkor ügyelni arra, hogy a beszélgetés ne szűküljön le a pénzről szóló vitára.

Fontos hangsúlyozni, hogy Jézus nem minden tanítványától kérte ugyanazt. A történet személyes megszólítás. A kérdés ezért nem az, hogy minden kereszténynek le kell-e mondania a vagyonáról, hanem az, hogy

mi akadályozza ezt a fiatalembert – és bennünket – abban, hogy szabadon kövessük Krisztust.

A beszélgetés során valószínűleg szóba kerülnek majd a pénz, a fogyasztás, a siker, a közösségi média, a teljesítménykényszer vagy a függőségek különböző formái. Ezek fontos témák, de ne önmagukban kerüljenek a középpontba. Segítsük a résztvevőket abban, hogy a bibliai történet felől gondolkodjanak ezekről a kérdésekről, és ne fordítva.

Különösen fontos lesz majd az Gondolatok az ígéről során rámutatni arra, hogy a történet kulcsmondatát nem a lemondásról szóló felszólítás, hanem Jézus szeretetteljes tekintete és meghívása adja. A „Kövess engem!” nem pusztán követelmény, hanem meghívás bizalomra és közösségre.

Jézus és a gazdag ifjú (1485–1491 között. Rijksmuseum)

ELINDULÁS

Mindannyiunk életében vannak dolgok, amelyek fontosak számunkra. Lehet ez egy emberi kapcsolat, a családjunk, a tanulmányaink, a munkánk, a jövőnkől alkotott elképzeléseink, vagy akár olyan tárgyak, amelyekhez különösen ragaszkodunk. Ezek önmagukban nem rosszak. Sokszor éppen Isten ajándékai.

Mégis előfordulhat, hogy egy-egy dolog annyira fontossá válik számunkra, hogy nélküle már el sem tudjuk képzelni az életünket. Biztonságot ad, meghatározza az önértékelésünket, vagy úgy érezzük, nélküle kevesebbek lennénk. Ilyenkor érdemes feltenni a kérdést: vajon mihez ragaszkodom a leginkább?

Korunkban különösen sok minden verseng a figyelmünkért. A fogyasztói kultúra azt üzeni, hogy mindig többre van szükségünk. A közösségi média gyakran azt sugallja, hogy értékünket a teljesítményünk, a népszerűségünk vagy a visszajelzések száma határozza meg. Könnyen kialakulhat bennünk az a meggyőződés, hogy ezek adják az életünk biztonságát és értelmét.

A *gazdag ifjú* története azonban nem elsősorban a pénzről szól. Egy olyan emberrel találkozunk benne, aki komolyan keresi Istent, szeretne helyesen élni, és őszintén kérdez. Jézus nem elutasítja, hanem szeretettel fordul felé. A beszélgetés során mégis kiderül, hogy van valami, amihez erősebben kötődik, mint ahhoz, aki megszólította.

Ez a történet bennünket is kérdez. Nem azt, hogy gazdagok vagyunk-e vagy szegények, hanem azt, mihez kötjük a biztonságunkat, és mit jelent számunkra Jézus hívása: „*Kövess engem!*”

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők megfogalmazzák első benyomásaikat. Ne törekedjünk azonnal a tanulságok levonására. Figyeljük meg együtt a történetet, és próbáljuk megérteni, mi történik benne.

- Mi lepett meg leginkább ebben a történetben?
- Mit gondolsz, miért fut oda a fiatalember Jézushoz? Mit árul el ez róla?
- Melyik mondatot érzed a történet fordulópontjának? Miért?
- Mit jelent számodra az a mondat, hogy „*Jézus rátekintett, és megkedvelte őt*”? Miért fontos, hogy Márk ezt külön megemlíti?
- Mit gondolsz, miért távozott szomorúan a fiatalember?
- Szerinted valóban a gazdagság volt a problémája, vagy valami más?
- Miért döbbennek meg a tanítványok Jézus szavain?
- Mit jelenthet Jézus kijelentése: „*Az embereknél ez lehetetlen, de nem az Istennél*”?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

A *gazdag ifjú* története Márk evangéliumának második felében hangzik el, amikor Jézus már tanítványaival együtt Jeruzsálem felé tart. A tanítványságról, a szolgálatról és az Isten országáról szóló tanítások sorába illeszkedik. A történet középpontjában nem a vagyon kérdése áll, hanem az, mit jelent Jézus követése.

A történet egy szokatlan gesztussal kezdődik. Egy ember odafut Jézushoz, térdre borul előtte, és megkérdezi: *„Jó Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?”* (Mk 10,17) Kérdése őszintének tűnik. Nem vitatkozni akar Jézussal, hanem választ keres. Jézus először a parancsolatokra irányítja a figyelmét. A férfi azt válaszolja, hogy ezeket ifjúságától fogva megtartotta. A szöveg nem utal arra, hogy hazudna vagy képmutató lenne.

Márk evangéliuma ezen a ponton egy különleges megjegyzést tesz: *„Jézus rátekintett, és megkedvelte őt.”* (Mk 10,21) Ez a mondat csak Márknál olvasható. Fontos hangsúly, mert világossá teszi, hogy Jézus szavai nem elutasításból vagy szigorúságból fakadnak, hanem szeretetből. Amit ezután mond, nem próbatétel vagy megalázás, hanem személyes meghívás.

Jézus arra szólítja fel a férfit, hogy adja el vagyonát, ossza szét a szégyenek között, majd kövesse őt. Nem általános parancsot fogalmaz meg minden ember számára, hanem egy konkrét embert szólít meg annak élethelyzetében. A történet nem azt állítja, hogy a vagyon önmagában rossz. Sokkal inkább azt mutatja meg, hogy a férfi számára éppen ez az a pont, ahol nem tudja teljesen Jézusra bízni magát.

A férfi szomorúan távozik, *„mert nagy vagyona volt”* (Mk 10,22). A történet azonban itt nem ér véget. Jézus ezután tanítványaihoz fordul, akik megdöbbennek szavain. Koruk gondolkodásában a gazdagságot gyakran Isten áldásának tekintették. Ha egy gazdag embernek is nehéz bejutnia Isten országába, akkor valóban felmerül a kérdés: *„Akkor ki üdvözülhet?”* (Mk 10,26)

Jézus válasza a történet teológiai csúcspontja: *„Az embereknek lehetetlen, de Istennek nem, mert Istennek minden lehetséges.”* (Mk 10,27) Ezzel világossá teszi, hogy az örök élet nem emberi teljesítmény vagy érdem eredménye. Az üdvösség Isten ajándéka.

NAGYÍTÓ

A *gazdag ifjú* története arra emlékeztet, hogy a keresztény hit középpontjában nem az áll, mit tudunk felmutatni Isten előtt, hanem az, hogy rábízunk-e magunkat Krisztusra. A történet elején a fiatalember kérdése is erre utal: mit kell tennie ahhoz, hogy elnyerje az örök életet. Gondolkodásának középpontjában még mindig a saját teljesítménye áll.

Jézus azonban nem újabb feladatot ad számára, hanem önmagához hívja. A „*Kövess engem!*” nem elsősorban lemondásra szólító felszólítás, hanem meghívás a vele való közösségre. A tanítványság nem egy követelménylista teljesítésével kezdődik – és nem is azzal folytatódik –, hanem azzal, hogy az ember Krisztusban Istenre bízza az életét.

Teológiánk ezért hangsúlyozza, hogy az üdvösség nem emberi érdem vagy teljesítmény eredménye. A történet végén Jézus szavai erre irányítják a figyelmet: az ember önmagát nem tudja megváltani. Amit saját erejéből nem tud elérni, azt Isten kegyelemből ajándékozza.

Ez nem jelenti azt, hogy Jézus követése ne járna döntésekkel vagy áldozatokkal. A tanítványság sokszor valóban lemondással is együtt jár. Ezek azonban nem az üdvösség feltételei, hanem annak a bizalomnak a következményei, amely Krisztus hívására válaszol.

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint.

- Mi ad számodra biztonságot a mindennapokban? Miért éppen az?
- Mit gondolsz, miért fut oda a fiatalember Jézushoz? Mit keres valójában?
- Egyetértesz a vitaindító állítással: Mindenkinek van valami, ami fontosabb számára Istennél? Miért igen, vagy miért nem?
- Miért hangsúlyozza Márk, hogy Jézus megszerette ezt az embert, mielőtt megszólította? Mit változtat ez a történet értelmezésén?
- Szerinted mihez ragaszkodnak leginkább a mai fiatalok? Mi adja számukra az önbizalmat vagy a biztonságot?
- Lehet-e valami jó dolog – például a tanulás, a sport, a siker, a pénz vagy akár egy kapcsolat – úgy fontos az életünkben, hogy közben háttérbe szorítsa Istent?

- Mit jelenthet ma Jézus hívása: „*Kövess engem!*”? Mire hívhat bennünket a saját élethelyzetünkben?
- Mit jelent számodra Jézus kijelentése, hogy az ember számára lehetetlen az, ami Istennél lehetséges?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

A gazdag ifjú története könnyen arra készíthet bennünket, hogy első sorban a vagyonra gondoljunk. Jézus kérdése azonban mélyebbre vezet. Arra hív, hogy őszintén végiggondoljuk: mi az, amihez a leginkább ragaszkodunk, és miben keressük életünk biztonságát.

- Mi az, amiről most a legnehezebben tudnék lemondani? Miért éppen ez ilyen fontos számomra?
- Volt-e már olyan helyzet az életemben, amikor úgy éreztem, Jézus nehéz döntés elé állított? Mit tanultam abból az időszakból?
- Mit jelent számomra ma Jézus hívása: „*Kövess engem!*”? Inkább bátorít, vagy inkább bizonytalanságot ébreszt bennem?

IMÁDSÁG

Urunk! Köszönjük, hogy ismersz bennünket, és úgy tekintesz ránk, ahogyan a gazdag ifjúra is tekintettél: szeretettel. Te látod mindazt, ami örömet ad az életünkben, és azt is, amihez túlságosan ragaszkodunk. Adj bátorságot, hogy őszintén rád bízunk magunkat, és ne azokban a dolgokban keressük a biztonságunkat, amelyek múlandók. Taníts bennünket követni téged a mindennapokban, hogy örömmel induljunk arra az útra, amelyre hívsz. Ámen.

ÚTRAVALÓ

Jézus ma is hív bennünket: „*Kövess engem!*” Ez a hívás nem mindenkinek ugyanazt jelenti. Nem ugyanarra az útra vezet, és nem ugyanazokról a dolgokról kell lemondanunk. Egy valamiben azonban minden tanítvány útja közös: Jézus arra hív, hogy egyre inkább benne bízunk.

A hét során érdemes megfigyelni, mi az, amihez ösztönösen fordulunk, amikor bizonytalanságot élünk át. Hol keressük a biztonságot? Mi ad reményt, amikor nehéz döntések előtt állunk?

A tanítványság nem azzal kezdődik, hogy minden kérdésünkre választ kapunk. Azzal kezdődik, hogy meghalljuk Krisztus hívását, és napról napra újra elindulunk vele.

Mit jelent valóban látni?

BIBLIAI TÖRTÉNET

A vak Bartimeus meggyógyítása (Mk 10,46–52)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

Segítséget kérni nem a gyengeség jele.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mit jelent Jézushoz fordulni segítségért, és felismerjék, hogy a hit nem elsősorban emberi teljesítmény, hanem bizalom Krisztusban. A történet segítsen meglátni azt is, hogy Jézus nem az ember társadalmi helyzetét, teljesítményét vagy korlátait látja, hanem magát az embert.

A vak Bartimeus meggyógyítása első olvasásra egy csodatörténet. Márk evangéliumában azonban ennél többről szól. Bartimeus nemcsak vak, hanem koldus is. Az út szélén ül, mások segítségére szorul, és sokkal inkább elhallgattatnák, mintsem meghallanák a kiáltását. Jézus azonban megáll mellette.

A történet azt is megmutatja, hogy a hit nem mindig csendes bizonyosság. Néha inkább kétségbeesett kiáltás, amely Jézushoz fordul segítségért. Bartimeus nem tudja megoldani saját helyzetét, mégis bízik abban, hogy Jézus meghallja őt.

A beszélgetés célja nem csupán annak végiggondolása, mit jelent segítséget kérni, hanem annak felismerése is, hogy Krisztus követése új látásmódot ajándékozik. Megtanít másként tekinteni önmagunkra, a másikkal emberre és Istenre.

A VEZETŐNEK

A résztvevők valószínűleg elsősorban a gyógyítás csodájára figyelnek majd. Érdekes azonban segíteni őket abban, hogy észrevegyék a történet többi szereplőjét és a közöttük lévő kapcsolatokat is.

Különösen fontos Bartimeus társadalmi helyzete. Vak emberként koldulásból élt, ezért nemcsak testi fogyatéka, hanem szegénysége és kiszolgáltatottsága is meghatározta az életét. Az út szélén ülő Bartimeus a társadalom peremére szorult ember képe. Jézus azonban

nem kerüli el, hanem megáll, megszólítja és szóba áll vele. Ez a gesztus önmagában is sokat elárul arról, hogyan tekint Jézus az emberre.

Érdemes figyelni a sokaság szerepére is. Ugyanazok az emberek, akik először csendre intik Bartimeust, később már bátorítják: „*Bízzál, kelj fel, hív téged!*” (Mk 10,49). A történet így nemcsak Bartimeusról szól, hanem arról is, hogy egy közösség akadályozhatja vagy segítheti valakinek a Krisztushoz vezető útját.

A beszélgetés során természetesen szóba kerülhet a fogyatékkal élők helyzete, a szegénység, a társadalmi kirekesztés vagy az emberi méltóság kérdése is. Fontos azonban, hogy ezek ne önálló témákká váljanak, hanem mindig a bibliai történetből kiindulva kerüljenek elő. Jézus magatartása adja meg ezeknek a kérdéseknek a valódi értelmezési keretét.

William Blake: Jézus meggyógyítja a vak Bartimeust (1799–1800 között)

ELINDULÁS

Segítséget kérni sokszor nehezebb, mint segíteni másokon. Sokan attól tartanak, hogy gyengének tűnnek, ha segítséget kérnek, vagy attól

félnek, hogy mások nem értik meg őket. Előfordul, hogy inkább egyedül próbáljuk megoldani a problémáinkat, még akkor is, amikor érezzük, hogy szükségünk lenne valakire.

Nemcsak személyes nehézségeinkkel kapcsolatban igaz ez. Vannak emberek, akiket a környezetük könnyen észre sem vesz. Idősek, betegek, fogyatékossgal élők, szegénységben élők vagy éppen azok, akik valamilyen okból a közösség peremére szorultak. Néha nem rossz szándékból fordulunk el tőlük, hanem azért, mert sietünk, bizonytalanok vagyunk, vagy nem tudjuk, hogyan közeledjünk hozzájuk.

Bartimeus története egyszerre szól erről a két tapasztalatról. Egy emberről, aki segítségre szorul, és nem fél kiáltani. Ugyanakkor egy közösségről is, amely először el akarja hallgattatni, később mégis Jézushoz vezeti.

A történet arra hív bennünket, hogy végiggondoljuk: milyen embereket veszünk észre magunk körül? Kinek a hangját halljuk meg? És mi magunk merünk-e segítséget kérni, amikor arra van szükségünk?

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők megfogalmazzák első benyomásaikat. Ne siessünk a következtetésekkel. Figyeljük meg együtt a történetet, és keressük meg azokat a részleteket, amelyek első olvasásra talán elkerülnék a figyelmünket.

- Mi lepett meg leginkább ebben a történetben?
- Miért nem hallgat el Bartimeus, amikor csendre intik? Mit árul el ez a hitéről?
- Mit gondolsz, miért áll meg Jézus? Hiszen sokan vették körül.
- Melyik szereplővel tudsz most a leginkább azonosulni: Bartimeussal, a sokasággal vagy a tanítványokkal? Miért?
- Mit jelenthet az, hogy Bartimeus ledobta a felsőruháját, mielőtt Jézushoz ment?
- Miért kérdezi meg Jézus: „*Mit akarsz, mit tegyek veled?*” (Mk 10,51), amikor nyilvánvalónak tűnik Bartimeus kérése?
- Mi változik meg a történet végére Bartimeus életében a gyógyuláson kívül?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

A vak Bartimeus meggyógyítása Márk evangéliumának utolsó gyógyítási története. Közvetlenül Jézus jeruzsálemi bevonulása előtt hangzik el, így különös jelentősége van. A történet nemcsak egy csodát beszél el, hanem lezárja Jézus nyilvános szolgálatának egyik szakaszát, és előkészíti a passió eseményeit.

Bartimeus Jerikóban, az út szélén ül. Márk külön megemlíti, hogy vak és koldus. Ez nem pusztán életrajzi adat. A korabeli társadalomban a testi fogyatékoság gyakran együtt járt a szegénységgel és a társadalmi kiszolgáltatottsággal. Bartimeus nemcsak látását veszítette el, hanem a közösség peremére is szorult. Az út szélén ülő koldus képe ezt a kiszolgáltatottságot jeleníti meg.

Amikor meghallja, hogy Jézus közeledik, hangosan kiáltani kezd: „*Dávid Fia, Jézus, könyörülj rajtam!*” (Mk 10,47). Ez a megszólítás különösen jelentős. Bartimeus nem egyszerűen csodatevőként tekint Jézusra, hanem messiási címmel szólítja meg. Miközben testi értelemben vak, hitben többet lát sokaknál, akik egész idő alatt Jézussal együtt jártak.

A sokaság először el akarja hallgattatni. Bartimeus azonban még hangosabban kiált. Ez a kitartás nem makacsság, hanem bizalom. Tudja, hogy egyedül Jézustól remélhet segítséget.

A történet egyik legszebb mozzanata, hogy Jézus megáll. Nem megy tovább, nem siet, hanem megszakítja útját Bartimeus miatt. Ezután nem maga hívja oda, hanem a körülötte állókat bízta meg ezzel: „*Hívjátok ide!*” (Mk 10,49). A sokaság szerepe ezzel gyökeresen megváltozik. Akik addig akadályozták Bartimeust, most közvetítőivé válnak Jézus hívásának.

Márk egy apró, mégis beszédes részletet is megőrzött: Bartimeus felugrik, ledobja felsőruháját, és Jézushoz siet. A felsőruha valószínűleg egyetlen értékes tulajdona volt, amely nappal ruhaként, éjszaka takaróként is szolgált. A mozdulat jól érzékelteti, hogy semmi sem fontosabb számára annál, hogy eljusson Jézushoz.

Jézus kérdése első hallásra meglepő: „*Mit akarsz, mit tegyek veled?*” (Mk 10,51). Nem azért kérdezi, mert nem tudja, mire vágyik Bartimeus. A kérdés méltóságot ad neki. Nem tárgyként vagy problémaként kezeli, hanem megszólítja, és lehetőséget ad arra, hogy maga mondja ki kérését.

A történet végén Bartimeus visszanyeri látását, de Márk itt sem áll meg. Az utolsó mondat így szól: „...és követte őt az úton.” (Mk 10,52). A gyógyulás nem lezárása, hanem kezdete a történetnek. Bartimeus nem egyszerűen látó emberré válik, hanem Jézus követőjévé.

NAGYÍTÓ

Bartimeus története arra emlékeztet, hogy a hit mindenekelőtt bizalom. A vak koldusnak nincs vagyona, társadalmi tekintélye vagy olyan teljesítménye, amelyre hivatkozhatna. Egyetlen reménysége Jézus. Hite nem abban mutatkozik meg, hogy mindent ért vagy minden kérdésére választ kapott, hanem abban, hogy segítségért hozzáfordul. A hit ugyanis nem emberi érdem vagy teljesítmény, hanem ráhagyatkozás Krisztusra.

A történet ugyanakkor az emberi méltóságról is fontos tanúságot tesz. Bartimeus a társadalom peremére szorult ember: vak, koldus, akinek a hangját sokan el akarják hallgattatni. Jézus azonban nem a hiányait vagy a társadalmi helyzetét látja benne, hanem az embert. Megáll előtte, megszólítja, meghallgatja, és méltóságát megerősítve kérdezi: „Mit akarsz, mit tegyek veled?” (Mk 10,51). A keresztyén ember számára ebből az következik, hogy minden ember Isten szeretetének és figyelmének tárgya. Emberi méltóságunk nem képességeinktől, egészségi állapotunktól, társadalmi helyzetünktől vagy hasznosságunktól függ, hanem abból, hogy Isten Krisztusban megszólít bennünket.

A történet a közösség felelősségére is rámutat. A sokaság először akadályozza Bartimeust, később azonban már Jézushoz hívja. Ez minden keresztyén közösség számára önvizsgálatra hívó kérdés: vajon segítjük-e az embereket Krisztus közelébe, vagy akaratlanul is akadályokat állítunk eléjük? A gyülekezet küldetése nem az, hogy eldöntse, ki méltó Jézus közelségére, hanem hogy hűségesen továbbadja hívását: „Bízzál, kelj fel, hív téged!” (Mk 10,49).

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint. Inkább néhány kérdés körül bontakozzon ki valódi párbeszéd, mintsem minden kérdésre rövid válasz szülessen.

- Miért olyan nehéz segítséget kérni? Mi tarthat vissza bennünket attól, hogy kimondjuk: szükségem van másokra?
- Mit gondolsz, miért nem hallgat el Bartimeus, amikor csendre intik? Te mit tettél volna a helyében?
- Mit jelent számodra, hogy Jézus megáll Bartimeus mellett, miközben sokan mások is körülveszik?
- A történetben a sokaság először akadályozza, később pedig segíti Bartimeust. Mit tanít ez egy gyülekezetről vagy bármilyen keresztény közösségről?
- Kik azok az emberek, akik ma könnyen „az út szélén” maradnak? Miért nehéz észrevenni őket?
- Mit jelenthet ma az emberi méltóság a fogyatékossgal élők, a szegénységben élők vagy más, kiszolgáltatott helyzetben lévő emberek iránti felelősségünkben?
- Miért kérdezi meg Jézus Bartimeustól: *„Mit akarsz, mit tegyek veled?”* (Mk 10,51)? Mit tanít ez arról, hogyan közelít a másik emberhez?
- A történet végén Bartimeus nemcsak visszanyeri látását, hanem követi is Jézust. Mit jelenthet ma Jézus követése a saját élethelyzetedben?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

Bartimeus története arra emlékeztet, hogy Isten előtt nem kell erősnek vagy tökéletesnek mutatnunk magunkat. Jézus meghallja azt is, aki segítségért kiált. A hét során érdemes végiggondolni, milyen helyzetekben szorulunk mi is mások segítségére, és hogyan fordulunk azok felé, akiknek szükségük van ránk.

- Volt-e mostanában olyan helyzet, amikor segítséget kellett volna kérnem, mégsem tettem meg? Mi tartott vissza?
- Ki volt az az ember az életemben, aki észrevett, amikor úgy éreztem, mások nem figyelnek rám?
- Kinek lehetek én most olyan ember, aki nem megy tovább, hanem megáll és meghallgatja?
- Mit jelent számodra ma Jézus kérdése: *„Mit akarsz, mit tegyek veled?”* (Mk 10,51)?

IMÁDSÁG

Urunk Jézus Krisztus! Köszönjük, hogy te nem mész el közömbösen az ember mellett. Köszönjük, hogy meghallod a kiáltásunkat akkor is, amikor mások talán észre sem vesznek bennünket. Adj nekünk alázatot, hogy merjünk segítséget kérni tőled és egymástól. Nyisd meg a szemünket, hogy felismerjük azokat, akiknek szükségük van a figyelmünkre, a bátorításunkra vagy a segítségünkre. Ámen.

ÚTRAVALÓ

Bartimeus története nem a vaksággal ér véget, hanem az úttal. Miután Jézus meggyógyította, nem tér vissza korábbi életéhez, hanem követi őt. A hit nem csupán egy különleges pillanat vagy egy meghallgatott imádság. A hit út, amelyen Krisztus vezet bennünket. Néha segítségkéréssel kezdődik, máskor egy bátor döntéssel vagy egy új felismeréssel. Mindig ugyanabba az irányba vezet: közelebb Krisztushoz.

A hét során figyeld meg, kik azok, akik mellett könnyen elmennél. Kik azok, akiknek a hangja alig hallatszik, akik a közösség vagy a társadalom peremére szorultak, és akikre talán kevesebb figyelem jut. Jézus példája arra tanít, hogy senki sem láthatatlan Isten előtt. Minden ember az ő teremtménye, akinek méltósága nem a teljesítményéből, egészségéből vagy társadalmi helyzetéből fakad, hanem abból, hogy Isten teremtménye. Krisztus követése ezért azt is jelenti, hogy nyitott szemmel és nyitott szívvel járunk a világban, felelősséget vállalunk egymásért, és észrevesszük azt is, aki mások számára talán már láthatatlanná vált.

Ki a legnagyobb?

BIBLIAI TÖRTÉNET

A tanítványok intése (Mk 9,33–37)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

A vezetés elsősorban kiváltság, nem szolgálat.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mit jelent Jézus szerint a nagyság, a vezetés és a szolgálat. Ismerjék fel, hogy a keresztyén közösségben

az ember értékét nem a teljesítménye, a tekintélye vagy a mások fölött megszerzett helyzete határozza meg, hanem az a szeretet, amellyel Krisztus fordul felé. A történet segítsen őszintén szembenézni a rivalizálás, az önérvényesítés és a mások lenézésének kísértésével, és mutasson utat egy olyan közösség felé, amelyben a szolgálat és a másik ember megbecsülése fontosabb az önérvényesítésnél.

A *tanítványok intése* első olvasásra a szerénységről vagy az alázatról szóló történetnek tűnhet. Jézus azonban ennél mélyebbre vezet. A tanítványok nem egyszerűen vitatkoznak, hanem azon versengenek, hogy közülük ki a legnagyobb. Ez a kérdés ma is ismerős lehet. Ki a népszerűbb? Kinek a véleménye számít jobban? Ki kap több elismerést? Ki áll a figyelem középpontjában?

Jézus válasza nem az, hogy a vezetés vagy a felelősség önmagában rossz. Sokkal inkább azt mutatja meg, hogy Isten országában a nagyság mércéje egészen más. Aki vezetni szeretne, annak először meg kell tanulnia szolgálni.

A történet arra is figyelmeztet, hogy a rivalizálás és a másik ember lenézése nemcsak a társadalomban, hanem a keresztény közösségekben is megjelenhet. Jézus tanítása ezért ma is önvizsgálatra hív: hogyan tekintünk egymásra? Tudunk-e örülni a másik ember ajándékainak, vagy inkább összehasonlítjuk magunkat vele? Felismerjük-e minden ember méltóságát, vagy csak azokét, akik sikeresek, hangosak vagy befolyásosak?

A VEZETŐNEK

A beszélgetés során a résztvevők valószínűleg hamar eljutnak a vezetés, a siker vagy a versengés kérdéséhez. Érdemes azonban segíteni őket abban, hogy ne csak általános erkölcsi tanulságokat keressenek, hanem figyeljenek arra, mit tesz és mit mond Jézus.

Fontos hangsúlyozni, hogy Jézus nem ítéli el a vezetést vagy a felelősségvállalást. A tanítványokat sem azért inti meg, mert fontos szerepre vágnak, hanem azért, mert a nagyságot a mások fölé emelkedéssel azonosítják. Jézus ezzel szemben a szolgálatot állítja a középpontba.

Külön figyelmet érdemel a gyermek szerepe is. A mai olvasó számára a gyermek könnyen az ártatlanság vagy a tisztaság jelképe lehet. A korabeli társadalomban azonban a gyermek elsősorban kiszolgáltatott embernek számított, akinek nem volt tekintélye vagy társadalmi

súlya. Amikor Jézus a gyermeket állítja tanítványai közé, nem a gyermeki tulajdonságokat dicséri, hanem arra irányítja a figyelmet, hogy Isten országában azok is teljes méltósággal bírnak, akiket a világ kevésbé fontosnak tart.

A beszélgetés során érdemes teret adni annak is, hogy a résztvevők saját közösségeikre gondoljanak. A rivalizálás, az összehasonlítás vagy a másik ember lenézése nemcsak az iskolában, a munkahelyen vagy

Az apostolok (14. századi ikon)

a közéletben jelenhet meg, hanem a gyülekezetben és az ifiközösségben is. Jézus tanítása minden közösséget arra hív, hogy ne a rang, hanem a szolgáló szeretet legyen kapcsolataink alapja.

ELINDULÁS

Az emberek természetes módon hasonlítják össze magukat másokkal. Már gyermekkorban megjelenik a vágy, hogy ügyesebbek, népszerűbbek vagy sikeresebbek legyünk. Később ez a versengés új formákat ölthet: ki ér el jobb eredményeket az iskolában, kinek van nagyobb befolyása egy közösségben, kinek a véleményére figyelnek jobban, vagy éppen ki kap több elismerést.

Az összehasonlítás önmagában nem feltétlenül rossz. Ösztönözhet fejlődésre, kitartásra és felelősségvállalásra. Problémává akkor válik, amikor értékünket másokhoz mérjük, vagy amikor csak úgy érezzük magunkat fontosnak, ha valaki másnál előrébb állunk. Ilyenkor könnyen megjelenik a rivalizálás, az irigység vagy akár a másik ember lenézése.

Mindez nemcsak az iskolában, a munkahelyen vagy a sportban fordulhat elő. A keresztény közösségek sem mentesek ettől a kísértéstől. Előfordulhat, hogy szolgálatainkat, feladatainkat vagy véleményünket egymáshoz mérjük, és nehezünkre esik örülni a másik ember ajándékainak vagy sikereinek.

A *Ki a legnagyobb?* története meglepő őszinteséggel mutatja meg, hogy Jézus legközelebbi követői sem voltak mentesek ettől. Miközben együtt jártak Mesterükkel, azon vitatkoztak, hogy közülük ki a legnagyobb. Jézus azonban a megszégyenítés helyett egészen új nézőpontot nyit: Isten országában nem az a legnagyobb, aki mások fölé emelkedik, hanem aki kész szolgálni, és meglátja annak az értékét is, akit mások jelentéktelennek tartanak.

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők megfogalmazzák első benyomásaikat. Ne siessünk a tanulság levonásával. Figyeljük meg együtt a történetet, és próbáljuk megérteni, mi történik benne.

- Mi lepett meg leginkább ebben a történetben?

- Mit gondolsz, miért hallgattak a tanítványok, amikor Jézus megkérdezte, miről vitatkoztak útközben?
- Szerinted miért foglalkoztatta őket ennyire az, hogy ki a legnagyobb?
- Mit jelenthet Jézus mondata: „*Ha valaki első akar lenni, legyen mindenki között az utolsó és mindenki szolgája.*” (Mk 9,35)?
- Miért állít Jézus egy gyermeket a tanítványok közé? Mit fejezhet ki ez a gesztus?
- Mit jelenthet ma befogadni azt, akit mások kevésbé fontosnak tartanak?
- Van-e olyan része a történetnek, amely különösen megszólított vagy elgondolkodtatott? Miért?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

A *Ki a legnagyobb?* Jézus szenvedésének második bejelentését követően hangzik el. Miközben Jézus arról beszél tanítványainak, hogy szenvedés, halál és feltámadás vár rá, ők útközben azon vitatkoznak, ki a legnagyobb közöttük. Márk ezzel éles ellentétet rajzol Jézus útja és a tanítványok gondolkodása közé. Jézus az önátadás útján jár, tanítványai pedig még mindig a rang és a tekintély kérdésével foglalkoznak.

Amikor megérkeznek Kapernaumba, Jézus megkérdezi, miről beszélgettek útközben. A tanítványok hallgatnak. Ez a hallgatás sokatmondó. Nem azért nem válaszolnak, mert nem tudják a választ, hanem mert maguk is érzik: vitájuk nem egyezik azzal az úttal, amelyre Jézus hívta őket.

Jézus ezután leül, maga köré hívja a tizenkettőt, és tanítani kezdi őket. A korabeli zsidó hagyományban a leülő mester tekintéllyel tanított. Jézus kijelentése ezért különös súlyt kap: „*Ha valaki első akar lenni, legyen mindenki között az utolsó és mindenki szolgája.*” (Mk 9,35) Nem a vezetést utasítja el, hanem annak addig ismert értelmezését fordítja meg. Isten országában a nagyság nem uralkodást, hanem szolgálatot jelent.

Ezután Jézus egy gyermeket állít tanítványai közé. A mai olvasó könnyen az ártatlanság vagy a gyermeki bizalom jelképeként gondol rá. A korabeli társadalomban azonban a gyermeknek nem volt önálló társadalmi tekintélye vagy befolyása. Teljesen mások gondoskodásától füg-

gött. Jézus ezért nem elsősorban a gyermek tulajdonságait állítja példaként, hanem arra irányítja a figyelmet, hogyan viszonyulunk azokhoz, akiknek nincs hatalmuk, tekintélyük vagy társadalmi súlyuk.

Amikor Jézus azt mondja: „*Aki az ilyen kisgyermekek közül egyet is befogad az én nevéért, az engem fogad be; és aki engem befogad, az nem engem fogad be, hanem azt, aki engem elküldött.*” (Mk 9,37). A befogadás több egyszerű vendégszeretetnél. Azt jelenti, hogy Krisztus követője kész szeretettel és tisztelettel fordulni azok felé is, akiket mások jelentéktelennek tartanak. A történet így nemcsak a tanítványok rivalizálásáról szól, hanem arról is, hogy Jézus egészen új alapokra helyezi az emberi kapcsolatok rendjét.

NAGYÍTÓ

Jézus tanítása gyökeresen új szemléletet tár a tanítványok elé. A világban a nagyságot gyakran a teljesítménnyel, a hatalommal vagy az elismeréssel mérik. Jézus azonban nem azt kérdezi, ki áll mások fölött, hanem azt, ki kész mások javát szolgálni. A keresztény élet középpontjában ezért nem az önérvényesítés, hanem a Krisztust követő élet és az abból fakadó szolgálat áll.

Ez a történet arra is emlékeztet, hogy minden ember Isten teremtménye, ezért méltósága nem a korától, képességeitől, társadalmi helyzetétől vagy tekintélyétől függ. Amikor Jézus egy kisgyermeket állít tanítványai közé, arra irányítja figyelmüket, hogy Isten országában azok is fontosak, akiket a világ könnyen jelentéktelennek tart. Krisztus követése ezért azt is jelenti, hogy tisztelettel és szeretettel fordulunk minden ember felé, különösen azokhoz, akiknek kevesebb lehetőségük van hallatni a hangjukat vagy érvényesíteni az érdekeiket.

A történet a keresztény közösségeket is önvizsgálatra hívja. A rivalizálás, az összehasonlítás vagy a másik ember lenézése nemcsak a tanítványok között jelent meg, hanem ma is jelen lehet gyülekezeteinkben és közösségeinkben. Jézus tanítása arra hív, hogy ne egymás fölé, hanem egymás mellé álljunk. A keresztény közösség hitelessége nem abban mutatkozik meg, hogy kik a „legtekintélyesebb tagjai”, hanem abban, hogyan bánik azokkal, akik a legkisebbeknek, a leggyengébbeknek vagy a legkevésbé fontosaknak tűnnek.

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint.

- Miért hasonlítjuk össze magunkat olyan gyakran másokkal? Milyen érzéseket ébreszt bennünk ez az összehasonlítás?
- Mit gondolsz, miért vitatkoztak a tanítványok arról, hogy ki a legnagyobb? Mennyire ismerős ez a helyzet ma is?
- Mit jelent számodra Jézus kijelentése: *„Ha valaki első akar lenni, legyen mindenki között az utolsó és mindenki szolgája.”* (Mk 9,35)? Hogyan lehet ezt megélni a mindennapokban?
- Találkoztál már olyan helyzettel, amikor valakit azért néztek le, mert fiatalabb, idősebb, szegényebb, halkabb vagy kevésbé sikeres volt? Hogyan reagáltál erre?
- Előfordulhat-e, hogy keresztény közösségekben is megjelenik a rivalizálás, a „kivagyiság” vagy a másik ember lenézése? Miért jelent ez különösen nagy kihívást?
- Mit jelenthet ma befogadni azt, akit mások kevésbé fontosnak tartanak? Milyen konkrét helyzetek jutnak eszedbe?
- Mit tanít ez a történet a vezetésről? Miben különbözik Jézus szemlélete attól, amit a világ gyakran sikernek vagy tekintélynek tart?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

Jézus tanítása arra hív, hogy ne a saját helyünket keressük másokhoz képest, hanem tanuljuk meg a másik ember értékét Krisztus szemével látni. A hét során érdemes megfigyelni, milyen helyzetekben hasonlítjuk össze magunkat másokkal, és hogyan formálja ez a kapcsolatainkat.

- Mikor éreztem legutóbb, hogy mások elismerésére vágyom? Mit árul el ez rólam?
- Van-e valaki, akinek az értékeit vagy ajándékait nehezen ismerem el? Mi állhat ennek a hátterében?
- Kik azok a környezetemben, akik könnyen háttérbe szorulnak vagy kevesebb figyelmet kapnak? Mit tehetnék azért, hogy valóban észrevegyem őket?
- Mit jelent számomra ma Jézus hívása a szolgáló életre?

IMÁDSÁG

Urunk Jézus Krisztus! Köszönjük, hogy te nem a teljesítményünk, a sikerünk vagy a tekintélyünk alapján tekintesz ránk, hanem szeretettel fordulsz felénk. Taníts bennünket alázatra, hogy ne akarjunk mások fölé emelkedni, és ne nézzük le azokat, akik mások, gyengébbek vagy kevesebb figyelmet kapnak. Taníts bennünket úgy élni, hogy közösségeinkben a szolgálat, a tisztelet és az egymás iránti szeretet legyen erősebb a versengésnél. Ámen.

ÚTRAVALÓ

Jézus nem azt kérdezi, hogy mekkora tekintélyünk van, mennyire vagyunk sikeresek vagy hányan figyelnek ránk. Arra hív, hogy más szemmel tekintsünk egymásra. A keresztény közösség ott válik hitelessé, ahol az emberek nem egymás fölé, hanem egymás mellé állnak, és a legkisebbnek tartott, perifériára szorult vagy oda szorított emberben is felismerik az Isten képmására teremtet embert.

A hét során figyeld meg, hogyan viszonyulsz azokhoz, akik mellett mások könnyen elmennek. Kiket hallgatsz meg? Kinek adsz teret? Kinek az értékeit ismered el? Krisztus követése nemcsak abban látszik meg, hogyan beszélünk róla, hanem abban is, hogyan bánunk azokkal, akiket ő is szeretettel fogad magához.

Minek kell a középpontban állnia?

BIBLIAI TÖRTÉNET

Jézus megtisztítja a templomot (Mk 11,15–19)

410

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

A cél szentesíti az eszközt.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mi áll életük és közösségeik középpontjában. Ismerjék fel, hogy Jézus nem a templom vagy az istentisztelet ellen lép fel, hanem azért, hogy visszaállítsa azok eredeti rendeltetését. A történet segítsen megérteni, hogy a hit akkor marad hiteles, ha nem a külső vallásos formák, az emberi érdekek vagy a megszokások kerülnek a középpontba, hanem maga Krisztus.

Jézus megtisztítja a templomot sokak számára meglepő történet. A csendesnek és irgalmasnak ismert Jézust itt határozottan fellépő emberként látjuk. Könnyű lenne ezt a jelenetet pusztán az indulat vagy a harag történeteként olvasni. Márk evangéliuma azonban ennél mélyebb kérdést tesz fel: mi történik akkor, amikor egy közösség vagy egy intézmény szem elől téveszti eredeti küldetését?

A történet nemcsak a jeruzsálemi templomról szól. Arra is hív, hogy őszintén vizsgáljuk meg saját életünket és közösségeinket. Mi az, ami valóban Istenhez vezet? Mi az, ami segíti a vele való találkozást, és mi az, ami inkább elfedi azt? Jézus fellépése nem rombolni akar, hanem megtisztítani és helyreállítani. Ez a reménység a történet egyik legfontosabb üzenete.

A VEZETŐNEK

A beszélgetés során a résztvevők valószínűleg Jézus határozott fellépésére figyelnek fel először. Érdekes azonban segíteni őket abban, hogy a történet mélyebb összefüggéseit is észrevegyék. A kérdés nem elsősorban az, hogy szabad-e haragudni, hanem az, miért lép fel Jézus ilyen határozottan.

Fontos hangsúlyozni, hogy Jézus nem a templomot utasítja el. Éppen ellenkezőleg: komolyan veszi annak küldetését. A kereskedők és pénzváltók jelenléte önmagában nem feltétlenül volt helytelen, hiszen a templomi áldozatokhoz szükség volt ezekre a szolgáltatásokra. Jézus prófétai kritikája arra irányul, hogy mindez háttérbe szorította a templom valódi rendeltetését: azt, hogy Isten és ember találkozásának helye legyen.

A beszélgetés során érdemes teret adni annak is, hogy a résztvevők saját közösségeikre gondoljanak. Minden emberi közösség – így az egyház is – szembesülhet azzal a kísértéssel, hogy a működés, a hagyományok vagy a szervezeti szempontok fontosabbá válnak eredeti küldetésénél. Ez a történet azonban nem elítélni akarja a közösséget, hanem önvizsgálatra és megújulásra hív. Jézus nem lerombolja a templomot, hanem megtisztítja. Ez a különbség ma is meghatározó: Krisztus nem elfordul az övétől, hanem vissza akarja vezetni őket ahhoz, amire Isten eredetileg elhívta őket.

El Greco: Jézus kiűzi a kufárokat a templomból (1610 körül)

ELINDULÁS

Előfordul, hogy egy jó kezdeményezés idővel elveszíti eredeti célját. Egy közösség, amely valaha összetartó volt, később inkább a saját működésével foglalkozik. Egy hagyomány, amely segítette az embereket, idővel pusztá szokássá válik. Egy szabály, amely eredetileg az életet szolgálta, fontosabb lesz annál, akinek az érdekében megszületett.

Ez nemcsak intézményekkel történhet meg. A saját életünkben is előfordulhat, hogy a megszokások, a feladatok vagy akár a vallásos gyakorlatok kerülnek a középpontba, miközben egyre kevesebb figyelem jut arra, amiért mindez eredetileg létrejött.

Jézus templomtisztításának története éppen erről szól. Nem a templom ellen lép fel, hanem azért, hogy visszaadja annak eredeti küldetését. A templom Isten és ember találkozásának helye volt. Jézus látja, hogy ez háttérbe szorult, ezért prófétai határozottsággal mutat rá arra, ami megújulásra szorul.

A történet bennünket is megszólít. Nemcsak azt kérdezi, mi történik egy templomban vagy egy egyházban, hanem azt is: mi áll életünk közép-pontjában? Mi segít közelebb kerülni Istenhez, és mi az, ami talán észrevétlenül elfoglalja az ő helyét?

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők megfogalmazzák első benyomásaikat. Ne siessünk a következtetésekkel. Figyeljük meg együtt a történetet, és próbáljuk megérteni, mi történik benne.

- Mi lepett meg leginkább ebben a történetben?
- Miért lehetett ennyire határozott Jézus fellépése? Mit gondolsz, mi áll a tettei mögött?
- Mit jelenthet Jézus kijelentése: „*Az én házam imádság háza lesz minden nép számára...*”? (Mk 11,17)
- Mit gondolsz, miért idézi Jézus az Ószövetséget ebben a helyzetben?
- Szerinted mi volt a valódi probléma: a kereskedelem, az emberek magatartása vagy valami más?
- Előfordulhat-e, hogy valami önmagában jó dolog idővel fontosabbá válik annál a célnál, amelyet eredetileg szolgált? Tudsz erre példát mondani?
- Mit tanít ez a történet a hitről és az egyház küldetéséről?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

Jézus megtisztítja a templomot Márk evangéliumában közvetlenül Jézus jeruzsálemi bevonulása után hangzik el. Ez nem véletlen. Jézus első jelentős nyilvános cselekedete Jeruzsálemben éppen a templomhoz kapcsolódik, ezzel is világossá téve, hogy küldetése szorosan összefügg Izráel istentiszteletével és Isten népének életével.

A jeruzsálemi templom nem csupán vallási épület volt. Itt mutatták be az áldozatokat, itt ünnepeltek, és sokak számára ez jelentette Isten

jelenlétének legfontosabb helyét. A templomi szolgálathoz szükség volt áldozati állatokra és a templomi adó befizetéséhez elfogadott pénznemre is, ezért a pénzváltók és az állatkereskedők jelenléte önmagában nem volt rendellenes.

Jézus fellépése ezért nem egyszerűen a kereskedelem ellen irányul. Amikor felborítja a pénzváltók asztalait és nem engedi, hogy bárki árut vigyen a templomba, prófétai jelképes cselekedetet hajt végre. A templom valódi rendeltetésére emlékeztet. Szavai egyszerre idézik Ézsaiás és Jeremiás próféta üzenetét: „Az én házam imádság háza lesz minden nép számára”, illetve „ti pedig rablók barlangjává tettétek” (Mk 11,17). A két idézet együtt világossá teszi, hogy Jézus Isten eredeti akaratára emlékeztet.

Érdemes felfigyelni arra is, hogy Márk külön hangsúlyozza: Jézus szerint a templom „minden nép számára” az imádság háza. Ez arra utal, hogy a templom küldetése nem szűkülhet egyetlen csoportra vagy érdekre. Isten közelsége nem kiváltság, hanem meghívás, amely minden ember felé nyitott.

A történet végén a főpapok és az írástudók már nemcsak vitatkoznak Jézussal, hanem azt keresik, miként pusztíthatnák el. Jézus prófétai kritikája azért vált ki ilyen erős ellenállást, mert nem csupán egy-egy visszaélésre mutat rá, hanem az egész vallási élet középpontját érinti. A kérdés végső soron ez: valóban Isten áll-e a középpontban, vagy valami más foglalta el a helyét?

NAGYÍTÓ

Jézus templomtisztítása arra emlékeztet, hogy Isten mindig vissza akarja vezetni népét eredeti küldetéséhez. Nem a templom létét kérdőjelezi meg, hanem azt mutatja meg, hogy minden vallási közösségnek újra és újra fel kell tennie a kérdést: valóban Isten áll-e a középpontban.

A történet arra is figyelmeztet, hogy a megszokások, a hagyományok vagy akár a jó szándékú egyházi tevékenységek fontosabbá válhatnak annál, akire mutatniuk kellene. Dietrich Bonhoeffer evangélikus teológus is hangsúlyozta, hogy az egyház csak addig marad hű küldetéséhez, amíg Krisztusra mutat, és nem önmaga fenntartása vagy saját érdekei válnak elsődlegessé.

Jézus fellépése ugyanakkor reménységet is hordoz. Nem elfordul attól, ami megújulásra szorul, hanem megtisztítja és helyreállítja. Ez

a keresztény ember és az egyház számára is biztatás. Isten nem lemond rólunk, amikor eltávolodunk tőle, hanem újra és újra hív, hogy térjünk vissza hozzá. Ezért a megújulás nem egyszeri esemény, hanem a keresztény élet természetes része: újra és újra megvizsgálni, hogy Krisztus valóban életünk és közösségeink középpontjában áll-e.

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint.

- Mit gondolsz a vitaindító állításról: A cél szentesíti az eszközt? Tudsz olyan helyzetet mondani, amikor ezzel egyetértesz vagy nem értesz egyet?
- Miért lép fel Jézus ilyen határozottan a templomban? Mit szeretne helyreállítani?
- Mit jelent számodra Jézus kijelentése: „*Az én házam imádság háza lesz minden nép számára...*”? (Mk 11,17)
- Előfordulhat-e, hogy egy jó kezdeményezés, egy hagyomány vagy akár egy egyházi szolgálat idővel fontosabbá válik annál a célnál, amelyet eredetileg szolgálni hivatott? Tudsz erre példát mondani?
- Mit jelent ma egy keresztény közösség számára, hogy Krisztus álljon a középpontban? Miből lehet ezt felismerni?
- Milyen jelei lehetnek annak, ha egy gyülekezet vagy egy keresztény közösség inkább önmaga fenntartásával foglalkozik, mint a küldetésével? Hogyan lehet ezen változtatni?
- Miért ad reménységet az, hogy Jézus nem lerombolja a templomot, hanem megtisztítja? Mit jelenthet ez a saját életünkre nézve?

TOVÁBBGONDOLÁSA

Jézus templomtisztítása nemcsak a jeruzsálemi templomról szól. Arra is hív, hogy időről időre őszintén megvizsgáljuk, mi tölti be életünk középpontját. A megújulás nem azzal kezdődik, hogy másokat bírálunk, hanem azzal, hogy engedjük: Krisztus világossága rávilágít a saját életünkre.

- Mi az, ami most a legtöbb időmet, figyelmemet és energiámat leköti? Segít ez közelebb kerülni Istenhez, önmagamhoz és a körülöttem lévő világhoz, vagy inkább eltávolít tőle?

- Van-e olyan megszokás vagy beidegződés az életemben, amelyet ideje lenne újragondolnom?
- Mit jelent számomra ma az, hogy Krisztus újra és újra meg akarja újítani az életemet?
- Hogyan tudok én is hozzájárulni ahhoz, hogy közösségünk valóban olyan hely legyen, ahol az emberek Istennel találkozhatnak?

IMÁDSÁG

Szabadító Istenünk! Köszönjük, hogy nem hagysz bennünket ott, ahol eltávolodtunk tőled, hanem újra és újra magadhoz hívsz. Adj bátorságot a változáshoz, és formálj bennünket olyan emberekké, akiknek életében valóban te állsz a középpontban. Áldd meg gyülekezeteinket és közösségeinket, hogy hűségesen képviseljenek téged a világban. Ámen.

ÚTRAVALÓ

Jézus templomtisztítása nem a rombolás története, hanem a helyreállításé. Isten ma is újra és újra visszahív bennünket ahhoz, amire eredetileg elhívott. Ez egyszerre személyes és közösségi meghívás.

A hét során érdemes végiggondolni, mi segíti és mi akadályozza, hogy Krisztus valóban életünk középpontjában álljon. Ugyanakkor figyeljünk arra is, hogyan építjük közösségeinket. Olyan helyekké válnak-e, ahol az emberek találkozhatnak Istennel, megtapasztalhatják elfogadó szeretetét és meghallhatják hívását?

Kié vagyok valójában?

BIBLIAI TÖRTÉNET

Az adópénz (Mk 12,13–17)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

A politika és a hit nem összekeverhető.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mit jelent keresztényként felelősséggel jelen lenni a társadalomban. Ismerjék fel, hogy Jézus nem kivonulásra hív a közéletből, hanem arra tanít, hogy a földi közösségek

iránti felelősség és az Isten iránti hűség nem egymást kizáró valóságok. A történet segítsen megérteni, hogy a keresztény ember végső hovatartozását nem politikai, gazdasági vagy társadalmi identitása határozza meg, hanem az, hogy Istenhez tartozik.

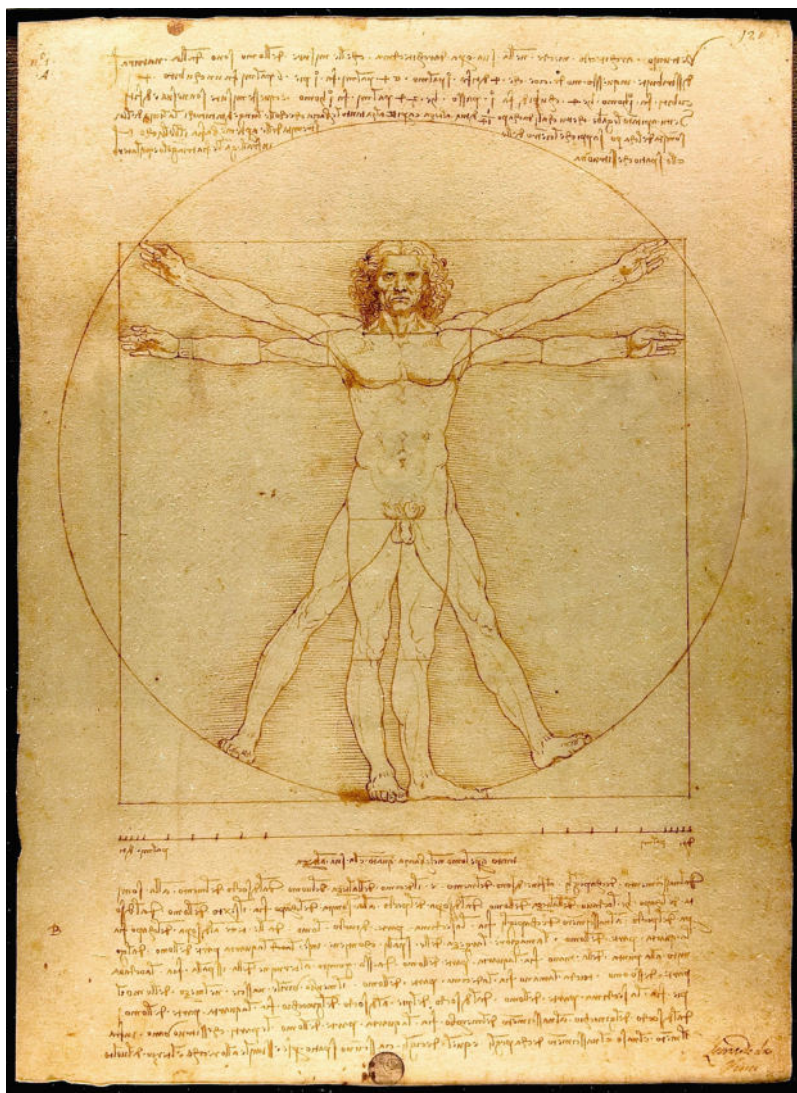
Az *adó pénz* történetét gyakran a politika és a vallás kapcsolatáról szóló tanításként értelmezik. Jézus válasza azonban jóval több egy ügyes kitérésnél. Nem egyszerűen elkerüli az elé állított csapdát, hanem olyan kérdést tesz fel, amely a vita mélyére vezet: kié az ember valójában?

A történet ma is fontos kérdéseket vet fel. Hogyan lehet keresztényként felelősen jelen lenni a társadalomban? Mit jelent állampolgárnak és Krisztus tanítványának lenni egyszerre? Hogyan szólhat hozzá az egyház társadalmi kérdésekhez úgy, hogy közben hű maradjon saját küldetéséhez? Ezekre a kérdésekre nem egyszerű válaszokat ad a történet, hanem olyan szemléletet kínál, amelyben minden földi kötődés fölött Istenhez való tartozásunk áll.

A VEZETŐNEK

A beszélgetés során könnyen felmerülhetnek aktuális politikai kérdések. Érdemes azonban segíteni a résztvevőknek abban, hogy a beszélgetés ne napi politikai viták irányába mozduljon el. Fontos hangsúlyozni, hogy a politika és a pártpolitika nem ugyanaz. A politika tágabb értelemben közös ügyeinkről, a társadalom rendjéről, az igazságosságról és a közjó szolgálatáról szól. Ezek a kérdések a keresztény embert sem hagyhatják közömbösen. Az egyház feladata ugyanakkor nem egyetlen politikai irányzat vagy párt képvisellete, hanem – témánkhoz igazodva – Krisztus evangéliumának hirdetése és az abból következő társadalmi és etikai kérdések felelős megfogalmazása.

A beszélgetés során érdemes arra is rámutatni, hogy Jézus válasza nem választja szét élesen a hitet és a társadalmi felelősséget, de nem is azonosítja őket egymással. A keresztény ember felelősséggel vesz részt a közösség életében, ugyanakkor tudja, hogy végső hűsége Istenhez köti. Ez a felismerés szabadságot adhat a politikai megosztottság idején is: Krisztus követőjét nem valamely földi hatalomhoz való kötődése határozza meg, hanem az, hogy Isten képmására teremtett ember.

Leonardo da Vinci: Vitruvius-tanulmány (1490)

ELINDULÁS

Mindannyian többféle közösség tagjai vagyunk. Családunkhoz, iskolánkhoz, munkahelyünkhöz, lakóhelyünkhöz, országunkhoz vagy éppen egy gyülekezethez tartozunk. Ezek a közösségek formálják gondolkodásunkat, értékrendünket és döntéseinket, ugyanakkor különböző elvárásokat is támasztanak velünk szemben.

Előfordulhat, hogy ezek az elvárások feszültségbe kerülnek egymással. Mit tegyünk, ha lelkiismeretünk mást diktál, mint a környezetünk? Hogyan lehetünk egyszerre felelős állampolgárok és hűséges Krisztuskövetők? Mit jelent keresztényként jelen lenni a társadalomban anélkül, hogy hitünket egyetlen politikai vagy ideológiai irányzattal azonosítanánk?

Jézus korában az adófizetés kérdése nem pusztán gazdasági ügy volt. A római császárnak fizetett adó a politikai hatalomhoz való viszonyt is kifejezte. Amikor Jézust erről kérdezik, ellenfelei csapdát állítanak neki. Válaszában azonban nem egy politikai álláspont mellett foglal állást, hanem arra mutat rá, hogy minden földi kötelességünk és felelősségünk fölött ott áll az Istenhez való tartozás.

Ez a történet ma is arra hív, hogy átgondoljuk: mi határozza meg legmélyebben identitásunkat? Milyen felelősséggel tartozunk a társadalom felé, és miben nem engedhetünk akkor sem, ha környezetünk mást várna tőlünk?

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők megfogalmazzák első benyomásaikat. Ne siessünk a következtetésekkel. Figyeljük meg együtt a történetet, és próbáljuk megérteni, miért tesz fel Jézusnak ezt a kérdést, és miért válaszol ilyen különös módon.

- Mi lepett meg leginkább ebben a történetben?
- Mit gondolsz, miért akarták ezzel a kérdéssel próbára tenni Jézust?
- Miért kéri Jézus, hogy mutassanak neki egy dénárt? Mit jelentőse lehet ennek?
- Mit jelent számodra Jézus kijelentése: *„Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami Istené.”* (Mk 12,17)

- Mit jelent ma felelős állampolgárnak és Krisztus tanítványának lenni egyszerre?
- Mi a különbség aközött, hogy egy keresztény ember érdeklődik a közélet iránt, illetve aközött, hogy hitét egy politikai irányzattal azonosítja?
- Volt-e már olyan helyzet, amikor a hited vagy a lelkiismereted miatt másként láttál egy kérdést, mint a környezeted? Hogyan élted ezt meg?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

Az adópénz története Jézus jeruzsálemi szolgálatának utolsó napjaiban hangzik el. Miután Jézus a templomtisztítással és a gonosz szőlőmunkások példázatával nyíltan bírálta a vallási vezetőket, azok újabb módot keresnek arra, hogy szaván fogják. Ezért a farizeusok és a Heródes-pártiak közül küldenek hozzá néhány embert, akik egy látszólag egyszerű kérdéssel próbálják csapdába ejteni: szabad-e adót fizetni a császárnak, vagy sem?

Ha Jézus az adófizetés ellen szól, könnyen fellázítónak bélyegezhetik a római hatóságok előtt. Ha viszont támogatja az adófizetést, sok zsidó szemében elveszítheti hitelességét, hiszen a császárnak fizetett adót sokan az idegen uralom elfogadásának tekintették. A kérdés tehát jóval több volt egyszerű adóügyi vitánál: politikai, társadalmi és vallási következményei egyaránt voltak.

Jézus ekkor egy dénárt kér. A római ezüstpénzen a császár képmása és felirata szerepelt, amely uralkodói hatalmát hangsúlyozta. Amikor Jézus megkérdezi: „*Kié ez a kép és ez a felirat?*” (Mk 12,16), nem pusztán a pénzérméről beszél. Válasza túlmutat a konkrét helyzeten: „*Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami Istené.*” (Mk 12,17)

Jézus válasza nem egyszerű útmutatás az adófizetésről. A dénáron a császár képmása látható, ezért jogosan tartozik a császár fennhatósága alá. Az ember azonban nem a császár képmását hordozza, hanem – a teremtéstörténet tanúsága szerint – Isten képmására teremtetett (1Móz 1,27). Jézus válaszában nem csupán arról beszél, hogy mit kell megadni a földi hatalomnak, hanem arról is, hogy az ember végső hovatartozása Istenhez kötődik.

A történet végén Márk csak ennyit jegyez meg: „*És nagyon csodálkoztak rajta.*” (Mk 12,17) Jézus nem engedte, hogy politikai táborok logi-

kája határozza meg válaszát. Olyan nézőpontot nyitott meg, amelyben a földi felelősség és az Isten iránti hűség nem egymást kizáró valóságok, hanem a maguk rendje szerint együtt határozzák meg a keresztény ember életét.

NAGYÍTÓ

Jézus válasza arra emlékeztet, hogy a keresztény ember egyszerre él Isten országának és a földi társadalomnak a valóságában. Hitéből nem következik a közélettől való visszahúzódás, hanem éppen ellenkezőleg: arra hív, hogy felelősséggel vegyen részt közössége életében. A keresztény ember tiszteli a törvényes rendet, keresi a közjót, és igyekszik becsületesen helytállni családjában, munkahelyén és a társadalomban. Mindezt azonban annak tudatában teszi, hogy végső hűsége Istenhez tartozik.

Luther Márton kétféle kormányzásról szóló tanítása segít megérteni ezt a kettősséget. Isten a világi rend által is munkálja a békességet és az igazságosságot, ugyanakkor igéje és Lelke által hívja az embert hitre és új életre. A két területet nem szabad összekeverni, de egymással szembeállítani sem. A keresztény ember ezért felelős állampolgárként vesz részt a társadalom életében, miközben minden döntésében Krisztus követésére törekszik.

Ez a történet az egyház számára is fontos önvizsgálatra hív. Az egyház nem vonulhat ki a társadalom kérdéseiből, hiszen az evangéliumnak következményei vannak az igazságosságra, az emberi méltóságra, a békességre és a közjóra nézve. Ugyanakkor küldetését sem tévesztheti szem elől. Ha valamely politikai párttal vagy ideológiával azonosítja magát, elveszítheti azt a szabadságát, hogy Krisztus evangéliumát minden ember felé hitelesen képviselje. Az egyház küldetése ezért nem a pártpolitikai szerepvállalás, hanem az evangélium hirdetése és az abból fakadó társadalmi és etikai felelősség hiteles képviselése.

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint.

- Mit gondolsz a vitaindító állításról: „A politika és a hit nem összekeverhető”? Miben értesz vele egyet, és miben nem?

- Miért próbálták a kérdéssel csapdába ejteni Jézust? Mit árul el ez a történet szereplőiről?
- Mit jelent számodra Jézus kijelentése: „*Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami Istené!*” (Mk 12,17)?
- Mit jelent ma keresztényként felelősséget vállalni a közösségért és a társadalomért? Milyen lehetőségeid vannak erre a saját környezetetben?
- Mi a különbség a politika és a pártpolitika között? Miért fontos ezt a különbséget az egyház számára is szem előtt tartani?
- Mit gondolsz, milyen társadalmi és etikai kérdésekben érdemes megszólalnia az egyháznak? Hol húzódhat a határ a prófétai megszólalás és a pártpolitikai állásfoglalás között?
- Voltál már olyan helyzetben, amikor keresztény meggyőződésed segített eligazodni egy nehéz erkölcsi vagy társadalmi kérdésben? Mit tanultál ebből?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

Jézus válasza arra hív, hogy egyszerre éljünk felelősen a világban és hűségesen Istenhez. A kettő nem egymást kizáró valóság. A keresztény ember nem menekül el a társadalmi kérdések elől, de nem is engedi, hogy azok határozzák meg végső identitását.

- Milyen közösségekhez tartozom? Hogyan vállalom bennük felelősséget?
- Van-e olyan kérdés, amelyben nehéz összeegyeztetnem keresztény meggyőződésemet a környezetem elvárásaival?
- Mit jelent számomra, hogy Istenhez tartozó ember vagyok? Hogyan formálja ez a döntéseimet, a kapcsolataimat és a közéleti felelősségemet?
- Hogyan tudok úgy részt venni közös ügyeinkben, hogy közben megőrizzem a Krisztus iránti hűségemet és a másként gondolkodók iránti tiszteletemet?

IMÁDSÁG

Urunk Jézus Krisztus! Köszönjük, hogy te nem kivonulsz a világ kérdéseiből, hanem utat mutatsz bennük. Adj bölcsességet, hogy felelősséggel vállaljuk helyünket családjunkban, közösségeinkben és társadal-

munkban. Taníts bennünket arra, hogy végső bizalmunkat ne földi hatalmakba, hanem egyedül beléd vessük, és mindenekelőtt hozzád maradjunk hűségesek. Erősíts bennünket, hogy bátran kiálljunk az igazság, az emberi méltóság és a békesség mellett, miközben szeretettel fordulunk azok felé is, akik másként gondolkodnak. Ámen.

ÚTRAVALÓ

Jézus nem választás elé állít bennünket Isten és a világ között, hanem olyan élet- és világszemléletre tanít, amelyben a földi felelősség és az Isten iránti hűség a maga helyén együtt formálja életünket. A keresztény ember felelősséggel él a társadalomban, mert szereti felebarátját és a köz javát keresi. Ugyanakkor tudja, hogy végső reménysége és hűsége nem földi hatalmakhoz, hanem Istenhez kötődik.

A hét során figyeld meg, milyen döntésekben kell egyszerre felelősen gondolkodnod emberként, állampolgárként és Krisztus tanítványként. Kérd Istentől azt a bölcsességet, amely segít különbséget tenni a mulandó és a maradandó között, hogy életed minden területén hitelesen képviselhesd Krisztust, és szeretettel szolgálhasd embertársaidat.

Mihez maradok hűséges?

BIBLIAI TÖRTÉNET

Júdás elárulja Jézust (Mk 14,10–11)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

Mindenkinek megvan az ára.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mit jelent hűségesnek maradni Krisztushoz és egymáshoz. Ismerjék fel, hogy a bizalom és a hűség minden emberi kapcsolat alapja, ugyanakkor törekeny ajándék, amelyet könnyen felülírhat az önérdék, a csalódás vagy más csábító lehetőségek. A történet segítsen megérteni, hogy Jézus még az árulás közepette is hűséges marad küldetéséhez és szeretetéhez.

Júdás elárulja Jézust a nagyheti események egyik legrövidebb, mégis legmegrendítőbb jelenete. Márk evangélista nem magyarázza Júdás

indítékait, és nem próbálja felmenteni vagy elítélni őt. Inkább azt mutatja meg, hogy a szenvedéstörténet egyik legfájdalmasabb eseménye nem kívülről, hanem a tanítványi közösségből indul el.

A történet ma is fontos kérdéseket vet fel. Mit jelent hűségnek maradni, amikor nehezzé válik egy kapcsolat vagy egy közösség? Mi történik, amikor az önérték, a pénz vagy más szempontok fontosabbá válnak a bizalomnál? Hogyan őrizhető meg a hűség olyan helyzetekben, amikor csalódás vagy kísértés ér bennünket? A történet ezekre a kérdésekre nem egyszerű válaszokat ad, hanem Jézus példájára irányítja figyelmünket, aki az árulás ellenére is hűséges marad küldetéséhez.

Giotto: Júdás csókja (1304–1306 között)

A VEZETŐNEK

A történet feldolgozásakor könnyen előfordulhat, hogy a beszélgetés Júdás személye körül kezd forogni. Érdemes azonban emlékeztetni a résztvevőket arra, hogy Márk evangéliuma meglehetősen szűkszavú. Nem részletezi Júdás indítékait, és nem ad magyarázatot arra, mi vezetett döntéséhez.

A hangsúly inkább azon legyen, hogy az árulás a tanítványi közösségen belül történik. Ez arra figyelmeztet, hogy a bizalom megrendülése és a hűtlenség nemcsak kívülről fenyegetheti az emberi kapcsolatokat és a keresztény közösségeket. A történet ezért önvizsgálatra hív: hogyan őrizzük a ránk bízott kapcsolatokat, és miben mutatkozik meg a hűségünk Krisztushoz és egymáshoz?

Érdemes arra is felhívni a figyelmet, hogy a bibliaóra ne Júdás elítélésével záruljon. A középpontban nem az ember hűtlensége, hanem Krisztus hűsége áll. Jézus nem fordul vissza küldetésétől akkor sem, amikor egyik tanítványa elárulja. Ez a történet fájdalmas, mégis reménységet hordoz: Isten szeretete erősebb az ember hűtlenségénél.

ELINDULÁS

Életünk legfontosabb kapcsolatai a bizalomra épülnek. Családban, barátságban, házasságban vagy egy közösségben csak akkor tudunk egymásra támaszkodni, ha számíthatunk a másakra. A bizalom azonban törékeny. Évek alatt épülhet fel, de egyetlen döntés vagy egyetlen ki-mondott szó is elég lehet ahhoz, hogy megrendüljön.

A hűség sem csupán érzelem, hanem tudatos döntés. Vannak helyzetek, amikor könnyű kirtartani valaki mellett, és vannak olyanok is, amikor ez áldozatot kíván. Ilyenkor derül ki igazán, mihez vagy kihez maradunk hűségesek. Előfordulhat, hogy az önérdek, a pénz, a siker vagy a félelem erősebbnek tűnik a korábbi elköteleződésünknel. A kérdés ilyenkor nem csupán az, mit választunk, hanem az is, hogy mivé válunk a döntésünk által.

Júdás árulásának története rövid, mégis a nagyhét egyik fordulópontja. Az árulás nem egy kívülállótól érkezik, hanem Jézus egyik tanítványától, aki hosszú ideje vele jár, hallgatja tanítását és részese küldetésének. Éppen ezért a történet nem elsősorban Júdásról szól, hanem a hűség próbájáról. Arra hív, hogy őszintén tegyük fel magunknak

a kérdést: mihez maradunk hűségesek akkor is, amikor ezért árat kell fizetnünk?

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők megfogalmazzák első benyomásaikat. Ne siessünk Júdás megítélésével. Figyeljük meg együtt, mit mond a bibliai szöveg, és mire irányítja a figyelmünket.

- Mi lepett meg leginkább ebben a rövid történetben?
- Mit mond el Márk Júdásról, és miről hallgat? Miért lehet fontos ez?
- Miért különösen megrendítő, hogy Jézust nem egy ellensége, hanem az egyik tanítványa árulja el?
- Mit jelent számodra a hűség? Milyen helyzetekben a legnehezebb hűségnek maradni?
- Mit tanít ez a történet a bizalomról és annak törékenységről?
- Mit jelent számodra az, hogy Jézus az árulás ellenére is vállalja küldetését?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

Júdás elárulja Jézust közvetlenül a betániai megkenetés története után következik. Márk ezzel egymás mellé állít két egymással éles ellentétben álló magatartást. Míg a betániai asszony drága kenettel fejezi ki Jézus iránti szeretetét és tiszteletét, addig Júdás elindul a főpapokhoz, hogy kiszolgáltatassa őt nekik. A két történet ugyanannak a kérdésnek két különböző válaszát mutatja meg: mit jelent Jézushoz viszonyulni?

Márk meglepően keveset árul el Júdás indítékairól. Mindössze annyit tudunk meg, hogy Júdás a tizenkettő közé tartozott, elment a főpapokhoz, hogy elárulja Jézust, ők pedig örültek ennek, és pénzt ígértek neki. Az evangélista nem részletezi, mi zajlott Júdásban, és nem magyarázza döntését. Ez arra figyelmeztet, hogy ne a hiányzó részleteket próbáljuk pótolni, hanem arra figyeljünk, amit a szöveg valóban hangsúlyoz.

A történet egyik legmegrendítőbb mozzanata, hogy az árulás nem kívülről érkezik. Nem Jézus nyílt ellenfelei, hanem egyik legközelebbi tanítványa teszi meg az első lépést. Márk ezzel arra mutat rá, hogy a hűtlenség lehetősége nemcsak az ellenségek, hanem a tanítványok világában is jelen van.

A főpapok örömmel fogadják Júdás ajánlatát, mert olyan lehetőséget látnak benne, amely közelebb viszi őket céljukhoz. Júdás pedig ettől kezdve keresi a megfelelő alkalmat, hogy kiszolgáltatassa Jézust. A történet ezzel előkészíti a passió eseményeit. Ugyanakkor a hangsúly nem Júdás sikerén, hanem azon van, hogy Jézus a közelgő árulás ellenére is tudatosan halad tovább azon az úton, amelyet az Atya kijelölt számára.

NAGYÍTÓ

A keresztény hit alapja nem az ember hűsége, hanem Isten hűsége. Nem azért lehetünk Krisztus tanítványai, mert mindig helyesen döntünk vagy soha nem vallunk kudarcot, hanem azért, mert Krisztus kegyelmével újra és újra magához hív bennünket. A tanítványság ezért nem a hibátlanság útja, hanem a Krisztushoz való mindennapi visszatérés útja.

Ez azonban nem teszi közömbössé a hűség kérdését. Éppen ellenkezőleg. Dietrich Bonhoeffer evangélikus teológus arra figyelmeztetett, hogy Krisztus követése nem olcsó kegyelem, hanem olyan élet, amelyben a tanítványságnak ára lehet. A hűség ezért nem pusztán érzelem vagy jó szándék, hanem annak mindennapi vállalása, hogy döntéseinkben, kapcsolatainkban és közösségeinkben is Krisztust akarjuk követni.

Júdás története a keresztény közösséget is önvizsgálatra hívja. Az egyház nem azért Krisztus egyháza, mert tökéletes emberek alkotják, hanem mert tagjai az ő kegyelméből élnek. Ez alázatra indít, ugyanakkor reménységet is ad. A bizalom megrendülhet, a hűség próbára kerülhet, de Krisztus ma is képes megújítani kapcsolatainkat és közösségeinket.

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint.

- Mit gondolsz a vitaindító állításról: „Mindenkinek megvan az ára”? Egyetértesz vele? Miért igen, vagy miért nem?
- Miért lehet megrendítőbb, hogy Jézust nem egy ellensége, hanem egyik tanítványa árulja el?
- Mit jelent számodra a hűség? Milyen helyzetekben a legnehezebb hűségesnek maradni?

- Milyen szerepe lehet a pénznek, az önérdeknek vagy a személyes csalódásoknak abban, hogy valaki eltávolodik egy embertől vagy egy közösségtől?
- Mi segíthet abban, hogy egy kapcsolatban vagy közösségben megmaradjon a bizalom? Mit tehetünk akkor, ha ez a bizalom megrendül?
- Mit tanít ez a történet a keresztény közösségekről? Miért fontos, hogy az egyházban is őszintén beszéljünk a hűség, a bizalom és a felelősség kérdéseiről?
- Mit jelent számodra, hogy Jézus az árulás ellenére sem fordult vissza küldetésétől? Mit árul el ez Isten szeretetéről?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

A hűség a mindennapokban ritkán nagy, látványos döntésekben mutatkozik meg. Sokkal inkább abban, hogyan bánunk egymással, megtartjuk-e a ránk bízott bizalmat, vállaljuk-e a felelősséget, és kitartunk-e akkor is, amikor ez nehéz.

- Van-e olyan kapcsolat az életemben, amelyben jobban kellene figyelnem a bizalomra?
- Volt-e olyan helyzet, amikor az önérdek vagy a félelem erősebben hatott rám, mint az, amit helyesnek tartottam? Mit tanultam ebből?
- Mit jelent számomra ma hűségesnek maradni Krisztushoz a mindennapi döntéseimben?
- Ki az, akivel ezen a héten egy apró, de tudatos gesztussal erősíthetem a bizalmat és a kapcsolatunkat?

IMÁDSÁG

Urunk Jézus Krisztus! Köszönjük, hogy akkor sem fordultál vissza, amikor a hozzád legközelebb állók közül is volt, aki elárult. Köszönjük, hogy szereteted és hűséged erősebb minden emberi hűtlenségnél. Segíts őszintén szembenéznünk önmagunkkal, és mutasd meg, hol van szükség bocsánatkérésre, megbocsátásra vagy újrakezdésre. Taníts bennünket hűségesen szeretni téged és embertársainkat. Ámen.

ÚTRAVALÓ

A hűség nem csupán nagy döntésekben mutatkozik meg, hanem a mindennapok apró választásaiban is. Amikor őszinték vagyunk, megtartjuk

a ránk bízott bizalmat, kiállunk egymás mellett, vagy nemet mondunk az önérték csábítására, akkor kapcsolatainkat és közösségeinket is építjük.

A hét során gondold végig, milyen helyzetekben állít próba elé a hűség kérdése. Lehet, hogy ez egy kimondott szóban, egy megtartott ígéretben, egy őszinte beszélgetésben vagy egy nehéz, de helyes döntésben válik láthatóvá.

Mit jelent Jézus példáját követni?

BIBLIAI TÖRTÉNET

Jézus megmossa tanítványai lábát (Jn 13,1–11)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

A szeretet érzés, nem cselekedet.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mit jelent Jézus példáját követni a mindennapi életben. Ismerjék fel, hogy a keresztény szolgálat nem önfeláldozó teljesítmény vagy erkölcsi kötelesség, hanem Jézus szeretetéből fakadó életforma. A történet segítsen megérteni, hogy Krisztus nemcsak tanít a szolgálatról, hanem maga mutat példát rá, és ezzel új értelmet ad a vezetésnek, a tekintélynek és az egymás iránti felelősségnek.

A lábmossa története az utolsó vacsora közegében játszódik, a szenvedéstörténet küszöbén. János evangélista azt a megrendítő gesztust írja le, amellyel Jézus lehajol tanítványaihoz, és elvégzi azt a szolgálatot, amelyet akkoriban a legalacsonyabb rangú szolgák végeztek. A történet így nem csupán az alázatról szól, hanem mindenekelőtt Jézus szeretetéről, amely „mindvégig szerette övéit e világban” (Jn 13,1).

A történet ma is fontos kérdéseket vet fel. Mit jelent szolgálni? Hogyan változtatja meg kapcsolatainkat, ha nem a „rang”, hanem a szeretet irányítja őket? Miért nehéz segítséget elfogadni, és miért könnyebb sokszor szolgálni, mint engedni, hogy mások szolgáljanak nekünk? Jézus példája arra hív, hogy a szeretet ne csupán szavakban, hanem tettekben is láthatóvá váljon.

A VEZETŐNEK

A lábmosás történetét könnyű pusztán erkölcsi példaként olvasni: Jézus alázatos volt, ezért nekünk is alázatosnak kell lennünk. János evangéliuma azonban ennél mélyebb összefüggést tár elénk. A történet kiindulópontja nem a tanítványok feladata, hanem Jézus szeretete. Mielőtt példát adna követőinek, ő maga cselekszik értük.

A beszélgetés során érdemes arra is figyelni, hogy Jézus lábmosása nemcsak az alázat jele, hanem társadalmi jelentőségű cselekedet is. A Mester olyan feladatot vállal magára, amelyet a kor szokásai szerint szolgák végeztek. Ezzel nem egyszerűen szerénységet tanít, hanem új módon értelmezi a tekintélyt és a vezetést. A keresztény közösségben a vezetés nem uralkodást, hanem felelősséget és szolgálatot jelent.

Péter tiltakozása is fontos része a történetnek. Ne siessünk úgy értelmezni, mintha csupán szerénységből utasítaná vissza Jézus gesztusát. Jézus válaszából világossá válik, hogy a lábmosás a vele való közösségre is utal. A tanítvány először engedi, hogy Krisztus szolgáljon neki, és csak ezután hívja őt arra, hogy ő is így szolgáljon másoknak. Ez a sorrend a keresztény élet egyik alapvető felismerése: Isten szeretete mindig megelőzi a mi válaszunkat.

ELINDULÁS

A legtöbb társadalomban természetesnek vesszük, hogy a ranggal együtt bizonyos kiváltságok is járnak. A vezetőt tisztelet illeti meg, mások szolgálják, és ritkán várjuk el tőle, hogy a legkevésbé megbecsült feladatokat is maga végezze el. Egy közösség értékrendjéről azonban sokat elárul, hogyan tekint a szolgálatra, és hogyan bánik azokkal, akik a legkevesebb megbecsülést kapják. Az igazi tekintély nem a kiváltságokban, hanem a másik ember méltóságának tiszteletében és a másokért vállalt felelősségben mutatkozik meg.

Jézus korában a lábmosás a szolgák feladata volt. Egy mester vagy tanító számára elképzelhetetlen lett volna, hogy tanítványai lábát mossa meg. Amikor Jézus mégis ezt teszi, nem csupán meglepi tanítványait, hanem alapjaiban kérdőjelezi meg mindazt, amit a hatalomról, a tekintélyről és a nagyságról gondoltak.

A lábmosás története azonban még ennél is többről szól. János evangéliumában ez a gesztus Jézus szeretetének látható jele. Mielőtt követés-

Albrecht Dürer: Jézus megmossa a tanítványok lábát (1508 körül)

re hívná tanítványait, ő maga hajol le hozzájuk. A történet ezért arra hív, hogy először Krisztus szeretetét ismerjük fel, és csak ebből értsük meg, mit jelent az ő példáját követni.

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők megfogalmazzák első benyomásaikat. Figyeljük meg együtt a történet részleteit, és próbáljuk felismerni, mire irányítja János evangéliuma a figyelmünket.

- Mi lepett meg leginkább Jézus cselekedetében?
- Mit gondolsz, miért éppen a lábmosást választotta Jézus arra, hogy valami fontosat tanítson tanítványainak?
- Miért tiltakozik Péter? Mit árul el ez az ő gondolkodásáról és Jézus válaszáról?
- Mit jelenthet Jézus kijelentése: *„Ha nem moslak meg, semmi közöd sincs hozzám.”* (Jn 13,8)?
- Miért nehezebb sokszor elfogadni mások segítségét, mint segítséget nyújtani?
- Mit jelent számodra Jézus példáját követni a családban, a munkahelyen, a gyülekezetben vagy más közösségeidben?
- Mitől válik a szolgálat szeretetté, és mitől válhat pusztá kötelességgé?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

A lábmosás története János evangéliumában Jézus szenvedéstörténetének kezdetén áll. Az evangélista már a bevezető mondatokban megadja az esemény értelmezésének kulcsát. Jézus tudja, hogy elérkezett az órája, amikor átmegy ebből a világból az Atyához. Ugyanakkor János azt is hangsúlyozza, hogy *„mivel szerette az övét e világban, mindvégig szerette őket”* (Jn 13,1). A lábmosás ezért nem pusztán a szolgálat vagy az alázat példája, hanem Jézus mindvégig kitartó szeretetének látható jele.

János külön hangsúlyt helyez arra is, hogy Jézus pontosan tudja, ki csoda ő. *„...tudva, hogy az Atya mindent kezébe adott, és hogy az Istentől jött, és az Istenhez megy”* (Jn 13,3), felkel a vacsorától, leveszi felsőruháját, kendőt köt magára, majd megmossa tanítványai lábát. A történet

meglepetése éppen ebből fakad. Nem egy megalázott ember hajol le, hanem az, aki tudatában van isteni küldetésének. Jézus nem elveszíti méltóságát, hanem éppen abból fakadóan vállalja a szolgálatot.

A történet középpontjában Péter és Jézus párbeszéde áll. Péter számára elfogadhatatlan, hogy Mestere szolgálai munkát végezzen. Tiltakozása azt mutatja, hogy még nem érti Jézus küldetésének természetét. Jézus válasza azonban új távlatot nyit: *„Ha nem moslak meg, semmi közöd sincs hozzám.”* (Jn 13,8) A lábmosás így túlmutat a külső cselekedeten. A Krisztussal való közösségre és az általa adott megtisztításra utal. Mielőtt a tanítvány Jézus követésére indulhatna, előbb el kell fogadnia azt, amit Krisztus érte tesz.

A történet végén Jézus maga adja meg cselekedetének második értelmezési szintjét. *„Példát adtam nektek, hogy amint én tettem veletek, ti is úgy tegyetek.”* (Jn 13,15) Fontos azonban a sorrend. János evangéliumában a példaadás nem a történet kiindulópontja, hanem következménye. Előbb Jézus szeretete, lehajlása és megtisztító szolgálata jelenik meg, és csak ezután hangzik el a tanítványok felé szóló felhívás.

NAGYÍTÓ

Teológiánk központi felismerése, hogy Isten szeretete megelőzi az ember válaszát. Nem azért hajol le hozzánk Krisztus, mert ezt kiérdemeltük, hanem mert ő előbb szeretett bennünket. A tanítványság ezért nem elsősorban teljesítmény vagy erkölcsi önfejlesztés, hanem válasz arra a szeretetre, amelyet Isten ajándékoz nekünk.

Jézus példája ugyanakkor új értelmet ad a szolgálatnak is. A szolgáló szeretet nem megalázkodást vagy önfeladást jelent, hanem azt, hogy a másik ember javát keressük. Luther Márton szerint Isten nemcsak az egyházi szolgálatokban, hanem a mindennapi hivatásokon keresztül is munkálkodik a világban. A szülő, a pedagógus, az orvos, a kétkezi munkás vagy a közéleti felelősséget vállaló ember egyaránt szolgálhatja embertársait, ha feladatát szeretettel és felelősséggel végzi.

Jézus példája nemcsak az egyes tanítványoknak szól, hanem a belőle formálódó közösség életét is meghatározza. A keresztény közösség nem a rang, a teljesítmény vagy a társadalmi különbségek alapján szerveződik, hanem Krisztus szeretete által válik egységgé. Hitelessége nem elsősorban intézményeiben vagy eredményeiben mutatkozik

meg, hanem abban, hogy tagjai egymás és embertársaik méltóságát tisztelve, egymás és mások terheit hordozva Krisztus szolgáló szeretetét teszik láthatóvá a világban. Ezáltal válik láthatóvá Krisztus jelenléte a közösségben és a társadalomban.

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint.

- Mit gondolsz a vitaindító állításról: „A szeretet érzés, nem cselekedet”? Egyetértesz vele? Miért igen, vagy miért nem?
- Miért volt annyira meglepő Jézus cselekedete a tanítványok számára? Mit árul el ez a korabeli gondolkodásról?
- Miért tiltakozik Péter? Mit nem ért még Jézus küldetéséből?
- Mit jelent számodra Jézus kijelentése: „*Ha nem moslak meg, semmi közöd sincs hozzám.*” (Jn 13,8)?
- Mit jelent a mindennapokban Jézus példáját követni? Tudsz olyan helyzetet mondani, amikor a szolgáló szeretet nehezebb volt, mint az irányítás vagy a döntéshozatal?
- Milyen különbséget látsz a tekintélyre épülő vezetés és a szolgáló vezetés között? Hol találkozol ezekkel a családban, az iskolában, a munkahelyen vagy a gyülekezetben?
- Mit jelent számodra mások méltóságát tisztelni? Hogyan tud ez megjelenni azokkal szemben is, akik kiszolgáltatott helyzetben vannak, vagy akiket a társadalom kevésbé becsül meg?
- Hogyan válhat egy keresztény közösség hitelessé a körülötte élők számára? Mitől láthatják meg benne Krisztus szeretetét azok is, akik nem tartoznak hozzá?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

Jézus nemcsak beszél a szeretetről, hanem lehajol tanítványaihoz, és szolgál nekik. A szeretet így nem pusztán érzéssé vagy szándékká válik, hanem konkrét cselekvéssé, amely tiszteli a másik ember méltóságát, és kész felelősséget vállalni érte.

- Ki az a környezetemben, aki most különösen rászorul a figyelmemre vagy segítségemre?

- Van-e olyan helyzet, amelyben inkább a tekintélyemet szeretném érvényesíteni, mint szolgáló szeretettel jelen lenni?
- Mit jelent számomra, hogy Jézus előbb szolgált nekem, és csak ezután hív arra, hogy én is szolgáljak másokat?
- Hogyan tudom a következő héten egy konkrét cselekedettel kifejezni szeretetemet valaki felé a családomban, a munkahelyemen, a gyülekezetemben vagy a tágabb közösségemben?

IMÁDSÁG

Urunk Jézus Krisztus! Köszönjük, hogy nemcsak tanítottál bennünket a szeretetről, hanem életeddel is megmutattad, mit jelent szolgálni. Taníts bennünket arra, hogy ne a rangot, az elismerést vagy a saját érdekeinket keressük, hanem felismerjük a másik ember méltóságát, és felelősséggel forduljunk felé. Adj bölcsességet, hogy hivatásunkban, családukban, gyülekezetünkben és a ránk bízott közösségekben szolgáló szeretettel éljünk. Formálj bennünket olyan emberekké, akik életükkel is a te szeretetedről tesznek bizonyítást. Ámen.

ÚTRAVALÓ

Jézus példája arra emlékeztet, hogy az igazi szeretet nem csupán szavakban, hanem tettekben is láthatóvá válhat. Amikor tisztelettel fordulunk mások felé, készek vagyunk meghallgatni őket, segítséget nyújtani vagy időt szánni rájuk, akkor mi magunk is Krisztus útján kezdünk járni.

A hét során keresd azt a helyzetet, ahol nem az elismerést vagy a saját kényelmedet választod, hanem tudatosan a másik ember javát szolgálod. Lehet, hogy ez egy apró gesztus, egy figyelmes beszélgetés, egy önként vállalt feladat vagy egy csendes segítség lesz. Jézus példáját követni sokszor éppen ezekben a hétköznapi döntésekben kezdődik.

Mit jelent szeretni az ellenségünket?

BIBLIAI TÖRTÉNET

Az ellenség szeretete (Lk 6,27–38)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

Vannak emberek, akiket lehetetlen szeretni.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mit jelent Jézus radikális tanítása az ellenség szeretetéről. Ismerjék fel, hogy az ellenségszeretet nem a rossz elfogadását vagy az igazságtalanság eltűrését jelenti, hanem azt, hogy a keresztény ember nem a gyűlölet, a bosszú vagy a viszonzás logikája szerint él. A bibliaóra segítsen megérteni, hogy Jézus tanítása Isten irgalmából indul ki, és arra hív, hogy emberi kapcsolatainkban is ezt az irgalmat tükrözzük.

A VEZETŐNEK

Az ellenség szeretetéről szóló tanítás a *Hegyi beszéd* egyik legnehezebben elfogadható része. A beszélgetés során érdemes teret adni annak, hogy a résztvevők őszintén megfogalmazhassák kérdéseiket, ellenérzéseiket és saját tapasztalataikat. Fontos azonban világossá tenni, hogy Jézus nem a rossz jóváhagyására vagy a bántalmazás eltűrésére szólít fel. Az ellenség szeretete nem jelenti az igazságosságról való lemondást, és nem teszi feleslegessé a társadalmi rendet vagy a jog érvényesülését sem.

A bibliaóra vezetése során segítsük a résztvevőket annak felismerésében, hogy Jézus tanításának középpontjában Isten irgalma áll. Az ellenségszeretet nem elsősorban emberi teljesítmény vagy rendkívüli erkölcsi erőfeszítés, hanem annak következménye, hogy Isten irgalmasan fordul az ember felé. A beszélgetés során ezért érdemes újra és újra visszatérni arra a kérdésre: mit jelent az, hogy a keresztény ember Isten irgalmából él, és hogyan formálja ez a kapcsolatainkat még azokkal is, akik megbántottak bennünket?

ELINDULÁS

Az igazságosságról alkotott képünk többnyire a viszonyosság logikájára épül: a sérelem válaszáért kiált, a jogtalanság helyreigazítást követel, és magától értetődőnek tűnik, hogy a rossz cselekedeteknek arányos következményei legyenek. Ez a gondolkodásmód mélyen beágyazódik személyes reakcióinkba és társadalmi berendezkedésünkbe egyaránt.

Jézus azonban olyan tanítást fogalmaz meg, amely első hallásra szinte teljesíthetetlennek tűnik. Nemcsak arra hív, hogy ne álljunk bosszút, hanem arra is, hogy szeressük ellenségeinket, tegyünk jót azokkal, akik

437

*Jézus bevonul Jeruzsálembe (900–925 között.
A Metropolitan Múzeum tulajdona)*

gyűlölnek bennünket, és imádkozzunk azokért, akik bántanak minket. Ez a felszólítás évszázadok óta zavarba ejti az olvasókat, mert gyökere-
sen más logikát képvisel, mint amit természetesnek tartunk.

Vajon valóban azt várja Jézus, hogy mondjunk le az igazságosságról? Az ellenség szeretete azt jelenti, hogy el kell tűrnünk a rosszat, vagy ennél mélyebb összefüggésre mutat rá? A bibliai szakasz ezekre a kérdésekre keres választ, és megmutatja, hogy Jézus tanítása nem a rossz relativizálására, hanem Isten irgalmának követésére hív.

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők megfogalmazzák első benyomásaikat.

- Mit jelent számotokra az, hogy valakit „ellenségnek” nevezünk?
- Valóban vannak olyan emberek, akiket lehetetlen szeretni?
- Mit jelent számotokra a szeretet ebben az összefüggésben? Érzelem, döntés vagy cselekvés?
- Mit várnátok Jézustól ebben a helyzetben? Vajon ugyanazt mondja majd, mint amire elsőre számítanánk?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

A Lk 6,20–49-ben olvassuk az úgynevezett *Mezei prédikációt*, amely Máté evangéliumának *Hegyi beszédével* áll párhuzamban. Míg Máté Jézust egy hegyen tanító Mesterként mutatja be, Lukácsnál a tanítás egy sík helyen hangzik el (Lk 6,17), innen ered a hagyományos elnevezés is. A Mezei prédikáció az alábbi nagy egységekre tagolódik: a boldogmondásokra és jajmondásokra (Lk 6,20–26), az ellenség szeretetéről szóló tanításra (Lk 6,27–38), valamint a tanítványi életet meghatározó további tanításokra és példázatokra (Lk 6,39–49).

Jézus tanítása egy megszólítással kezdődik: „*Nektek pedig, akik hallgattok engem, ezt mondom...*” (Lk 6,27). Az ellenség szeretetéről szóló tanítás tehát nem általános erkölcsi elvként hangzik el, hanem azokhoz szól, akik Jézus tanítványaként hallgatják őt. A felszólítások – „*szeresétek ellenségeiteket*”, „*tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnek titeket*”, „*áldjátok azokat, akik átkoznak*”, „*imádkozzatok azokért, akik bántalmaznak titeket*” (Lk 6,27–28) – nem elsősorban érzelmekre, hanem konkrét cselekvésre irányulnak. Jézus nem azt várja tanítványaitól,

hogy rokonszenvet érezzenek ellenségeik iránt, hanem azt, hogy velük szemben is a szeretet cselekedeteit gyakorolják.

A szakasz középső részében Jézus három kérdés segítségével mutat rá az emberi gondolkodás természetes logikájára: „*Ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek...*”, „*Ha azokkal tesztek jót, akik veletek jót tesztek...*”, „*És ha azoktól adtok kölcsön, akiktől reméletek, hogy visszakapjátok...*” (Lk 6,32–34). Mindhárom kérdés ugyanarra a felismerésre vezet: a viszonzosság önmagában még nem különbözteti meg Jézus tanítványait másoktól. Jézus ezért arra hívja követőit, hogy ne a viszonzás indulata, hanem Isten szeretete határozza meg cselekedeteiket.

A tanítás csúcspontja a felszólítás: „*Legyetek irgalmasok, amint a ti Atyátok is irgalmas.*” (Lk 6,36) Ez adja meg az egész szakasz értelmezési kulcsát. Ebből érthető meg a folytatás is: „*Ne ítéljetelek, és nem ítéltettek. Ne kárhoztassatok, és nem kárhoztattok. Bocsássatok meg, és nektek is megbocsáttatik.*” (Lk 6,37), valamint a záró ígélet: „*Mert amilyen mértékkel ti mérték, olyannal mérnek majd nektek is.*” (Lk 6,38) Jézus tanítása arra hívja tanítványait, hogy mennyei Atyjuk irgalmasságát tükrözzék emberi kapcsolataikban.

NAGYÍTÓ

Jézus ellenségszeretetről szóló tanítása nem önmagában álló erkölcsi követelmény, hanem az evangéliumból következik. A keresztyén ember azért képes másként viszonyulni embertársaihoz, mert maga is Isten megbocsátó szeretetéből él. Az ellenség szeretete ezért nem a rossz elfogadását jelenti, hanem azt, hogy a másik emberhez nem a gyűlölet és a bosszú, hanem a Krisztustól tanult irgalmasság lelkületével közeledünk.

Luther Márton tanítása segít elkerülni az ellenségszeretet gyakori félreértéseit. A keresztyén ember személyes életében Jézus parancsa szerint él: lemond a bosszúról, nem a gyűlölet vezérli, és kész a megbocsátásra. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a bűnt figyelmen kívül kell hagyni, vagy hogy ne lenne szükség igazságszolgáltatásra. Isten a világi felsőbbsségre bízta a rend és az igazság védelmét, ezért a személyes megbocsátás és a közösség igazságos működése nem egymás ellentétei, hanem különböző feladatok.

Dietrich Bonhoeffer arra hívja fel a figyelmet, hogy az ellenség szerepét Krisztus követésének egyik legnehezebb, ugyanakkor legmélyebb formája. Nem azért szeretjük ellenségünket, mert szerethetővé vált, hanem mert Krisztus szeretete formálja kapcsolatainkat. Az ellenség-szeretet így nem pusztán két ember kapcsolatáról szól. A keresztyén ember nem önmagából merít erőt hozzá, hanem Krisztus szeretetéből. Amikor az ellenségére tekint, nem csupán saját sérelmeit látja, hanem olyan embert, akihez Isten irgalma ugyanúgy el akar jutni, mint hozzá. Ez nem teszi kisebbé a bűnt vagy az igazságtalanságot, de megnyitja az utat a gyűlölet helyett az irgalmasság, a bosszú helyett a megbocsátás felé.

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint.

- Mit gondoltok a vitaindító állításról: „Vannak emberek, akiket lehetetlen szeretni.” Egyetértetek vele? Miért igen, vagy miért nem?
- Miért lehetett meghökkentő Jézus hallgatói számára az ellenség szeretetéről szóló tanítása? Miben különbözik ez a természetes emberi gondolkodástól?
- Mit jelenthet a gyakorlatban Jézus felszólítása: „*Szeressétek ellenségeiteket...*” (Lk 6,27)? Miben különbözik ez attól, hogy valakit kedvelünk vagy rokonszenvet érzünk iránta?
- A szakasz középpontjában ez áll: „*Legyetek irgalmasok, amint a ti Atyátok is irgalmas.*” (Lk 6,36). Miért éppen Isten irgalmassága a kiindulópont, és nem az ember teljesítménye?
- Mit jelent számodra a különbség a megbocsátás és a rossz eltűrése között? Miért fontos ezt a kettőt megkülönböztetni?
- Volt-e már olyan helyzet az életedben, amikor nehéz volt lemondani a bosszúról vagy a viszonzásról? Mi segített abban, hogy mégis másképpen reagálj?
- Mit jelenthet ez a tanítás a családi, a munkahelyi, a gyülekezeti vagy a társadalmi konfliktusokban? Hogyan segíthet abban, hogy ne a gyűlölet vagy a viszonzás irányítsa kapcsolatainkat?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

Jézus nem azt kéri tanítványaitól, hogy ne vegyék komolyan a sérelmeket vagy az igazságtalanságot. Arra hív, hogy ne a bosszú és a viszonzás irányítsa életüket, hanem Isten irgalma. Az ellenség szeretete sokszor nem nagy tettekben, hanem apró döntésekben kezdődik: amikor nem a haragot tápláljuk, nem a másik ember megalázását keressük, hanem nyitottak maradunk a megbocsátás és a békesség útjára.

- Van-e olyan ember, akivel kapcsolatban haragot vagy neheztelést hordozok magamban?
- Mi akadályoz abban, hogy a bosszú helyett a megbocsátás útját keressem?
- Mit jelentene ebben a helyzetben Isten irgalmát tükrözni?
- Mi lehet az a konkrét lépés, amelyet a következő héten megtehetek a békesség felé?

IMÁDSÁG

Irgalmas mennyei Atyánk! Köszönjük, hogy akkor is szeretsz bennünket, amikor méltatlanok vagyunk szeretetedre. Segíts, hogy ne a harag, a bosszú vagy a gyűlölet vezessen bennünket, hanem a te szereteted. Adj bölcsességet, hogy különbséget tudjunk tenni a megbocsátás és a rossz elfogadása között, és bátorságot, hogy a békesség útját keressük emberi kapcsolatainkban. Taníts bennünket úgy élni, hogy szereteted formálja gondolatainkat, szavainkat és tetteinket, és mások is megtapasztalhassák rajtunk keresztül irgalmadat. Ámen.

ÚTRAVALÓ

Jézus arra hív, hogy ne a sérelmek vagy a bosszú irányítsa életünket, hanem Isten irgalma. Az ellenség szeretete nem azt jelenti, hogy elfelejtjük a bennünket ért bántásokat vagy elfogadjuk az igazságtalanságot. Azt jelenti, hogy nem engedjük, hogy a gyűlölet határozza meg gondolatainkat és cselekedeteinket.

A következő héten gondolj egy olyan emberre, akivel nehéz kapcsolatban vagy. Imádkozz érte, és kérd Istent, hogy mutassa meg, mi lehet az első lépés a békesség felé. Lehet, hogy ez egy őszinte beszélgetés, egy megbocsátó döntés, vagy egyszerűen az, hogy nem táplálsz tovább magadban a haragot. Az ellenség szeretete sokszor ezekkel a kicsiny lépésekkel kezdődik.

„Hiszek hitetlenül Istenben”

BIBLIAI TÖRTÉNET

Jézus és Tamás (Jn 20,24–29)

VITAINDÍTÓ ÁLLÍTÁS

Aki igazán hisz, annak nincsenek kételyei.

A BESZÉLGETÉS CÉLJA

A résztvevők közösen gondolják végig, mit tanít Jézus és Tamás találkozása a hitről és a kételyről. Ismerjék fel, hogy a kétely nem azonos a hitetlenséggel, és hogy Jézus nem elfordul a kérdésekkel küzdő embertől, hanem közeledik hozzá. A bibliaóra segítsen megérteni, hogy a hit végső alapja nem saját bizonyosságunk, hanem a feltámadott Krisztus, aki ma is megszólítja és hitre hívja követőit.

A VEZETŐNEK

Tamást gyakran „hitetlen Tamásként” emlegetjük, noha a bibliai szöveg ennél árnyaltabb képet mutat. Tamás nem fordul el Jézustól, nem hagyja el a tanítványi közösséget, hanem ugyanazt a bizonyosságot keresi, amelyet a többi tanítvány már megkapott. Jézus a megfeddés helyett odafordul hozzá, és lehetőséget ad számára a hitre jutásra.

A beszélgetés során érdemes teret adni annak, hogy a résztvevők őszintén beszéljenek saját kérdéseikről és bizonytalanságaikról. Fontos hangsúlyozni, hogy a kétely nem azonos a hitetlenséggel. Ugyanakkor a hit nem önmagunk bizonyosságára épül, hanem a feltámadott Krisztusra, aki ma is megszólítja az embert. Érdemes arra is rámutatni, hogy a keresztény hit nem minden kérdést kizáró bizonyosság, hanem bízalom Krisztusban, aki kételyeink és kérdéseink között sem enged el bennünket.

ELINDULÁS

A kételkedést sokszor kudarcént éljük meg. Úgy gondoljuk, hogy az igazán hívő embernek nincsenek kérdései, bizonytalanságai vagy vívódásai. Ezért amikor hitünkkel kapcsolatban kérdések merülnek fel, könnyen úgy érezhetjük, hogy valami nincs rendben velünk.

Ugyanakkor életünk legfontosabb döntéseit gyakran nem teljes bizonyossággal hozzuk meg. Bízunk emberekben, kapcsolatokat építünk, hivatást választunk vagy családot alapítunk anélkül, hogy minden kérdésünkre előre választ kapnánk.

Tamás története egy olyan tanítványt mutat be, aki szeretne hinni, de kérdései vannak. Jézus pedig nem elfordul tőle, hanem odalép hozzá. Vajon mit tanít ez a találkozás a hitről, a kételyről és Krisztus irántunk való szeretetéről?

Hendrick ter Brugghen: Tamás hitetlensége (1622 körül. Rijksmuseum)

ELSŐ BENYOMÁSOK

Mielőtt a történet értelmezésébe kezdenénk, érdemes időt hagyni arra, hogy a résztvevők megfogalmazzák első benyomásaikat.

- Mit jelent számotokra a hit? Inkább bizonyosságot vagy bizalmat?
- Mit gondoltok, természetes része lehet-e a kétely a hívő ember életének?

- Miért várják sokan azt, hogy a keresztény embernek mindig biztos válaszai legyenek?
- Mit várnátok Jézustól egy olyan tanítvánnyal szemben, aki kételkedik?

GONDOLATOK AZ IGÉRŐL

János evangéliumában Tamás története a feltámadásról szóló elbeszélések végén kap helyet. Jézus megjelent tanítványainak, de Tamás nem volt velük (Jn 20,19–23). Amikor a többiek örömmel újságolják neki: „*Láttuk az Urat!*” (Jn 20,25a), ő nem fogadja el pusztán mások bizonyágtételét. Azt válaszolja: „*Ha nem látom a kezen a szegek helyét, és nem érintem meg ujjammal a szegek helyét, és nem teszem a kezemet az oldalára, nem hiszem.*” (Jn 20,25b)

Nyolc nappal később Jézus ismét megjelenik tanítványainak, és ezúttal Tamás is velük van. Jézus nem szemrehányással fordul hozzá, hanem szinte szó szerint megismétli Tamás korábbi szavait: „*Nyújtsd ide az ujjadat, és nézd meg a kezeimet, nyújtsd ide a kezedet, és tedd az oldalamra, és ne légy hitetlen, hanem hívő.*” (Jn 20,27) János ezzel azt hangsúlyozza, hogy Jézus ismeri Tamás kérdéseit és kételyeit, és személyesen szólítja meg őt.

A történet csúcspontja nem Tamás kételye, hanem hitvallása: „*Én Uram és én Istenem!*” (Jn 20,28) Ez János evangéliumának egyik hitvallása, amelyben Tamás felismeri a feltámadott Jézus valódi kilétét. Jézus válasza azonban már túlmutat Tamáson: „*Mivel látsz engem, hiszel: boldogok, akik nem látnak, és hisznek.*” (Jn 20,29) Ezek a szavak már az evangélium későbbi olvasóihoz is szólnak, akik nem lehettek tanúi a feltámadott Krisztus megjelenéseinek.

Tamás története után János közvetlenül megfogalmazza evangéliuma célját: „*Ezek pedig azért írtattak meg, hogy higgyétek: Jézus a Krisztus, az Isten Fia, és e hitben életetek legyen az ő nevében.*” (Jn 20,31) Ezzel világossá teszi, hogy az evangélium nem pusztán a feltámadás történetének elbeszélése, hanem hitre hívó bizonyágtétel. Tamás útja a kételytől a hitvallásig ezért nem csupán egy tanítvány személyes története, hanem minden olvasó számára meghívás arra, hogy a feltámadott Krisztusban felismerje Urát és Istenét.

NAGYÍTÓ

Tamás története arra emlékeztet, hogy a hit nem az emberi bizonyosság birtoklása, hanem bizalom a feltámadott Krisztusban. A kétely ezért nem azonos a hitetlenséggel. A hitetlen ember elutasítja Krisztust, Tamás azonban éppen őt keresi. Kérdései és feltételei mögött nem közöny vagy hitetlenség áll, hanem a vágy, hogy ugyanazzal a bizonyossággal találkozasson a feltámadott Úrral, mint a többi tanítvány. Jézus az elutasítás helyett odafordul Tamáshoz, elfogadja kérdéseit, teret ad a kételyének, és segít neki, hogy felismerhesse őt.

A hit nem emberi teljesítmény vagy lelki állapot, hanem Isten ajándéka, amelyet a Szentlélek ébreszt az evangélium által. Luther többször figyelmeztet arra, hogy nemcsak az Istentől elszakadt, önmagára hagyatkozó élet jelenthet kísértést, hanem az a vallásos magabiztosság is, amely már nem Krisztusban, hanem saját hitében, kegyességében vagy lelki tapasztalataiban bíz. A keresztény ember bizonyossága mindig önmagán kívül, Krisztus ígéretében találja meg szilárd alapját.

Tamás vallomása – „*Én Uram, és én Istenem!*” (Jn 20,28) – János evangéliumának egyik legteljesebb krisztológiai hitvallása. A történet végén ezért már nem Tamás kételye áll a középpontban, hanem Krisztus személye. A hit nem attól válik bizonyossá, hogy minden kérdésünkre választ kapunk, hanem attól, hogy Krisztus kijelenti magát, és megszólít bennünket. A keresztény hit ezért nem a kétely kizárása, hanem a Krisztus ígéretébe vetett bizalom, amely kérdéseink és bizonytalanságaink között is megtart.

VITAKÉRDÉSEK

A következő kérdések közül nem szükséges mindegyiket feltenni. A vezető válasszon a csoport összetétele, a rendelkezésre álló idő és a beszélgetés alakulása szerint.

- Mit gondoltok a vitaindító állításról: Aki igazán hisz, annak nincsenek kételyei. Egyetértetek vele? Miért igen, vagy miért nem?
- Miért fontos, hogy Jézus nem elutasítja Tamást, hanem újra megjelenik neki és megszólítja őt? Mit árul el ez Jézus személyéről?
- Mit tanít ez a történet a hit és a kétely kapcsolatáról? Miben különbözik a kételkedés a hitetlenségtől?

- Jézus ezt mondja Tamásnak: „*Mivel láttál engem, hiszel: boldogok, akik nem látnak, és hisznek.*” (Jn 20,29) Mit jelent ez azok számára, akik nem láthatták személyesen Jézust?
- Mit jelent számodra, hogy a hit alapja nem a saját bizonyosságod, hanem Krisztus ígérete?
- Volt-e olyan időszak az életedben, amikor kérdéseid vagy kéte-lyeid voltak a hittel kapcsolatban? Mi segített abban, hogy mégis Krisztusba kapaszkodj?
- Hogyan lehet a gyülekezet olyan közösség, ahol a kérdésekkel és kéte-lyekkel küzdő emberek is elfogadásra, meghallgatásra és Krisztusra mutató segítségre találhatnak?

TOVÁBBGONDOLÁSRA

Tamás története arra bátorít, hogy kérdéseinkkel és bizonytalansága-inkkal is Krisztushoz forduljunk. Ő nem fordul el a kételkedő embertől, hanem megszólítja, és önmagára irányítja a tekintetét.

- Van-e olyan kérdés vagy bizonytalanság, amelyet régóta magam-ban hordozok?
- Mit teszek ilyenkor: eltávolodom Krisztustól, vagy őt keresem?
- Mi segített korábban abban, hogy a nehéz kérdések között is meg-maradjak a hit útján?
- Hogyan tudok én is türelemmel és megértéssel fordulni azok felé, akik a hit kérdéseivel küzdenek?

IMÁDSÁG

Feltámadott Urunk, Jézus Krisztus! Köszönjük, hogy nem fordulsz el tőlünk akkor sem, amikor kérdésekkel, bizonytalanságokkal vagy kéte-lyekkel küzdünk. Köszönjük, hogy újra és újra megszólítasz bennünket, és önmagadra irányítod tekintetünket. Taníts bennünket arra, hogy kérdéseink között is hozzád forduljunk, és hűségesen kövessünk téged akkor is, amikor nem látunk mindent világosan. Add, hogy gyülekeze-teink olyan közösségekké legyenek, ahol a kérdező ember megértésre, a kételkedő bátorításra, minden kereső pedig Krisztusra mutató segít-ségre talál. Ámen.

ÚTRAVALÓ

A hit nem azt jelenti, hogy minden kérdésünkre választ kaptunk. Tamás története arra emlékeztet, hogy Jézus nem fordul el a kérdésekkel és kételyekkel küzdő embertől, hanem odafordul hozzá és megszólítja. A hit sokszor nem a kételyek megszűnésével, hanem azzal erősödik, hogy azok között is Krisztusra hagyatkozunk.

A következő héten gondold végig, van-e olyan kérdés vagy bizonytalanság, amelyet eddig inkább félretettél, mintsem szembenéztél volna vele. Olvasd el újra János evangéliuma 20. fejezetét, és figyeld meg, hogyan fordul Jézus Tamáshoz. Mit tanít ez a találkozás a hitről, és mit jelenthet a saját életedben?

Tábor

Legyetek Isten követői! – Gyülekezeti tábor

KASZA GÁBOR

A gyülekezeti tábor sokkal több, mint néhány együtt töltött nap. Lehetőség arra, hogy a gyermekek és a fiatalok játékokon, beszélgetéseken, közös szolgálatokon és élményeken keresztül mélyebb kapcsolatba kerüljenek Istennel és egymással. Ezért ennek a tábori hétnek a programjai nem csupán a jó hangulatot vagy a tartalmas időtöltést szolgálják, hanem tudatosan közösségépítő céllal készültek, miközben a bibliai üzenet közös felfedezésére és megélésére is hívnak.

A hét központi igéje Pál apostol buzdítása: „*Legyetek tehát Isten követői mint szeretett gyermekei.*” (Ef 5,1) Ez a gondolat adja valamennyi nap vezérfonalát. A szeretet forrásától indulva végiggondoljuk, mit jelent fontosnak lenni Isten számára, hogyan tudjuk szeretetünket tettekben megélni, miként hordozhatjuk egymás terheit, végül pedig hogyan válhat mindez mindennapi életünk részévé.

A hét minden napjához egy-egy mottó kapcsolódik. Fontos az adott napi vezérfonalat a Szentírás alapján megválaszolni, ezért minden nap elején rövid bibliai bevezető segíti a téma feldolgozását. Az ezt követő játékok, beszélgetések, kézműves-foglalkozások és közösségi programok mind azt a célt szolgálják, hogy a gyermekek ne csupán halljanak a szeretetről, hanem közösen meg is tapasztalják azt.

Az itt közölt ötletek szabadon alakíthatók a gyülekezet sajátosságaihoz, a résztvevők életkorához és a helyi lehetőségekhez. Reménységem szerint ez a segédanyag segítséget nyújt ahhoz, hogy a tábor minden résztvevője gazdagabb hittel, új barátságokkal és maradandó lelki élményekkel térjen haza.

	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
10:00	2. Csapatépítő játékok 3. Örangyalos játék Felelős: Helyszín:	2. Zászlós játék Felelős: Helyszín:	2. Kiscsoportos beszélgetés a szeretetről Felelős: Helyszín:	2. Játékos templom-felfedező foglalkozás Felelős: Helyszín:	2. Ismerkedési bingo 3. Örangyalos játék Felelős: Helyszín:
12:00	Ebéd	Ebéd	Ebéd	Ebéd	Ebéd
13:00	Kéznyűveskedés	Palánta bábelőadás	Kidobós játék	Szabadulószeroba Aki nincs a szabadulószerobában, annak focit, kidobós, zászlófogó, kéznűves-foglalkozás Felelős: Helyszín:	Filmnézés: A sziv bajnokai A heti témához passzol. Felelős: Helyszín:
15:00	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna
15:30	Áldással és közös énekléssel zárjuk a napot Helyszín:	Áldással és közös énekléssel zárjuk a napot Helyszín	Áldással és közös énekléssel zárjuk a napot Helyszín	Áldással és közös énekléssel zárjuk a napot Helyszín:	Táborzárás Ezen a napon táborzárást tarthatunk 17 órától. Felelős: Helyszín:

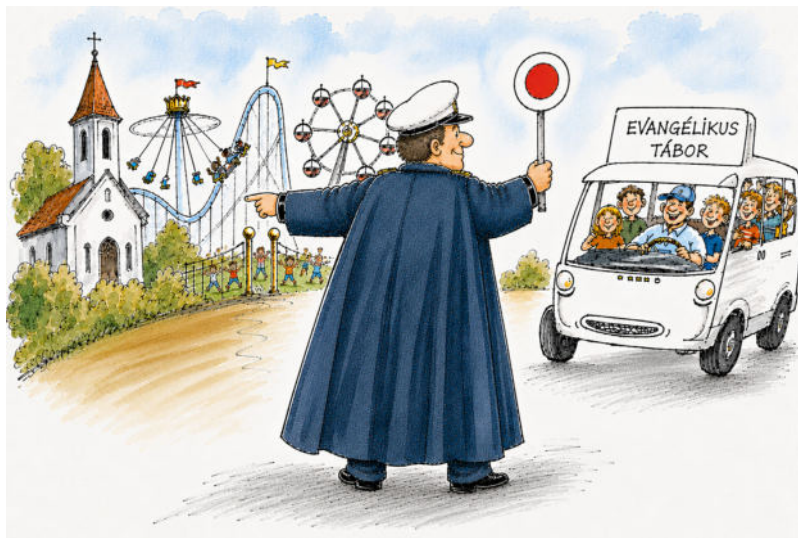
„Legyetek tehát Isten követői mint szeretett gyermekei.” (Ef 5,1)

	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
08:30	Gyülekező Csocso, pingpong Kötetlen játékok Helyszín:	Gyülekező Csocso, pingpong Kötetlen játékok Helyszín:	Gyülekező Csocso, pingpong Kötetlen játékok Helyszín:	Gyülekező Csocso, pingpong Kötetlen játékok Helyszín:	Gyülekező Csocso, pingpong Kötetlen játékok Helyszín:
09:00	Tízórai	Tízórai	Tízórai	Tízórai	Tízórai
09:30	Áhítat Közös énekléssel kezdünk. Téma: Ki a szeretet forrása? 1Jn 4,19 Igét hirdeti: Helyszín:	Áhítat Közös énekléssel kezdünk. Téma: Fontos vagyok? Szükség van rám? Ézs 43,1-5 Igét hirdeti: Helyszín:	Áhítat Közös énekléssel kezdünk. Téma: Együtt boldogságban. Mt 22,37-39 Igét hirdeti: Helyszín:	Áhítat Közös énekléssel kezdünk. Téma: A szeretet megélése egy közösségben. Gal 6,2 Igét hirdeti: Helyszín:	Áhítat Közös énekléssel kezdünk. Téma: Váljunk Istenet utánzóvá! Ef 5,1 Igét hirdeti: Helyszín:
10:00	1. Elvárások és félelmek fájának az elkészítése	1. Párfogócska	1. Gary Chapman öt szeretetnyelvének bemutatása	1. Szabadulószoiba Aki nincs a szabadulószoiba, annak foci, kidobós, zászlófogó, kézműves-foglalkozás	1. Elvárások és félelmek rája

Hétfő

NAPI MOTTÓ: KI A SZERETET FORRÁSA?

Heti témánk – hogy Isten követőivé, „utánzóivá” váljunk – első állomása annak tudatosítása, hogy a szeretet forrása Isten, és hogy „*Mi tehát azért szeretünk, mert ő előbb szeretett minket.*” (1Jn 4,19)

Isten szeretete Krisztusban megjelent a földön, erről az evangéliumok is bizonyosságot tesznek. Ha ezt hittel fogadjuk, akkor mindez hatással van ránk. Izgalmas kérdés azonban, hogy vajon tényleg hatással van-e az életünkre. Beszélni könnyű, de cselekedni már sokkal nehezebb. Tudjuk, hogy a cselekedet nem érdemszerző, hanem hitünk következménye. Erre emlékeztet bennünket evangélikus énekeskönyvünk 574. énekének első versszaka is: „Szeretni: nem pusztá szó, A szeretet élő való. Mi Jézustól tudjuk: mi az igaz szeretet, Ki érettünk emberré született.”

Elvárások és félelmek fája

A foglalkozás előtt készítsünk egy nagy fát egy A2-es vagy annál nagyobb lapra, vagy csomagolópapírra. Egy függőleges vonallal osszuk két részre: az egyik oldal a táborral kapcsolatos félelmek, a másik az elvárások helye lesz. A két oldalra írjuk fel: félelmek / elvárások.

Osszunk ki kétféle színű öntapadós jegyzettömlapot (posztiteket): például sárgára írhatják a gyerekek az elvárásaikat, rózsaszínre pedig a félelmeiket. Ezután név nélkül felragaszthatják a cetliket a fa megfelelő oldalára.

Pénteken térjünk vissza a fához, és beszéljük meg, hogyan alakultak a hét során a félelmeik és az elvárásaik.

Segítő kérdések

- Milyen elvárásaid vannak a táborral kapcsolatban?
- Milyen félelmeid vannak a táborral kapcsolatban?

Csapatépítő játékok

Névtanulós játékok következnek.¹ Céljuk, hogy a táborozók megismerjék egymást. Ezek a játékok azért is fontosak, mert a következő feladathoz már szükség lesz arra, hogy ismerjék társaikat.

Névlánc

Idő: 5 perc

Létszám: 10–20 fő

Megjegyzés: Ne hagyjuk elhúzódní a játékot! Nagyobb létszám esetén a végére könnyen unalmassá válhat.

A játékosok körben állnak. A kezdő játékos bemondja a nevét. Az egyik szomszédja megismétli azt, majd hozzáteszi a saját nevét is. A következő játékos felsorolja a már elhangzott neveket, végül ő is bemutatkozik. Az utolsó játékosnak már a csoport valamennyi tagjának nevét fel kell sorolnia.

1 Az alábbi játékok forrása, illetve további hasonló játékok az alábbi linken érhetők el: <https://nyitottkor.hu/nevtanulos>.

Fejbecsapós

Idő: 10 perc

Eszköz: 1 újság

Létszám: 15–20 fő

Megjegyzés: A második változat nem névtanuló, hanem inkább koncentrációs játék.

A csoport kört alkot, egyik játékos a kör közepén áll egy összegurított újsággal a kezében. A körből valaki mond egy nevet, mire a középén állónak az újsággal rá kell ütnie a név tulajdonosának fejére. A kiszemelt játékos úgy tudja elkerülni az ütést, hogy minél gyorsabban kimondja egy másik játékos nevét; ezután ő lesz a középén álló új célpontja.

Aki elkésik a névmondással és fejbe ütik, vagy olyan nevet mond, amely nincs a csoportban, helyet cserél a középén állóval. Helycsere után a korábbi „csapkodó” jogosult először nevet mondani.

Ha a játékot ülve játsszuk, a helyet cserélő játékosnak még azelőtt kell mondania egy nevet, hogy leülne. Ellenkező esetben fejbe csapható, és ismét a kör közepére kerül.

Változat: Mindenki választ magának egy állat- vagy növénynevet. Ekkor a saját nevek helyett ezeket kell mondani a fejbecsapás elkerülése érdekében. Ez a változat nehezebb, hiszen fejben kell tartani, hogy a többiek milyen neveket választottak.

Őrangyalos játék

Minden résztvevő húz egy cédulát egy kalapból, amelyen egy-egy táborozó neve szerepel. A hét folyamán – lehetőség szerint titokban – szóval, apró figyelmességekkel, segítő tettekkel vagy kisebb ajándékokkal igyekszik örömet szerezni a kihúzott társának, és így kifejezni felé szeretetét, megbecsülését. A tábor végén érdemes közösen kitalálni, ki volt kinek az „őrangyala”.

Kézműveskedés

Ez a programpont lehetőséget ad arra, hogy a résztvevők saját készítésű ajándékokkal lepjék meg egymást, így kapcsolódva a délelőtti elindított őrangyalos játékhoz.

Elkészíthető ajándékok:

- szívecskés vagy focilabdás karkötő;
- nyaklánc;
- bokalánc.

A résztvevők egy rugalmas damilra vagy gumiszálra apró gyöngyöket, valamint egy nemesacél szívecskét vagy műanyag mini focilabdát fűzhetnek fel.

Beszerzési lehetőségek:

- Nemesacél szívecske: <https://www.ekszeralkatreszek.hu/nemes-acer-sziv-medalalap-medaltartoval-12x10mm>
- Felfűzhető mini focilabda: <https://www.ayzeze.hu/hu/products/69ce2a2c99f5ca017ba913f4>

Kedd

NAPI MOTTÓ: FONTOS VAGYOK? SZÜKSÉG VAN RÁM?

Az élet számtalan területén elengedhetetlen megkülönböztetni a tényeket a véleményektől.

Álláspontom szerint aki hisz abban, hogy Isten létezik, annak a tegnapi ígénk mondanivalója nagyon fontos tény. Ha tehát tényként kezeljük, hogy Isten a szeretet forrása, akkor a mai ézsaiási ígéből felismerhetjük, hogy Isten mennyire szeret minket. Hiszen azt mondja, hogy az övéi vagyunk – „...*enyém vagy!*” (Ézs 43,1b) –, és azt is felismerhetjük, hogy mennyire fontosak vagyunk a számára, hiszen közli: „*megváltottalak*”.

Mit is jelent a megváltás? Ezt világosan el kell magyaráznunk a gyermekeknek. A megváltás azt jelenti, hogy Isten Krisztus által megváltotta az életünket a bűn átkától – ahogyan ezt Ilauszky Sámuel is olyan szépen összefoglalta:

„Én voltam az elveszett,
Aki halált érdemelt,
Kire gyászos éj szakadt.
Isten Fia, a jó pásztor
Megváltott a bűn átkától:
Üdvöm, napom feltámadt.”
(EÉ 208,3)

Ha hiszünk Krisztusban, akkor bűneink következményét nem nekünk kell viselnünk, mert Krisztus elhordozta. Ennyire fontosak vagyunk Isten számára.

Fontos tehát kiemelni, hogy az ézsaiási ige bizonyítja számunkra: Isten mindenkit szeret, és fontosak vagyunk számára.

A keddi mottó úgy kapcsolódik heti témánkhoz, hogy mivel Isten követőivé, „utánzóivá” szeretnénk válni, a közösség minden tagja számára hangsúlyoznunk kell, hogy fontos, és szükség van rá. Az alábbi két játék segít a napi téma elmélyítésében.

Párfogócska

A gyerekek párokat alkotnak. A párok tagjainak egyik lábát összekötjük, majd így kell elkapniuk egymást. Az a páros nyer, amelyiknek sikerül elkerülnie, hogy elkapják. A győztes páros két tagja lesz a következő játék két csapatkapitánya.

Zászlós játék²

Táboraink egyik legkedveltebb játéka.

Játék a játékért, élménybe bújtatott fejlesztő folyamat. Fejleszti a szabálykövetést, az együttműködést és a figyelmet. Az alkalmazás során érdemes figyelembe venni, hogy kompetitív feladatról van szó, amely bizonyos esetekben a csoporton belül feszültségeket is okozhat.

Jelöljünk ki egy 35–40 méter hosszú játéktérre, amelynek szélességét a játékosok számára igazítjuk. A téglalap alakú pályát középen osszuk ketté egy vonallal. A két alapvonal külső oldalától egy-egy lépésre jelöljünk ki egy körülbelül 3 × 4 lépés nagyságú „börtönt”. A börtönökbe helyezünk két-két, különböző színű zászlót (például pirosat és fehéret). A zászlók helyettesíthetők színes labdával vagy más, könnyen felismerhető tárggyal.

A játékosok két egyenlő létszámú csapatra oszlanak. Mindkét csapat a saját térfelén helyezkedik el. A játék célja az ellenfél zászlóinak megszerzése.

A játékosok átléphetnek az ellenfél térfelére, hogy megszerezzék a zászlót, ezt azonban az ellenfél megpróbálhatja megakadályozni. Ha például egy piros játékos átlép a fehérek térfelére, hogy zászlót sze-

² <https://www.csodaszarvasprogram.hu/otlet/11>

rezzen, a fehérek egyik játékos a üldözőbe veheti, és megpróbálhatja megérinteni. Ha ez sikerül, a piros játékos fogollyá válik, és a fehérek börtönébe kerül.

Ha a piros játékos érintés nélkül eléri a börtönt, és még azelőtt, hogy megérintené, mindkét lába a börtön területén belül van, magához veheti az egyik zászlót, majd sértetlenül visszatérhet saját térfelére. A megszerzett zászlót a saját börtönében helyezi el, ezt követően pedig ismét részt vehet a játékban.

A fogoly addig marad az ellenfél börtönében, amíg egy szabad csapattársa ki nem szabadítja. A szabadító játékos akkor válik sérthetetlenné, amikor mindkét lábbal belép a börtönbe. Kézen fogja a foglyot, majd visszakíséri saját térfelükre. Amint átlépik a felezővonalat, a fogoly ismét szabad játékosná válik, a szabadító pedig elveszíti sérthetetlenségét.

Egyszerre csak egy foglyot lehet kiszabadítani, illetve egy zászlót lehet elhozni. Aki zászlót visz, nem szabadíthat ki foglyot, és amíg a megszerzett zászlót nem helyezte el a saját börtönében, nem ejthet foglyul ellenfelet. A saját zászló az ellenfél börtönéből visszaszerezhető.

A játékosok saját térfelükön – a börtön kivételével – szabadon mozoghatnak. Az a csapat nyer, amelyik megszerzi mindkét ellenfél-zászlót, vagy két foglyot ejt. Új játék kezdekor a csapatok térfelet cserélnek.

A kijelölt játékteret elhagyni nem szabad.

Változatok

A játékteret kijelölhetjük ligetes területen is, ahol a játékosok el tudnak rejtőzni. Ez izgalmasabbá és nehezebbé teszi a játékot.

Zárt térben (például tornateremben vagy műfüves pályán) pontozásos rendszerben is játszható. Például az a csapat győz, amelyik először ér el öt pontot, vagy meghatározhatunk időkeretet is (például két 10 perces félidőt térfélcserével). Ezzel a játék felépítése a labdajátékokéhoz válik hasonlóvá.

A játék vezetője bíróként is irányíthatja a játékot. Ez különösen akkor hasznos, ha a szabálykövetés gyakorlása a cél, vagy ha a csoport még szorosabb külső irányítást igényel. Ha a játékvezető kommentátori szerepet is vállal, az tovább fokozhatja a játék élményét.

Szükséges eszközök:

- a játéktérület kijelöléséhez kötél vagy szalag;
- sátorcövekek a rögzítéshez (ügyeljünk arra, hogy ne álljanak ki a földből, elkerülve ezzel a balesetveszélyt);
- két-két, különböző színű zászló a csapatok számára.

Palánta bábelőadás

Délutáni meglepetésprogram. Óvodásoknak, valamint legfeljebb 3. osztályos gyermekeknek a Palánta előadói (<https://palantamese.hu>) nagyon tartalmas műsort tudnak biztosítani.

Szerda

NAPI MOTTÓ: EGYÜTT BOLDOGSÁGBAN

Ha Isten követőivé, „utánzóivá” akarunk válni, akkor szeretnünk kell felebarátunkat. De mit jelent a mai igében szereplő *felebarát* kifejezés? Ezt fontos elmagyarázni a gyermekeknek. A felebarát egyszerűen a másik ember: aki most melletted ül, aki előtted vagy mögötted van. Tehát minden embert szeretnünk kell. Erről szól ez az ige: *„Szeresd felebarátodat, mint magadat.”* (Mt 22,39b)

A szerdai témához ezt az igét is segítségül hívhatjuk: *„Ha valaki azt mondja: »Szeretem Istent«, a testvérét viszont gyűlöli, az hazug, mert aki nem szereti a testvérét, akit lát, nem szeretheti Istent, akit nem lát. Azt a parancsolatot is kaptuk tőle, hogy aki szereti Istent, szeresse a testvérét is.”* (1Jn 4,20–21)

Ezen a napon azt fogjuk végiggondolni, hogyan tudjuk szeretetünket tetteinkben is kifejezni. Ehhez olyan példákat is megismerünk, amelyek segítenek abban, hogy a szeretet nagyköveteivé váljunk.

GARY CHAPMAN ÖT SZERETETNYELVÉNEK BEMUTATÁSA

Melyek is ezek a szeretetnyelvek? Röviden összefoglalva a következők:

- Elismerő szavak
- Minőségi idő
- Ajándékozás
- Szívességek
- Testi érintés

A szeretetnyelvek bemutatását kezdhethjük egy rövid játékkal. Helyezzünk körbe székeket, majd kérjük meg a résztvevőket, hogy foglaljanak helyet. Amikor egy-egy szeretetnyelvet ismertetünk, tegyük fel a kérdést: „Te vajon ilyen vagy?” Aki magára ismer, álljon fel, majd miután mindenki láthatta, hogy szerinte melyik szeretetnyelv áll hozzá a legközelebb, üljön vissza a helyére.

Ez a játék önismereti szempontból is izgalmas lehet, emellett segít az őrangyaloknak abban, hogy még jobban megismerjék védencüket, kapcsolódva az egész héten át tartó őrangyalos játékhoz is. Fontos, hogy mindenki figyeljen, mert a látottak és hallottak egyéni és közösségi szinten egyaránt hasznosak lehetnek.

1. Elismerő szavak

Vannak olyanok, akik számára a dicséret és a bátorítás aranyat ér. Ez számukra sok erőt ad, úgy is mondhatjuk, hogy valódi erőforrás. Például: „De ügyes vagy!”, „Nagyon jól sikerült!”, „Remek ötleteid vannak!”, „Nagyon kreatív vagy!” Akivel ilyen szeretetnyelven kommunikálnak, annak szinte szárnyakat ad a bátorítás és a dicséret.

Te vajon ilyen vagy?

2. Minőségi idő

Vannak olyanok, akik a figyelmet igénylik, és azt, hogy az együtt töltött idő élményekkel teljen meg. Az emlékeket gyűjtik például utazás, kirándulás, séta vagy kikapcsolódás során. Minél több élmény a családdal, a barátokkal és az ismerősökkel. A lényeg, hogy együtt, egymásra figyelve, tartalmasan töltsék az időt. Ilyen lehet egy jó beszélgetés kutyuk nélkül vagy egy kellemes közös séta.

Te vajon ilyen vagy?

3. Ajándékozás

Sokak számára, ha ajándékot kapnak, az azt jelzi, hogy gondoltak rájuk akkor is, amikor nem voltak együtt. Nem az érték számít, hanem a gesztus. Egy szál virág, egy csoki vagy egy fagy. Jólesik nekik egy-egy kisebb ajándék is. Ezek az emberek akkor érzik leginkább a másik szeretetét, ha ajándékot kapnak.

Te vajon ilyen vagy?

4. Szívességek

Vannak olyanok, akik a törődést és a szeretetet leginkább apró szívességeken keresztül érzékelik. Például: „Kérsz egy pohár vizet?”, „Elkészítjük együtt a házi feladatot?”, „Látom, sok cuccod van, szívesen átveszek tőled valamit.” Érdemes megfigyelni, miben tudunk segíteni azoknak, akik ezt a szeretetnyelvet beszélik.

Te vajon ilyen vagy?

5. Testi érintés

Vannak olyanok, akik számára a testi érintés hatalmas érzelmi erőt szabadít fel. Érdekesesek azok a kutatások, amelyek szerint azok, akiket csecsemőkorukban sokat simogattak, puszilgattak, vagyis szeretetteljes gondoskodás vette körül őket, felnőttként is kiegyensúlyozottabb érzelmi kapcsolatok kialakítására lehetnek képesek.

Virginia Satir pszichoterapeutának tulajdonítják a következő, sokat idézett mondást: „Napi négy ölelésre van szükség a túléléshez. Napi nyolc ölelés kell a jóllétnek. És napi tizenkét ölelés segíti elő a fejlődést.” Elsőre talán túlzásnak tűnik, de a szeretetteljes érintés jótékony hatásait kutatások is igazolják. Az érintés hatására felszabaduló oxitocin ugyanis amellest, hogy boldogságot és energiát ad, az egészséges immunműködésre is hatással van.³

Egy baráti ölelés, egy bátorító kézfogás vagy egy támogató vállon veregetés bizonyos emberek számára hatalmas érzelmi erőt jelent.

Te vajon ilyen vagy?

KISC SOPORTOS BESZÉLGETÉS A SZERETETRŐL

Megjegyzés: Maximum 5–6 fős csoportokat alakítsunk. A beszélgetésre körülbelül 20 percet szánjunk. Ezután közösen beszéljük át a kiscsoportos beszélgetések legfontosabb tanulságait.

Gondolatébresztő

Az előző játék segített abban, hogy jobban megismerd önmagadat és a társaidat is.

3 Bővebben: <https://wmn.hu/wmn-life/61114-napi-4-oleles-kell-a-tuleleshez-8-a-jollethez-12-a-fejlodeshez--miert-ilyen-fontos-az-erintes->

Szembesített-e azzal, mennyire ismered saját magadat? Tudod-e, hogy mi a szeretetnyelve? Elgondolkodtál azon, hogy mi történik akkor, ha valakinek más a szeretetnyelve, mint neked? Felmerült benned, hogyan tudunk a másik szeretetnyelvén kommunikálni? Miért nem biztos, hogy a másinak ugyanaz a szeretetnyelv fontos, mint neked?

Mondhatod például: „Én szeretek csokit kapni, ezért mindenkit csokival lepek meg.” De mi történik akkor, ha valakinek a testi érintés a szeretetnyelve, és ezért mindig megölel téged? Vajon az ötödik vagy a tizedik ölelésnek is ugyanúgy örülnél?

A másik ember szeretetnyelvének figyelmen kívül hagyása nem a szeretet teljes megélése.

Fontos tanulság, hogy nem elég azt mondani: „Szeretem őt.” Ha valóban szeretjük a másikat, igyekeznünk kell azt megadni számára, amire neki van szüksége.

Kidobós

Ennek a csapatjátéknak a lényege, hogy a csapatnak meg kell védenie két, általa kijelölt csapattagot attól, hogy kidobják őket. A csapat tagjai nem állhatnak közvetlenül a kijelölt játékosok mellett. Ha elfogynak a védő játékosok, a két védencnek kell megvédenie magát. Az a csapat győz, amelyiknél legalább az egyik védenc játékban marad.

Napi témánk az együtt boldogságban. Ez a játék segít megérteni, hogy a boldogság sokszor áldozatokkal is jár. Gondoskodnunk kell egymásról, óvnunk kell szeretteinket, ezzel is kifejezve, mennyire fontosak számunkra. Együtt élni boldogságban ezt is jelenti.

Csütörtök

NAPI MOTTÓ: SZERETET MEGÉLÉSE EGY KÖZÖSSÉGBEN

„Egymás terhét hordozzátok.” (Gal 6,2) Minden ember életében vannak nehéz időszakok. Ha szeretünk valakit, és fontos számunkra, akkor a nehézségei közepette sem hagyjuk magára. Szeretetünket így is ki tudjuk fejezni.

A nehéz időszak olyan, mint egy táska, amelynek mindkét fülét egyedül fogjuk. Olyan jó érzés, amikor valaki odalép hozzánk, és megkérdezi: „Segíthetek?” Ha igent mondunk, akkor már nem egyedül kell cipelnünk ezt a terhet.

Ez azonban mindkét fél számára nagy kihívás. Annak is, aki eddig egyedül hordozta a terhet, mert el kell fogadnia a segítséget, és annak is, aki segíteni szeretne. Az egyiknek fel kell ismernie, hogy segítségre van szüksége, a másiknak pedig kitartónak kell maradnia abban az elhatározásában, hogy végig mellette marad.

Úgy vélem, a szabadulószoza jól megmutatja, hogy a szeretet megélése egy közösségben vagy egy csapatban is komoly erőpróbát jelent. Ahogyan ebben a játékban, úgy az életünkben is vannak nehézségekkel teli időszakok. Fontos, hogy ilyenkor is kitartóak maradjunk, és megőrizzük a csapat egységét azáltal, hogy egymás terhet hordozzuk.

Az erősebb támogassa a gyengébbet, a nagyobb a kisebbet. Van, aki gyorsan fut, más ügyesebben olvas, megint másnak jobb a kézügyessége. Lássuk meg egymás értékeit, és bátorítsuk egymást, hogy mindenki kibontakoztathassa azokat az ajándékokat, amelyeket Istentől kapott. Amiben pedig még kevésbé ügyes, abban segítsük, hogy fejlődhessen.

SZABADULÓSZOBA

(Aki éppen nem a szabadulószozában vesznek részt, azoknak párhuzamos programként foci, kidobós, zászlófogó vagy kézműves-foglalkozás szervezhető.)

Szükséges eszközök:

- 3 db csatos üveg;
- 3 db számozásos lakat;
- betlehemes bábok;
- evangélikus énekeskönyv;
- 1 db lakattal zárható láda;
- 1 db fehér és 1 db rózsaszín szalag.

Előkészület: előző nap, kb. 1–1,5 óra.

Csapatlétszám: maximum 3–5 fő.

Szítók: A templomban a konfirmandusok segíthetnek a csapatoknak.

0. feladat

A csapat feladata, hogy megtalálja a templom kulcsát a templom környékén.

Megjegyzés: A csapatokat ne a főbejáraton, hanem a mellékbejáraton engedjük be.

Belépés után az ajtó mellett, egy székre vagy padra előre kihelyezett üzenetet találnak. Az üzenetet még a játék kezdete előtt rögzítsük a helyére.

Az üzenet szövege:

Sziasztok, gyerekek!

A 0. feladat könnyű volt: bejutottatok a templomba. Na de majd most kezdődik az igazi kihívás!

Kérlek, menjetek a templom főbejáratához! Ott találjátok az első feladványt.

Hol a főbejárat? 😊

1. feladat

Megjegyzés: Ezt a feladatlapot is előre rögzítsük a templomban található egyik asztalra.

A feladat szövege:

Egészítsétek ki a mondatot!

Er...s vár a m... Ist...nünk!

Ha sikerült, keressétek ki az evangélikus énekeskönyvből, hogy hányas számú ének ez! A tartalomjegyzék segíthet.

*A megtalált szám nyitja a következő lakatot.
A lezárt üveget ott találjátok, ahol a lelkész az istentiszteleten ül.
Hajrá, az idő telik... ☺*

2. feladat

Megjegyzés: Ahol a lelkész ül az istentiszteleten, helyezzünk el egy lakattal lezárt ládát.

A ládára kerüljön a következő felirat:

Üveg a dobozban? Vajon hol van a kulcs?

Abban a padban találjátok, amelyen egy fehér szalag van.

Keressétek meg! Ha megtaláltátok, nyissátok ki a dobozon lévő lakatot!

A dobozban egy csatos üveg található. Nyissátok ki azzal a számmal, amelyet az előző feladatban megfejtettetek, majd olvassátok el a benne lévő üzenetet!

Megjegyzés: A megtévesztés kedvéért helyezzünk el egy rózsaszín szalagot is egy másik padon.

Az üvegben a következő üzenet legyen:

Keressétek meg a kis Jézust, Máriát és Józsefet! Vajon hol lehetnek?

Keressétek meg a betlehemes bábokat!

Ha megtaláltátok őket, nézzétek meg a talpukat! Szavakat találtok rajtuk. Alkossatok belőlük egy értelmes mondatot!

Megjegyzés: A bábuk aljára előzetesen ragasszuk fel a következő mondat szavait:

„Mennyből az angyal lejött hozzátok.”

Ha sikerült összeállítani a mondatot, menjetek vissza az első állomásra, és keressétek ki az énekeskönyvben, hogy hányas számú énekből származik! Ez a szám nyitja a következő lakatot.

A következő üveget ott találjátok, ahol a keresztelőkút található a templomban.

Hajrá, az idő telik... ☺

3. feladat

Megjegyzés: Miután kinyitották az üveget, a következő üzenetet találják benne:

Kincskeresés a templomban!

*Két számtábla elveszett a templomban. Keressétek meg őket!
Olyan énekszámtáblákat keressetek, mint amelyet a főbejáraton
belépve, a bal oldali falon láttok. Vajon hová rejtettük el őket?
Ha megtaláltátok mindkettőt, a rajtuk lévő számokból össze
tudjátok állítani a helyes kódot, amellyel kinyithatjátok a követ-
kező üveget.*

*A következő üveget ott találjátok, ahol a templomban a kántor,
vagyis az orgonista szokott játszani. Hol van ez a hely?*

Hajrá, az idő telik... 😊

Megjegyzés: A két énekszámtáblát előzetesen rejtjük el a templomban. Lehetnek jól látható vagy nehezebben felfedezhető helyeknek. [A helyes kód: 443. Az egyik táblán „44”, a másikon „3” szerepel.]

4. feladat

Megjegyzés: Miután kinyitották az üveget, a következő üzenetet találják benne:

Figyeljete jó!

*Az oltártérben néhány tárgy nincs a helyén. Keressétek meg
őket, és tegyétek vissza a megfelelő helyükre!*

*Ha sikerült, a bent lévő segítőtől megkapjátok a templomból
való kijutáshoz szükséges kulcsot.*

De vigyázzatok! Még abban is lesz egy kis trükk... 😊

Hajrá, az idő telik... 😊

Megjegyzés: Az oltártérben előzetesen helyezzünk át néhány tárgyat (például a keresztet, a Bibliát vagy a virágokat), hogy a csapatnak vissza kelljen tennie azokat a megfelelő helyükre.

5. feladat

Megjegyzés: A csapat a következő üzenetet kapja:

Nincs meg a templom kulcsa!

Akkor hogyan tudtok kijutni a templomból?

Nézzétek meg az ajtókat! Keressétek meg azt az egyet, amelyen kulcs nélkül is ki lehet jutni a templomból.

Hajrá, az idő telik... ☺

Megjegyzés: A györkönyi templomban az egyik ajtó retesszel nyitható. Ha az adott templomban nincs ilyen lehetőség, a főbejárat maradhat nyitva, és a csapatnak ezt kell megtalálnia.

JÁTÉKOS TEMPLOMFELFEDEZŐ FOGLALKOZÁS⁴

Voltál már úgy egy ismerős helyen, mintha először látnád? A templom sokunk számára ismerős. Tudjuk, hol van a bejárat, melyik padba szoktunk ülni, hol áll a lelkész, mikor kell felállni vagy leülni. Mégis könnyen előfordulhat, hogy éppen azt nem vesszük észre, ami a legfontosabb. A templom ugyanis nemcsak helyszíne az istentiszteletnek, hanem maga is üzenetet hordoz. A falak, a tárgyak, a fények, a színek és a tér elrendezése mind arról mesélnek, hogyan vall hitet egy gyülekezet Krisztusról. A kereszt, az oltár, a keresztelőmedence, a szószék vagy az orgona nem egyszerű berendezési tárgyak. Mindegyiknek története, szerepe és jelentése van.

Ebben a foglalkozásban nemcsak megnézzük a templomot, hanem megpróbáljuk „olvasni” is. Közben talán olyan részleteket is felfedezünk, amelyek mellett eddig minden vasárnap elsétáltunk.

A templom

Mielőtt belépnétek, maradjatok néhány percig a templom előtt! Ne beszálljatok! Csak nézzétek az épületet. Ezután mindenki mondjon egyetlen szót, ami eszébe jut róla. (Lehet ez például: magas, régi, csendes, ünnepélyes, barátságos, komor, otthonos vagy bármi más.)

Most nézzétek meg újra, de már egy kicsit alaposabban!

⁴ A foglalkozás előkészítéséhez és kibővítéséhez további magyarázatok a *Prédikáló tárgyak – Evangélikus templomaink belső világa* című összeállításban találhatók: <https://www.evangelikus.hu/hireink/teologia/predikalo-targyak-evangelikus-templomaink-belso-vilaga>

Keressétek meg: a torony tetején álló keresztet; a harangot (ha látható); az építés évszámát, ha szerepel az épületen; valamilyen díszítést vagy különleges részletet.

A legtöbb ember számára a templom legfeltűnőbb része a torony. Nem véletlenül. Évszázadokon keresztül ez volt a települések egyik legfontosabb tájékozódási pontja. Már messziről jelezte, hol gyűlik össze a gyülekezet. A toronyban megszólaló harang sem egyszerű „hangjelzés”. Régen hírt adott ünnepről, veszélyről, gyászról vagy örömről. Ma is ugyanúgy hívogat: hamarosan kezdődik az istentisztelet.

Tudtat? Nem minden evangélikus templomnak van tornya. A II. József által 1781-ben kiadott türelmi rendelet után épült templomok közül sok eredetileg torony nélkül készült el, és nem állhatott közvetlenül az utcafronton sem. Több gyülekezet később tornyot építhetett templomához, mások azonban ma is őrzik eredeti formájukat. Ha régi evangélikus templomban jártok, figyeljétek meg, vajon eredetileg is tornyosnak épült-e!

Felfedezőjáték

Most lépjétek be a templomba! Az első öt percben senki ne mondjon semmit. Járjátok körbe a templomot, és mindenki válasszon ki egy tárgyat, amely felkelti a figyelmét. Nem azt kell kiválasztani, amelyikről a legtöbbet tudjátok, hanem azt, amelyik a legtöbb kérdést veti fel. Amikor mindenki választott, álljatok körbe, és egyesével mutassátok be egymásnak a „saját” tárgyat. Nem kell megmondani, mire való. Elég ennyit mondani: Én ezt választottam, mert...

Az oltár

Ha megkérdeznénk valakit, mi jut eszébe először egy templomról, valószínűleg sokan az oltárt említenék. De álljatok meg egy pillanatra! Nézzétek meg úgy, mintha először látnátok! Ne azt keressétek, mit ábrázol az oltárkép, hanem azt, mi minden található az oltáron.

Készítsetek egy közös listát! Mi került rá? Mi hiányzik róla? Mi lepett meg benneteket?

Ha mindenki végignézte az oltárt, próbáljátok meg együtt megfejtetni, miért éppen ezek a tárgyak kerültek rá.

Az evangélikus templomokban az oltár középpontjában nem a díszítés áll. Sokkal inkább arra irányítja a figyelmet, ami az istentiszteleten történik. A nyitott Biblia arra emlékeztet, hogy Isten ma is megszólít bennünket igéjén keresztül. A keresztt Krisztus halálára és feltámadására utal. Az égő gyertyák Krisztust, a világ világosságát idézik. Az oltár kiemelt helyet kap a templomban, mert itt ünnepli a gyülekezet az úrvacsorát. Ha az oltáron kelyhet és paténát is láttok, akkor az úrvacsora edényeit fedeztéték fel. A kehelyben a bor, a paténán az ostya kap helyet az úrvacsorai istentiszteleten.

Nézzétek meg az oltárterítőt is! Milyen színű? Próbáljátok meg kitalálni: vajon miért nem mindig ugyanaz a színe? Tudjátok, melyik egyházi időszakban járunk?

Az evangélikus liturgia öt színt használ: fehéret, pirosat, zöldet, lilát és feketét. Az oltárterítő színe az egyházi év adott időszakához vagy ünnepéhez igazodik, és annak üzenetét is kifejezi. A fehér Krisztus világosságát hirdeti. Karácsonytól vízkeresztig, nagycsütörtökön, húsvéttól mennybemenetelig, valamint Szentháromság ünnepén látható az oltáron. A piros a Szentlélek színe; pünkösdkor és a reformáció ünnepén használjuk. A zöld a növekedést és a reménységet fejezi ki, ezért Szentháromság ünnepe után kerül az oltárra. A lila a bűnbánat színe, adventben és böjtben jelenik meg. A fekete a gyász liturgikus színe, nagypénteken és nagyszombaton használatos.

Érdekesség. Ha régebbi magyar evangélikus templomokban jártok, találkozhattok szószékoltárral. Ilyenkor a szószék közvetlenül az oltár fölött vagy mögött helyezkedik el, és a kettő egyetlen építészeti egységet alkot. Ez nem pusztán különleges megoldás, hanem azt is kifejezi, hogy az evangélikus istentiszteletben Isten igéjének hirdetése és az úrvacsora szorosan összetartozik.

A szószék

Most álljatok úgy, hogy jól lássátok a szószéket! Mielőtt bármit mondanátok róla, nézzétek meg alaposan!

Nyomozzatok! Keressétek meg: hogyan lehet feljutni a szószékre; van-e fölötte hangvető; díszíti-e valamilyen jelképes motívum; ugyanolyan színű-e a szószékterítő, mint az oltárterítő.

Most csukjátok be a szemeteket! Képzeljétek el, hogy nincs mikrofon, nincs hangosítás, és a templomban háromszáz ember ül. Szerintetek honnan lehetne mindenkinek a legjobban beszélni?

A magas szószék eredetileg ezért is épült. Innen mindenki jól láthatta és hallhatta a prédikáló lelkészt. Sok régi templomban a szószék fölött hangvetőt is építettek, amely segített a hangot a gyülekezet felé irányítani. Ha galambot is láttok rajta, az nem díszítőelem. A galamb a Szentlélek jelképe. Arra emlékeztet, hogy az igehirdetés nem egyszerű előadás vagy beszéd, hanem Isten igéjének szolgálata.

Próbáljátok ki! Menjen fel egy jelentkező a szószékre, és olvasson fel néhány mondatot egy énekeskönyvből vagy a Bibliából! Ezután ugyanazt olvassa fel a templom hátsó részéből. Beszéljétek meg: Melyik helyről volt könnyebb figyelni? Miért?

A keresztlőmedence

Most keressétek meg a keresztlőmedencét! Első pillantásra egyszerű tárgynak tűnhet, mégis az egyik legtöbbet „mesélő” része a templomnak.

Nézzétek meg alaposan! Kőből készült vagy fából? Régi vagy új? Milyen díszítése van? Hol áll a templomban?

Most nézzetek körül! Mi van mellette? Mi van vele szemben? Mit gondoltok, véletlenül került oda?

Egyes templomokban a keresztlőmedence a bejárat közelében áll. Ez arra emlékeztet, hogy a keresztség a keresztény élet kezdete. Más templomokban az oltár közelében található. Ilyenkor a templomtér azt is megmutatja, hogy a keresztség, az igehirdetés és az úrvacsora együtt tartoznak a gyülekezet életéhez.

Ha a lelkész is jelen van, kérdezzétek meg tőle: Miért éppen itt áll a keresztlőmedence ebben a templomban? Mindig itt állt? Tud-e hozzá valamilyen történetet?

Beszélgessetek!

- Mit tudtok a saját keresztesetektől? Hol keresztesetek meg benne-
teket? Kik a keresztszüleitek? Tudjátok-e, milyen ígét választottak
a keresztesetektől?
- Voltatok már kereszteslőn? Mi maradt meg leginkább az alkalom-
ból? Volt-e olyan mozzanat vagy mondat, amely különösen meg-
ragadott?
- Nézzétek meg a kereszteslőmedencét! Mit gondoltok, miért használ
vizet a kereszteség? Mit jelképezhet a víz a Bibliában?
- Kérdezzétek meg egymástól: mit jelent számotokra az, hogy meg
vagytok kereszteselve?

Az orgona

Most menjetek fel a karzatra, vagy oda, ahol az orgona van.

Fedezzétek fel! Hány billentyűzetet találtok rajta? Miben különböz-
nek egymástól a sípok? Melyik részlete lepott meg benneteket a leg-
jobban? Mit gondoltok, hogyan tud egyetlen ember ennyi sípot meg-
szólaltatni?

Ha van rá lehetőség, kérjétek meg a kántort vagy a lelkészt, hogy mu-
tassa meg közelebről az orgonát! Nyissátok ki az orgonaszekrényt
(ha ez lehetséges), nézzétek meg a billentyűzeteket, a pedálokat és
a sípokot! Kérdezzétek meg, hány sípból áll az orgona, és melyik a leg-
kisebb, illetve a legnagyobb síp.

Tudtat? Az orgona a templom legnagyobb és legösszetettebb hang-
szere. Egyetlen ember több száz vagy akár több ezer sípot is megszól-
altathat rajta. Minden síp más hangot ad, mégis együtt alkotják az
orgona gazdag hangzását. Az orgona olyan, mint egy jó karnagy. Nem
azért szól, hogy mindenki rá figyeljen, hanem hogy segítsen a közösség-
nek együtt énekelni. Az evangélikus istentiszteleten a gyülekezet közös
éneke különösen fontos. Az orgona ezt szolgálja: megtartja az ének
ritmusát, alátámasztja a dallamot, és bátorítja a gyülekezetet a közös
éneklésre.

Próbáljátok ki! Énekeljétek el egy ismert éneket! Először minden
hangszer nélkül. Ha van rá lehetőség, utána orgonakísérettel is. Beszél-
jétek meg! Mi változott? Miért más együtt énekelni, amikor megszólal
az orgona?

Templompadok

Most végre üljete le! De ne oda, ahová szoktatok. Mindenki válasszon egy teljesen új helyet!

Nézzetek körül! Mit láttok innen? Miben más ez a nézőpont?

Sok gyülekezetben szinte mindenkinek megvan a megszokott helye. Ez nem szabály, mégis kialakul. Néha egy család ugyanabban a padsorban ül generációkon keresztül.

Beszélgessetek! Ti hová szoktatok ülni? Miért éppen oda? A szüleitök vagy a nagyszüleitök is ott ültek? Vajon mit „láttak” ezek a padok az elmúlt száz évben?

Ezt követően a templom történetéről lehet mesélni.

A persely

Keressétek meg a perselyt! Nézzétek meg alaposan! Hol található a templomban? Miből készült? Egyszerű vagy díszes? Milyen lehet a hangja, amikor egy pénzérme beleesik? Mit gondoltok, miért éppen ott helyezték el?

A persely nem véletlenül része a templomnak. Az adakozás az istentisztelet része. Nem belépőjegy, nem fizetség. Inkább annak a jele, hogy a gyülekezet tagjai közösen viselik felelősségüket közösségükért. A templom fenntartása, a szolgálatok támogatása és a segítségnyújtás mind abból valósulhat meg, amit a közösség tagjai örömmel adnak össze.

Közös játék. Írjátok össze minél több olyan dolgot, amelyet pénz nélkül is oda lehet ajándékozni valakinek! Például: idő; figyelem; segítség; mosoly; bátorítás. Vajon melyikből a legnehezebb adni?

A gyertya

Mielőtt elhagynátok a templomot, álljatok még egyszer az oltár elé! Most ne a keresztre, ne az oltárképre és ne a Bibliára figyeljete, hanem a gyertyákra!

A gyertya apró dolognak tűnik, mégis sokat elárul arról, mit ünnepelünk a templomban. Az oltáron égő gyertya Krisztusra emlékeztet, aki így mondta magáról: *„Én vagyok a világ világossága: aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága.”* (Jn 8,12) Aho-

gyan a láng fényt ad a sötétben, úgy mutat utat Krisztus is az embernek. A gyertya azonban másról is mesél. Miközben világít, lassan elfogy. Úgy ad fényt és meleget, hogy közben önmagát emésztí fel. Ez Krisztus szeretetére is emlékeztet, aki önmagát adta értünk, hogy életünk legyen.

Mit viszel haza? Mielőtt kiléptek a templomból, mindenki válasszon magának egyetlen tárgyat, amely a leginkább megszólította ezen a felfedezőúton. Ne mondjátok el rögtön, melyiket választottátok! Álljatok meg mellette néhány másodpercre, majd amikor újra összegyűltök, mindenki egyetlen mondatban fejezze be ezt a mondatot: „Mostantól ez a tárgy mindig arra fog emlékeztetni, hogy...”

Zárás. Végül gyűljünk össze az oltár előtt, és alakítsunk ki egy kört! Helyezzünk a kör közepére egy égő gyertyát, majd közös imádsággal zárjuk a templomfelfedező foglalkozást.

Péntek

NAPI MOTTÓ: VÁLJUNK ISTEN KÖVETŐIVÉ!

Ezen a héten sokféle szemszögből végiggondolhattuk, hogyan válhatunk Isten követőivé, „utánzóivá”. Talán most következik a legnehezebb rész. Ahogy a mondás tartja: a puding próbája az evés.

Amiről hallottunk, és amit megtapasztaltunk, azt most a hétköznapijainkban kell megélnünk. Tapasztalatból tudjuk, hogy ez nem könnyű, de a jó fa jó gyümölcsöt terem. Igyekezzünk továbbadni azt a szeretetet, amely Istentől ered, és úgy szeretni másokat, mint önmagunkat.

ISMERKEDÉSI BINGÓ

A bingólapokat előzetesen nyomtassuk ki, minden résztvevő kapjon egy példányt.

Feladat: Töltsétek ki a bingót! Keressetek olyan embereket, akikre igazak az alábbi állítások!

Szabály: Egy személy csak egy rubrikában szerepelhet.

Mit tudtál meg a többiekről?

Keress olyan embert,

1. akit a héten ismertél meg;
2. akinek segítettél a héten;

3. akinek a szeretetnyelve a minőségi idő;
4. akitől segítséget kaptál;
5. aki másik településről érkezett, mint te;
6. akinek a szeretetnyelve a testi érintés;
7. aki ezen a településen él;
8. aki ügyesen pingpongozik;
9. aki lelkes;
10. aki ügyesen csocsózik;
11. akinek a szeretetnyelve az ajándékozás;
12. aki az őrangyalod volt;
13. aki ügyesen focizik;
14. akinek a szeretetnyelve a szívesség;
15. aki nem lelkes;
16. aki magas;
17. aki cuki;
18. aki meglepett valamivel;
19. aki nagyon segítőkész;
20. aki jól énekel;
21. aki tud valamilyen hangszeren játszani;
22. akinek a szeretetnyelve az elismerő szavak;
23. aki ezen a héten jól érezte magát;
24. aki a héten új barátot szerzett;
25. aki sajnálja, hogy vége a tábornak;
26. aki jövőre is eljön.

ELVÁRÁSOK ÉS FÉLELMEK FÁJA

Adjunk lehetőséget azoknak, akik szeretnék megosztani a gondolataikat. A beszélgetést az alábbi kérdések segíthetik:

- Amitől féltél, végül beigazolódt?
- Volt olyan félelmed, amelyről a hét során kiderült, hogy felesleges volt?
- Teljesültek az elvárásaid?
- Mi volt a hét legnagyobb meglepetése?
- Milyen élményt vinnél haza magaddal?

ŐRANGYALOS JÁTÉK

Fedjük fel, hogy a hét során ki kinek volt az őrangyala.

Beszéljétek meg közösen:

- Hogyan lepett meg az őrangyalod?
- Te mivel szereztél örömet a védencednek?
- Melyik meglepetés maradt meg benned a leginkább?
- Volt olyan pillanat, amikor majdnem felfedted magad?

FILMNÉZÉS

Javasolt film:

- *A szív bajnokai*⁵ – jól kapcsolódik a napi és a heti témához. Ajánlott: 3–12. osztály.

További filmjavaslatok (nem feltétlenül a napi vagy a heti témához kapcsolódnak, inkább alternatívaként ajánljuk őket):

- *Végtelen hit*⁶ – ajánlott: 1–8. osztály.
- *Mennyei csodák*⁷ – ajánlott: 1–12. osztály.
- *Életrevalók*⁸ – ajánlott: 5–12. osztály.

TÁBORZÁRÁS

Ezen a napon 17 órától tarthatjuk a táborzáró alkalmat.

A szülők, a gyermekek és a segítők együtt adhatnak hálát Istennek az együtt töltött hétért.

Az alkalom után kötetlen beszélgetésre és közös vacsorára is lehetőséget teremthetünk, például egy kerti flekkensütés keretében.

Az ünnepi alkalmat zenei szolgálat is gazdagíthatja, amelyre felkérhetjük például a gyülekezeti vagy egyházmegyei zenekart.

5 <https://port.hu/adatlap/film/tv/a-sziv-bajnokai-the-blind-side/movie-107860>

6 <https://port.hu/adatlap/film/tv/vegtelen-hit-facing-the-giants/movie-92383>

7 <https://port.hu/adatlap/film/tv/mennyei-csodak-miracles-from-heaven/movie-170553>

8 <https://port.hu/adatlap/film/tv/eletrevalok-intouchables/movie-121828>

GYÜLEKEZETI ÉS MISSZIÓI OSZTÁLY

1085 Budapest, Üllői út 24.

gyulmisz@lutheran.hu

<http://gyulmisz.lutheran.hu>

„Jézus Krisztus feltámadásával Isten igent mondott ránk.”

(Dietrich Bonhoeffer)

„Az Ágostai hitvallás első hét cikke végső soron nem elsősorban tanrendszer, hanem örömhír. Arról szól, hogy a szerető Szentháromság Isten nem hagyta magára a bűnbe esett embert. Krisztusban közel jött hozzánk, kegyelemből megigazít bennünket, és igéje, valamint a szentségek által ma is hitet ébreszt és megtart. Ezért a keresztyén élet középpontjában nem a saját teljesítményünk, hanem Isten ajándéka áll. A reformáció üzenete ma is ugyanaz: nem önmagunkban bízunk, hanem Krisztusban.”

(Orosz Gábor Viktor)